

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA RELAȚII INTERNAȚIONALE, ȘTIINȚE
POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
DEPARTAMENTUL ȘTIINȚE POLITICE ȘI
ADMINISTRATIVE**

Victor SACA

**TEORIA ȘI PRACTICA
INTERESULUI NAȚIONAL**

Suport de curs

*Aprobat de
Consiliul Calității al USM*

Chișinău 2024

CZU 32(075.8)

S 11

Recomandat de Departamentul Științe Politice și Administrative și de Consiliul Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

Recenzenți:

Svetlana Cebotari, *doctor habilitat, profesor universitar, USM*

Angela Colațchi, *doctor, conferențiar universitar, USM*

Suportul de curs reprezintă un studiu teoretic, metodologic și practic complex, în ajutorul studenților, la specialitatea *Politologie*. Scopul: familiarizarea tineretului studios cu cunoștințe despre domeniul vast al interesului național, formarea aptitudinilor de aplicare ulterioară a ceea ce au însușit în practica sociopolitică, de integrare eficientă în relațiile sociopolitice la diferite niveluri de activitate socială. *Teoria și practica interesului național* va ghida, proiecta și consolida orientări și comportamente aplicabile în domeniul profesional atât pentru cei care vor activa în instituții și organizații politice, cât și celor din sectorul public, organizații nonguvernamentale.

Studiul respectiv însumează extrase din culegeri, manuale, monografii, articole științifice, acte normative și documente relevante pentru problematica interesului național, fapt ce denotă caracterul exclusiv didactic al suportului de curs, care nu-și propune diseminarea de informații originale, anterior republicate.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Saca, Victor.

Teoria și practica interesului național : Suport de curs / Victor Sacă ; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Departamentul Științe Politice și Administrative. – Chișinău : Editura USM, 2024. – 296 p.

Bibliogr.: p. 280-285 și la sfârșitul temelor. – 50 ex.

ISBN 978-9975-62-753-5.

32(075.8)

S 11

© Victor Sacă, 2024

© Editura USM, 2024

ISBN 978-9975-62-753-5

CUPRINS:

PRELIMINARII	5
Administrarea cursului	7
Tematica de conținut și repartizarea orientativă a orelor.....	8
COMPETENȚE PROFESIONALE ȘI FINALITĂȚI DE STUDIU	10
Tema 1. INTERESUL NAȚIONAL – DOMENIU ȘTIINȚIFICO-PRACTIC DE INVESTIGARE	14
Tema 2. LOCUL ȘI ROLUL INTERESULUI NAȚIONAL CA FENOMEN SOCIAL	30
Tema 3. CONCEPTUL ȘI STRUCTURA INTERESULUI NAȚIONAL	44
Tema 4. ACTORII ȘI AGENȚII INTERESULUI NAȚIONAL	67
Tema 5. DIMENSIUNI BAZICE DE MANIFESTARE A INTERESULUI NAȚIONAL.....	87
Tema 6. MECANISMELE DE FORMARE, REALIZARE ȘI PROMOVARE A INTERESULUI NAȚIONAL ÎN CONTEXTUL POLITICII INTERNE ȘI EXTERNE	107
Tema 7. ETAPE, FORME ȘI MODELE ALE INTERESULUI NAȚIONAL	139
Tema 8. TIPURI ȘI NIVELURI ALE INTERESULUI NAȚIONAL	156
Tema 9. INTERESUL NAȚIONAL ȘI FACTORUL ETNIC ÎN CONDIȚIILE ACTUALE.....	173

Tema 10. INTERESUL NAȚIONAL ÎN SOCIETATEA ÎN TRANZIȚIE SPRE DEMOCRAȚIE ÎNTRE CONFLICT ȘI CONSENS. CONFLICTUL TRANSNISTREAN ȘI PERSPECTIVELE PROMOVĂRII INTERESULUI NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA	190
Tema 11. INTERESUL NAȚIONAL ÎN TIMP ȘI SPAȚIU	218
Tema 12. INTERESUL NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE	237
Tema 13. INTERESUL NAȚIONAL ÎN CONTEXTUL FACTORILOR DE REGLEMENTARE ȘI CONDUCERE	269
BIBLIOGRAFIE	280
Recomandări metodice pentru lucrul individual al studentului	286
Subiecte pentru evaluarea finală	290
Subiecte pentru teze de licență	292
Exemple de teste sumative de evaluare	294

PRELIMINARII

Teoria și practica relațiilor sociale în general confirmă în mod relevant rolul-cheie al interesului național ca factor al dezvoltării și transformării sociale, dar și ca substanță și valoare prin care se proiectează și se realizează obiectivele socioeconomice, sociopolitice și socioculturale de natură internă și externă ale societății. Asimilarea cunostințelor despre astfel de interes major este condiția *sine qua non* de percepere a capacităților relațional-epistemologice, axiologice și praxiologice ale statului și societății civile, de formare a cetățenilor activi ai acestora, cu inițiativă, convingeri certe, capabili să valorifice în mod rațional instrumentele participării, dar și ale activității sociopolitice. Realizării acestui important deziderat i se consacră prezentul curriculum al cursului special „**Teoria și practica interesului național**”.

Statutul curriculumului respectiv are în aria curriculară a specialității *Politologie* caracterul unui curs special, cu patru puncte de credit la promovarea anilor de studii licență. Cursul propune o analiză detaliată a celor mai importante aspecte ale științelor sociale ce țin de interdependența interesului național cu alte tipuri de interese sociale, de rolul interesului național ca mobil al relațiilor sociopolitice și progresului social în ansamblu, de îmbinarea într-un întreg a mecanismelor funcționale ale acestui interes cu alte interese, de evoluțiile lui dihotomice conceptuale, structurale, stadiale, tipologice. Totodată, un accent aparte se pune pe analiza interesului național din punctul de vedere al factorului etnic, precum și al raportului între dimensiunea conflictuală și consensuală a interesului respectiv în condițiile tranziției spre democrație a țărilor din spațiul postcomunist, inclusiv Republica Moldova, analiză efectuată prin prisma corelației de tip general-particular-unic.

Locul și rolul disciplinei în devenirea specialistului ține de contribuția sa nemijlocită la formarea culturii politice a acestuia, înarmarea lui cu noi cunoștințe necesare pentru a înțelege adecvat procesele sociopolitice, aplicarea acestor cunoștințe în mediul relațiilor sociale și, desigur, pentru socializarea cât mai reușită în domeniul profesional.

Scopul cursului constă în pregătirea avansată a studenților în domeniul vast al interesului național, în formarea aptitudinilor de aplicare ulterioară a cunoștințelor în practica sociopolitică, de integrare eficientă în relațiile sociopolitice la diferite niveluri de activitate socială.

Obiectivele cursului sunt de a pregăti cadre profesionale cu un nivel înalt de cunoștințe, capabile să aplice în mod judicios normele morale, de drept, tehnologiile moderne în relațiile sociopolitice, să susțină procesul politic transformator și să acumuleze abilități de evaluare adecvată a acestuia, să valorifice principiile moderne de colaborare cu agenții domeniului politic, să gestioneze situațiile intereselor conflictuale și să contribuie la valorificarea intereselor consensuale.

Baza metodică a cursului cuprinde diverse mecanisme, tehnici și moduri de abordare a unităților de conținut, oferind un bogat suport bibliografic de analiză a domeniului respectiv.

Beneficiarii: cursul este destinat studenților anului I (semestrul II), specialitatea *Politologie*.

Limba de predare – româna.

Administrarea cursului

Codul disciplinei în planul de studii	Denumirea disciplinei	Responsabil de disciplină	Semestrul	Ore					Evaluarea	Nr. de credite
				Total	inclusiv					
					C	S	L	LI		
S.02.O.011	Teoria și practica interesului național	V. Saca, dr. hab., prof. univ.	II	120	30	30		60	Ex.	4

Tematica de conținut și repartizarea orientativă a orelor

Nr. crt.	Unități de conținut	Numărul de ore		
		Curs	Seminare	Lucrul individual
1.	Interesul național – domeniu științifico-practic de investigare	2	2	4
2.	Locul și rolul interesului național ca fenomen social	2	2	4
3.	Conceptul și structura interesului național	2	2	5
4.	Actorii și agenții interesului național.	2	2	4
5.	Dimensiuni bazice de manifestare a interesului național	2	2	5
6.	Mecanismele de formare, realizare și promovare a interesului național în contextul politicii interne și externe	2	2	5
7.	Etape, forme și modele ale interesului național	3	4	5
8.	Tipuri și niveluri ale interesului național	2	2	5
9.	Interesul național și factorul etnic în condițiile actuale	2	2	5
10.	Interesul național în societatea tranzitorie spre democrație între conflict și	4	4	5

	consens. Conflictul transnistrean și perspectivele promovării interesului național al Republicii Moldova			
11.	Interesul național în timp și spațiu	2	2	4
12.	Interesul național al Republicii Moldova în contextul integrării europene	3	2	5
13.	Interesul național în contextul factorilor de reglementare și conducere	2	2	4
	Total	30	30	60

COMPETENȚE PROFESIONALE ȘI FINALITĂȚI DE STUDIU

Competențele profesionale la formarea cărora contribuie disciplina „Teoria și practica interesului național” sunt preluate din Cadrul Național de Calificări și redactate în conformitate cu cerințele pieței muncii și cu realizările științifice de ultimă oră în domeniu. A se vedea: Nota Argumentativă a Planului de învățământ la programul de studii la specialitate

COMPETENȚE PROFESIONALE	FINALITĂȚI DE STUDIU/ REZULTATELE ÎNVĂȚĂRII
Cunoașterea și înțelegerea particularităților realității politice	• a identifica trăsăturile definitorii ale interesului național; • a determina semnificațiile interesului național pentru cunoașterea și înțelegerea realității politice actuale; • a compara procesul de cunoaștere a particularităților realității politice în contextul interesului național de tip democratic și autoritar; • a analiza particularitățile înțelegerii realității politice în raport cu înțelegerea mitului politic în contextul promovării interesului național al noilor democrații; • a evalua gradul de cunoaștere și înțelegere a realității politice prin prisma promovării interesului național al Republicii Moldova; • a propune căi optime de influență a interesului național asupra înțelegerii realității politice în cadrul relațiilor

	dintre putere și opoziție: cazul Republicii Moldova.
Aplicarea formelor și metodelor eficiente de control al proceselor politice	• a defini formele și metodele eficiente de control în raport cu procesele politice; • a identifica criteriul de interes național în aplicarea formelor și metodelor eficiente de control și reglementare a proceselor politice; • a compara impactul interesului național asupra aplicării formelor și metodelor democratice și autoritare de control al proceselor politice; • a analiza modalitățile de eficientizare a formelor și metodelor de control al proceselor politice în contextul interesului național de tip tranzitoriu; • a evalua impactul interesului național al Republicii Moldova asupra eficienței aplicării formelor și metodelor democratice de control al proceselor politice; • a argumenta prin prisma interesului național soluții de eficientizare a relațiilor dintre guvernare și opoziție, care să asigure condiții favorabile pentru aplicarea coerentă a formelor și metodelor de control al proceselor politice din Republica Moldova.
Pregătirea, discutarea și adoptarea deciziilor privind activitatea politică	• a defini trăsăturile procesului decizional și ale activității politice în contextul interesului național; • a identifica componentele cadrului decizional privind activitatea instituțiilor de stat, partidelor și altor

	organizații politice de promovare a interesului național; • a compara calitatea conexiunii între pregătirea, discutarea și adoptarea deciziilor privind activitatea politică de promovare a interesului național în regimurile democratic și autoritar; • a analiza corelațiile între interesul național și procesul decizional al activității politice din țările în tranziție spre democrație; • a aplica bunele practici ale altor țări de influență a interesului național asupra procesului decizional al activității politice din Republica Moldova; • a elabora un proiect de eficientizare a impactului interesului național asupra pregătirii, discutării și adoptării deciziilor în activitatea politică.
Evaluarea activității politice în contextul exigențelor contemporane	• a defini sensul activității politice în raport cu evoluția exigențelor valorice contemporane; • a cunoaște criteriile evaluării activității politice actuale în contextul exigențelor de manifestare și influență a interesului național; • a compara elementele evaluării activității politice și exigențele respective în țările cu interese naționale stabile și instabile; • a analiza capacitățile evaluării activității politice în raport cu interesul național și cu interesele specifice ale diferitor forțe din Republica Moldova;

	• a evalua practicile actuale de impact al interesului național al Republicii Moldova asupra activității politice; • a propune căi și modalități de optimizare a relației interes național – activitate politică în contextul exigențelor actuale.
--	---

Tema 1. INTERESUL NAȚIONAL – DOMENIU ȘTIINȚIFICO-PRACTIC DE INVESTIGARE

Conținuturi:

- 1.1. Necesitatea și importanța studierii interesului național
- 1.2. Câmpul teoretic-explicativ și empiric-pragmatic de cercetare a interesului național. Legități și categorii ale obiectului de studiu
- 1.3. Metode și paradigme de cercetare a interesului național

Obiective:

- să identifice factorii necesari și semnificativi de studiere a interesului național;
- să relateze despre câmpul teoretic și explicativ de cercetare a interesului național;
- să aplice paradigmele și metodele de cercetare a fenomenului interes național la practica actuală a interesului;
- să formuleze legitățile și categoriile interesului național;
- să evalueze interdependența aspectelor teoretico-practice în cadrul interesului național ca obiect de studiu.

Termeni-cheie: *interes național, domeniu de studiu, câmp teoretic de investigare, câmp empiric-pragmatic de investigare, legități ale interesului național, categorii ale interesului național, paradigme ale interesului național, metode de cercetare.*

Repere de conținut:

1.1. Necesitatea și importanța studierii interesului național

Problematica privind interesul național, mecanismul de formare, funcționare și manifestare a acestuia ocupă un loc deosebit în câmpul științelor sociale în general și al științelor politice în particular.

Importanța și valorificarea acestui interes, ca domeniu de investigare, este determinată de anumiți factori.

În primul rând, necesitatea cunoașterii și evaluării interesului național e generată de complexitatea lui de conținut, de bogăția sa de forme, de capacitățile sale de influență în raport cu alte tipuri de interese. Dimensiunile de manifestare a interesului respectiv se largesc tot mai mult, pătrunzând în toate sferele și structurile societății. Astfel, crește și se extinde însuși obiectul de studiu al acestui interes, fapt confirmat de antrenarea în orbita sa a diferitelor forțe sociale, a diverșilor actori și agenți politici (noi și vechi), de caracterul relațiilor între aceste forțe, acești actori și agenți, de locul și rolul lor în viața socială. În acest context, în aria interesului național se manifestă și se ciocnesc raționalul și iraționalul, necesarul și întâmplătorul, utilul și inutilul etc.

Cum înțelegeți astfel de ciocniri de fenomene în condițiile Republicii Moldova?

Deosebit de complexă și contradictorie devine analiza interesului național ca domeniu de studiu în societatea în tranziție spre democrație, ceea ce ne dovedește atât latura sa internă, cât și cea externă, internațională.

În al doilea rând, studiul interesului național permite a cunoaște și explica cauzele reale, motivele acțiunilor sociale și politice de natură internă și externă. În acest sens nicio acțiune socială sau relații sociale de anvergură, niciun eveniment de influență al vieții sociale, nicio transformare, o reformă sociopolitică și economică nu pot fi percepute cu adevărat fără a clarifica caracterul intereselor care le-au provocat. Interesul național, ca unul de sorginte externă și de importanță majoră în câmpul general al intereselor, este mobilul acțiunilor și relațiilor sociale *lato sensu*.

În ce măsură interesul național al Republicii Moldova este mobilul relațiilor sale cu alte țări?

Aceasta necesită a pătrunde în larg și în adânc sensul propriu-zis al noțiunii de interes național, ca noțiune-cheie inclusiv a științelor politice (la fel și a teoriei relațiilor internaționale).

În al treilea rând, studierea și cunoașterea interesului național este o condiție, un factor-cheie în crearea și realizarea mecanismului de conducere a proceselor sociale și politice, inclusiv de reglementare a intereselor diferitor comunități sociale. Aceasta presupune elaborarea unor politici sociale bine argumentate științific, a unor scopuri și sarcini reale, dar și alegerea metodelor optime de atingere a acestor scopuri. Astfel de politici trebuie să conducă cu interesele oamenilor, ale diferitor categorii sociale, prin aceste interese să nu se limiteze doar la supunerea intereselor specifice ale diferitor grupuri unor decizii politice.

Cum înțelegeți procesul de a conduce cu interesele unor grupuri prin aceste interese? Ce înseamnă a elabora hotărâri politice în baza intereselor sau, invers, a supune anumite interese unor hotărâri politice? Ce trebuie să fie la început – interesul sau decizia? Cum se manifestă în prezent raportul dintre interes și decizie în țările de tipul Republicii Moldova?

În al patrulea rând, actualitatea studierii interesului național crește și mai mult în legătură cu procesele democratizării societății, consolidării procesului democratic, dar și cu trecerea la economia de piață, cu dezvoltarea acesteia. Procesele în cauză necesită noi stimulente a inițiativei, a cointerăsării diferitor segmente sociale, necesită susținere atât de către cei de vârf, cât și de către cei de jos.

Ce presupune astfel de stimulente, astfel de susținere?

Procesele enunțate pot să se realizeze atunci când se ține cont de interesele reale ale diverselor categorii sociale, de interesele atât generale (interesul național), cât și specifice ale diferitor comunități sociale, când are loc o îmbinare optimă a generalului și specificului (particularului).

În al cincilea rând, importanța interesului național crește odată cu devenirea Republicii Moldova în calitate de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană. Acest adevăr este confirmat și de începutul negocierilor de aderare.

Cum înțelegeți rolul interesului național al țării noastre în procesul de negocieri?

În al șaselea rând, studiul interesului național are, de asemenea, importanță științifică. Adică, transformările ce se desfășoară în viața politică, inclusiv internațională, acumularea unei bogate experiențe relaționale de ordin național, regional și internațional necesită noi generalizări și concluzii științifice, noi răspunsuri teoretice ce țin de esența și conținutul acestui interes, de criteriile și legitățile lui, de metodele de prognozare a tendințelor comportamentului purtătorilor acestui interes, dar și de elaborarea în această bază a proiectelor de activitate politică internă și externă. Astăzi teoria interesului național, mai ales în țările în tranziție spre democrație, rămâne mult în urma practicii politice. Astfel, există o disproporție între ele ce reflectă într-o anumită măsură o stare de criză a gândirii științifice.

Ce trebuie de întreprins pentru a depăși această stare de criză? Cum poate studentul de la specialitatea „Politologie” sau „Relații internaționale” să se implice activ în acest proces?

1.2. Câmpul teoretic-explicativ și empiric-pragmatic de cercetare a interesului național. Legități și categorii ale obiectului de studiu

Obiectul de studiu „Teoria și practica interesului național” reprezintă totalitatea reflecțiilor analitice și evaluative complexe, multivalente despre conținutul și mijloacele de exprimare și manifestare a interesului național, despre evoluția socială a acestuia în anumite limite geo-cronometrice (de timp și spațiu). Atare abordare a

obiectului de studiu presupune un anumit grad de analiză epistemologică, axiologică și praxiologică a interesului național, de sinteză a elementelor sale constituente, ceea ce e posibil odată cu acumularea de către interesul respectiv a necesarului de sens, de conținut, de capacități valorice în sistemul intereselor sociale *lato sensu*. Adică, putem vorbi despre obiectul de studiu „Teoria și practica interesului național” atunci când acest interes este deja format, are câmpul său propriu de manifestare, de influență asupra agenților statali și ai societății civile, asupra diverselor comunități sociale, personalități, când interesul în cauză are realmente exponenții, purtătorii și promotorii săi sociali și instituționali.

În cadrul obiectului nostru de studiu distingem două câmpuri valorice de cercetare a interesului național, organic legate între ele prin mecanismele lor de impunere: câmpul teoretic-explicativ și câmpul empiric-pragmatic. Adică, prin intermediul câmpurilor respective avem de a face cu teoria și practica interesului național, acestea evoluând în funcție de condițiile obiective și subiective ale societății, de modalitățile de raportare a teoriei față de practică și viceversa.

Desigur, nivelului teoretic al interesului național și, respectiv, obiectului de studiu le premerg mai întâi, fie și ca tendință, aspectele practice, pragmatice ale acestui interes. Privite în context istoric, realitățile practice de apariție a interesului național pot fi conformate cu perioada de apariție a statelor naționale – secolele XVIII-XIX, atunci când în rezultatul depășirii fărâmițării statale (manifeste încă din timpul feudalismului) în perimetrul spațiului european s-au constituit un șir de state naționale. Evoluția continuă a acestora necesita în mod obiectiv formularea și promovarea intereselor lor naționale, adică conștientizarea unor necesități de ordin intern și extern care să asigure determinarea și realizarea de scopuri și sarcini ale securității, independenței, dar și interdependențelor statale. Atare evoluție practică a condus în ultimă instanță la acumularea pre-componentelor de conținut ale interesului național și, respectiv, la

provocarea factorului subiectiv științific. Adică, determinanta obiectivității valorice a interesului național în cadrul obiectului de studiu își găsește expresie în procesele complexe ale subiectivității acestuia. Iar punerea în valoare a subiectivității sale o asociem cu rolul activ al științei despre interesul național, ca domeniu de investigare.

Cum înțelegeți legătura între obiectivitatea și subiectivitatea interesului național ca obiect de investigare în condițiile actuale?

Astfel, realitățile practice ale interesului național au fost supuse unor abordări teoretice, care, în virtutea necesităților analitice de realizare, formau treptat câmpul teoretic al interesului național, ca obiect de studiu. Confirmarea acestuia este determinată de numeroase cercetări în domeniu efectuate în SUA, țările Europei Occidentale, dar și de Est, inclusiv în Republica Moldova.

Un merit deosebit în constituirea câmpului teoretic-explicativ al interesului național revine reprezentanților clasici ai curentului obiectivist sau ai „realismului politic” – H. Morgenthau, A. Wolferes, W. Hippman, H. Thompson, R. Tucher, dar și celor actuali – W. Lippman, H. Kissinger, W. Rostov, D. Bolles ș. a. În acest context, H. Morgenthau consideră drept factor edificator al realismului politic interesul național definit în termenii forței, puterii. Acești termeni sunt dimensionați de către H. Morgenthau în aspect militar, industrial, demografic, politic, determinând astfel interesele statelor pe arena internațională. Totodată, cercetătorul consideră factorul forței, puterii drept unul determinant în abordarea diferitor sensuri ale noțiunii de interes național: interes vital, principal și secundar, stabil și schimbător, comun și specific, identic și conflictual. În acest context, interesul național trebuie conformat cu resursele societății, cu scopurile realizabile ale acesteia. Atare raționamente ale „realismului politic” alcătuiesc o componentă importantă a obiectului nostru de studiu.

La rândul lor, reprezentanții curentului „subiectivist”, R. Snyder, E. Furnes, N. Forward ș. a., consideră interesul național

un fenomen al relațiilor internaționale al căror purtător principal este grupul restrâns de lideri politici și funcționari care se află la putere, adică acei ce iau decizii politice. Acești reprezentanți înaintează un șir de criterii care permit a înțelege mai bine interesul național ca domeniu de studiu: menținerea „integrității naționale”; asigurarea „securității naționale”; păstrarea „rolului factorului național”; precedența ca model al viitorului; menținerea „reputației”; „standardul internațional”.

În ultimele două decenii ale secolului XX până în prezent aria obiectului de studiu „Teoria și practica interesului național” capătă noi nuanțe. În această perioadă, odată cu intensificarea proceselor globalizării, are loc o distanțare de la tratarea tradițională a interesului național, doar în termeni de securitate națională, de politică externă, internațională. În acest sens, cercetătorul american D. Clinton distinge două înțelesuri ale interesului național: a) bine comun al întregii comunități de oameni din țară care are relații trainice, standarde de viață și norme de comportament clare; b) motiv al politicii statelor unul față de altul, adică ca totalitate de scopuri ale politicii externe a statelor.

Astfel, la etapa actuală obiectul nostru de studiu poate fi privit prin două prisme: internă și externă.

Care ar fi, în opinia Dumneavoastră, necesitatea, dar și specificul examinării interesului național ca domeniu de investigare prin intermediul ambelor politici – internă și externă – în condițiile Republicii Moldova?

Pornind de la cele enunțate mai sus, obiectul de studiu „Teoria și practica interesului național” se caracterizează prin următoarele trăsături:

- constituirea și evoluția treptată a interesului național ca domeniu de investigare de la simplu la compus, de la general la particular, de la sporadic la constant, și viceversa. Această evoluție este una contradictorie, se desfășoară prin crearea și punerea în valoare a

celor două câmpuri ale domeniului respectiv: teoretic-explicativ și empiric-pragmatic, prin corelarea complexă a obiectivității și subiectivității interesului național;

- analiza obiectului de interes național presupune stabilirea granițelor (de politică internă și externă) și criteriilor sale de manifestare (a se vedea criteriile lansate de curentul subiectivist). Aceasta permite: a) a crea mecanisme și metode optime de funcționare a interesului național; b) a fundamenta teoretic și practic obiectivele și căile de dezvoltare a interesului național, a specifica funcțiile acestuia;
- în cadrul obiectului de studiu un loc aparte revine exponenților și purtătorilor de interes național, adică instituțiilor statale, societății civile, partidelor și mișcărilor politice, liderilor politici, comunităților sociale, personalității, dar și relațiilor între exponenții sau purtătorii de interes;
- actualizarea de la o etapă la alta a sensului și menirii paradigmei interes național. Această paradigmă evoluează prin diversificarea activității purtătorilor de interes, relațiilor între ei; prin relații de conflict și de consens, de colaborare și solidaritate între actorii naționali, regionali, internaționali; prin integrări și dezintegrări politice etc.;
- obiectul de studiu se distinge prin categoriile sale: interes național, interes vital, interes public, interes general, exponent al interesului național, purtător de interes național, relația interes național-interes politic, interes național-interes economic, interes național-interes social ș. a. Între toate aceste categorii există raporturi general-particulare.

Demonstrați legătura între trăsăturile enunțate ale obiectului de studiu „Teoria și practica interesului național”.

Un rol-cheie în cadrul obiectului de studiu aparține legităților interesului național. Ținând cont de capacitățile de conținut, de

influență asupra societății și statului, interesul național se caracterizează prin următoarele legități:

- a) formarea, funcționarea și dezvoltarea interesului național ca un întreg, ca interes generalizat, de sorginte sintetică. De aceea, privit în sens larg, interesul național este mai întâi interes general-național, general-statal, general-societal. Având o arie largă de manifestare, este îndreptat spre ocrotirea și dezvoltarea întregului sistem social, a necesităților generale, dar și specifice ale diferitor comunități sociale. Din acest punct de vedere, interesul național este opus față de tendințele înguste ale unor grupuri corporative, unor oligarhi, tendințe ce nu corespund necesităților generale de dezvoltare a societății;
- b) manifestarea interesului național ca nucleu al lumii sociale *lato sensu*. În jurul interesului național evoluează toate subdomeniile sistemului social, se ciocnesc diferite interese particulare, se construiesc activități, relații politice, economice, sociale în sens propriu, culturale, se promovează politicile internă, externă, regională, internațională etc.;
- c) interesul național se află într-o legătură directă cu mecanismul, scopurile și mijloacele de realizare a puterii politice în societate. De aici deducem faptul că acest interes se formează și funcționează nu doar ca o reacție la necesitățile sociale generale și specifice ale diferitor categorii sociale, ci și la acțiunile organelor de putere, întruchipând orientarea valorică statală, societală, direcția comportamentului comunităților sociale în sfera relațiilor de putere;
- d) interesul național se maturizează ca fenomen social în primul rând în relațiile materiale, economice și sociale, dar calitățile principale de activare și activizare, de influență, el le capătă, de obicei, în cadrul relațiilor politice și culturale. Anume prin intermediul politicii (pârghiilor decizionale), culturii politice

- interesul național acumulează necesarul capacităților de influență a purtătorilor săi în societate, în relațiile externe, internaționale;
- e) interesul național este factorul inițial de argumentare a activității politice, este baza conducerii științifice, reglementării proceselor sociale, determinând în ultimă instanță principiile de repartizare a bunurilor, valorilor în societate;
 - f) interesul național este izvorul conștientizat (prin nevoile, necesitățile conștientizate) al comportamentului sociopolitic, contribuie la stimularea și elaborarea scopurilor politice și a metodelor de atingere a acestora;
 - g) interesul național are colorit atât social, cât și național-etnic. Adică, drept purtători ai acestui interes sunt straturile sociale, dar și comunitățile național-etnice, ca actori ai etnopoliticului, implicate în relațiile sociopolitice;
 - h) interesul național dispune de capacități de funcționare prin instituționalizarea lui în structurile statale, societale (instituții de stat, ale societății civile), în organizațiile politice (partide, mișcări politice). Aceste instituții, organizații devin centre de exprimare a interesului național.

În ce măsură considerați instituțiile statale, instituțiile și organizațiile politice din Republica Moldova drept centre de exprimare a interesului național?

1.3. Metode și paradigme de cercetare a interesului național

Interesul național, ca obiect de studiu, își are baza lui conceptual-metodologică ce cuprinde un complex de procedee, poziții și metode (din greacă *methodos* – calea cercetării) teoretice și empirice de cercetare, analiză și apreciere. În calitate de instrumentar teoretico-metodologic al obiectului nostru de studiu pot fi folosite diverse metode ale științelor sociale, îndeosebi ale politologiei, teoriei

relațiilor internaționale, sociologiei ș. a., dar adaptate la cel mai înalt grad posibil la specificul interesului național.

Însă nu toate metodele în cauză au o semnificație și o eficiență similară vizavi de cercetarea realităților interesului național. Desigur, un rezultat științific mai evident și mai așteptat pot demonstra mai întâi acele metode care după scopul și conținutul lor au o viză directă asupra interesului național. Dintre aceste metode fac parte:

- metodele sociologice (ancheta sociologică, chestionarul, interviul, experimentul, observația sociologică ș.a.), determinate de însuși caracterul interesului ca noțiune a sociologiei și sociologiei politice, dar și a sociologiei relațiilor internaționale. De aici e și firesc că analiza sociologică a interesului național se impune drept condiție indispensabilă, *sine qua non*, în cercetarea relațiilor sociopolitice interne și internaționale. Aceste metode demonstrează anumite condiționări sociale ale politicii interne și externe, dependența lor de dezvoltarea societății în general, de structura socială, de sistemul relațiilor sociale și economice internaționale, de cultura politică, socială și economică a actorilor și agenților purtători de interes național;

Aduceți exemple concrete de utilizare a acestor metode.

- metoda sistemică, axată pe cercetarea interesului național ca un întreg, ca sistem cu interconexiuni între părțile componente ale acestuia. Conform acestei metode, putem percepe și evalua capacitățile valorice de influență a întregului ansamblu al interesului național asupra politicii interne și externe a statului, dar și influența politicilor respective asupra procesului de promovare a interesului național;

Exemplificați utilizarea acestei metode în raport cu interesul național al Republicii Moldova.

- metoda dialectică, axată pe factorul determinismului, adică pe relația de cauză-efect în studiul interesului național. De exemplu, efectul politicii externe depinde mult de cauza necesităților politicii

interne și, invers, realizările politicii externe pot determina cauza efectului în politica internă. Până nu demult metoda dialectică pretindea la rolul de unica metodă universală. Însă, odată cu crearea concepției indeterminismului, s-a constatat că de rând cu fenomenele și procesele legitime, firești un rol tot mai mare capătă și procesele neprevăzute, întâmplătoare. De aici și apare necesitatea metodei sinergetice;

– metoda sinergetică, care reflectă procesele de automanifestare, autoreglementare a interesului național în relațiile interne și externe ale statului, societății civile, demonstrând spontaneitatea acestor relații. Metoda în cauză vizează subiectivitatea și întâmplătorul în subsistemul interesului național ca componentă a sistemului politic. Spre deosebire de metoda dialectică, metoda sinergetică examinează subiectivul și întâmplătorul nu ca procese secundare, neînsemnate, ci ca procese imanente, indispensabile în desfășurarea relațiilor sociopolitice, inclusiv internaționale. Cu ajutorul metodei sinergetice interesul național e cercetat în toată variația lui. În acest sens, e bine cunoscut rolul cazului, întâmplătorului în șirul evenimentelor ce influențează interesul național;

Demonstrați rolul cazului, întâmplătorului în studierea interesului național al Republicii Moldova.

– metoda instituțională, prin intermediul căreia se cercetează procesele de instituționalizare a interesului național în cadrul instituțiilor de stat, partidelor politice, societății civile. Totodată, această metodă permite a demonstra capacitățile instituțiilor respective în exprimarea și dezvoltarea interesului național;

Cum evaluați rolul metodei instituționale axate pe partidele politice ca purtători de interes național al Republicii Moldova?

– metoda comparativă, prin intermediul căreia este efectuată analiza comparată a interesului național la diferite etape în evoluția societății și a statului;

Aduceți exemple de utilizare a acestei metode.

– metoda istorică, prin care se studiază evoluția diferitor etape istorice, posibilitatea utilizării experienței pozitive din trecut în soluționarea problemelor actuale ale interesului național;

– metoda structural-funcțională, axată pe cercetarea funcțională a diferitor structuri instituționale ca purtătoare de interes național, pe rolul acestora în asigurarea stabilității sociopolitice în societate;

– metoda normativ-valorică, care are drept scop argumentarea formelor optime de manifestare a interesului național, conform anumitor principii, norme și valori;

– metoda comportamentală sau behavioristă, care permite studierea comportamentului sociopolitic al liderului, grupului și al altor purtători de interes național. Meritul acestei metode constă în canalizarea atenției spre interesul național ca mobil, cauză reală a comportamentului diferitor actori și agenți;

– metodele empirice: anchetarea, observarea, folosirea materialului statistic, studiul documentelor, modelarea și alte metode de cercetare a interesului național.

Cum explicați corelația între diferite metode de cercetare a interesului național? Demonstrați corelația respectivă la propria alegere.

Pornind de la metodele teoretice și empirice folosite mai frecvent la cercetarea interesului național, acesta se caracterizează prin diverse paradigme (modele teoretice). Adică, există un șir de modele teoretice de a orienta efortul științific al cercetătorului privind interpretarea și punerea în valoare a interesului național. În acest sens, paradigma (modelul teoretic) ajută la organizarea gândirii științifice, oferind o direcție concretă cercetării.

Paradigmele interesului național, ca și ale socialului în general sau ale politicii, ale teoriei relațiilor internaționale, pot fi grupate în două părți:

- a) paradigme ce explică interesul național sub influența factorilor externi în raport cu acest interes: naturali (paradigma naturalistă,

biologică, psihologică), legați de climă, mediul geografic, biologia omului, gândirea umană; sociali (paradigma socială, economică, juridică, informațională); culturali (paradigma cultural-antropologică ș.a.);

Cum înțelegeți legătura între paradigmele de ordin natural, social și culturologic?

- b) paradigme ce interpretează interesul național din interiorul acestuia, adică din cauzele proprii, însușirile, calitățile proprii: paradigma rațional-critică, axată pe factorul raționalității interesului național; paradigma conflictului (ciocnirea diferitor valori ale interesului național); paradigma consensului (de exemplu, raporturile consensuale între purtătorii interesului național).

Demonstrați legătura între paradigma conflictului și paradigma consensului în studiul interesului național al țărilor de tipul Republicii Moldova.

Paradigmele sus-menționate ale interesului național reflectă un nivel teoretic complex, multivalent al obiectului nostru de studiu. Ele se află în anumite corelații de ordin general și particular, oferind obiectului de studiu diversitate, dar și concretețe în cercetare.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce factori cunoașteți care determină necesitatea și importanța studierii interesului național?
2. Care din acești factori se impun astăzi pe prim-plan în studierea interesului național al Republicii Moldova?
3. Caracterizați câmpul teoretic al obiectului de studiu „Teoria și practica interesului național”.
4. Ce înțelegeți prin câmpul empiric-pragmatic de cercetare a interesului național?
5. Cum înțelegeți legătura între cele două câmpuri ale obiectului de studiu?

6. Demonstrați legătura între legitățile interesului național ca obiect de investigare.
7. Demonstrați legătura între paradigmele și metodele de cercetare a interesului național al Republicii Moldova.

Tematica pentru studiul individual:

1. Dimensiuni corelative între factorii comprehensivi, aplicativi și integrativi de studiere a interesului național al Republicii Moldova.
2. Evoluția legităților interesului național ca obiect de studiu în condițiile actuale.
3. Rolul metodelor sociologice în cercetarea interesului național ca obiect de studiu.
4. Impactul metodei sinergetice asupra potențialului de cunoaștere și promovare a interesului național la etapa actuală.

Bibliografie:

1. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
2. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Tipografia „Sirius” SRL, 2011.
3. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
4. Morgenthau, H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007.
5. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
6. Saca, V. Evoluția conceptului de interes național în condițiile globalizării. În: *Interconexiuni în contextul globalizării*. Iași: Pan Europe, 2005.
7. Saca, V. Probleme de impact al politicii externe asupra procesului de consolidare și promovare a interesului național al Republicii Moldova. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială*, 2020, nr.2 (106).
8. Вятр, Е. Теория национальных интересов в науке и политике. În: *Социология*, 2015, №2.

9. Беляев, В, Бирова, Б. Сущность национальных интересов: общетеоретический аспект. Їп: *Актуальные проблемы российского права*, 2020, том 15, №7 (116).
10. Мухаметов, Р.С. Национальные интересы: сущность, трактовки, типология. Їп: *Философия политики и политология*, 2008, Выпуск 5, №57. <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21722/1/uiro-2008-57-07.pdf>

Tema 2. LOCUL ȘI ROLUL INTERESULUI NAȚIONAL CA FENOMEN SOCIAL

Conținuturi:

- 2.1. Geneza interesului național ca fenomen social
- 2.2. Evoluția interesului național: istorie și actualitate
- 2.3. Dimensiuni de loc și rol ale interesului național în structura (aria) națională și internațională a socialului contemporan

Obiective:

- să identifice factorii apariției interesului național ca fenomen social;
- să relateze despre etapele evoluției istorice a interesului național;
- să caracterizeze căile actuale de manifestare a interesului național în perimetrul de ansamblu al socialului;
- să evalueze locul interesului național în lumea socialului;
- să argumenteze rolul interesului național ca expresie sintetică a intereselor sociopolitice.

Termeni-cheie: *lumea socialului, structura socialului, geneza interesului național, evoluția interesului național, locul interesului național în structura națională și internațională a socialului, rolul interesului național ca fenomen social.*

Repere de conținut:

2.1. Geneza interesului național ca fenomen social

Interesul național e considerat drept fenomen indispensabil al experienței umane, al conviețuirii sociale. Din punct de vedere istoric, acest interes apare și se afirmă nu deodată într-o formă gata, ci treptat, element cu element, odată cu creșterea complexității vieții sociale, cu conștientizarea necesităților sociale atât *lato*, cât și *stricto sensu*.

Astfel, interesul respectiv devine treptat, de la o etapă la alta, omniprezent în toate sferile sociale – politică, economică, socială propriu-zisă, culturală, dar și la toate nivelurile în devenire – micropolitic, mezopolitic, macropolitic, apoi și regional-politic, megapolitic.

Desigur, primele societăți umane (primitive), până la apariția statului, nu cunoșteau interesul ca fenomen social. Ele aveau doar necesități unice, care se reduceau la posibilitatea supraviețuirii fizice. Iar odată cu primele procese ale diferențierii sociale și cu apariția societății de clasă (mil. IV înainte de Cristos, în societățile agrare ale Orientului Antic), cu profilarea diferitelor necesități sociale, dar și cu opunerea acestora în contextul perfecționării uneltelor de producere, dezvoltării economice, creării și valorificării plusprodusului și, în cele din urmă, cu apariția proprietății private apar și interesele sociale, apare opunerea socială de clasă. Toate aceste fenomene deja istorice reflectau necesități conștientizate ale claselor în devenire, deosebiri ale statutului lor social în funcție de posibilitățile economice, de factorul acumulării și punerii în valoare a bogăției materiale, a influenței în societate.

Confruntarea de interese sociale opuse necesita, desigur, formarea și dezvoltarea unei instituții sociale care să reglementeze această opunere, să raționalizeze relațiile sociale întru funcționarea noii societăți în devenire. Structura diferențiată de necesități și interese, în funcție de criteriul proprietății, bogăției, deosebirilor de clasă, a și condus în ultimă instanță la apariția politicii, a instituției puterii publice, adică statale, pentru a conduce cu societatea, a asigura integritatea și stabilitatea acesteia în fața tensiunilor sociale.

Deci, acolo și atunci când apare necesitatea unui comportament coordonat, a unor relații coordonate, reglementate apare și statul în formă de interese, de reglementări social-politice. În acest context, geneza interesului sociopolitic se înscrie în formula „diferențiere socială-proprietate privată-instituție/putere statală”.

Cum înțelegeți această formulă din punct de vedere istoric, al trecerii de la societatea primitivă la societatea de clasă?

Astfel, statul ca instituție a puterii publice, raportat la fenomenele diferențierii sociale, proprietății private, pune începutul apariției și funcționării interesului sociopolitic, ca unul general, exprimat de stat în raport cu necesitățile și interesele sociale opuse ale diferitor clase. Acest interes social general treptat acumulează elementul inițial de interes național, mai bine zis de interes pre-național, fiindcă statele apărute în adâncurile antichității nu aveau încă caracter național.

Pe parcurs de secole și milenii interesele sociale/politice au suportat mari transformări, de la forme simple la cele complexe, de la element sporadic la cel constant, de la factor general la cel particular. În epoca antică și în cea medievală interesul politic, relațiile politice erau percepute la general, nefiind desprinse de social. De exemplu, la Aristotel viața socială în toate dimensiunile sale nu depășea limitele vieții politice și era pusă întru totul în serviciul statului, adică politicii. În concepția aristotelică, chiar dacă binele unei persoane apartine coincide cu binele statului, totuși mai important și mai deplin este binele statului (în sens că aspectul general-statal se impune pe prim-plan). În viziunea lui Aristotel, chiar și omul după natura sa este ființă politică, este „animal politic” supus statului.

Demonstrați rolul operei „Politica” a lui Aristotel în abordarea vieții sociale și politice și, desigur, a interesului social.

În antichitate și în Evul mediu, de rând cu interesele, și relațiile de putere aveau caracter general. Nu era separarea puterilor, mecanismele de control și reglementare și cele organizaționale erau contopite. Legea nu se afla deasupra puterii. Interpretarea, folosirea și realizarea legii și, respectiv, a intereselor erau prerogative ale puterii politice.

Evoluția de mai departe a intereselor, dar și a relațiilor de putere a dus în epoca modernă la separarea lor din cadrul socialului, ca și a politicii în general, ca subsistem al sistemului social de relații, cu

principiile proprii de dezvoltare. Prima dată într-o formă mai mult sau mai puțin clară despre politică și, respectiv, despre interese și relații politice, ca factor aparte, menționează N. Machiavelli. El abordează interesul ca factor motor al acțiunii umane, susținând că politica e un domeniu al conflictului dintre interesele sociale/materiale ale unor grupuri sau indivizi. Opera sa capitală „Principele” este considerată primul tratat modern de politică, în care a fost elaborată arta politică deosebită de creare a unei puteri de stat ferme prin orice mijloace, indiferent de principiile morale. Machiavelli a lansat maxima „Scopul scuză mijloacele”, care pe parcursul istoric a provocat diferite interpretări și adaptări.

Cum înțelegeți această maximă înaintată de Machiavelli în contextul intereselor și relațiilor de putere? Cum a fost implementată această maximă la diferite etape istorice în contextul promovării interesului național?

Lucrările lui Machiavelli „Principele”, „Arta războiului”, „Istории florentine” ș. a. au anticipat formarea statelor naționale, cu necesitatea acestora de a avea pe prim-plan interesul național. În particular, opera „Istории florentine” a apărut din dorința lui Machiavelli de a explica cum se poate crea și consolida un stat centralizat și unitar, care să devină o forță reală prin eliminarea fragmentării politice, adică prin eliminarea fărâmițării statale, moștenite din feudalism. Pentru crearea unui stat centralizat italian el considera necesară maxima „Scopul scuză mijloacele”.

Așadar, geneza primelor elemente de interes național ca fenomen social are rădăcini istorice profunde, o identificăm deja prin procesele complexe de apariție istorică a necesităților și intereselor sociale, dar și a relațiilor publice, necesare de a reglementa aceste necesități și interese. Totodată, un rol important în apariția elementelor respective au avut și interesele dezvoltării economice legate de apariția și evoluția proprietății private, iar la începutul epocii moderne (sec. 14-16, Italia) și de apariția acumulării inițiale de capital, care necesita

depășirea fărâmițării feudale și crearea statului centralizat cu interesul său național.

Desigur, primele elemente de interes național, dar și pre-național de natură socială, au evoluat și s-au consolidat mai mult ca formă și conținut în teoria și practica epocii moderne, consolidând însuși statutul de geneză, dar concomitent și de evoluție istorică a acestui interes. Atare situație o urmărim continuu în veacurile epocii moderne, odată cu apariția și dezvoltarea relațiilor socioeconomice și politice de natură capitalistă.

2.2.Evoluția interesului național: istorie și actualitate

Un pas calitativ nou în evoluția și interpretarea intereselor și relațiilor de putere și, respectiv, de interese naționale, s-a realizat în secolul XVII, cel al raționalismului, de către reprezentanții acestuia, filozofii Th. Hobbes, R. Decartes, J. Locke și alții. Ei înțelegeau sensul statului în aceste interese și relații prin capacitatea și utilitatea lui de a asigura securitatea și pacea pentru cetățenii săi. Adică, vorbind în sens contemporan, prin capacitățile statului de a realiza interesul național.

Tot în acel secol, la încheierea Păcii de la Westfalia din 1648, cardinalul francez Richelieu a lansat pentru prima dată conceptul de „interese naționale” în practica relațiilor interstatale. El vedea necesitatea de perspectivă a acestui concept în devenirea lui drept factor fundamental de asigurare practică a securității statului.

Un rol deosebit în problematica intereselor secolului XVII revine lucrărilor lui Th. Hobbes, în care acesta consideră societatea un teren al înfruntării intereselor fiecăruia cu cele ale altora, iar de aici un motiv de tensiune permanentă. Enunțurile lui Th. Hobbes „Homo homini lupus” („omul pentru om este lup”) și „Bellum omnium contra omnes” („războiul tuturor împotriva tuturor”) concentrează concepțiile sale nu doar spre consolidarea genezei, ci și spre mecanismul realizării

intereselor în societate. Iar opera sa „Leviatanul” e considerată una fundamentală, în care Hobbes devine fondatorul teoriei politice a iluminismului, contractualismului. Prin această teorie este acumulată o bună parte din elementele care vin ulterior să dea naștere în practică manifestării interesului național.

Cum înțelegeți această afirmație? Ce a însemnat ulterior contractualismul pentru practica interesului național?

Secolul XVII e considerat unul benefic atât economic, cât și politic pentru crearea parțială a unor condiții interne de manifestare a intereselor naționale. Acesta este secolul acumulării în continuare de capital, dezvoltării economice în bază de manufactură, secolul apariției primei instituții parlamentare europene (Țările de Jos).

În secolele XVIII-XIX, odată cu formarea sistemului capitalist propriu-zis, cu atribute imanente – economia liberă de piață, democrația parlamentară-reprezentativă, statul de drept – are loc separarea definitivă a sferei politice și sociale, a funcțiilor economice, sociale și politice și, respectiv, a intereselor conforme acestor sfere și funcții. Aceasta este și perioada revoluțiilor burgheze, depășirii fărâmițarilor statale și formării statelor naționale în cea mai mare parte a spațiului european și american. E semnificativ faptul că în a doua jumătate a secolului XIX, și anume – la 24 ianuarie 1859, în rezultatul unirii Principatelor Române apare statul modern sub numele Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești. Acesta a fost primul pas către formarea statului național unitar român contemporan din anul 1918.

Tot în perioada secolelor XVIII-XIX se produce un fenomen crucial pro-interese naționale – separarea societății civile din sfera politică, fapt ce demonstrează importanța acestei societăți vizavi de perspectivele intereselor în cauză. Desigur, numai din acea perioadă se poate menționa despre interesele naționale în sens propriu, care au concentrat și sintetizat în sine acumulările lor de elemente constitutive de până atunci, dar și de noi elemente determinate de modificările de

formă și conținut ale relațiilor economice, sociale, politice din perioada respectivă.

Secolul XVIII se distinge prin apariția fabricii ca fenomen economic și, respectiv, prin începutul unor transformări clasiale legate de dezvoltarea a noi clase – burghezie și proletariat, dar și prin schimbări parțiale în viața politică. La rândul său, secolul XIX este secolul revoluției industriale, al unor transformări substanțiale în structura socială (dezvoltarea intensă a claselor sociale, intensificarea luptei de clasă), precum și în sfera politică – apariția de la începutul anilor 60 a partidelor politice (mai întâi în Anglia, Germania, apoi și în alte țări ale Europei Apusene și Centrale și în America de Nord), deja în sens contemporan, amplificarea relațiilor între state. Acest fapt a permis determinarea manifestării evidente (îndeosebi din a doua jumătate a sec. XIX) în structura interesului național a unor noi modalități de exprimare – liberală, democratică. Atunci sunt determinate mai clar și granițele acestui interes, ca fiind conforme granițelor diferitelor relații sociale *lato sensu* (economice, sociale în sens propriu, politice, culturale), interacțiunii lor cu alte structuri de conviețuire umană.

Despre necesitatea unor noi forme de conviețuire în contextul intereselor urmărim în operele multor gânditori din secolele XVIII-XIX, cum ar fi J.J. Rousseau (Contractul social între stat și cetățeni), K. Marx (despre necesitatea luptei de clasă și a revoluției), Alexis de Tocqueville (despre necesitatea democrației) ș. a. Aceste idei, concepții aveau o anumită viză asupra intereselor naționale. Îar în gândirea politică românească a secolului XIX este semnificativă aserțiunea lui Titu Maiorescu despre necesitatea unei linii de demarcație între ideea de interes general și între concesiunea ce trebuie să se facă intereselor particulare. El considera că în lupta politică interesele, fie și particulare, să nu se poată manifesta decât sub drapelul unor idei de interes general; să se respecte acest drapel, să se supună până la un grad oarecare interesele particulare interesului

public. În viziunea noastră, acest interes public și este interesul național.

Cum înțelegeți impactul formării sistemului capitalist, cu atributele sale economice, sociale, politice din secolele XVIII-XIX asupra constituirii propriu-zise și funcționării interesului național?

Pe parcursul secolului XX, care îl raportăm la epoca contemporană, crește considerabil complexitatea interesului național, apar noi forme de manifestare a acestuia prin asocieri și disocieri, colaborări și înstrăinări ale purtătorilor de interes național. Este în fond epoca celor două războaie mondiale, cu consecințele lor grave pentru omenire; a decolonizării majorității statelor coloniale (anii 60), devenite state ale lumii a treia, care treptat și-au însușit statutul de state cu interesele lor naționale; a confruntării celor două sisteme, socialist și capitalist, și a războiului și postrăzboiului rece; a proceselor intense de regionalizare și globalizare a vieții economice, sociale, culturale. Aceste și alte evenimente au determinat și diversificat conținutul interesului național, globalizarea intereselor și relațiilor, extinderea lor regională și internațională, dar și națională, adică pe intern. În acest context, e binevenită opinia lui Julien Freund, care plasează interesul național și pe intern, considerându-l o năzuință sau un scop care stimulează activitatea omului, ca „bine comun”.

De la sfârșitul anilor 80, începutul anilor 90 ai secolului XX, odată cu descompunerea sistemului socialist, interesul național devine obiect-cheie nu doar pentru politica externă, ci și internă, care necesita punerea în valoare a acestui interes pentru dezvoltarea noilor state democratice apărute pe ruinele fostului imperiu sovietic, inclusiv Republica Moldova, dar și a fostelor state socialiste europene pe nou transformate din punct de vedere democratic. În astfel de condiții, interesul național în statele vest-europene și est-europene a evoluat și evoluează sub influența continuă a Uniunii Europene, a extinderii acesteia spre Est și, respectiv, a reformării democratice în statele postcomuniste. O situație problematică, chiar dramatică, o are evoluția

interesului național în țările spațiului ex-sovietic (excepție Țările Baltice). Acest fapt este vizat îndeosebi de tendințele autoritare în creștere din majoritatea țărilor ex-sovietice – Rusia, Belarus, Kazahstan, Uzbekistan, Kirghizstan, Tadjichistan, Turkmenistan. Însă astăzi cea mai mare problemă în evoluția intereselor naționale din spațiul respectiv, dar și din întreg spațiul european e determinată de cel mai sângeros război după cel de al 2-lea război mondial – războiul nejustificat al Federației Ruse împotriva Ucrainei. Menționăm, de asemenea, și impactul războiului hibrid al Federației Ruse în acest spațiu, inclusiv asupra Republicii Moldova.

Ce dificultăți de manifestare a interesului național al Republicii Moldova cunoașteți sub influența războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei și a războiului hibrid împotriva țării noastre?

2.3. Dimensiuni de loc și rol ale interesului național în structura (aria) națională și internațională a socialului contemporan

Locul și rolul interesului național în aria sistemului social *lato sensu* sunt determinate de un șir de factori atât obiectivi, cât și subiectivi.

În primul rând, interesul național condiționează plenar caracterul și calitatea întregului sistem social, a tuturor tipurilor de relații din cadrul acestuia. În sens că capacitățile condiționale ale interesului național sunt de natură complexă, polivalentă, fapt ce-i permite acestuia să ocupe un loc central în aria valorică a sistemului. Atare loc vizează comportamente, acțiuni, activități, relații la nivel de stat, societate, pătri sociale, personalitate, dar și interstatal, regional, internațional. Totodată, interesul național dispune de însușiri obiective (necesități, utilități, poziții, statute sociale ș. a.) și subiective (conștientizări, pasiuni, năzuințe, stimulente, voințe ș. a.), ceea ce-i

permite să se impună ca factor de rol primar în diverse ipostaze – de idee și concepție, de proiect și realitate, de proces și de sistem, de integrare și dezintegrare instituțională, structurală, funcțională etc.

Cum înțelegeți raportul dintre locul și rolul interesului național al Republicii Moldova în sistemul social în ansamblu? Ce discrepanțe au apărut în cadrul acestui raport odată cu trăgănarea procesului democratic pe parcursul anilor de independență?

În al doilea rând, dat fiind că politica este o expresie sintetică a tuturor sferelor vieții sociale, interesul național, prin intermediul interesului politic (acesta dispune de pârghiile de influență a puterii asupra tuturor structurilor sociale), devine o expresie sintetică a intereselor sociale *lato sensu* (economice, sociale în sens propriu, culturale, informaționale ș. a.). Aceasta înseamnă că fără a ține cont de capacitatea de influență a interesului național nu e posibil de a înțelege la justa valoare comportamentul păturii, liderului, partidului, actorilor și agenților statali, al societății civile, al organizațiilor regionale, internaționale. În acest context, conștientizarea necesităților personale, de grup și chiar uneori de partid încă nu permite adecvat de a exprima sintetic organizarea comunității sociale (păturii, instituției, societății în ansamblu) într-o forță sociopolitică reală, de sine stătătoare. Numai un interes național bine formulat și promovat, cu calități bazice (materiale) și suprastructurale (politice, culturale) avansate, poate deveni indiciu *sui-generis* al maturității statului și societății, ca exponenți ai lui. Atare interes se impune ca scop și, totodată, ca modalitate de a sensibiliza factorul de decizie la capitolul realizarea programelor economice, sociale, culturale. Interesul respectiv provoacă politicul de a corela în limite raționale interesele specifice ale diferitor comunități sociale în funcție de necesitățile generale ale societății.

Are oare interesul național al Republicii Moldova capacitățile necesare de a exprima în mod sintetic (concentrat) interesele specifice ale diferitor categorii sociale din țară?

În al treilea rând, rolul interesului național în structura socialului în sens larg se află în funcție directă de gradul includerii și promovării sale de către factorul de putere în mecanismele progresului social. O condiție-cheie în acest sens este coincidența interesului național cu tendințele dezvoltării sociale și (ce e foarte important) cu necesitățile reale ale progresului social. O altă condiție ține de implicarea și încurajarea permanentă a intereselor specifice în aria interesului general național pentru a face față cerințelor progresului social. Adică, un interes sau altul specific poate să se realizeze cu succes, în mare parte, datorită susținerii permanente de către societate, masele largi și, desigur, de către factorul de decizie. În acest sens, legile istoriei, inclusiv la capitolul progres social, sunt în mare măsură legi ale acțiunilor de masă. De aici și necesitatea unirii maselor cu liderii în baza interesului general național. Un atare interes pune în mișcare și în valoare viața popoarelor, a națiunilor, a diferitor categorii sociale.

Cum face față interesul național al Republicii Moldova pentru a corespunde tendințelor progresului social și, desigur, pentru a pune în valoare interesele specifice ale diferitor comunități?

În al patrulea rând, locul și rolul interesului național în aria națională și internațională a socialului ține de faptul că prin cerințele sale, prin input-ul și output-ul său, trece nervul actualizării de către politic a relațiilor socioeconomice și culturale, se efectuează conducerea și reglementarea proceselor sociale. Astfel, politicul, prin intermediul puterii de stat, politici interne și externe, dar și al implicării societății civile, pune în valoare capacitățile interesului național de a condiționa transformările întregului sistem social, ale componentelor interne și internaționale ale acestuia. Pornind de aici, interesul național acumulează în cadrul acestui sistem următoarele trăsături:

- a) universalitate, adică capacitatea de extindere a influenței sale asupra diverselor fenomene și procese de reglementare statală a relațiilor de putere;

- b) incluziune, adică capacitatea de a pătrunde, a penetra diverse domenii ale vieții sociale;
- c) împletire, adică capacitatea de se îmbina cu sfera politicii interne și externe și cu cele non-politice.

Trăsăturile nominalizate sunt organic legate între ele, însoțesc interesul național la toate etapele și în toate formele sale de manifestare. În funcție de gradul lor de impunere și evaluăm capacitățile de loc și rol al interesului național în aria socialului în sens larg.

Conform acestor trăsături ale interesului național, componentele interne, regionale și internaționale vizate de acest interes se află în anumite corelații, se întrepătrund și capătă noi manifestări. Atare vize se regăsesc în elaborarea și implementarea diverselor Programe, Strategii, Acorduri etc.

Ce documente în acest sens vizate de interesul național al Republicii Moldova au astăzi un caracter mai relevant?

Actualmente a crescut considerabil numărul fenomenelor și proceselor de extindere a interesului național. De exemplu, problemele ecologică, a resurselor, a migrației populației ș. a. în urmă cu câteva decenii nu aveau mare pondere și rezonanță în domeniul interesului național. Astăzi, însă, aceste probleme s-au situat în centrul preocupărilor actorilor și agenților interesului național atât la capitolul politicii interne, cât și externe, regionale și internaționale.

În al cincilea rând, gradul de influență a interesului național asupra laturii interne și internaționale a socialului depinde atât de starea proprie a acestui interes, de capacitățile sale din interior, cât și de starea interesului politic, interesului statal, care dețin puterea, determină condițiile de guvernare vizavi de promovarea interesului național în cadrul sistemului social. Interesul politic dinamizează relațiile sociale și politice la toate nivelurile. De aceea, pentru a oferi interesului național o anumită orientare, un anumit caracter ce ar corespunde necesităților sociale, tendințelor dezvoltării interne și

externe ale țării, este necesar de a moderniza, raționaliza și actualiza conținutul intereselor și relațiilor politice la toate nivelurile. Acesta este un proces complex, multivalent și contradictoriu, care necesită eforturi conjugate ale actorilor și agenților interesului atât politic, cât și național.

Cum apreciați în prezent influența intereselor și relațiilor politice asupra interesului național al Republicii Moldova?

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Explicați geneza interesului sociopolitic și, respectiv, a primelor elemente istorice ale interesului național.
2. Ce etape istorice cunoașteți în acumularea elementelor interesului național?
3. Comparați secolele XVII, XVIII și XIX în evoluția interesului național.
4. În ce constă specificul secolului XX în evoluția interesului național?
5. Demonstrați dramatismul actual al proceselor de promovare a interesului național al statelor ex-sovietice în contextul războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei.
6. Explicați impactul războiului hibrid al Federației Ruse asupra interesului național al Republicii Moldova.
7. Cum apreciați locul interesului național în lumea socialului?
8. Ce factori de rol al interesului național în aria națională, regională și internațională a socialului cunoașteți?
9. În ce constă specificul de influență a interesului național al Republicii Moldova asupra sistemului social *lato sensu*?

Tematica pentru studiul individual:

1. Istoricul interesului național: de la idee la concepție, de la proiect la valoare practică.
2. Rolul parlamentelor ca instituție istorică în apariția și evoluția interesului național.
3. Trăsături evolutive ale interesului național în secolul XX-primele două decenii ale secolului XXI.

4. Locul și rolul interesului național al Republicii Moldova între dimensiuni generale și particulare de manifestare.

Bibliografie:

1. Aristotel. *Republica*./ Traducător Dumitru Vanghelis. București: Ante, 2010.
2. Niccolo Machiavelli. *Principele*. București: Humanitas, 2019.
3. Thomas Hobbes. *Leviatanul*. București: Herald, 2020.
4. Jean Jacques Rousseau. *Despre Contractul Social sau Principiile Dreptului Politic*. București: Cartex, 2000.
5. Alexis de Tocqueville. *Despre democrație în America*. București: Humanitas, 2017.
6. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
7. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Tipografia „Sirius” SRL, 2011.
8. Oliver Nay. *Istoria ideilor politice*. Iași: Polirom, 2008.
9. Вятр, Е. Теория национальных интересов в науке и политике. În: *Социология*, 2015, №2.
10. Троицкий, М.А. Зачем нужны «национальные интересы»? МГИМО, 2015 https://mgimo.ru/about/news/experts/270236/?utm_source=google.com&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com

Tema 3. CONCEPTUL ȘI STRUCTURA INTERESULUI NAȚIONAL

Conținuturi:

- 3.1. Interpretări ale conceptelor de interes și interes național
- 3.2. Corelații conceptuale între interesul național și securitatea națională: general și particular
- 3.3. Componentele structurale ale interesului național între factorii obiectivi și subiectivi
- 3.4. Specificul conceptual și structural al interesului național al Republicii Moldova

Obiective:

- să definească conceptul de interes național;
- să identifice interpretările interesului național în literatura de specialitate;
- să determine punctele de tangență ale conceptelor de interes național, securitate națională;
- să analizeze componentele structurale ale interesului național;
- să demonstreze legătura între obiectivitatea și subiectivitatea structurală a interesului național;
- să elaboreze un scenariu de manifestare structurală specifică a interesului național al Republicii Moldova.

Termeni-cheie: *conceptul interes național, conceptul securitate națională, structura interesului național, obiectivitatea interesului național, subiectivitatea interesului național, relația obiectivitate-subiectivitate de interes național, dinamică și statică de interes național, interes național al Republicii Moldova*

Repere de conținut:

3.1. Interpretări ale conceptelor de interes și interes național

Noțiunea de interes este una dintre noțiunile de bază ale sociologiei și ale științelor politice. Atare noțiune este de origine latină, provine de la latinescul „interes”, ceea ce presupune a avea însemnătate, importanță. Noțiunea în cauză are un spectru larg de conținut, e cu multe semnificații, fapt ce provoacă diferite opinii, interpretări.

În dezbaterile teoretice din ultimele decenii ale sec. XX – primele două decenii ale sec. XXI s-au conturat trei poziții principale de abordare a interesului. Prima poziție consideră interesul drept fenomen obiectiv ce ține de factorul existenței sociale. Cea de a doua poziție e axată pe interes ca fenomen subiectiv, ce-și află întruchipare în conștiință, în psihologie. A treia poziție, devenită mai răspândită în literatura de specialitate, interpretează interesul ca unitate de manifestare a obiectivității și subiectivității sale.

Dumneavoastră ce poziție din aceste trei împărtășiți?

Pentru a defini conceptul de interes, ca și oricare alt concept, este necesar mai întâi de a cunoaște caracterul, particularitățile lui de conținut.

În primul rând, noțiunea de interes nu este una abstractă, ci reală, existând prin activități și relații ale anumitor comunități sociale, politice (grupuri, păături sociale, instituții, lideri, state, organisme, uniuni regionale, internaționale etc.) și ale altor forțe care se impun drept purtători sau exponenți ai intereselor.

În al doilea rând, calitățile, trăsăturile distinctive ale acestor exponenți reflectă atât caracteristici obiective (de ex., statutul social, poziția socială etc.), cât și subiective (pasiuni, voințe, conștiinciozitate etc.). În ansamblul lor, aceste caracteristici formează un lanț de

legătură a diferitor entități sociopolitice, economice, culturale etc., inclusiv de natură externă cu societatea. În al treilea rând, interesele sunt îndreptate spre un anumit obiect – valori materiale și spirituale, instituții, relații naționale și internaționale, politici interne și externe etc. În acest sens, interesele sunt orientate spre schimbarea sau menținerea relațiilor existente. Interesele, de obicei, cuprind în sine elementul negării, neacceptării unor condiții neadecvate. Ele reflectă nemijlocit relațiile de neechitate, de confruntare între pozițiile sociale ale diferitor actori. De aceea, interesul este calitatea unei comunități sociale, a unei instituții (de partid, de stat, de organism regional, internațional) ce o unește ca ceva integru și, totodată, ce o separă de alte comunități, instituții cu alte caracteristici de poziție socială, cu alte interese. Astfel, interesul se impune drept cauză reală a acțiunilor, relațiilor diferitor comunități sociale, politice etc. cu privire la deosebirile lor de poziții, la rolul în viața socială, în relațiile externe, regionale, internaționale. Din cele relatate, interesul în plan sociologic reprezintă o totalitate complexă de însușiri, calități ale anumitei comunități, entități (strat, grup, partid, stat etc.) sau lider, individ ce influențează substanțial comportamentul lor social, determinând acțiunile lor social-semnificative.

Cum apreciați această definiție din punctul de vedere al unor entități, comunități în apariție, în formare, cum sunt cele din Republica Moldova?

Un loc și un rol aparte în aria conceptuală a interesului social *lato sensu* revine interesului național. Fiind o parte integrantă a interesului social global, interesul național, după natura sa, este, totodată, o expresie sintetică a interesului social. Din acest raționament deducem că interesul național îndeplinește rolul de stimulent deosebit al acțiunilor și relațiilor în toate dimensiunile sistemului social în ansamblu – de stat, partid, mișcare, organizație publică, organizație regională, internațională etc. În acest sens, sfera de manifestare a interesului național este foarte largă, vizează instituțiile, relațiile,

valorile, ideile, tradițiile etc. sistemului respectiv. Acest interes are un înalt grad de generalizare și de legătură cu societatea, cu statul, cu cetățeanul. Astfel de interes, de obicei, apare, funcționează și se dezvoltă ca interes generalizat. De aceea, interesul național este în primul rând interes general-național, general-statal, general al societății civile.

Cum înțelegeți această afirmație privind interesul general?

El este îndreptat spre ocrotirea și dezvoltarea întregului sistem social și din acest punct de vedere este opus față de diferite tendințe înguste de grup, de partid, particulare ce nu corespund tendințelor generale de dezvoltare a societății.

În literatura de specialitate de peste hotare și din spațiul științific autohton sunt diferite interpretări ale interesului național. Dintre cele exprimate în știința politică occidentală distingem:

– poziția doctrinei „realismului politic”, împărtășită de H. Morgenthau, A. Wolfers, W. Hippman, H. Thompson, R. Tucher și de savanții actuali W. Lippman, K. Thompson, H. Kissinger, W. Rostow, D. Bolle ș. a. În această doctrină interesul național este definit fie ca un complex ideal și normativ de scopuri, fie ca un fenomen central al relațiilor internaționale, perceput prin termenii forței, puterii sau ca un factor fundamental în identificarea unor căi necesare prin labirinturile politicii internaționale. În acest context, H. Morgenthau califică interesul național drept un „sâmbure tare” în păstrarea identității politice și culturale a unei națiuni. Iar raportarea acestui interes la termenii forței, consideră savantul, este piatra edificatoare care ajută realismul politic să-și găsească drumul în peisajul politicii internaționale;

Ce presupune raportarea de către H. Morgenthau a interesului național la termenii forței, puterii în relațiile internaționale?

– poziția curentului „subiectivist”, ai cărui adepți, R. Snyder, E. Furnes, N. Forward ș. a., consideră interesul național drept fenomen al relațiilor internaționale, al cărui purtător și promotor principal este grupul restrâns de lideri politici și de funcționari care se află la putere

și iau decizii politice. Acești cercetători interpretează interesul național prin prisma următoarelor criterii: a) menținerii „integrității naționale”; b) asigurării „securității naționale”; c) păstrării „rolului național”; d) precedenței ca model al viitorului; e) menținerii „reputației”; f) „standardului internațional”. Aceste criterii despre interesul național au exercitat o influență deosebită asupra științelor politice, în general, și a teoriei relațiilor internaționale, în particular;

Cum apreciați rolul acestor criterii la etapa actuală?

– alți cercetători ai curentului „subiectivist”, cum ar fi A. Wolfers, I. Rosenau, sunt mai rezervați în analiza conceptului de interes național. Spre exemplu, A. Wolfers apelează nu la noțiunea de interes național, ci la cea de „scopuri naționale”, care, în viziunea sa, pot fi „directe” sau „indirecte”. Prin raportul dintre aceste scopuri cercetătorul analizează interdependența intereselor de stat și a intereselor particulare. Scopurile naționale „directe” țin, în viziunea sa, de asigurarea securității și independenței naționale. Astfel de scopuri au semnificație reală pentru indivizi doar dacă aceștia se identifică cu statul lor național;

Care e opinia D-voastră în acest sens?

La rândul său, I. Rosenau consideră interesul național un fenomen care nu poate servi drept instrument analitic, fiindcă, după el, nu ne permite să înțelegem pe deplin natura națiunii. De aceea, socoate Rosenau, nu pot fi criterii bine definite de determinare a interesului național. Mai mult, sunt și savanți care resping categoric noțiunea de interes național. În acest context, G. Modelski crede că interesele exprimate de liderii politici nu sunt interese ale națiunii și nici ale statului, ci ale comunității, iar aceasta, în viziunea lui, este ceva mai îngust decât hotarele țării, deoarece liderul politic singur își formează o așa comunitate care nu poate exprima interesele tuturor păturilor sociale, tuturor cetățenilor țării, ale întregului stat;

– de la sfârșitul anilor 80-începutul anilor 90 ai secolului XX, când se intensifică procesele globalizării, are loc o distanțare a unor

cercetători de la tratarea tradițională a conceptului de interes național doar în termeni de securitate națională, de politică externă, internațională. În acest sens, savantul american D. Clinton distinge două înțelesuri ale interesului național: a) ca bine comun al întregii comunități de oameni din țară, care are relații trainice, standarde de viață și norme de comportament clare; b) ca motiv al politicii statelor unul față de altul, adică ca totalitate de scopuri ale politicii externe a statelor. Astfel, la etapa actuală conceptul de interes național este deja privit prin două prisme: internă și externă. Aceasta se datorează în cea mai mare măsură faptului că interesul național se află astăzi sub o influență evidentă a proceselor globalizării. Impactul acestora asupra statului-națiune, fie consolidat sau în formare, se regăsește mai mult sau mai puțin în toate câmpurile de manifestare a interesului său național: al democrației, al identității, informațional, tehnologic, economic, cultural, al politicii externe, regionale, internaționale. Impactul globalizării asupra politicii interne și externe a statelor generează noi paradigme la intersecția teoriei democrației și teoriei relațiilor internaționale, tranzitologiei și globalismului, tranzitologiei și globallocalismului, relațiilor dintre global, regional și local, fapt ce atestă noi conotații în evoluția conceptului de interes național.

Astfel, în știința politică occidentală interesul național este fie supraapreciat, fie subapreciat.

Care dintre aceste abordări occidentale ale interesului național domină astăzi – supraaprecierea sau subaprecierea?

Pe parcursul anilor 90 ai sec. XX – primele două decenii ale secolului XXI conceptul de interes național i-a preocupat și pe cercetătorii din spațiul postsocialist (inclusiv ex-sovietic). Dintre abordările mai relevante în acest sens menționăm:

- abordarea pragmatică, în sens că interesul național se definește de unii cercetători nu doar și nu atât prin conținut valoric, cât prin factorul pragmatismului, al capacității statului de a-și propune și a atinge anumite scopuri practice (Б. Мехыев, Rusia). Asemenea

poziție a devenit frecventă îndeosebi de la sfârșitul anilor 90, odată cu intensificarea transformărilor democratice, cu reformarea diferitor domenii din spațiul ex-sovietic;

Cum înțelegeți legătura între factorul valoric și factorul pragmatic în cadrul interesului național?

- abordarea național-conservatoare, care identifică interesul național cu interesul statal, considerând statul actor principal de exprimare a intereselor naționale (Э. Поздняков, Д. Рогозин, В. Цымбурский, Rusia);
- abordarea național-liberală, axată pe delimitarea terminologică strictă a noțiunilor „interes național” și „interes statal”, considerând drept exponent și purtător al interesului național societatea civilă (А. Капа-Мурза, Л. Поляков, Rusia);

Ce abordare pare a fi mai adecvată realităților în majoritatea statelor ex-sovietice – național-conservatoare sau național-liberală?

- interes național ca necesitate conștientizată a națiunii în autopăstrare, dezvoltare și în asigurarea securității (Основы политологии. Краткий словарь терминов и понятий. Москва, 1993);

Cum apreciați această definiție?

- abordarea aspiratoare, conform căreia interesul național reprezintă dorințele ca stimuli fundamentali ai activității unei națiuni în politica internațională, iar conținutul său poate fi aflat mai ușor prin studierea relațiilor sociale și naționale, care au generat aceste dorințe (S. Brucan, România);

Este oare această definiție una conformă aspirațiilor clasei politice actuale din România?

- interesul național ca principiu al politicii externe și al politicii de securitate care reglementează acțiunile diplomatice, militare și economice în scopul promovării binelui comun al societății (I.N. Sava, România);

Analizați această definiție din punctul de vedere al politicii externe și al politicii de securitate.

- interesul național ca instrument al politicii externe a statului în relațiile sale cu celelalte state în vederea asigurării securității naționale (Oxford. Dicționar de politică. București, 2001);

Cum înțelegeți semnificația acestei definiții în contextul corelației politicii externe și interne a Republicii Moldova?

- interesul național ca forță mobilizatoare de bază în acțiunile cetățeanului, societății și statului, determinată de factorii ce asigură continuitatea și calitatea statului și societății în mediul concurențial intern și internațional (V. Beniuc, Republica Moldova);

Cum considerați în această definiție rolul cetățeanului în raport cu statul și societatea civilă?

- interesul național ca necesități vitale ale statului și societății axate pe consolidarea suveranității și independenței, integrității teritoriale, prosperității economice, afirmarea statutului de neutralitate permanentă, respectarea drepturilor și libertăților omului, legalității și pluralismului politic (Iu. Pîntea, Republica Moldova);

Explicați semnificația acestei definiții din punctul de vedere al necesităților interesului național al Republicii Moldova.

- interesul național ca focalizare a nivelului dezvoltării social-economice și sociopolitice a țării, a așezării geografice, tradițiilor național-istorice, obiectivelor și necesităților asigurării suveranității și securității (A. Burian, Republica Moldova);

Cum înțelegeți corelația între elementele componente ale interesului național în definiția respectivă?

- interesul național ca fenomen axat pe garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; dezvoltarea liberă a economiei; asigurarea bunăstării materiale și nivelului decent de viață; asigurarea independenței statului suveran, independent, unitar și indivizibil; edificarea statului de drept; promovarea

democrației pluraliste și consolidarea societății civile; asigurarea securității naționale; refacerea spirituală, restabilirea conștiinței naționale și afirmarea vocației europene a poporului Republicii Moldova; integrarea europeană și euroatlantică (V. Juc, Republica Moldova);

Cum apreciați această definiție din punctul de vedere al indicilor principali ai unui stat cum este Republica Moldova?

- interesul național ca fenomen centrat pe obiectivele naționale de securitate: apărarea independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a țării; protejarea democrației constituționale; garantarea drepturilor fundamentale ale omului, siguranța cetățenilor și a proprietății lor; dezvoltarea socioeconomică a țării; menținerea păcii; combaterea corupției; aderarea la UE; reintegrarea pașnică a regiunii transnistrene; contribuția la restabilirea păcii și a stabilității în bazinul Mării Negre; protejarea mediului ambiant (Strategia securității naționale a Republicii Moldova);

Cum vedeți legătura între interesul național și obiectivele naționale de securitate în condițiile Republicii Moldova?

- interesul național – exprimare conștientizată și generalizată a necesităților, utilităților și avantajelor comune statale, ale societății civile și cetățenești în anumite structuri de sorginte internă și externă ca instrumente relaționale, funcționale și normative de realizare a acestor necesități, utilități și avantaje (V. Saca, Republica Moldova).

Cum vedeți semnificația interesului național prin prisma corelației între necesitate, utilitate și avantaj comun al statului, societății civile și al cetățeanului?

În pofida unor deosebiri nesubstanțiale, aceste și alte abordări ale conceptului de interes național au evidente puncte conexe, chiar se completează una pe alta.

Demonstrați această afirmație.

Comun pentru majoritatea abordărilor este factorul necesității, securității, suveranității, independenței, integrității teritoriale a statelor ș. a. Însă de rând cu necesitatea (să nu o supraapiciem, să nu devenim sclavii acesteia), nu mai puțin importante sunt utilitatea și avantajul ca valori ale interesului național. Aceste valori au un caracter immanent în întreaga mașinărie de apariție și evoluție a conceptului de interes, în general, și de interes național, în particular. Deci, conceptul în cauză poate fi înțeles în profunzime în corelațiile sale cu necesitatea, utilitatea, avantajul. Însă un rol aparte în aceste legături revine ideologiei, sistemului de valori din societate și, desigur, sistemului de securitate națională.

Cum înțelegeți legăturile respective? În ce raporturi se manifestă aceste legături la etapa actuală?

3.2. Corelații conceptuale între interesul național și securitatea națională: general și particular

Cu certitudine, cât de importantă ar fi abordarea generală, de ansamblu, a conceptului de interes național, sesizarea și evaluarea în profunzime (desigur în limite consonante cu extinderea) a diferitelor sale repere specifice depinde în ultimă instanță de anumiți indici particulari. Anume aceștia permit a pătrunde mai bine în adâncurile însușirilor conceptuale ale interesului național, iar de aici deja și în ariile lui specifice de manifestare, coexistență cu alte concepte sociale și, desigur, de influență directă sau indirectă asupra lor, dar și de completare reciprocă. Unul dintre acești indici particulari și este, în viziunea noastră, conceptul de securitate națională, care în mod firesc derivă din problematica interesului național, din necesitățile, dar și din utilitățile și avantajul acestuia de a evolua continuu și de a acumula capacități de funcționare viabilă, relativ liberă, întru binele comun al personalității, societății și statului.

În această ordine de idei, particularul (securitatea națională) consolidat vine să asigure condiții propice pentru manifestarea generalului (interesului național), să-i ofere acestuia necesarul de putere și durabilitate la capitolul funcționării și promovării, iar în cazuri extreme, de criză sistemică (în tranzițiile târăgănate în timp) și la capitolul redefinirii interesului. La rândul său, interesul național e considerat mobilul securității naționale, cauza determinantă și, totodată, modalitatea-cheie de actualizare a necesităților mandatului de securitate, de consolidare sau de reformare a acestuia în anumite limite geo-cronometrice (de spațiu și timp).

Cum explicați calitatea de mobil a interesului național în raport cu securitatea națională?

Drept categorie a științei politice, securitatea națională reprezintă starea instituțiilor sociale (de stat și civile), care asigură eficiența activității lor privind menținerea de condiții optime de existență și dezvoltare a personalității și societății. Acastă categorie o întâlnim în lexiconul politic din 1904, fiind folosită pentru prima dată într-un mesaj al Președintelui american Teodor Roosevelt la adresa Congresului SUA, în care el argumenta anexarea zonei canalului Panama prin interesele „securității naționale”. Ulterior noțiunea de securitate națională a devenit una centrală în cercetările politologilor americani. Drept izvor al noțiunii respective autorii americani îl văd în teoria „intereselor naționale”. Astfel de abordare a fost propusă pentru prima dată de sociologul american W. Lippman. În acest context, majoritatea cercetătorilor americani definesc securitatea națională prin factorul forței, puterii, adică prin dominarea forței asupra altor state sau prin interacțiunea statelor privind crearea de condiții optime întru dezvoltarea sistemului de relații internaționale. Actualmente problema securității naționale a devenit una cardinală în cercetările reprezentanților școlii „analizei strategice”.

Reieșind din denumirea sa, noțiunea de securitate națională reflectă o legătură organică a ei cu națiunea, adică cu o anumită

comunitate teritorial-statală, bazată pe relații stabile de ordin sociopolitic, economic, cultural etc. În acest sens, națiunea poate include în sine mai multe etnii, naționalități, ca comunități etnice cu cultura lor, cu tradițiile și obiceiurile lor. Însă securitatea națională caracterizează starea națiunii respective ca sistem integru ce cuprinde relațiile sociale și conștiința socială, instituțiile societății și activitatea lor ce contribuie sau împiedică realizarea intereselor naționale.

Exemplificați cum securitatea națională, ca stare a națiunii, poate conduce sau împiedica realizarea intereselor naționale?

E bine cunoscut argumentul că securitatea națională și interesul național se impun drept fenomene aparte ale câmpului social, cu un grad de autosuficiență relativă privind capacitățile de conținut și funcționale. Însă ambele fenomene și, respectiv, concepte se află într-o legătură dialectică, de întrepătrundere și completare, fie firească sau neobișnuită, prin dimensiuni interacționiste ori deterministe, existând ca un întreg, iar uneori schimbându-se cu locurile. În acest context, securitatea națională, prin intermediul dimensiunilor respective, poate să se transforme din componentă particulară a relației interes-securitate în una generală. Atare transformare de obicei are loc atunci când securitatea națională acumulează elementele sale intrinsece în toate domeniile vieții sociale – economic, investițional, ecologic, social, politic, cultural, informațional, militar ș.a. În sens că interesul național depinde în ultimă instanță de cantitatea, calitatea și eficiența asigurării întregului sistem, întregii constelații a securității naționale.

Astfel, securitatea națională, privită *lato sensu*, deja preia rolul de componentă general-determinativă față de interes, asigurându-i acestuia necesarul de condiții bazice și suprastructurale de existență. Adică, în funcție de anumite condiții și circumstanțe obiective și subiective, poziția, ponderea și rolul acestor două fenomene și concepte în societate sunt supuse unor stări dinamice diferite ca impact și efect. Evoluând, fenomenele respective acumulează necesarul de conținut prin modificări complexe și contradictorii între determinant

și determinat, primar și secundar, general și particular, fapt urmărit mai mult sau mai puțin în orice societăți contemporane, inclusiv și îndeosebi în societățile în schimbare spre democrație. Fiindcă astfel de societăți în schimbare se află în perioada tranziției de la regimul totalitar/autoritar la regimul democratic, când se produc ciocniri/conflicte frecvente între valorile noi și cele vechi, între inovație și tradiție. Anume în astfel de condiții, odată cu proclamarea suveranității și independenței statului, are loc în mod expres formularea și constituirea interesului național, definirea priorităților strategice și mobilizarea eforturilor sociopolitice de realizare a lui, iar aceasta înseamnă că și a securității naționale ca obiect propriu-zis al interesului, dar și ca condiție *sine qua non* de manifestare a acestuia.

Aduceți exemple de influență reciprocă între interesul național și securitatea națională a Republicii Moldova.

Majoritatea abordărilor conceptuale ale interesului național atât generale, cât și particulare, demonstrează că securitatea națională este variabila lui indispensabilă de funcționare și promovare, fapt urmărit deja în subiectul întâi al acestei teme. Securitatea ca necesitate, dar și ca utilitate și avantaj, deservește toate câmpurile interesului național: al suveranității și independenței statului, integrității lui teritoriale, al dezvoltării socioeconomice și promovării reformelor, prosperității și bunăstării cetățenilor, al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și ale altor aspecte interne de interes, dar și al procesului de consolidare a capacității politicii interne ca suport al politicii externe. Adică, un nivel adecvat de securitate națională poate contribui în ultimă instanță la asigurarea unui rol la fel de adecvat al statului cu interesul său național în aria securității regionale și internaționale.

Necesitatea examinării securității naționale și a interesului național ca un întreg al societății în schimbare rezultă și din demersurile de conceptualizare a securității – demersuri pentru a demonstra logica legăturilor complexe și complementare ale noțiunilor de securitate și interes național în contextul riscurilor,

pericolelor și amenințărilor actuale. Acest adevăr este determinat nu doar din punct de vedere teoretic, ci și practic. De bună seamă, pe parcursul ultimului deceniu al sec. XX-primelor două decenii ale sec. XXI în țările spațiului european, dar și ale altor regiuni ale mapamondului, s-au produs modificări sociopolitice radicale, condiționate mai întâi de căderea sistemului bipolar, apoi de tendințele de manifestare a unipolarității, iar în prezent și a multipolarității, fapt ce a impus pe prim-plan necesitatea căutării și identificării unor modele noi de comportament și conviețuire pașnică a națiunilor respective. Modele care să se înscrie adecvat în albia sistemului actual al securității internaționale, dar și naționale, să reflecte eforturile necesare de securitate ale națiunilor în vederea armonizării intereselor naționale.

Privite succesiv, aceste trei decenii au marcat acumularea în țările spațiului postcomunist în schimbare (în așa-zisele noile democrații) a unor inovații devenite deja tradiții de corelare a securității ca fenomen și a securizării ca model (alcătuit din actorii ce formulează probleme, obiectul ca tip de securitate și auditoriul ca participanți în procesul securității) cu interesul național. Au fost elaborate și puse în uz concepții, strategii de securitate, în care sunt definite interesele naționale și strategiile de realizare și protejare a lor. De asemenea, au fost elaborate și implementate legi cu privire la securitatea statului.

În astfel de condiții a evoluat și teoria securității naționale în consonanță cu teoria interesului național. Aceasta a fost și este o evoluție contradictorie de la simplu la compus, de la abordări clasice, restrânse, în termeni militari și de apărare, la abordări moderne și postmoderne, utilitare, axate pe parametri și sectoare mai largi de analiză și evaluare a securității naționale. Atare mod de evoluție analitică a fost caracteristic și pentru interesul național.

Totuși, evenimentele legate de războiul agresiv, nejustificat al Federației Ruse împotriva Ucrainei schimbă radical corelația firească de până acum între conceptele de securitate națională și interes

național. Politica agresivă a Federației Ruse devalorizează în mare parte înseși modelele optime de până acum ale relației interes-securitate din majoritatea țărilor lumii, punând în gardă întreaga omenire, în special țările europene, la capitolul deficit de securitate națională, dar și regională și internațională în raport cu necesitățile interesului național. Atare politică în condițiile distrugerii de imense valori umane, materiale, dar și de război hibrid frecvent promovat de Federația Rusă, necesită din partea Uniunii Europene, statelor Alianței Nord-Atlantice ce susțin Ucraina, dar și a Republicii Moldova și a altor țări care pot deveni obiectul invaziei rusești, noi eforturi de modernizare a securității regionale și internaționale, dar și naționale, pentru a asigura interesele naționale ale statelor respective.

3.3. Componentele structurale ale interesului național între factorii obiectivi și subiecivi

Studiul interesului național, al tendințelor sale de dezvoltare necesită o analiză amplă a structurii sale, adică a elementelor sale interioare, a ordinii și poziției acestor elemente. În acest sens, structura interesului național reprezintă totalitatea elementelor sale relativ stabile, dinamice, modelate, ale căror raporturi asigură existența și funcționarea acestui interes.

Dimensiunea structurală a interesului național reflectă capacitățile de organizare și transformare internă a sa. Această dimensiune depinde de un șir de factori:

- a) Mediul de manifestare a interesului ce cuprinde doar factori obiectivi, cum ar fi geografic, istoric, economic, social, demografic, informațional, politic, geopolitic ș. a. Desigur, acești factori influențează diferit procesul de formare și funcționare a elementelor structurale ale interesului național. De exemplu,

factorul politic are în structura interesului un rol trivalent – politic intern, politic extern și politic internațional.

De ce factorul de mediu e situat pe prima poziție în structura interesului național? Explicați prin exemple.

- b) Caracterul dualist de orientare a interesului național, adică existența în structura acestuia a elementelor de natură statică și dinamică. Acest factor poate să mențină un anumit nivel de stabilitate și funcționalitate a interesului național. E necesar a cunoaște corelația între dinamic și static, între factorii obiectivi și subiectivi în structura interesului și (ce e foarte important) a cunoaște rolul activ al factorului subiectiv în actualizarea interesului național.

Cum înțelegeți legătura între static și dinamic în structura interesului național?

- c) Caracterul eterogen al structurii, adică manifestarea în cadrul acesteia a unor elemente variate. Legăturile funcționale între aceste elemente la fel sunt diferite. Adică pot fi legături de coordonare, de subordonare, de corelare, de integrare, de dezintegrare ș. a. Practica sociopolitică demonstrează o manifestare mai frecventă a legăturilor de coordonare și subordonare. Însă în ultimii 15-20 de ani în spațiul european urmărim o prioritate a legăturilor integraționiste (cu elemente și de dezintegrare) în cadrul unor state aparte, dar și între state.

Ce înțelegeți prin specificul eterogenității structurale de interes național în condițiile Republicii Moldova?

- d) Gradul de extindere a interesului național în timp și în spațiu. Acesta este factorul de creștere a impactului de interes național asupra mediului intern și extern. Factorul respectiv reflectă capacitățile purtătorilor de interes național de a-l promova și de a-l supune anumitor legături de corelare și integrare valorică.

Comparați extinderea și creșterea impactului de interes național în țările democratic avansate și în cele în tranziție spre democrație.

În baza factorilor enunțați evidențiem următoarele componente structurale ale interesului național:

– natura socială, economică, politică și culturală a purtătorilor de interes, în primul rând a actorilor politici care formulează, realizează și promovează interesul în limite naționale, regionale și internaționale. Aname ei sunt nucleul structurii interesului național, ei determină starea acestuia, gradul lui de maturitate, de stabilitate și eficiență. Natura purtătorilor de interes se caracterizează prin așa trăsături ca competență, raționalitate, pragmatism, responsabilitate, flexibilitate ș. a.;

Ce rol revine purtătorului de interes național în structura interesului respectiv?

– poziția pe care actorii interesului național o ocupă în sistemul relațiilor intrastatale și interstatale, regionale și chiar internaționale. Aname poziția socială a purtătorilor de interes național, necesitățile lor sunt elementele-cheie care determină și generalizează indicii structurali obiectivi ai acestui interes;

Cum înțelegeți semnificația indicilor obiectivi în structura interesului național?

– gradul de conștientizare de către actori a poziției lor sociale, a nevoilor, necesităților, condițiilor de viață și activitate. În acest context, poziția socială e supusă subiectivării, fiindcă necesitățile sociopolitice ale actorilor respectivi (statului, societății civile, liderilor ș. a.) devin deja elemente, obiecte ale conștiinței. Astfel, necesitățile sociopolitice conștientizate în ultimă instanță se transformă în motive, pasiuni, stimulente ale activității politice interne și externe.

Ce paradoxuri pot apărea în procesul de conștientizare a poziției sociale, a necesităților sociopolitice ale actorilor? Aduceți exemple cum actorii politici interne sau externe tind să modifice în mod arbitrar, prin conștientizări deplasate, poziția lor socială.

Indicele structural suprem al interesului național este elaborarea anumitor scopuri, sarcini sociale, alegerea unor metode, modalități concrete de realizare, ceea ce ține de factorul subiectiv. Aceste

scopuri, sarcini devin elemente structurale de conținut al interesului. Interesul național, prin scopurile și sarcinile sale, în ultimă instanță, se materializează în fapte concrete – acțiuni, relații, căpătând astfel caracter obiectiv.

Demonstrați trecerea de la subiectivitate la obiectivitate în structura interesului național.

Așadar, structura interesului național se impune prin elemente complexe, contradictorii, strâns legate între ele. Gradul complexității structurale ține de întrepătrunderea permanentă a elementelor sale. Obiectivitatea interesului, adică realul, trece în subiectivitate, ideal, iar acesta, la rândul său, se deplasează în obiectivitate, în real. Deci, structura interesului național reflectă nu pur și simplu poziția socială a actorului purtător de interes, ci poziția exprimată în conștiință și, totodată, conștiința exprimată în scop și acțiune. În acest sens, Hegel scria că interesul este conținutul acelor pasiuni la satisfacerea cărora este îndreptată acțiunea, activitatea subiecților. Datorită acțiunii și activității și se petrece transformarea subiectivității în obiectivitate. În acest sens, manifestarea interesului național se definitivează cu o anumită faptă obiectivă, se întruchipează în ea, căpătând realizare prin factorul subiectivității. Astfel, procesul de subiectivare în structura interesului se manifestă de două ori: a) în timpul conștientizării necesității, adică interesului; b) în procesul de realizare a interesului în practică, în acțiuni, activitate. De aici Hegel menționa că „nimic nu se realizează în afara interesului”.

Contradicțiile în structura interesului național țin atât de elementul obiectivității (contradicții de poziții), cât și de cel al subiectivității (contradicții de convingeri, motive, dorințe, pasiuni). Însă principala contradicție a interesului național ce determină activitatea și relațiile purtătorilor de interes este contradicția între obiectivitate și subiectivitate. Uneori divergențele între obiectivitate și subiectivitate în structura interesului duc la mari rupturi, crize politice, chiar și la deformarea interesului.

Cum înțelegeți posibilitatea acestui fenomen al deformării interesului?

Ceea ce reprezintă obiectivitate și subiectivitate în structura interesului național are un diapazon larg de semnificații. Uneori se ține cont numai de poziția socială, cum că obiectivitatea nu depinde de voința și conștiința omului, iar subiectivitatea e ceea ce trece și se transformă prin conștiință. Totuși, corelația obiectivității și subiectivității în cadrul interesului este mai complexă. De exemplu, independența obiectivității de conștiința și voința individului nu este independentă de conștiința și voința societății în întregime. Obiectivitatea față de conștiința individuală nu e la fel cum obiectivitatea față de conștiința socială de grup. La diferite niveluri ale societății obiectivitatea și subiectivitatea se schimbă cu locurile. Contradicțiile între ele la fel pot fi relative, mobile. Unitatea diversă a obiectivității și subiectivității în structura interesului național duce la complexitatea motivațiilor activității sociopolitice.

Cum se manifestă aceste motivații în condițiile actuale ale unei țări democratic avansate și ale alteia în tranziție spre democrație?

Astfel, cu cât crește complexitatea structurală a interesului național cu atât această structură se schimbă, evoluează, transformându-se treptat odată cu apariția noilor forme de unitate a elementelor sale. De caracterul corelației între obiectivitatea și subiectivitatea structurii respective depinde stabilitatea sau instabilitatea interesului național, parametrii evolutivi și funcționali ai acestuia.

3.4. Specificul conceptual și structural al interesului național al Republicii Moldova

Actualmente, orice stat, inclusiv acela în tranziție spre democrație, cum e Republica Moldova, trebuie să țină cont în activitatea sa de trei grupe de interese, care se află în interconexiune

datorită noilor realități: proprii, ale altor state și globale. Statul care ignoră celelalte două tipuri de interese, consideră pe drept cercetătorul V. Juc, riscă să le pună în pericol pe ale sale din cauza că dezvoltarea forțelor de producție prin modificarea componenței lor și mijloacelor de comunicare în masă datorită științei și informației, intensificării proceselor de globalizare și transnaționalizării, aspirațiilor în creștere ale oamenilor către democrație și bunăstare, contribuie la modificarea conținutului intereselor naționale și vin cu unele transformări în raporturile dintre elementele lor. În acest sens, vorbind despre interesul național al Republicii Moldova, el ca și statul ce-l reprezintă este unul în tranziție spre democrație (cu elemente de consolidare a democrației), unul în continuă acumulare a componentelor necesare. De aceea, conceptul de interes național al Republicii Moldova nu poate fi raportat astăzi pe deplin, ci doar parțial la conceptul *sui-generis* de interes național.

Cum înțelegeți raportarea parțială a interesului național al Republicii Moldova la conceptul sui-generis de interes național?

În opinia noastră, în statele în care tranziția spre democrație întârzie sau a fost târăgănată frecvent, în care sunt doar unele elemente de consolidare democratică, inclusiv în Republica Moldova, conceptul și structura interesului național sunt instabile, nu au destulă substanță și încărcătură valorică și pragmatică la niciunul dintre câmpurile sale constitutive: pozițional, perceptiv (de conștientizare), teleologic (de scopuri), tehnologic (de mijloace) și normative. În aceste state este problematic însuși mecanismul de organizare, funcționare și autorealizare a potențialului conceptual și structural de interes, deoarece dispune de un spațiu restrâns de manifestare.

Edificarea interesului național în Republica Moldova se desfășoară anevoios, cunoscând unele succese, dar mai mult insuccese și chiar alunecări înapoi, având la bază mai mult conținut declarativ decât real. În acest sens, se impune realmente necesară elaborarea și promovarea unei idei general-naționale în vederea unei mai bune

poziționări și realizări a interesului național, idee care să unească în jurul său toți cetățenii, indiferent de entitate socială, politică, etnică, religioasă.

Cum înțelegeți astfel de idee general-națională? Cum apreciați documentele de până acum din Republica Moldova ce vizează interesul național?

Sunt o serie de probleme care împiedică o evoluție conceptuală și structurală la nivel a interesului național al Republicii Moldova:

- factorii ce determină interesul național (menționați în subiectul al 2-lea) au deocamdată o influență mai mult negativă sau nulă decât pozitivă;

- Republica Moldova este un exemplu elocvent de abatere a interesului național de la obiectivele-țintă, de motivare preponderent irațională a procesului de formare a lui, a insucceselor și eșecurilor reformării sociale *lato sensu*;

- nu se ține cont îndeajuns din punct de vedere geo-cronometric de aspectele generale și specifice ale proceselor de globalizare, de eurointegrare în formarea și dezvoltarea interesului național;

- există o percepere neunivocă, divergentă de către clasa politică, elita guvernantă și opoziția politică a interesului național. Unele forțe politice se orientează spre valorile occidentale, iar alte forțe spre cele estice;

- utilizarea analitică a termenului „interes național” în condițiile Republicii Moldova este astăzi umbrată de deficitul unei metodologii raționale, general recunoscute, prin care să poată fi testate interesele autentice ale statului-națiune de tipul țării noastre. Avem astăzi un stat al dezbinării națiunii: la nivel de elită, electorat, diverse categorii sociale, instituții politice și non-politice.

De aceea, e necesară acea idee general-națională ce ar uni real națiunea ca un întreg, cu un interes național real care să acopere pe deplin necesitățile acestei națiuni.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce interpretări ale conceptului de interes cunoașteți?
2. Efectuați o analiză comparată a interpretărilor interesului național de către reprezentanții doctrinei „realismului politic” și cei ai curentului „subiectivist”.
3. Analizați într-o manieră generalizatoare definițiile interesului național aduse de către cercetătorii științifici din Republica Moldova.
4. Ce factori principali determină structura interesului național?
5. Caracterizați componentele structurale ale interesului național.
6. În ce constă specificul conceptual și structural al interesului național al Republicii Moldova?
7. Ce dificultăți împiedică astăzi evoluția structurală a interesului național al Republicii Moldova?

Tematica pentru lucrul individual:

1. Interpretări ale interesului național în țările spațiului occidental: ce este comun și ce este distinct?
2. Noțiuni de interes național și concept de interes național: determinări și interacțiuni.
3. Structura interesului național al statului cu democrație avansată și a statului în transformare spre democrație: studiu comparat.
4. Structura interesului național al Republicii Moldova din perspectiva modernizării sistemului politic.

Bibliografie:

1. Beniuc, V. Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova”*. Chișinău: AAP, 2007.
2. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
3. Clinton, D. *Politics and the national interest. The two conversations, national interest. Retoric, leadership and policy*. London, 1988.

4. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
5. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Tipografia „Sirius” SRL, 2011.
6. Morgenthau, H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007.
7. Pîntea, I. *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001.
8. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
9. Saca, V. Evoluția conceptului de interes național în condițiile globalizării. În: *Interconexiuni în contextul globalizării* (coord. M. Cotlău, Gh. Mohammadifard). Iași: PanEUROPE, 2005.
10. Saca, V. Considerații privind structura interesului național în condițiile tranziției spre democrație. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova”*. Chișinău: AAP, 2007.
11. Saca V. Considerații privind evoluția relației interes național-securitate (exemplu societății în schimbare). În: *Revista de Studii de Securitate*. (Chișinău): Institutul National de Informații și Securitate „Bogdan, Intemeietorul Moldovei”, 2020, nr. 1.
12. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Viziunea Președintelui Republicii Moldova. HP391/2023 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2024, nr. 17-19, art. 28.

Tema 4. ACTORII ȘI AGENȚII INTERESULUI NAȚIONAL

Conținuturi:

- 4.1. Noțiunile de actor și agent ca exponenți și purtători de interes național
- 4.2. Calitățile și rolurile actorilor și agenților interesului național
 - a) Personalitatea – actor primar al interesului național
 - b) Comunitatea socială – actor colectiv al interesului național
 - c) Instituția politică – agent decizional și promotor de interes național
 - d) Statul-națiune și societatea civilă – exponenți ai interesului național

Obiective:

- să definească noțiunile de actor și agent ca exponenți și purtători ai interesului național;
- să identifice calitățile și rolurile actorilor și agenților promotori de interes național;
- să analizeze specificul personalității ca actor purtător de interes național;
- să compare tipurile de grup social ca actori ai interesului național;
- să evalueze rolul instituției politice ca agent decizional și promotor al interesului național;
- să argumenteze relațiile de parteneriat ale statului și societății civile ca actori-cheie ai interesului național.

Termeni-cheie: *actor exponent de interes național, agent purtător de interes național, personalitate-actor primar, comunitate socială-actor colectiv, instituție politică-agent decizional, agent decizional promotor de interes național, stat-națiune, societate civilă.*

Repere de conținut:

4.1. Noțiunile de actor și agent ca exponenți și purtători de interes național

E bine cunoscut argumentul că lumea socialului, în general, și cea a politicului, în particular, a interesului național, care acoperă prin exprimările sale atât socialul, cât și politicul, sunt create și puse în valoare de anumiți subiecți, mai bine zis de anumiți actori, dar parțial și de obiectele asupra cărora sunt îndreptate scopurile și acțiunile actorilor. Însăși noțiunea de actor politic a fost introdusă pentru prima dată în circuitul științific american de către reprezentanții curentului behaviorist, considerată de ei drept una mai adecvată în raporturile dintre actorul și obiectul relațiilor sociale sau politice. Și, desigur, mai adecvată, în viziunea noastră, în raport cu exprimarea interesului național. În comparație cu abordarea marxistă a subiecților politici, axată pe relații de opunere a acestora față de obiectul sociopolitic, adică pe antinomia de tip subiect-obiect, behaviorismul vine cu noțiunea de actor ce reflectă raporturile sale de interdependență cu obiectul respectiv.

Cum considerați, în literatura de specialitate de limbă română este mai adecvat de a utiliza noțiunea de actori/agenți sau cea de subiecți ai interesului național?

Desigur, actorul și obiectul sunt două entități diferite și, totodată, interdependente în câmpul de manifestare a interesului național. Doar că practica socială demonstrează că actorul, după natura și capacitățile sale, se impune primul ca exponent și purtător al interesului (inclusiv național), acțiunii și relațiilor *lato sensu*, iar de aici ca izvor activ de influență asupra obiectului. Însă aceeași practică cunoaște și condiții când în relațiile lor de interdependență actorul și obiectul se schimbă cu locurile. De exemplu, actorii puterii devin concomitent, în funcție de factorul democratizării societății, consolidării democrației, și

obiect, deoarece guvernații pot căpăta real anumite pârghii de actor (îndeosebi în timpul alegerilor, dar și după alegeri) ce le permit să influențeze pe cei ce guvernează, să controleze activitatea lor și, respectiv, să vizeze pe cât e de posibil aria interesului național.

În literatura de specialitate urmărim diferite abordări ale noțiunii de actor politic. Astfel, în „Dicționarul american de analiză politică” (București: ESSE HOMO, 1993, p. 7; autori Jack C. Plano, Robert E. Riggs, Helenan S. Robin), actorul politic este definit drept un individ sau un grup social care afectează procesul deciziei dintr-un sistem politic. Tot aici se menționează că conceptul de actor descrie cel mai adesea rolul statelor și indivizilor dintr-un sistem politic internațional. Alte abordări se concentrează asupra întregului stat ca actor, aflat în interacțiune cu alte state în cadrul sistemului internațional. În acest context, cercetătorii ruși Ф. Бурлацкий și А. Галкин definesc actorul politic în calitate de participant al interacțiunii pe arena internațională (a se vedea: Социология. Политика. Международные отношения. Москва, 1974, p. 24). La rândul lor, savanții francezi Ph. Braillard și M.-R. Djalili consideră actorul relațiilor internaționale „orice organizație, orice grup și chiar orice individ capabili să joace un anumit rol, să manifeste influență” (Les relations internationales. Paris, 1990, p. 31). Iar în viziunea cercetătorului român S. Tămaș, actorul politic reprezintă persoane, grupuri sociale, categorii socio-profesionale, organizații ce îndeplinesc un rol politic relevant în cadrul structurilor unei societăți într-un moment istoric...În viața internațională principalul actor politic sunt statele și organizațiile regionale, continentale sau globale” (Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică. București, 1996, p. 15).

Care dintre aceste definiții le considerați mai aproape de realitățile de raportare la interesul național? Argumentați-vă opinia.

În viziunea noastră, așa cum interesul național are o arie largă de impunere, tot așa și actorul politic, ca exponent și purtător al acestui interes, are un caracter complex, multivalent de acțiune și relații.

În sens că paleta de joc a actorului pe scena interesului național e întruchipată nu doar în ființe umane (individ, lider) sau în comunități, organizații sociale (elite, diverse categorii sociale, partide, mișcări etc.), ci și în instituții politico-administrative (stat în general și organele lui în particular). Doar că exponenții interesului respectiv sunt doi actori – statul și societatea civilă, pe când purtătorii lui devin deja ceilalți actori, fie individuali, sociali, sociopolitici sau instituționali. Însă, indiferent de nivelul lui de manifestare – individual, social, instituțional –, actorul politic are o poziție activă în relațiile sociale în sens larg. El vizează întregul proces decizional dintr-un sistem politic, cu toate influențele asupra altor sisteme, adică participă conștient, activ și direct la elaborarea și realizarea deciziilor, dar și la controlul asupra implementării acestora. În acest context, actorul politic, prin pârghiile sale decizionale, organizează procesul de formare a interesului național, exprimă acest interes, îl promovează în limitele politicii interne și externe și, în caz de necesitate, îl transformă conform necesităților, utilităților și avantajelor comune conștientizate.

Deci, privită în plan teoretic, dar și practic, noțiunea de actor politic în raport cu interesul național are o semnificație largă:

- în primul rând, ea reflectă manifestarea unui spectru larg de comunități (sociale, politice etc.), având o arie extinsă de cuprindere a interesului național;
- în al doilea rând, folosind această noțiune cercetătorul pune deja accentul pe comportamentul comunităților respective, apropiindu-se astfel de esența acestora ca exponenți și purtători de interes;
- în al treilea rând, conștientizarea esenței actorilor e necesară pentru a percepe gradul de importanță a actorului concret în câmpul interesului național, pentru a înțelege ce funcție are acest actor în câmpul respectiv – principală, secundară sau chiar terțiară;
- în al patrulea rând, conform unei exprimări tipice, unii actori ocupă avanscena (în opinia noastră, și a interesului național) și se impun în calitate de „stele”, iar alți actori rămân nu mai mult decât stațiți

sau membri ai corului. Cu toate acestea, consideră pe drept cercetătorii B. Rasset și H. Starr, toți actorii, și primii și cei de ai doilea, participă la crearea unui spectacol finit (a se vedea: World politics. Meniu for Choice. San Francisco, 1981, p. 72).

Cum înțelegeți avanscena interesului național al Republicii Moldova din punctul de vedere al rolului actorilor din cadrul ei? Cine sunt așa-numitele „stele” și așa-numiții статисти ai câmpului de interes național în condițiile Republicii Moldova?

Aceste și alte semnificații ale noțiunii de actor, ca exponent și purtător de interes național, întrunesc comportamente diferite ale actorilor care în fond urmăresc necesități, avantaje, utilități maxime, dar care în ultimă instanță formează relațiile lor comune întru evoluția interesului respectiv. Relațiile dintre ei formează așa-numita piață politică de mărfuri și servicii unde există cerere și ofertă de interese, prestigiu, valori, resurse, poziții, statute, platforme politice (a se vedea: Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii. Chișinău: CE USM, 2001, p. 158). Raportată la interesul național, piața respectivă cuprinde eforturi și activități ale diferitor actori: unii dintre ei sunt producători, alții – vânzători, iar cei din urmă – cumpărători de mărfuri întru binele comun, urmărit de acest interes. În condițiile unui regim democratic stabil toți acești actori simt necesitatea de a conlucra și de a întreține un anumit echilibru politic. În acest context, politica de exprimare și promovare a interesului național necesită a ne conduce, pe cât e de posibil, de acea lege economică despre balanța dintre cerere și ofertă, cu o oarecare vibrație a prețului de producere sau de cumpărare, care să asigure eficiență actorului politic. Încălcarea acestei balanțe în relațiile dintre actori poate duce la abateri de tipul supraproducerii valorice sau, dimpotrivă, deficitului de producere valorică în câmpul interesului național.

Cum se manifestă încălcarea acestei balanțe dintre cerere și ofertă în activitatea actorilor din Republica Moldova? Cum în astfel

de condiții actorii dispun de capacități de exponent și purtător de interes național?

Unii cercetători contemporani, în special adepții paradigmei poststructuraliste și postmoderniste au introdus în circuitul științific și noțiunea de agent politic, ca ceva deosebit față de actorul behaviorismului și cu atât mai mult opusă dihotomiei clasice marxiste de tip subiect-obiect. De exemplu, sociologul și politologul francez P. Bourdieu în locul noțiunilor de subiect și obiect, dar și de actor folosește noțiunile de „agent”, „grupuri de agenți”, „poziția agentului”, „dispoziția agentului” (П. Бурдьё. Социология политики. Москва, 1993, p. 11-17). El raportează aceste noțiuni la noțiunile de „câmp social”, „câmp politic”, „capital”, considerând agentul drept exponent al relațiilor din aceste câmpuri. Atare considerent poate fi, în opinia noastră, pe deplin ajustat și la câmpul interesului național, fiindcă acolo unde sunt relații neapărat sunt și interese, inclusiv cel național.

Interpretarea poststructuralistă a noțiunii de agent politic, cu toată originalitatea ei în studiul interesului național, nu se deosebește radical de noțiunea de actor. Atât agentul, cât și actorul politic se manifestă în aceleași câmpuri sociale și politice de interes național, în aceeași piață politică de producere, vânzare și cumpărare de mărfuri și servicii, dispunând de tipuri atât comune, cât și distincte de resurse și capitaluri pentru a asigura buna funcționare a mecanismelor acestui interes. Nu întâmplător, unii cercetători din țările spațiului postcomunist folosesc noțiunile de actor și agent ca identice (Гукасова Н.Ю. Агенты политической модернизации происхождения и трансформация. În: Вестник МГУ. Серия 12. Социально-политические науки, 1995 №5; Дегтярев А.А. Основы политической теории. Москва, 1998). Alți cercetători din acest spațiu atribuie această noțiune individului, elitei, clasei sociale, rasei, națiunii (Zăpîrțan L. Repere în știința politicii. Iași, 1992). Cei de ai treia direcționează noțiunea de agent către personalitatea politică, clasa politică, partidul politic, grupul de

presiune (Măgureanu V. Studii de sociologie politică. București, 1997). A patra opinie abordează această noțiune în plan instituțional, raportând-o la organele puterii de stat, la partide, opoziție parlamentară, la instituțiile societății civile (Actorii politici și televiziunea. În: Arena politicii, 1997 nr.3).

Astfel, noțiunile de actor și agent politic în mare parte coincid, se suprapun. Totuși, comunitatea lor de conținut nu înseamnă că ele sunt identice, inclusiv în raport cu interesul național. În opinia noastră, aceste două noțiuni pot fi interpretate în raporturi dialectice de general și particular, care în anumite condiții se schimbă cu locurile: agentul devine actor și, invers, actorul se transformă în agent. Însă, în linii mari, actorul poartă un caracter general, deoarece are o arie de impunere mai largă: individuală, socială, instituțională, întruchipând în sine dimensiunea integrală a liderului ca personalitate, a elitei ca grup social, a partidului, statului ca instituție.

La rândul său, agentul, ca factor particular, este mesager al actorului, al organizației (partidului, mișcării), al statului etc., asumându-și funcții ce țin de elaborarea, luarea și implementarea deciziilor politice, de organizarea, coordonarea și reglementarea interacțiunilor politice, relațiilor de putere. În acest sens, agentul este partea cea mai activă a entităților sociopolitice, are destinația de a exprima și promova interesele acestora, în primul rând interesul național. Totodată, agentul colectiv, ca parte a actorului comunitar, de grup, instituțional, se impune drept actor general în raport cu actorul individual (liderul, conducătorul), care capătă trăsături de agent. Deci, noțiunile de actor și agent se află într-un raport ierarhic complex, de interdependență. De exemplu, partidul politic de guvernământ, clasa politică ca actori determină poziția unor subiecți – liderilor, conducătorilor, organelor de conducere – delegându-le împuterniciri de a exprima interesul național și, totodată, subordonându-i voinței lor de formare a integrității politice în cadrul societății.

Cum apreciați relația dintre actori și agenți ca purtători și promotori ai interesului național al Republicii Moldova?

4.2. Calitățile și rolurile actorilor și agenților interesului național

Formarea actorului și agentului politic ca exponent și purtător de interes național presupune însușirea și dezvoltarea unor calități-cheie, de care în ultimă instanță depinde starea și perspectivele de manifestare a acestui interes în anumite limite geo-cronometrice ale politicii interne și externe. La astfel de calități raportăm:

- a) Competența actorului (agentului) de a-și exercita atribuțiile, adică capacitatea lui reală de a-și interpreta rolurile în câmpul interesului național. Aceasta necesită mai întâi acumularea și punerea în valoare a unui anumit nivel de cunoștințe, convingeri, deprinderi și experiență sociopolitică la capitolul exprimare și promovare de interes național. Astfel de calitate a actorului sau agentului are un caracter contradictoriu, în special dacă o dimensionăm în aria interesului național al țărilor de tipul Republicii Moldova, aflate într-o tranziție târăgănată spre democrație, cu unele elemente de consolidare democratică. Aici, la etapele inițiale ale tranziției, purtătorii de interes național cunosc mai mult ceea ce trebuie de organizat în procesul de promovare a acestui interes și mai puțin cum trebuie să-l promovăm eficient pentru a realiza rolurile politice în condițiile complexe, neordinare, atât interne, cât și externe. Dar și la etapele ulterioare pentru toate orientările actorilor, fie comuniști, democrați, socialiști ș. a., le sunt caracteristice disproporții evidente între gradul cunoștințelor, convingerilor și deprinderilor, pe de o parte, și cerințele proprii ale rolului politic de a exprima și promova interesul național, pe de altă parte. S-a creat un paradox când majoritatea actorilor și agenților

politici (atât din cadrul puterii, cât și al opoziției) își interpretează rolul de purtător al interesului nu atât în baza cunoștințelor, profesionalismului, cât a posibilității de manipulare a masei, a electoratului pentru a se bucura de legitimitate. În acest context, în câmpul interesului național, relația de tip „posibilitate – rol (influență, putere)” predomină evident asupra relației „cunoștințe – rol (influență, putere)”. Dar dacă pe parcurs competența actorului (agentului) totuși se modifică prin acumulări de noi cunoștințe și deprinderi, noi experiențe, acest proces este adesea însoțit și de noi paradoxuri. De exemplu, odată cu apariția noului proces democratic de profesionalizare a organelor de stat, dar și a opoziției, a grupurilor de presiune și altor organisme civile, apar și elemente de deficit al clarviziunii în implementarea reformelor. Sau aceeași schimbare a conducerii de vârf (șefului statului) este însoțită de schimbarea întregii sale administrații (în baza devotamentului personal) și de venirea unor politicieni noi mai puțin experimentați. Însă cel mai influent paradox ce vizează interesul național ține de manifestările purtătorilor acestuia în contextul relației continuitate-discontinuitate. Actorii (agenții) Puterii de la noi, pe parcursul celor mai bine de trei decenii de independență, au ales prioritar calea discontinuității valorice în raport cu actorii (agenții) care au fost până la ei la cârma statului (considerând paradoxal uneori că cu ei se începe orice transformare!). De aici și apar cazuri de comitere de către structurile decizionale a unor erori de concepție, dar și de implementare a reformelor în termeni practici, fapt ce se regăsește și în deficitul de rol adecvat privind promovarea interesului național.

Ce paradoxuri cunoașteți în anii 90 ai secolului trecut în relațiile dintre Președintele țării și Parlament, care afectau interesul național al Republicii Moldova?

Ce paradoxuri există astăzi în relațiile dintre politic și justiție sau, invers, între justiție și politic, care afectează interesul național al Republicii Moldova?

b) Raționalitatea politică a actorului (agentului) ce se impune drept calitate vitală a purtătorului de interes național. Aspectul-cheie al acestei calități ține de dezvoltarea conștiinței actorului, perceperea de către acesta a interesului național în general și a Eul-ui său în particular, a autoconștiinței sale ca exponent sau purtător de interes. În acest context, raționalul în conștiința actorului (agentului) reflectă perceperea logică a necesității, avantajului pentru interesul național ca bine comun, pentru exprimarea adecvată a acestuia în cadrul politicii interne și al politicii externe. Deci, raționalul este orientat spre a susține interesul național, dar și există prin acest interes, prin necesitățile și orientările lui. Pornind de aici, actorul (agentul) politic trebuie să perceapă factorul rațional drept model de luare a deciziilor ca deziderat-cheie în exprimarea și promovarea interesului național.

Însă manifestarea actorului (agentului) politic ca exponent și purtător de interes depinde nu doar de gradul raționalității, de potențialul său logic, ci și de contrastul acestuia – starea emotivității (afectivității) sale, adică de un anumit set de sentimente, impresii față de necesități, utilități, pasiuni, avantaje și alte variabile indispensabile procesului de realizare a interesului național. În acest sens, raționalitatea și emotivitatea actorului reprezintă o dihotomie firească de manifestare a sa în câmpul interesului național. Raționalitatea și emotivitatea coexistă una în alta și una prin alta ca unitate organică. Aceleași sentimente în promovarea interesului nu pot să fie abstracte, la fel și înțelegerea logică a mașinăriei, mecanismelor de funcționare a interesului nu poate să nu fie însoțită de sentiment. Pentru actor (agent) e important a găsi în albia interesului național o proporție relativ optimă între rațional și emoțional, fapt ce devine posibil în condițiile stabile de dezvoltare a societății.

Cum înțelegeți raportul dintre rațional și emoțional în activitatea purtătorilor de interes național din Republica Moldova? Ce specific conține acest raport în cazul Republicii Moldova?

c) Realismul politic, ca valoare și calitate fundamentală a actorului (agentului) de a întreține și asigura funcționarea normală a mecanismelor interesului național. Atare calitate astăzi poate face față cerințelor de exprimare și promovare a interesului național în baza unor scopuri pragmatice (eficacitate, utilitate, avantaj practic) și nu a unor valori, norme și idealuri abstracte. În acest context, actorul (agentul) politic trebuie să însușească adecvat principiile de bază ale pragmatismului:

- valoarea ideii politice se epuizează odată cu manifestările sale vizibile;
- realitatea se schimbă în funcție de gradul influenței unei puternice voințe politice a actorului;
- actorul trebuie să facă ceea ce este justificat din punctul de vedere al intereselor conștientizate.

Privită prin prisma pragmatismului politic, valoarea ideilor despre interesul național se află nu în construcția lor interioară, ci în contribuția pe care ele o au în realizarea obiectivelor practice ale interesului respectiv. În acest sens, principalul pentru actor (agent) este satisfacerea interesului național, transformarea lui în acțiuni și relații. De aici este important a cunoaște nu ce sau cine este actorul (statul, partidul, liderul etc.) ca formă, ci acțiunea, comportamentul lui. Adică, în abordarea actorului ca purtător de interes național centrul de greutate se deplasează de la întrebarea „ce sau cine sunt actorii ?” la întrebarea „cum se manifestă actorii ?”.

Realismul politic, ca calitate a actorului, evoluează într-o legătură dihotomică, mână-n-mână, cu partea sa opusă – mitul politic. Aceasta deși politicul, în general, inclusiv acela ce-i axat pe interesul național, este privit ca o artă a posibilului bazată pe realități, își găsește exprimare în toate sferile de manifestare a acestui interes. În atare

context, aria realităților politice conține în sine două tipuri de mituri, cu un impact respectiv asupra interesului național:

- mituri pozitive, întruchipate în platforme, declarații, programe și alte documente, care mobilizează actorii la eforturi și activități pro-interes național;
- mituri negative, complet rupte de realitățile de promovare a interesului național.

Apreciați calitatea de mitizare a realității interesului național de către actorii din Republica Moldova aflați în:

- *dreapta eșichierului politic;*
- *stânga eșichierului politic;*
- *centrul eșichierului politic.*

d) Perceperea dialectică și sinergetică de către actori (agenți) a dimensiunilor de interes național. Deși sunt două moduri opuse de gândire – cea dialectică și cea sinergetică –, ele permit a înțelege mai bine, ca un întreg, capacitățile actorilor (agenților) de promovare a interesului național. Pe de o parte, purtătorul de interes național pune în valoare raționamentele dialecticii despre cauzele și efectele interesului național, iar, pe de altă parte, pe cele ale sinergeticii despre caz, întâmplare în calea de manifestare a acestui interes, despre posibilitatea automanifestării, autorealizării lui. În acest sens e important ca actorul (agentul) să fie înarmat adecvat cu aceste două metode de gândire și analiză pentru a le adapta la procesul complex și contradictoriu de exprimare și promovare a interesului național.

Este oare actorul (agentul) politic din Republica Moldova pregătit pentru a face față acestor două moduri de gândire vizavi de interpretarea și exprimarea interesului național? Aduceți exemple.

Drept calități ale actorului (agentului) exponent și purtător de interes național sunt și următoarele:

- responsabilitatea politică, care reflectă tendințele actorilor (agenților) Puterii, dar și din opoziție, de a-și asuma răspundere pentru

posibilele abateri ale politicii interne și externe de promovare a interesului național, pentru consecințele acțiunilor politice proprii ce nu fac față așteptărilor;

Aduceți exemple despre actorii (agenții) politici din Republica Moldova ce-și recunosc public greșelile comise în timpul guvernării, dar și după guvernare.

– răbdare politică, adică toți actorii (agenții) promotori de interes național trebuie să recunoască dreptul altui mod de gândire, dreptul la critică a oponentului, modelul unanim acceptat în câmpul politicii interne și externe de interacțiune și colaborare reciprocă, să recunoască înfrângerea politică;

– flexibilitate politică, în sens de iscusință, capacitate a actorului (agentului) de a promova interesul național chiar și în cele mai complicate condiții ale tranziției spre democrație, de a se acomoda la ele, de a alege și a folosi cele mai eficiente mijloace tactice, de a le îmbina sau a le schimba la timp;

– creativitate politică, ce presupune căutarea și identificarea modelului optim de dezvoltare a țării, a interesului național, în baza îmbinării valorilor naționale cu bunele practici din exterior;

Ce experiențe pozitive pot fi aduse în acest sens din practica statelor Europei Centrale și de Est?

– umanismul politic, ceea ce înseamnă că chemarea și manifestarea actorului (agentului) în câmpul politic trebuie să fie supuse prioritar interesului general-uman în consonanță cu interesul național, să slujească omul cu necesitățile sale, transformarea acestuia din mijloc în scop al politicii, al interesului național.

Calitățile enunțate ale actorului (agentului) politic au interacțiunile lor, se intercalează atribuind rolurilor interpretate de ei în câmpul interesului național integritate valorică în stare să reflecte tendința purtătorilor acestui interes de a-l exprima și promova cât mai bine posibil, dar și de a adapta în mod rațional interesele specifice la cel național. Privite sintetic, aceste calități exprimă formula de bază a

actorului (agentului) politic contemporan „a cunoaște, a fi iscusit, a acționa”, care, în viziunea noastră, se înscrie plenar în câmpul interesului național, în procesul de promovare a acestuia.

Cum înțelegeți această formulă a actorului (agentului) purtător de interes național în condițiile Republicii Moldova ca țară candidat de aderare la Uniunea Europeană? Cum se înscrie această formulă în interacțiunea limitelor de timp: trecut, prezent și viilor ale țării noastre?

O problemă importantă ce vizează starea actorilor (agenților) de interes național ține de capacitățile și posibilitățile lor concret reale de impunere în câmpul acestui interes. Aici distingem patru grupe specifice de actori (agenți):

1. Personalitatea ca actor primar atât al practicii politice, cât și al practicii interesului național. Personalitatea întreprinde acțiuni nemijlocite, acestea fiind coordonate și integrate cu acțiunile altor indivizi în procesul de colaborare privind realizarea interesului respectiv. În acest context, personalitatea se impune drept criteriu, unitate de măsură a tuturor lucrurilor, inclusiv a politicii interne și externe de care depinde interesul național. Personalitatea posedă anumite trăsături intelectuale, emoționale, are anumite scopuri, orientări valorice, deprinderi, stiluri de comportament, care la fel influențează interesul național. Prin asemenea trăsături se evidențiază îndeosebi personalitatea liderului politic, ale cărui potențial, capacitate, grad de individualitate, de regulă, determină soarta politicii mari, iar odată cu ea și a interesului național.

Rolul personalității, ca actor primar al interesului național, constă și în faptul că ea este un început îndrumător, o întruchipare concentrată a activității politice a grupelor, națiunilor, partidelor etc. Adică, cât de importante ar fi alte entități sociale sau politice, ele se manifestă în ultimă instanță prin individ, personalitate. Pornind de aici, personalitatea își îndeplinește misiunea de actor fiind, în primul rând, reprezentant al grupului, națiunii, colectivului, organizației, partidului,

reflectând necesitățile și interesele specifice ale acestora și, totodată, ajustându-le la interesul național. În al doilea rând, personalitatea este participant relativ independent al vieții sociopolitice, deoarece are statutul său social și politic aparte de cetățean al statului, care întruchipează în sine nu doar calități și trăsături general umane sau tipice de grup, instituție, ci și individuale, chiar unice. În acest caz, individul, personalitatea interacționează cu factorul de putere, are interese particulare, care la fel le confruntă cu interesul statal și interesul general-național. Personalitatea îndeplinește anumite roluri politice ce vizează interesul național – votează ca alegător, participă la referendum, la adunări, la miting etc., fapt ce-l evidențiază ca actor specific purtător de interes național, de rând cu actorii de tip al grupului sau instituției.

Cum vedeți și apreciați rolul personalității din Republica Moldova în promovarea interesului național?

2. Comunitatea socială ca actor colectiv al interesului național. În cadrul acesteia se disting diverse tipuri de grupuri sociale ce variază ca mărime și complexitate, cuprinzând diverse colectivități de indivizi – clase, strate, păhuri sociale, grupuri etnice, demografice, profesionale, teritoriale etc., care se deosebesc printr-un atribut comun sau prin legături comune. Aceste și alte comunități sociale au sentimentul unei identități, unei conștiințe, unor interese, inclusiv național, unor scopuri comune. Ele se caracterizează printr-un nivel determinat de coeziune a membrilor săi, de conștientizare a rolului pe care îl joacă în câmpul interesului național și, desigur, prin utilizarea unui volum de tranzacții sociale suficient de mare pentru a crea conștiința intereselor comune.

Totodată, diferite grupuri sociale au un potențial diferit de manifestare și de realizare a rolului de actor colectiv al interesului național. Ele se deosebesc după statutul lor de participare politică, după țeluri și structuri organizaționale, gradul de organizare etc. Din aceste considerente, specialiștii occidentali în politologie

G.A. Almond, G. Bingham Powell, Jr. Kaare Strom și Russell J. Dalton evidențiază următoarele grupuri de interes:

- grupuri anomice, în cea mai mare măsură spontane, neorganizate, care, de obicei, sunt temporare exprimând nemulțumiri, tensiuni sociale (de exemplu, demonstrații, acțiuni de protest, războaie în susținerea democrației în perioada 1988-1990 în întreg spațiul Europei de Est);
- grupuri neasociaționale, de obicei lipsite de continuitate în structură și de mijloace și posibilități de lungă durată pentru articularea intereselor. În comparație cu grupurile anomice, cele neasociaționale au la bază comunitatea intereselor privind apartenența etnică, locul de trai, tipul de ocupație, convingerile religioase ș.a., fapt ce le face a fi mai stabile;
- grupuri instituționale, aflate în instituții mari, cu funcții sociale (în partide, mișcări, legislaturi), de articulare a intereselor și de influență asupra cursului politic. Atare grupuri pot să se bazeze pe susținerea instituțiilor guvernamentale, care elaborează și implementează deciziile politice;
- grupuri asociaționale, adică grupuri organizate, cu capacități reale de articulare a intereselor unei categorii specifice de cetățeni. Din astfel de grupuri fac parte: sindicatele, palatele comerciale, asociațiile industriașilor, uniunile cetățenești, asociațiile voluntare ș.a. Aceste entități dețin state de colaboratori, specialiști și, respectiv, de proceduri stricte în formarea și reprezentarea intereselor. (Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор: Учебное пособие для студентов-политологов. Москва: АСПЕКТ ПРЕСС, 2002, p. 129-135)

Desigur, din aceste grupuri un prim rol revine celor instituționale, deoarece ele se impun ca actori participanți în procesul sociopolitic, dispunând de posibilități reale de impact în elaborarea și realizarea cadrului decizional și, respectiv, în exprimarea interesul național. Din

rândul grupurilor instituționale se formează pătura dominantă a societății ce deține pozițiile-cheie în sfera puterii și în promovarea interesului național – elita ca actor colectiv. Aceasta nemijlocit și sistematic elaborează decizii legate de folosirea puterii de stat, inclusiv față de interesul național.

Comentați tendințele de folosire de către unele grupuri instituționale a grupurilor neasociaționale și anomice în procesul de promovare a interesului național al Republicii Moldova.

3. Instituția politică ca agent decizional și promotor de interes național. Aceasta este o varietate a instituțiilor sociale ce-și realizează funcția de actor sau agent printr-un gen de activitate specializată în luarea deciziilor cu privire la reglementarea relațiilor de putere în interiorul său și cu alte instituții, dar și între instituțiile politice și non-politice.

Instituția politică apare în procesul diferențierii muncii politice, întruchipând diverse organizații – statale, de partid, ideologico-politice etc., cu structuri bine determinate, desemnate să atingă scopuri colective, inclusiv de promovare a interesului național. Instituția stabilește limitele în care se exercită puterea executivă, limitele de manifestare a interesului național. Instituția funcționează la nivel local, național, internațional, reflectând interacțiuni sociale bazate pe constituție, norme de drept statal, internațional, pe acte administrative, documente de program etc. Rolul de actor sau agent politic activ poate fi îndeplinit din plin atunci când instituția politică asigură reproducerea și stabilitatea activității politice, când menține identitatea comunității politice în cadrul instituției respective, când intensifică relațiile sociale între diferite grupuri, raționalizează controlul asupra comportamentului politic individual și colectiv și, desigur, când asigură condiții adecvate de promovare a interesului național.

Sunt diferite tipuri de instituții politice, cu un anumit specific de influență asupra interesului național. Instituțiile politice se clasifică după următoarele criterii:

– după caracterul scopurilor (instituții ale puterii legislative, executive, judecătorești, care, la rândul lor, sunt polifuncționale);

– după gradul de influență și importanță a activității politice – instituții politice în sens propriu, orientate spre organizarea și realizarea puterii politice (de ex., partidele) și instituții social-politice ce exprimă atât interese politice, cât și sociale, spiritual-culturale și, desigur, interesul național;

– după caracterul organizării acțiunilor politice – instituții politice formale și neformale. Activitatea celor formale e personificată de organele de stat, de partide politice etc., ele fiind strict reglementate de normele de drept în promovarea intereselor sociale, politice, intereselor naționale. Cât privește instituțiile neformale (formațiuni ce dispun de putere, fără a avea bază juridică – de ex., cluburile politice), ele se bazează pe norme morale, obiceiuri, tradiții.

Între formele instituțiilor politice nominalizate cele mai dezvoltate, mai influente, cu capacități mai mari de promovare a interesului național, sunt acelea ce dețin puterea de stat, care au un grad mai înalt de legitimitate, de organizare, stabilitate și eficiență a structurilor. Acestea sunt instituțiile politice propriu-zise, cele formale, al căror statut de actor sau agent le disting ca exponent permanent al puterii și, desigur, al interesului național.

Cum înțelegeți legătura între instituțiile politice formale și neformale în procesul de promovare a interesului național?

4. Statul-națiune și societatea civilă ca exponenți ai interesului național. Aceste două entități au un caracter general-național în raport cu diverșii purtători de interes național – instituționali, sociali, individuali. Statul-națiune și societatea civilă sunt exponenții de bază ai acestui interes. Statul-națiune reprezintă interesul național în numele întregii națiuni, al tuturor comunităților și cetățenilor. El deține pârghiile necesare de a apăra acest interes, de a-l transforma și moderniza în funcție de necesitățile interne și externe ale țării.

La rândul său, societatea civilă cuprinde diverse instituții sociale, economice, culturale, diverse grupuri, pături, inclusiv cele mai active (pături mijlocii, proprietarii) cu un potențial înalt de reprezentare și promovare a interesului național. Într-un regim democratic, de obicei, cele mai frecvente inițiative de dezvoltare și modernizare a interesului național vin din partea societății civile.

Însă mai binevenite pentru interesul național sunt tendințele de conlucrare a statului și societății civile, de creare a condițiilor reale pentru un parteneriat permanent între aceste două entități de bază ale țării. Doar prin eforturi comune ale statului și societății civile acest interes poate face față provocărilor timpului – atât interne, cât și externe.

Cum apreciați relația dintre stat și societatea civilă din Republica Moldova ca exponenți ai interesului național?

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Definiți noțiunile de actor și de agent politic.
2. Ce este comun și ce deosebiri există între actorul și agentul politic purtători de interes național?
3. Enumerați calitățile principale ale actorului (agentului) politic ca purtător de interes național.
4. Cum înțelegeți legătura între raționalitatea politică și realismul politic în promovarea interesului național?
5. De ce personalitatea e considerată actor primar al interesului național?
6. Cum se manifestă în linii mari comunitatea socială în câmpul interesului național?
7. Prin ce se distinge instituția politică din Republica Moldova ca promotor al interesului național?
8. Cum înțelegeți parteneriatul dintre stat și societatea civilă în procesul de reprezentare și promovare a interesului național?

Tematica pentru studiul individual:

1. Conexiuni dialectice între actorul și agentul interesului național.

2. Corelația între raționalitatea și afectivitatea (emotivitatea) actorului interesului național în condițiile Republicii Moldova.
3. Actorul interesului național din Republica Moldova între valorile pragmatismului și spiritualitate.
4. Corelația între personalitate și instituția politică în procesul de promovare a interesului național.

Bibliografie:

1. Jack c. Plano, Robert E. Riggs, Helenan S. Robin. *Dicționar de analiză politică*. București: ECCE HOMO, 1993.
2. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. (Capitolul 3) Chișinău: CE USM, 2001.
3. Saca, V. Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuitate-discontinuitate (exemplul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 7-8 noiembrie 2019. Vol. 2. Chișinău: CEP USM, 2019.
4. Saca, V. Fenomenul statului-națiune în condițiile Republicii Moldova: realități și perspective. În: *Două decenii pe calea democrației și independenței*. Iași: PAN EUROPE, 2009.
5. Saca, V. Paradoxurile manifestării purtătorilor de interes național în condițiile Republicii Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare”*, 25-26 septembrie 2012. Chișinău: CEP USM, 2012.
6. Saca V., Hîrbu D. Actorii și agenții interesului național și ai securității naționale. În: *Studii Naționale de Securitate. Revistă științifico-practică*, 2022, nr. 1 (5).
7. Алмонд, Г. Пауэлл, Дж. Стром, К. Далтон Р. *Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор: Учебное пособие для студентов-политологов*. Москва: АСПЕКТ ПРЕСС, 2002.
8. Бурдые, П. *Социология политики*. Москва: Socio-Logos, 1993.
9. Дегтярев, А.А. *Основы политической теории*. Москва: Высшая школа, 1998.
10. Лебедева, М.М. *Акторы современной мировой политики: тренды развития*. https://mgimo.ru/files/236036/lebedeva_mirpolit.pdf

Tema 5. DIMENSIUNI BAZICE DE MANIFESTARE A INTERESULUI NAȚIONAL

Conținuturi:

- 5.1. Suportul material al interesului național
- 5.2. Confluente și interacțiuni între interesul economic și interesul național
- 5.3. Politici sociale și interes național. Relația interes social-interes național

Obiective:

- să identifice capacitățile suportului material al interesului național;
- să analizeze mecanismul conexiunii interesului național și interesului economic;
- să determine rolul relațiilor de piață în transformarea interesului național;
- să analizeze interferențele interesului național și interesului social;
- să evalueze rolul programelor sociale și al programelor interstatale în consolidarea și promovarea interesului național.

Termeni-cheie: *dimensiune bazică, suport material, bază economică, interes economic, relația interes economic-interes național, relații economice, relații economice internaționale, politici sociale, programe sociale, interes social, relația interes social-interes național.*

Repere de conținut:

5.1. Suportul material al interesului național

Starea și perspectivele interesului național, politicile de realizare a lui depind nemijlocit de baza sa materială, adică de totalitatea factorilor obiectivi, a mijloacelor pe care se ține, există și se manifestă acest interes. În literatura de specialitate din Republica Moldova drept suport /bază material/ă a interesului național se menționează:

- zona geografico-naturală (așezarea geografică) în care se alăstatul și societatea civilă ca exponenți ai interesului național;
- teritoriul statului, mărimea și configurația teritoriului, distanțele și limitele sale geografice;
- accesul la marea liberă și hidrografia;
- starea și natura frontierelor naturale, adică limita naturală sau convențională care desparte două state. În acest sens, frontiera reprezintă o limită juridică în cadrul căreia statul își exercită suveranitatea sa deplină și exclusivă, iar națiunea – dreptul său la autodeterminare;
- căile de comunicare ale țării și conectarea lor la arterele principale de transport regional, internațional;
- relieful, solul, vegetația;
- resursele naturale și rezervele de materie primă, disponibilitatea și volumul lor;
- spațiul aerian ș. a. (Iurie Pîntea. Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001).

Cum înțelegeți legătura între acești factori materiali de influență asupra interesului național al Republicii Moldova?

Aceste elemente de ordin material, fizic, deși în aparență n-ar fi de prim ordin pentru interesul național, pe parcurs ele joacă un rol major pentru acumularea necesarului său de sens, de substanță valorică, dar și pentru activitatea de promovare a lui de către purtătorii săi. De exemplu, zona climaterică moderată a SUA, protejată prin două oceane de agresiuni militare, dar și insuficiența de rezerve petroliere proprii vin a fi, de rând cu alți factori obiectivi, drept elemente geografice determinante în analiza și evaluarea interesului național al țării respective.

Sau pierderea la timpul său de către Rusia a condițiilor avantajoase de acces la marea liberă în sud-vestul și nord-vestul țării a avut o influență considerabilă asupra interesului său național și a

politicii externe de promovare a lui. Acest fapt s-a răsfrânt direct asupra relațiilor Rusiei cu Ucraina, fapt ce a condus în ultimă instanță la anexarea în 2014 de către Federația Rusă a Crimeii, dar și la războiul nejustificat al Rusiei împotriva Ucrainei, început la 24 februarie 2022, care continuă deja mai bine de doi ani. Dar și la relațiile tensionate ale Rusiei cu Țările Baltice, îndeosebi cu Lituania, care denotă anumite tendințe ce țin de interesul național.

Cât privește starea bazei materiale a interesului național al Republicii Moldova, ea este una contradictorie, cu unele elemente mai mult sau mai puțin favorabile (așezarea geografică, solul), dar și cu impedimente serioase la capitolul *de facto* al teritoriului (deficit de integritate teritorială în urma conflictului transnistrean înghețat), privind resursele naturale, insuficiență de capacități pentru prevenirea calamităților naturale etc.

Drept factor pozitiv pentru interesul național al țării noastre poate fi considerat obținerea sectorului de acces, în urma negocierilor cu Ucraina, la artera navigabilă europeană – râul Dunărea. În acest context, construcția și punerea în valoare a Portului Internațional Liber Giurgiulești a dus la realizarea mai multor speranțe legate de potențialul unor condiții favorabile pentru dezvoltarea relațiilor economico-comerciale ale Republicii Moldova cu țările europene. Iar drept factor negativ pentru interesul național al țării noastre servesc planurile țării vecine, Ucraina, privind Complexul Hidroenergetic Nistrean, construcția pe râul Nistru a hidrocentralei de la Novodnistrovsk.

Care e opinia D-voastră vizavi de relațiile dintre Republica Moldova și Ucraina ce afectează direct interesul național al țării noastre?

O influență puternică asupra ariei materiale a interesului național al statelor contemporane îl are factorul politic. Acesta se manifestă prin trei ipostaze: factor politic internațional, factor politic extern, factor politic intern.

Principalele elemente ce țin de influența factorului politic internațional asupra dimensiunii bazice a interesului național sunt:

- starea, natura și tendințele dezvoltării relațiilor internaționale, care într-un mod sau altul se răsfrâng asupra creșterii sau descreșterii capacităților bazice ale interesului național;
- caracterul și gradul de influență a valorilor internaționale;
- evoluarea superputerilor, raporturile dintre ele și influența lor asupra relațiilor internaționale, regionale și naționale;
- ponderea și influența structurilor internaționale asupra intereselor naționale;
- garanțiile de securitate globale și regionale și semnificația lor pentru securitatea națională;
- tratatele și alianțele globale și regionale, comunitățile și sferele de influență asupra intereselor naționale;
- semnificația geopolitică a regiunii și statului.

Aduceți exemple despre impactul factorului politic internațional asupra dimensiunii bazice a interesului național al statelor ex-sovietice, inclusiv al Republicii Moldova.

Cât privește elementele de impact ale factorului politic extern asupra bazei materiale a interesului național, acestea țin de următoarele:

- tratatele și alianțele la care este parte statul;
- orientarea și promovarea vectorului extern;
- garanțiile de securitate externe;
- gradul dependenței de exterior;
- gradul de participare la procese integraționiste;
- interesele marilor puteri față de politica externă a statelor în parte;
- atitudinea principalelor țări din regiune, organizațiilor internaționale, diferitelor alianțe față de interesul național al unei sau altei țări;

- relațiile cu țările vecine, interesele comune și contradictorii, revendicările;
- gradul de acces la surse externe energetice și de materie primă cu caracter vital;
- gradul de eventualitate a unor conflicte cu statele vecine sau în apropierea nemijlocită;
- starea frontierelor naționale (confirmare, recunoaștere, transparență, control).

Exemplificați unele dintre aceste elemente, la libera alegere.

La elementele ce țin de influența factorului politic intern raportăm:

- stabilitatea orânduirii constituționale și a instituțiilor puterii de stat;
- gradul de independență și suveranitate, indivizibilitatea statală, integritatea teritorial-administrativă;
- tipul de regim politic, forma de guvernare și ideologia dominantă;
- gradul de stabilitate politică, nivelul de democratizare;
- gradul de coerență și consecvență a relațiilor politice;
- existența și manifestarea opoziției, a grupurilor de presiune;
- vulnerabilitățile interne;
- nivelul de criminalitate, de corupție;
- manifestarea opiniei publice, opțiunile și orientările elitelor politice, de guvernare, ale masei;
- starea potențialului spiritual, științific ș. a.

Care e specificul de influență a factorului politic intern asupra bazei materiale a interesului național al statelor în tranziție spre democrație?

Cum înțelegeți corelația între cei trei factori politici – internațional, extern, intern în evoluția suportului material al interesului național al țărilor de tipul Republicii Moldova?

O componentă-cheie a dimensiunii bazice a interesului național este cea de sorginte economică. Aceasta constituie fundamentul principal al interesului național. Drept elemente economice principale ce alcătuiesc baza interesului național se disting:

- starea și tendințele relațiilor economice ale țării, dezvoltării economice a acesteia, care în funcție de condiții pot fi: de natură pozitivă, de stagnare sau negativă;
- starea indicilor economici de bază: PIB-ul, nivelul de trai, indicii de forță și părțile slabe, datoriile interne și externe;
- securitatea economică și disponibilitatea resurselor economice;
- structura și organizarea economiei după ramuri, sectorul de stat și privat, capacitățile industriale și financiare, ale domeniului agricol, potențialul tehnico-științific;
- starea relațiilor comerciale, nivelul de autonomie și dependență economică, evoluarea proceselor integraționiste;
- principalele axe economice de aprovizionare;
- piața de desfacere, schimburile economice, zonele și obiectivele de interes, investiții străine etc.

În ce măsură aceste elemente economice fac față necesităților bazice ale interesului național al Republicii Moldova?

Aceste elemente economice influențează interesul național în funcție de capacitățile politicilor economice: financiară, industrială, agrară, comercială, investițională, fiscală etc. Punctele principale de intersectare și conexiune a economicului cu interesul național sunt acolo unde se manifestă factorul politic de putere, al relațiilor de piață, factorul producerii și repartiției valorilor materiale. În acest sens, indicii politici ai interesului național (îndeosebi activitatea, relațiile) capătă tot mai mult expresie economică. Rolul determinativ al economicului față de politicul interesului național este cunoscut prin formula marxistă „bază-suprastructură” și are diverse forme și exprimări politice: de la politica economică în general la diverse politici economice în particular. În baza dezvoltării politicilor

economice și se creează suportul material de funcționare și promovare a interesului național.

Determinismul bazei economice a interesului național față de suprastructura politică din cadrul acestuia se referă îndeosebi la procesul de formare și funcționare a relațiilor de putere. De exemplu, în societățile cu economie slab dezvoltată devin tot mai puternice tendințele autoritarismului, centralizării puterii. Aici relațiile politice ce vizează interesul național în majoritatea cazurilor au la bază un sistem economic administrativ, procese intense de etatizare a economiei. Aceasta duce la distrugerea inițiativei economice, la înstrăinarea reală de mijloacele de producere a multor așa-numiți purtători de interes național. Iar în societățile înalt dezvoltate economic există condiții reale de afirmare și amplificare a pluralismului politic, de dominare a democrației în toate sferele vieții, inclusiv în cea economică, ca bază materială a interesului național. Dominarea în astfel de societăți a relațiilor de piață, a proprietății private în sens modern face să domine și mecanismele inovatoare de dezvoltare economică, fapt ce necesită de la sistemul politic să fie mereu receptiv la necesitățile celui economic întru consolidarea și modernizarea dimensiunii bazice a interesului național.

Cum se creează baza economică a interesului național (prin ce reforme) în societatea în tranziție spre democrație? Ce caracter au aceste reforme, inclusiv în Republica Moldova? Cum înțelegeți influența unei baze economice imature a interesului național asupra relațiilor dintre actorii sau agenții acestui interes?

5.2. Confluente și interacțiuni între interesul economic și interesul național

Dimensiunile bazice ale interesului național se află în dependență directă de corelația acestuia cu interesul economic. Aceste tipuri de interese reflectă o stare de genul între general și particular, adică între interesul general-național și interesul particular-economic. Ele interacționează, se condiționează unul pe altul.

E cunoscut faptul că interesele în general, inclusiv politice, sociale și, desigur, naționale, se formează, de obicei, în sfera producerii sau sub influența acesteia. În acest context, F. Engels menționa: „Relațiile economice ale oricărei societăți se manifestă mai întâi ca interese economice”. Pornind de aici, interesele economice devin în ultimă instanță cauza primă a acțiunilor sociopolitice, iar organizarea acestor interese capătă forma relațiilor sociopolitice privind inclusiv și îndeosebi realizarea interesului național. Deci, interesul economic ce apare în sfera economică, pătrunzând în sfera interesului național, devine o componentă indispensabilă a acestuia. El este supus unor transformări și evaluări în funcție de necesitățile interesului național.

Cum are loc acest proces în condițiile unui interes național pe deplin funcțional și ale unui interes național în formare, în devenire?

Transformarea interesului economic în componentă a interesului național se desfășoară anevoios, în măsura interacțiunii economicului cu politicul în câmpul general al interesului național. Atare interacțiune adesea e supusă unor scopuri înguste ale politicului, fapt frecvent întâlnit în politicile economice de la noi.

Desigur, acel interes economic transformat din cadrul interesului național, conștientizat adecvat în noua sa ipostază, nu poate fi identic cu interesul pur economic ce funcționa la nivelul anterior în sfera economică. Adică, interesul economic din sfera general-națională nu este la fel ca interesul economic din sfera propriu-zisă a relațiilor

economice. În cadrul naționalului interesul economic capătă un caracter complex, o formă generalizată de manifestare. Acest interes deține rolul de fundament al interesului național, se corelează cu puterea politică, iar de aici și cu politicile economice ale acesteia, devenind în concordanță cu specificul activității și relațiilor politice, cu scopurile, mijloacele și metodele lor de promovare. Astfel, sfera interesului național devine în ultimă instanță o expresie sintetică de integrare a interesului economic cu interesul politic, de integrare a intereselor puterii (de obicei, prin prisma acesteia) cu cele ale relațiilor de piață, ale producerii, repartiției și consumului de valori.

Cum înțelegeți procesul de integrare a interesului economic cu interesul politic de putere în aria valorică a interesului național din țările de tipul Republicii Moldova?

Odată cu evoluția și pătrunderea interesului economic din sfera sa proprie în cea a interesului național și cu integrarea sub influența acestuia cu interesul politic urmează o perioadă activă de manifestare și influență a politicului. Acesta capătă pârgăhii de înțâietate asupra economicului, fiindcă orientează, prin intermediul capacităților oficiale ale puterii, interesul economic transformat în cadrul naționalului spre a evolua în calitate de politică economică, necesară procesului de condiționare și promovare din punctul de vedere economic al interesului național.

Astfel, rolul interesului economic de fundament al interesului național și de a fi determinant față de politică în câmpul general-național este prima linie a interacțiunii economicului cu politicul. Această linie se completează cu a doua linie a interacțiunii lor – rolul interesului politic, ca punct în ultimă instanță hotărâtor față de economic, dar și de interesul național în ansamblu.

Din cele menționate rezultă că determinările bazice ale interesului economic în aria de manifestare a interesului național față de interesul și relațiile politice nu trebuie absolutizate, cum s-a procedat în doctrina marxistă. În primul rând, dezvoltarea relațiilor

politice, ca și a interesului național în general nu este o consecință automată a dezvoltării economice. Și, în al doilea rând, factorul politic influențează activ formarea și modificarea în caz de necesitate a bazei economice și a interesului economic nu doar conform necesităților obiective ale acestuia și a interesului național, ci și a unor interese politice ce pot să contravină acestor necesități.

Aduceți astfel de exemple din practica politico-economică a Republicii Moldova.

Practica relațiilor politice ale diferitor regimuri, îndeosebi ale celor autoritare, cunoaște perioade când stagnarea și criza economică sunt direct cauzate de ignorările de către sistemul politic de putere a necesităților economice. Totodată, același sistem, pentru a-și păstra pozițiile sale, este nevoit în cele din urmă să ia măsuri de redresare a situației economice, folosind în acest scop chiar unele metode și forme democratice de gestionare. Așa a fost în China, unde de la sfârșitul anilor 70 – începutul anilor 80 ai secolului XX regimul a conștientizat acuta necesitate de a reforma relațiile economice prin tranziția la economia de piață, încercând să îmbine în felul său procesul de capitalizare relativă a economiei cu ideea socialismului cu specific chinez. Atare necesitate era determinată și de interesul național al țării de capitalizare a economiei pentru a se înscrie adecvat în circuitul relațiilor economice internaționale.

La fel în Uniunea Sovietică factorul politic de putere inițiază la mijlocul anilor 80 restructurarea (perestroika), apelând la noi mecanisme de conducere, la rolul activ al democratizării în relațiile sociale, în general, și în cele economice, în particular.

Deci, interesul politic și relațiile politice de putere sunt o forță activă organizatorică, de reglementare a relațiilor economice, a interesului economic. Acesta din urmă, pentru a se consolida și a influența benefic interesul național, necesită întâi de toate soluții politice, stabilirea și promovarea unor metode politice juste, adecvate cerințelor economice.

Aplicarea unor metode politice raționale, bine determinate în timp și spațiu, presupune analiza și aprecierea economiei din punctul de vedere al interesului general-național, general-statal, care să asigure un înalt grad de responsabilitate în realizarea sarcinilor economice. Aceasta ar exclude decizii politice superficiale, dăunătoare de tipul colectivizării forțate în anii 20-30, declarării socialismului dezvoltat în anii 70, campaniei antialcoolice la mijlocul anilor 80 în Uniunea Sovietică sau de tipul „marelui salt” în China maoistă.

Ce decizii politice slab eficiente în raport cu necesitățile economice și cu cele ale interesului național cunoașteți în Republica Moldova?

Așadar, interesul economic se manifestă nu doar în sfera relațiilor economice, ci și în cea a relațiilor politice într-o formă interpretată, conform legităților proceselor politice și ale interesului național. Punctele de intersecție a interesului economic cu cel politic în câmpul interesului național sunt diferite elemente atât de ordin economic, cât și politic. Aceste elemente țin, în primul rând, de diverse mijloace de control al activității și mijloacelor politice și, în al doilea rând, de mijloacele statale ale politicii economice de stimulare și control al activității economice. În primul caz este vorba despre impactul intereselor economice asupra relațiilor politice și a interesului național prin intermediul relațiilor de piață, prin factorul proprietății, producerii, repartiției și consumului. Iar al doilea caz se referă la acțiunea intereselor politice în domeniul relațiilor economice prin factorul politicilor economice, puterii de stat, a partidelor, mișcărilor politice.

Pornind de la interacțiunea în câmpul interesului național a două tipuri de interese, interesul economic îndeplinește funcția de determinare a politicii, de adaptare în cadrul ei, iar interesul politic – funcția cu destinație specială, cu un anumit scop, de dezvoltare a economiei ca bază/ fundament al interesului național.

5.3. Politici sociale și interes național.

Relația interes social-interes național

Starea interesului național, eficiența și impactul lui asupra societății depinde nu doar de baza economică, ci în mare măsură de baza lui socială, de valorile sociale, de dispozițiile ce domină în rândurile diferitor comunități sociale și, bineînțeles, de caracterul și direcțiile de manifestare a politicii sociale. Politica socială, ca și cea economică, poate fi considerată drept piatra de temelie a oricăror evoluții sociale, inclusiv a interesului național.

În sens larg, politica socială cuprinde așa dimensiuni fundamentale ale interesului național, ca: condițiile de trai, raporturile de muncă, protecția socială, prestarea serviciilor sociale, echitatea socială, sănătatea, educația ș. a. Pornind de aici, politica socială reprezintă o serie de măsuri și activități întreprinse în scopul asigurării procesului de reproducere a resurselor sociale, de dezvoltare a indivizilor și colectivităților, de garantare a opțiunilor și accesului egal pentru toți membrii societății, de instituire a unor condiții favorabile coeziunii sociale și durabilității acesteia. Această definiție vizează întru totul dimensiunile bazice ale interesului național.

Sarcina de bază a politicii sociale este crearea și menținerea stabilității societății, a unui anumit echilibru în viața socială prin următoarele căi:

- stabilirea garanțiilor reale de stat privind preîntâmpinarea consecințelor grave ale sărăciei, foamei, maladiilor, catastrofelor naturale etc.;
- redistribuirea mijloacelor materiale și a forțelor organizaționale îndreptate spre asigurarea unui nivel decent de viață, a calității lui în direcția reducerii încordării sociale;
- reglementarea modurilor de viață cu ajutorul politicii fiscale, inițiativei antreprenoriale, stimulării activității de binefacere;

- folosirea în caz de necesitate a mijloacelor de sancționare față de fenomenele antisociale: criminalitate, corupție, narcomanie etc.

Cum înțelegem legătura între căile sus-menționate în condițiile Republicii Moldova?

Pornind de la aceste căi, politica socială este orientată spre satisfacerea de necesități ale membrilor societății, spre încurajarea sau limitarea activității diferitor comunități, spre reglementarea relațiilor sociale între societate și personalitate, societate și stat, societate și păturile sociale, între înseși păturile sociale, adică între toți actorii, agenții interesului național. De aici rezultă și esența politicii sociale în raport cu interesul național, care constă în exprimarea acestui interes, dar și a intereselor specifice ale diferitor categorii sociale, în îmbunătățirea condițiilor lor de muncă, de viață, de trai.

Specificul principal al politicii sociale este de a conduce, a reglementa interesele diferitor comunități și interesul național prin aceste interese. Aceasta necesită o coordonare permanentă a intereselor general-naționale și particular-sociale, pentru a soluționa la timp eventualele contradicții între aceste interese, între cele de perspectivă și imediate ale societății, între interesele specifice ale diferitor pături, grupuri sociale.

Cum actorii, agenții sociali și politici de putere din Republica Moldova coordonează aceste interese?

În funcție de condițiile concret-istorice, de caracterul regimului politic, de corelația de forțe sociale și de alți factori, inclusiv externi, politica socială se caracterizează prin diverși parametri, indici care reflectă într-un mod sau altul situația dimensiunilor bazice ale interesului național. La acești parametri sau indici raportăm:

- a) Integritatea politicii sociale. Aceasta înseamnă, în primul rând, influența mai mult sau mai puțin concomitentă asupra aspectelor principale ale relațiilor sociale în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață, activizării potențialului valoric al tuturor actorilor,

agenților sociali. În al doilea rând, integritatea presupune realizarea continuă la toate nivelurile a principiilor echității sociale și, drept urmare, lichidarea disproporțiilor între diferite elemente ale factorului social: salariul și nivelul productivității muncii; cererea și oferta în câmpul interesului social și național; numărul real al locurilor de muncă și structura calificării oamenilor muncii etc. Echitatea socială trebuie înțeleasă nu în mod simplist, ci drept echitate a șanselor pentru toți membrii societății. În al treilea rând, integritatea politicii sociale se manifestă prin impactul ei asupra tuturor purtătorilor de interes național, dar și de interes specific: claselor, păturilor sociale, colectivelor de muncă, regiunilor, indivizilor în parte. În acest sens, scopul strategic social constă în renovarea calitativă a structurii sociale, în asigurarea mobilității, dinamismului acestei structuri. Un rol deosebit în cadrul structurii trebuie să-l joace păturile mijlocii ca sursă principală a stabilității sociale, economice, politice și, desigur, ca principalul actor inovator al interesului național, care pune în valoare dimensiunile bazeice ale acestui interes.

Cum înțelegeți impactul păturilor mijlocii asupra interesului național al Republicii Moldova?

- b) Alegerea și stabilirea priorităților sociale (de perspectivă, imediate) în elaborarea și realizarea politicii sociale. Adică, determinarea sarcinilor sociale recunoscute de societate ca sarcini urgente, de neamânat la o etapă sau alta de promovare a interesului național.

Ce exemple în calitate de priorități sociale pot fi în societatea moldovenească în tranziție spre democrație cu element de consolidare democratică? Cum aceste priorități se înscriu în câmpul interesului național?

- c) Eficacitatea politicii sociale. Prima garanție a eficienței politicii sociale se află în argumentarea ei economică. În acest sens, drept

ideal al unei politici benefice pentru interesul național trebuie să fie apropierea politicii economice de politica socială și crearea unei politici socioeconomice unice. Drept condiții-cheie de elaborare și dezvoltare a acestei politici pot fi:

- schimbarea radicală a pozițiilor de a concepe principiile primare ale politicii sociale;
- reconștientizarea conținutului și formelor politicii sociale;
- stabilirea noilor criterii și orientări de evaluare a politicii sociale.

O mare importanță pentru politica socială și interesul național are crearea unei strategii economice și sociale unice. Aceasta este o condiție de asigurare a orientării sociale a producerii, a introducerii principiului echității sociale în economie și (ce e foarte important) a depășirii atitudinii față de sfera socială ca sferă restantă. De aceea, drept criteriu inițial al eficacității dezvoltării economiei trebuie să fie orientarea ei socială. O sarcină-prim în afirmarea echității sociale în economie este coordonarea, reglementarea interacțiunilor între interesul național, interesele societății și interesele grupurilor sociale, colectivităților, indivizilor.

Renovarea politicii sociale necesită o nouă poziție față de ceea ce este public și privat, colectiv și individual, necesită a se ține cont de unitatea dialectică a acestora, de a oferi un nou suflu factorului public și, totodată, de a crea condiții pentru un privat modern, civilizat. Altfel spus, e necesar a găsi o proporție optimă între formele capitalizării și socializării sferei sociale, care să corespundă necesităților interne, dar și externe de manifestare a interesului național;

Care e relația între public și privat în Republica Moldova și cum influențează ea interesul național?

- d) Caracterul științific, realist al politicii sociale. Aceasta presupune elaborarea și promovarea politicii sociale în baza principiilor științifice, aplicării la maximum a rezultatelor științei în procesele de natură socială. O importanță aparte în acest sens revine

științelor sociale, ale căror recomandări pot conduce la modernizarea căilor și direcțiilor de dezvoltare a politicii sociale.

Cum evaluați rolul științelor sociale în reorientarea pe nou a politicilor sociale asupra procesului de promovare a interesului național?

Cât privește caracterul realist al politicii sociale, acesta reflectă activitățile și relațiile actorilor și agenților sociali, politici în conformitate cu principiile realismului. Adică, limitele de manifestare a acestei politici trebuie să corespundă posibilităților reale pe care le oferă societatea, dar și îmbinării raționale a realului cu idealul, ca dihotomie firească în câmpul politicii sociale și al interesului național.

În ce măsură politica socială are în Republica Moldova caracter realist?

e) Caracterul diferențiat al politicii sociale. Opusul acestuia este caracterul egalitarist, nivelarea necesităților umane. Caracterul diferențiat presupune o politică socială deosebită între mai multe categorii, promovarea căreia vizează:

- păturile mijlocii, inclusiv antreprenorii, activitatea cărora trebuie stimulată, încurajată atât pentru necesitățile lor, cât și pentru societate în ansamblu;
- păturile socialmente vulnerabile, care trebuie protejate, susținute în fața riscurilor și vulnerabilităților sărăciei, lipsurilor materiale etc. Totodată, aceste pături trebuie încurajate cu activități pe măsură care să dovedească prinosul, semnificația lor socială, că societatea are nevoie de realizarea capacităților lor;
- grupările antisociale – criminale, corupte ale societății. Acestea trebuie sancționate la timp, pe deplin în conformitate cu prevederile legii.

Astfel, o politică socială diferențiată se înscrie în formula a 3 de S – „stimulare, susținere, sancționare”. Dacă una dintre aceste trei componente lipsește sau este insuficientă, atunci devine problematic însuși sensul politicii sociale.

Cum explicați această formulă a politicii sociale în contextul promovării interesului național al Republicii Moldova?

f) Caracterul stimulator sau paternalist al politicii sociale.

Cum evoluează factorul stimulator și cel paternalist al politicii sociale pe parcursul celor mai bine de trei decenii de independență a Republicii Moldova?

g) Caracterul divers al politicii sociale. Adică, atare politică cuprinde în sine mai multe politici: demografică, educațională, de sănătate, a migrațiilor, gender (de genuri umane) etc. Fiecare dintre aceste politici are domeniul său concret de manifestare și de implicare în orbita interesului național. Realizarea unei sau altei politici sociale presupune legătura ei nemijlocită cu procesele democratizării sistemului politic, a relațiilor politice. Adică, folosirea unor metode și forme democratice în elaborarea și realizarea acestor politici. În acest context sunt necesare:

- dezbaterea tuturor hotărârilor sociopolitice în atmosfera publicității, prin implicarea opiniei publice privind transformările sociale;
- legătura directă a organelor de conducere cu masele;
- asigurarea unui control popular în realizarea politicilor sociale, care să fie îndreptat împotriva corupției, stabilirii diferitor privilegii neîntemeiate, încălcării legii, neachitării impozitelor;

Există oare în Republica Moldova astfel de control?

- reglementarea strictă a activității instituțiilor sociale stabile – familiei, sistemului de învățământ, sistemului mass media ș. a. și, totodată, a organizațiilor și mișcărilor specializate în domeniul politicilor sociale;
- realizarea politicilor sociale în baza intereselor sociale, prin hotărâri, decrete, strategii, programe sociale, care determină în domeniul respectiv sarcini de lungă durată, durată medie sau scurtă. Practica sociopolitică cunoaște diferite tipuri de

programe sociale: programul de combatere a sărăciei; programul de creare a noi locuri de muncă; programul de susținere a familiei; programe în sănătate; programul de asigurare a oportunităților egale pentru femei și bărbați la participarea în toate domeniile vieții sociale, inclusiv la viața politică, la locurile de luare a deciziilor.

Ce programe sociale cunoașteți în Republica Moldova care se realizează stabil și au o influență benefică asupra interesului național?

Din cele menționate deducem că politica socială este punctul principal de legătură a interesului social și interesului național. Interesul social apare în sfera socială ca interes al diferitor comunități și structuri sociale. Ca și în cazul interesului economic, interesul social pătrunde în componenta politică a interesului național, fiind formulat, promovat de anumite organizații, asociații sociale, profesionale, teritoriale etc. Interesul în cauză pătrunde în orbita de influență a puterii de stat, a partidelor politice, căpătând în așa fel și nuanțe, expresii politice. În continuare interesul social transformat în interes sociopolitic se materializează prin deciziile factorului de putere privind politica socială, prin anumite proiecte și activități ale acesteia. Anume acest interes sociopolitic dispune de posibilități reale de a consolida capacitățile bazice ale interesului național.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce componente ale suportului material al interesului național cunoașteți și cum se manifestă aceste componente la etapa actuală?
2. Cum influențează în interacțiune factorul politic intern, extern și internațional asupra ariei materiale a interesului național al statelor în tranziție spre democrație?
3. Ce elemente ale bazei economice a interesului național sunt astăzi mai relevante în contextul reformelor democratice din Republica Moldova?

4. Comparați confluențele (locul de unire) și interacțiunile între interesul economic și interesul național al țărilor democratice și al celor în tranziție spre democrație.
5. Cum înțelegeți legătura între politica socială și interesul național?
6. Analizați parametrii sau indicii politicii sociale în contextul dimensiunilor bazice ale interesului național.
7. Cum se raportează interesul social la interesul național în condițiile Republicii Moldova?

Tematica pentru studiul individual:

1. Dimensiunea bazică a interesului național al Republicii Moldova în contextul reformelor democratice.
2. Rolul interesului politic în corelațiile interesului național și interesului economic.
3. Rolul programelor sociale în evoluția interesului național. Cazul Republicii Moldova.
4. Programe și activități interstatale – indici de promovare a interesului național al Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. Karl Marx. Contribuții la critica economiei politice. În: Karl Marx, Friedrich Engels. *Opere alese*, în două volume. Ediția a 3-a, vol. 1. București: Editura Politica, 1966, p. 312-316.
2. Constituția Republicii Moldova, Chișinău, 1994 (art. 126, 129).
3. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” http://imf.md/press/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf
4. Iațco, M. Coeziunea socială și principiile politicii sociale. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică)*, 2011, nr.2 (LIII).
5. Iațco, M. *Studiul politicilor de reducere a sărăciei în Republica Moldova*. IDIS „Viitorul” și Hanns Seidel Stiftung, 2015.
6. Pîntea, Iu. *Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001.
7. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. (Capitolul V). Chișinău: CE USM, 2001.
8. Saca, V., Saca, S. *Politica socială în condițiile Republicii Moldova: deficiențe de fundamentare și promovare*. În: *Moldoscopie (Probleme de analiză politică)*. Partea XVIII. Chișinău: CE USM, 2002.

9. Tăriță, O., Iașco, M. *Dezvoltarea politicilor sociale din Republica Moldova în contextul integrării europene* http://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/56-60_20.pdf
10. *Национальные интересы Республики Молдова в дискурсе исторических и современных вызовов* (к 70-летию В.А. Саковича): Коллективная монография, под ред. В.А. Бенюка, Е.Н. Квилинковой. Кишинэу, 2019.
11. Теоса, В. *Республика Молдова: практические социальные политики в контексте глобализации труда*. Chișinău: CEP USM, 2006.

Tema 6. MECANISMELE DE FORMARE, REALIZARE ȘI PROMOVARE A INTERESULUI NAȚIONAL ÎN CONTEXTUL POLITICII INTERNE ȘI EXTERNE

Conținuturi:

- 6.1. Participarea și activitatea sociopolitică – mecanisme de formare a interesului național
- 6.2. Mecanisme ale politicii interne (sociopolitice și politico-organizatorice) de realizare a interesului național
- 6.3. Mecanisme ale politicii externe de promovare a interesului național pe arena internațională

Obiective:

- să identifice specificul participării și activității politice ca mecanisme de formare a interesului național;
- să descrie motivele sociale și psihologice ale participării și activității sociopolitice;
- să analizeze mecanismele sociopolitice și politico-organizatorice ale politicii interne de promovare a interesului național;
- să evalueze rolul mecanismelor politicii externe în promovarea interesului național;
- să argumenteze aspectele interne și internaționale ale relației funcționalitate-disfuncții a interesului național.

Termeni-cheie: *participare sociopolitică, activitate sociopolitică, motive sociopolitice de participare și activitate, motive psihologice de participare și activitate, mecanisme interne ale interesului național, mecanisme externe ale interesului național.*

Repere de conținut:

6.1. Participarea și activitatea sociopolitică – mecanisme de formare a interesului național

Formarea, funcționarea și promovarea interesului național are loc prin intermediul diferitor modalități de conștientizare sociopolitică și forme de comportament sociopolitic. Principalele dintre acestea din urmă sunt: participarea politică și activitatea politică. În ansamblul lor, aceste modalități și forme constituie mecanismele interesului național atât la capitolul formării, cât și funcționării și promovării.

Noțiunea de participare politică, acceptată astăzi pe larg în științele politice, inclusiv în domeniul teoriei și practicii interesului național, *înseamnă în sens larg a lua parte la politică (Oxford. Dicționar de politică. București: Univers Enciclopedic, 2001, p. 319) sau în sens strict ea reprezintă calitatea inalienabilă a influenței cetățenilor asupra sistemului politic, formării instituțiilor politice, procesului decizional politic întru realizarea intereselor lor.* Din această definiție rezultă că anumite interese, în cazul nostru interesul național, sunt cauza principală de stimulare a participării diferitor tipuri de actori în politică. Prin intermediul participării politice interesul național capătă primele sale capacități/elemente de organizare și funcționare în anumite limite de timp și spațiu. Adică, raportată la câmpul interesului național, participarea politică vine a fi factorul/modalitatea inițială a mecanismului de formare, exprimare și realizare a acestuia.

În ce măsură participarea politică în condițiile Republicii Moldova este factorul ab initio (de la început) în organizarea și funcționarea interesului național?

La rândul său, noțiunea de activitate politică, ca mecanism al interesului național, cuprinde munca profesională în cadrul instituțiilor politice cu privire la schimbarea sau perfecționarea relațiilor

sociopolitice în interesul anumitor comunități sociale. Adică, munca în structurile de stat, în aparatul partidelor politice, în organizațiile obștești. Deci, activitatea politică necesită un nivel adecvat de profesionalism: pregătire specială, cunoștințe speciale, deprinderi, experiență, abilități. Doar prin acumularea unor astfel de elemente valorice activitatea politică poate face față formării și realizării interesului național.

Cum calificați nivelul de activitate politică ca mecanism de organizare și funcționare a interesului național al Republicii Moldova?

Ambele noțiuni – participarea politică și activitatea politică, sunt organic legate una de alta. Ele se completează reciproc. În acest sens, participarea politică este calitatea inalienabilă a activității, este izvorul activității de exprimare și realizare a interesului național.

Cum înțelegeți atare legătură organică între participarea și activitatea politică în condițiile Republicii Moldova?

Participarea politică se distinge prin diferite tipuri de manifestare, care evident pot influența în mod diferit interesul național. Politologul american L.W. Milbrath evidențiază participarea politică convențională (legală, reglementată de lege) și neconvențională (nelegală, respinsă de majoritatea societății din considerente morale, religioase). La cea convențională el raportează votul (participarea la alegeri), participarea în activitatea partidelor și în campaniile electorale, participarea în viața politică a societății, contactele cu persoanele oficiale. Acest tip de participare are, în opinia noastră, o influență manifestă, fie permanentă (prin activitatea instituțiilor, organizațiilor politice) sau periodic repetată (prin campaniile de alegeri), asupra interesului național.

Cum apreciați capacitățile actuale de influență ale acestui tip de participare (activitate) asupra interesului național, inclusiv al Republica Moldova?

Cât privește cel de al doilea tip de participare politică, după Milbrath, el cuprinde participarea la demonstrații, la mitinguri de protest față de acțiunile puterii; refuzarea de supunere față de legile și deciziile injuste. Participarea neconvențională se împarte în:

– forme active nonviolente (demonstrații, pichetări, mitinguri ș. a.), care se desfășoară pașnic și vizează interesul național în limite nereglementate, dar care nu conduc direct la o devalorizare a acestuia;

Exemplificați astfel de forme active ale participării politice.

– forme violente (terorism, revoltă, răzvrătire ș. a.) de participare, care au drept scop erodarea, distrugerea de conținut al interesului național. Atare forme pot conduce în ultimă instanță la dispariția interesului național, înlocuirea lui cu un tip de interes antistatal, antinațional.

Ce practici violente cunoașteți care distrug interesul național?

Participarea politică poate fi clasificată după gradul sau nivelul său de spirit – *activ sau pasiv*. În acest context, nivelul activ de participare politică se regăsește în următoarele forme de participare:

- acceptabile sau admisibile: activitatea preelectorală; participarea în organele eligibile (adică, în sens de activitate în organele supuse alegerilor); activitatea de lobby; activitatea organizațională (participarea în partide și organizații publice); participarea la demonstrații politice și la alte acțiuni politice;

Cum înțelegeți impactul acestor forme, în special al activității de lobby, asupra interesului național?

- neacceptabile: violența; coruperea; dezorganizarea.

Care sunt canalele de influență a corupției asupra interesului național, inclusiv al Republicii Moldova?

Iar la nivelul relativ pasiv de participare raportăm următoarele forme:

- acceptabile: participarea la alegeri; supunerea față de lege;
- neacceptabile: sfidarea legii; încălcarea legii.

Participarea politică poate să se impună drept mecanism al interesului național și din punctul de vedere al caracterului ei autonom sau prin mobilizare. La participarea autonomă raportăm activitatea liberă, benevolă a indivizilor ce urmărește interese personale, de grup, dar și publice, inclusiv de ordin național. Participarea prin mobilizare are în felul său caracter de constrângere, bazându-se pe stimulente de activitate politică, administrativă, pe tradiții etc. De obicei, astfel de participare e orientată exclusiv spre susținerea sistemului politic și, respectiv, a interesului național. Scopul participării prin mobilizare este de a demonstra devotamentul față de unitatea, coeziunea general-națională, față de cursul politic.

Cum înțelegeți participarea prin mobilizare pentru interesul național al unei țări în tranziție spre democrație? Poate avea atare participare caracter complet sau de cvazi-participare? Când și cum poate să apară fenomenul cvazi-participării?

Participarea și activitatea politică, ca mecanisme ale interesului național, se bazează pe anumite teorii. Dintre acestea evidențiem în special teoria alegerii raționale, teorii motivaționale și teoria factorilor sociali.

Conform teoriei alegerii raționale, actorul principal al participării politice este individul liber, care aspiră la realizarea maximă a intereselor sale (la asigurarea bunăstării personale) și la acțiuni eficiente întru atingerea scopurilor personale. Aceasta înseamnă că participarea individului în politică e posibilă atunci când veniturile participării vor depăși cheltuielile. Astfel de situație e considerată drept principiu al „maximizării venitului”. Pornind de aici, politologul american E. Dauns a elaborat formula participării politice raționale:

$$R = pB - C + D,$$

în care:

*R – venitul curat câștigat de alegător la participarea în alegeri;
p – e posibil ca votul alegătorului respectiv să fie unul decisiv;*

B – avantajul politic de la participarea la alegeri;

C – posibilele cheltuieli;

D – avantajul nemijlocit de la participarea la scrutin.

Cum apreciați această formulă a participării raționale în politică? Are ea o anumită viză în raport cu interesul național? Dacă da, atunci explicați.

Cât privește teoriile motivaționale, acestea sunt axate pe principalele motive de participare politică: ideologică, normativă, de rol ș. a. Predominarea motivului ideologic presupune că personalitatea participă în viața politică, împărtășind și susținând ideologia oficială din societate. Astfel de motiv asigură identificarea valorilor politice personale cu valorile politice ale statului și, respectiv, cu interesul național statal. Însă sunt și necorespunderi între valorile respective.

Când între aceste valori și între interesul personal și cel statal apar divergențe?

Motivul normativ determină comportamentul politic al individului conform regulilor dictate de sistemul politic, fără ca acestea să fie corelate cu valorile și scopurile personale. Comportamentul individului și participarea lui în politică se bazează pe recunoașterea puterii celor ce conduc, formată în procesul socializării politice. Supunerea necondiționată sistemului politic e considerată drept unica orientare corectă.

Cum înțelegeți situația interesului național prin prisma motivului normativ de participare politică?

Motivele de rol ale participării politice și de influență asupra interesului național sunt condiționate de rolul social al individului în sistemul politic. Comportamentul individului cu motivul său dominant de rol depinde direct de poziția sa socială și de autoaprecierea personală.

Cum înțelegeți astfel de legătură a poziției sociale cu participarea politică și cu interesul național?

Sunt și motive psihologice de participare și activitate politică. În acest sens, un aport deosebit în teoria participării politice l-au adus

adeptii psihologiei „umaniste”. Conform concepției fondatorului psihologiei „umaniste” A. Maslow, există cinci motive de bază a personalității (piramida lui Maslow): fiziologice; necesitatea în securitate; necesitatea în iubire; necesitatea în autoafirmare; necesitatea în autoactualizare. Aceste necesități alcătuiesc o ierarhie stabilă în care necesitățile fiziologice sunt considerate elementare, de jos, iar necesitățile în autoafirmare și autoactualizare – superioare, de sus. În măsura satisfacerii necesităților secundare, de jos, activitatea omului începe să determine necesitățile superioare. Desigur, această concepție (piramidă) poate fi folosită cu succes în studiul participării (activității) politice și al interesului național. Adică, ea presupune:

- necesitățile fiziologice pot să se transforme în necesitatea creșterii nivelului de viață (ca element important al interesului național);
- necesitatea securității – în orientarea și aspirația spre o pace socială, spre ordine, legalitate (ieșire directă la interesul național);
- necesitatea în iubire – în necesitatea identității sociale (manifestarea sentimentului de apartenență la un anumit grup social, partid, la o anumită mișcare ș. a.);
- necesitatea în autoafirmare – în necesitatea ridicării statutului social și al prestigiului (ceea ce e important pentru purtătorii de interes național);
- necesitatea în autoactualizare – în necesitatea de a manifesta și realiza interesele și convingerile sale în sfera politică (la fel vizează direct interesul național).

Comparați corelația acestei piramide de necesități a lui Maslow cu interesul național al statelor dezvoltate, cu democrații consolidate, și cu cel al statelor relativ slab dezvoltate, aflate în criză sistemică, de tipul Republicii Moldova.

Iar în teoriile factorilor sociali ai participării politice sunt cercetate interdependența și influența asupra participării a următorilor

factori: educația, învățământul, nivelul echității socioeconomice, posibilitățile mobilității sociale, stabilitatea și altele. În acest context, S. Lipset și D. Lerner au propus 2 modele de interacțiune a participării politice cu alți factori – *modelul liberal* și *modelul populist*. Primul model se referă mai mult la statele cu democrație liberală, iar al doilea model – la analiza proceselor participării politice în statele în curs de dezvoltare.

Încercați să adaptați aceste modele la procesele de formare a interesului național în statele respective.

Conform modelului liberal, dezvoltarea socioeconomică dinamică a societății permite atenuarea inegalității sociale și, respectiv, asigură stabilitate politică. Aceasta influențează caracterul democratic al participării politice – consolidarea și dezvoltarea sistemului politic democratic; instituționalizarea activității politice ș. a.

Aduceți exemple de influență a caracterului democratic al participării asupra interesului național.

Iar modelul populist se bazează preponderent pe formele participării directe, neinstituționalizate, orientate doar spre redistribuirea bunurilor în societate. Intensificarea unei astfel de participări împiedică modernizarea economică, înrăutățește condițiile sociale de dezvoltare economică, conduce la subminarea stabilității politice.

Cum influențează modelul populist participarea politică și, respectiv, formarea interesului național în Republica Moldova?

Legătura între participarea politică și instabilitate în statele în curs de dezvoltare a fost analizată de S. Huntington în lucrarea sa „Ordinea politică a societăților în schimbare”. Cercetările sale el le rezumă în trei formule:

- Participarea politică : instituționalizarea politică = instabilitatea politică,
- Frustrarea socială : mobilitate = participare politică,
- Mobilizarea socială : dezvoltare economică = frustrare socială.

Adaptați aceste formule ale lui S. Huntington la condițiile Republicii Moldova.

În opinia lui S. Huntington, în condițiile modernizării autoritarismului asigurarea stabilității trebuie să fie legată de reducerea rolului participării politice a maselor, care în caz contrar subminează siguranța instituțiilor. Însă paradoxul constă în faptul că nemulțumirea (frustrarea) maselor de pozițiile sale, deficitul de mobilitate verticală și orizontală din societate sporește în mod iminent cererile masei vizavi de participarea în procesul politic. La rândul său, nivelul de frustrare socială crește în legătură cu creșterea mobilității sociale și cu înrăutățirea situației economice. Huntington consideră că „determinările mobilizării sociale (urbanizarea, educația, învățământul, mass-media) contribuie la creșterea pasiunilor și așteptărilor de masă, care, nefiind la timp satisfăcute, determină pretențiile politice individuale și de grup. În lipsa unor instituții politice bine adaptate astfel de creștere a participării înseamnă instabilitate și violență”.

Astfel, condițiile benefice de participare politică și, respectiv, de formare și realizare a interesului național, care nu conduc la subminarea acestui interes și a sistemului politic, sunt:

- gradul relativ înalt de instituționalizare, care permite desfășurarea activității politice în limitele anumitor norme, proceduri și legi;
- gradul scăzut de frustrare socială a maselor;
- intensificarea mobilității verticale și orizontale;
- descreșterea mobilității și activizarea dezvoltării economice.

În ce măsură aceste condiții sunt proprii Republicii Moldova și cum ele influențează interesul național?

6.2. Mecanisme ale politicii interne (sociopolitice, politico-organizatorice) de realizare a interesului național

Mecanismele de formare a interesului național, menționate în subiectul I, determină direct și indirect întreaga structură, mașinărie a politicii interne. În baza acestora politica internă își creează mecanismele sale specifice de realizare a interesului respectiv, care se compun din interacțiunea tuturor factorilor obiectivi și subiectivi ce influențează conținutul și formele participării și activității politice, factori ce condiționează gradul de manifestare a actorilor purtători de interes național. În mecanismele politicii interne de realizare a interesului național deosebim două niveluri: *sociopolitic* și *politico-organizatoric*.

Specificul *nivelului sociopolitic* ține îndeosebi de conștiința actorilor, de cultura lor, de voința și capacitatea de a acționa prin prisma politicii interne, a manifestării acesteia în toate domeniile vieții sociale. Atare nivel constituie latura esențială, de conținut a politicii interne vizavi de interesul național. Adică, politica la acest nivel este axată pe gradul și caracterul conștientizării de către actor a locului său în societate, pe rolul complex al acestuia de purtător al interesului național în întreaga sa arie socială. Atare rol depinde de faptul cum în cadrul politicii interne sunt create și puse în valoare condițiile necesare de concentrare a capacităților actorului de a acționa, de a transforma și moderniza condițiile respective cu ajutorul *puterii și culturii politice*.

Pornind de aici, mecanismul sociopolitic al politicii interne privind realizarea interesului național îmbină în sine factorul puterii politice în toată complexitatea sa cu cel al culturii politice. Puterea și cultura politică, luate ca un tot, trebuie să fie formula de bază a sociopoliticului. Astfel, în mecanismul respectiv noțiunea de sociopolitic, prin nucleul său – puterea, este organic legată de noțiunea de cultură politică. În mare parte noțiunile date coincid, fiindcă ele,

luate împreună, reflectă caracterul și direcțiile interacțiunii puterii, cunoștințelor, convingerilor, deprinderilor, orientărilor valorice, scopurilor, activităților politice ale actorilor privind realizarea interesului național.

Totuși, capacitățile sociopolitice și ale culturii politice în mecanismele politicii interne au și aspecte specifice. În sens că sociopoliticul, cu puterea sa, are o arie mai largă de impunere decât cultura politică. Doar că aceasta din urmă, în măsura implicării sale în cadrul sociopolitice, devine decisivă pentru eficiența actorului puterii, inclusiv și îndeosebi în procesul de realizare a interesului național.

Valoarea nivelului sociopolitic în mecanismele politicii interne constă și în faptul că el unește ca un întreg ideile, valorile, tradițiile, instituțiile, comportamentele, relațiile sociale. Anume acest nivel, prin capacitățile sale de corelare a diferitor elemente, poate fi considerat baza funcționării sistemului politic și, respectiv, realizării interesului național. Desigur, o politică internă bine pusă la punct poate uni aceste elemente întru realizarea mai puțin anevoioasă a interesului național.

Cum apreciați capacitățile politicii interne a Republicii Moldova la capitolul eficacitatea mecanismului sociopolitic de realizare a interesului național?

Al doilea nivel al politicii interne de realizare a interesului național – *politico-organizatoric sau instituțional-organizatoric* – reflectă existența diferitor instituții, organizații politice, care în totalitatea lor formează latura decizională a acestei politici, desfășurarea și evaluarea procesului complex și contradictoriu de elaborare și implementare a ei. Prin acest nivel și este posibilă funcționarea primului nivel – sociopolitic, obținerea și valorificarea de către acesta a formei de manifestare. Dacă la nivelul sociopolitic mecanismul politicii interne cuprinde aspecte de esență a procesului de realizare a interesului național, atunci la nivelul organizatoric – forme concret-istorice, variante de organizare a acestui proces.

Manifestarea interesului național la al doilea nivel, de obicei, are loc în funcție de transformările cantitative și calitative ale regimului și sistemului politic, de practica de realizare a principiilor acestora, de stilul de conducere, de politica de cadre etc. Anume la acest nivel se desfășoară mecanismul de funcționare a puterii, mijloacele de realizare a conducerii politice, se decid problemele de implementare a principiilor autoconducerii, de îmbinare a centralismului cu autonomia locală.

La nivelul instituțional-organizatoric al politicii interne se acumulează și se dezvoltă calitățile sociopolitice și cultural-politice ale actorilor, îndeosebi calități de organizare și conducere a procesului politic, de elaborare și implementare a deciziilor, de control asupra acestor decizii. Printre calitățile remarcate un rol aparte revine calităților cu privire la realizarea interesului național în anumite limite de timp și spațiu.

Cum apreciați calitățile de organizare a procesului democratic ale actorilor purtători de interes național din Republica Moldova?

Practica politicii interne cunoaște diferite forme politico-organizatorice de realizare a interesului național. Alegerea lor depinde direct de factorii obiectivi și subiectivi, îndeosebi de caracterul regimului politic, de gradul de maturitate a factorului politic. O direcție importantă a dezvoltării relațiilor la acest nivel este alegerea formelor politico-organizatorice optime.

După natura și conținutul lor, sunt forme politico-organizatorice democratice și dictatoriale (antidemocratice) ale politicii interne. Prima formă domină în regimurile democratice, iar cea de a doua în regimuri autoritare, totalitare. De exemplu, în fosta Uniune Sovietică metoda realizării puterii și a interesului național era dictatura proletariatului. În acest sens, K. Marx scrie că orice structură statală temporară după revoluție necesită dictatură, îndeosebi dictatură energetică. Iar Lenin a concretizat această idee, menționând că „în timpul războiului civil orice putere triumfătoare poate fi numai

dictatorială”. În acest sens, fenomenul dictatură era orientarea-cheie a lui Lenin atât ca teoretician, cât și ca practician.

Desigur, istoria politică nu cunoaște forme politico-organizatorice pur dictatoriale sau pur democratice de realizare a interesului național. Chiar și dictatura proletariatului în Uniunea Sovietică avea element de democrație (democrație colectivistă, a majorității împotriva minorității). La fel și forma democratică în societățile democratice poate avea și element de dictatură.

Cum evaluați forma politico-organizatorică a politicii interne a Republicii Moldova de realizare a interesului național ca stat candidat de aderare la Uniunea Europeană ?

Nivelurile sus-menționate ale politicii interne de realizare a interesului național sunt strâns legate între ele. Cel de al doilea nivel se impune drept formă directă a stării sociopolitice a anumitor comunități sociale, strate, pături, a societății în întregime. Unitatea acestor niveluri se manifestă mai întâi prin faptul că pentru orice dezvoltare politică este caracteristic un anumit grad de socio-cultură, cultură politică. Orice conducere a politicii interne este nu doar o preocupare politico-organizatorică, ci și sociopolitică, cultural-politică. Ea presupune depășirea forțelor inerțiale din societate. În acest sens, relațiile politico-organizatorice de realizare a interesului național evoluează, se transformă într-o realitate sociopolitică, devin un stil obișnuit al comportamentului.

Principiul politic de organizare care nu se schimbă un timp anumit devine tradiție politică, care la fel poate viza procesul de realizare a interesului național.

Cum explicați influența tradiției politice din Republica Moldova asupra interesului național?

Istoria politică cunoaște diferite perioade de modificare a nivelului politico-organizatoric sub influența nivelului sociocultural, sociopolitic, cultural-politic. Așa a fost la mijlocul anilor 80, când în Uniunea Sovietică a apărut necesitatea restructurării, democratizării

relațiilor politice, fapt ce a dus în ultimă instanță la destrămarea imperiului sovietic (apărut la timpul său pe calea dictaturii) și la apariția pe ruinele sale a noi state, care astăzi unele retrăiesc tranziția spre democrație, iar altele s-au împotmolit în autoritarism, promovându-l în larg și în adânc. În asemenea condiții, mecanismele politicii interne (sociopolitic și politico-organizatoric) de realizare a interesului național funcționează contradictoriu, prin ciocniri acute între procese, fenomene, valori diametral opuse. Este vorba despre ciocnirea în cadrul acestor niveluri a factorilor creării și distrugerii, raționali și iraționali, dinamici și conservativi, reali și utopici etc.

6.3. Mecanisme ale politicii externe de promovare a interesului național pe arena internațională

Teoria politică contemporană și cea a relațiilor internaționale se disting prin diverse cercetări fundamentale și speciale, între care un loc și un rol *sui generis* revin celor consacrate binomului politică externă-interes național. Atare binom, ca și noțiunile în parte de politică externă și interes național, se impune drept determinanta, mobilul caracterului complex al diferitor fenomene și procese sociopolitice de natură națională și internațională, căilor și modalităților de manifestare a acestora în perimetrul câmpului social *lato sensu*. Astăzi nu există careva variabile generale sau particulare ale teoriei și practicii politice internaționale care să fie în afara ariei de influență a binomului respectiv. Acesta, privit în toată complexitatea și plurivalența de conținut, deține capacități ponderale deosebite asupra modului de gândire, exprimare și activitate a politicienilor antrenați în sfera politicii externe și relațiilor internaționale, pentru a percepe și promova continuu, într-o manieră realistă, pragmatică și rațională, interesele țării pe arena internațională.

În această ordine de idei, mecanismele actuale ale politicii externe în raport cu interesul național au în societățile în schimbare de natură tranzitorie, cu element de consolidare a democrației (de tipul celei din Republica Moldova), specificul său generat în special de gradul relativ scăzut de autosuficiență interioară (structurală, constituentă) și exterioară, adică funcțională și, respectiv, de impact al primei părți asupra celei de a doua – a politicii asupra interesului, dar și viceversa. Atare grad relativ scăzut de autosuficiență de conținut a ambelor fenomene în tranziție îl raportăm atât la starea lor de independență relativă, cât și la cea de interdependență.

Cum apreciați în prezent gradul de autosuficiență funcțională a relației politice externe-interes național al Republicii Moldova?

În comparație cu societățile democratice, al căror potențial sociopolitic și socioeconomic de dezvoltare asigură realmente mecanismele politicii externe de promovare a interesului național și în ultimă instanță unitatea lor organică, societățile în tranziție spre democrație (fie și cu element de consolidare democratică), cu deficitul lor relativ de autosuficiență (atât obiectivă, cât și subiectivă) valorică la capitolul complementaritatea politicii și interesului, nu au destule capacități de a asigura adecvat funcționarea mecanismelor externe în limitele necesarului. De aici deducem că în societățile tranzitorii, în schimbare, impactul politicii externe asupra interesului național nu este unul stabil, cu suficiente resurse și capacități bazice, dar și suprastructurale și, respectiv, cu suficientă pondere în câmpul sociopolitic per-ansamblu pentru a crea, stimula și susține condiții favorabile de reciprocitate și complementaritate relațională, care să permită a valorifica mecanismele respective atât în plan determinist, de cauză-efect, cât și indeterminist, adică funcțional.

Cum înțelegeți relația între determinism și indeterminism în mecanismele politicii externe de promovare a interesului național al Republicii Moldova?

Caracterul mixt, determinist-funcțional (indeterminist), al relației politice externă-interes național al statelor cu democrații consolidate, de obicei, nu se distinge prin supraestimări sau subestimări vădite ale raportului dintre aceste fenomene. Rolul lor primar sau secundar este unul mobil, dinamic și nu static dat odată pentru totdeauna. De exemplu, unui interes național cu adevărat vital, bine formulat, cu capacități bazice și funcționale bine puse la punct, îi revine un rol primar în cadrul corelațiilor sale cu politica externă, cu necesitățile și scopurile de impunere a acesteia, fapt eminamente confirmat de un șir de factori obiectivi:

- interesul național, cu un grad relativ înalt de funcționalitate, considerat *in medias res* (în plină acțiune), se impune în calitate de mobil, generator al activităților externe. El este proiecția politicii externe, cauza primară de organizare și întreținere de către stat a legăturilor sale cu alte state;
- interesul național, cu capacități mixte de influență, e considerat punctul de reper al dimensiunii orientative a politicii externe, de menținere sau de schimbare a rolului statului sau societății civile pe arena internațională, de dezvoltare și autodezvoltare a securității naționale;
- interesul național, prin exponenții săi instituționali, devine sursa-cheie de alimentare și re-alimentare socială, spirituală a politicii externe, de formare și funcționare continuă a mecanismului acesteia;
- interesul național este procedeul de transformare cantitativă și/sau calitativă a politicii externe, spre creșterea sau descreșterea rolului acesteia în sistemul relațiilor internaționale.

Cum vedeți în perspectivă interesul național al Republicii Moldova prin prisma conexiunii factorilor nominalizați?

Desigur, acești factori obiectivi de rol primar al interesului național au limite concrete de manifestare care nu trebuie absolutizate în raport cu rolul politicii externe. Mai mult ca atât, factorii în cauză,

în funcție de gradul de conștientizare a lor, devin obiect special de preocupare socială și decizională a politicii externe, sunt luați în vizor și supuși valorificării practice de către actorii și agenții acestei politici, îndeosebi de către acei ce dețin real puterea. În acest context, semnificația valorică de rol primar al interesului național deja treptat se transferă în aria comportamentală și de acțiuni a politicii externe, care deține pârghii specifice de impact decizional în câmpul comun al relației politică externă-interes național. Adică, acest rol primar transferat politicii externe întrunește un anumit sens ponderal al acesteia asupra interesului, care la fel e condiționat de anumiți factori, doar că preponderent activi, de sorginte subiectivă. La ei pot fi raportați:

- formularea și definirea de către actorii (agenții) politicii externe a interesului național, fapt ce necesită de la ei acumularea și folosirea adecvată a subiectivității valorice – cunoștințelor, deprinderilor, experienței;
- orientarea de către politic a interesului național spre nevoile și necesitățile diverselor domenii ale vieții sociale, exprimarea interesului respectiv în documente speciale strategice, programe și proiecte statale și ale societății civile;
- promovarea continuă de către actorii (agenții) instituționali, sociali, individuali ai politicii externe a interesului național în anumite limite de timp și spațiu atât în țară, cât și pe arena internațională;
- transformarea, reformularea, redefinirea în caz de necesitate a interesului național, care să corespundă noilor rigori și condiții de activitate internă și externă.

Cum înțelegeți capacitatea factorilor subiectivi ai interesului național al Republicii Moldova în contextul unei politici externe relativ active?

Factorii remarcabili alcătuiesc în mare parte mecanismele politicii externe de promovare a interesului național. Ei pot fi percepuți și

valorificați cu adevărat dacă se țin cont de capacitățile reale ale actorilor (agenților) antrenați în activitatea externă, de gradul lor de maturitate civică, cultură și voință politică. În conformitate cu factorii în cauză, dar și cu calitățile per-ansamblu ale actorilor puterii, îndeosebi profesionale și de vocație, impactul politicii externe asupra interesului național are un rol cu diferite catalogări:

- a) pozitiv-constructiv în unele cazuri – atunci când factorul politic extern de decizie nu doar conștientizează diversele necesități ale interesului național, ci și creează la timp condiții speciale pentru realizarea lor;
- b) negativ cu tentă distructivă în alte cazuri – îndeosebi când actorii (agenții) decizionali subestimează destinația și rolul interesului național, interpretând și folosind acest interes în scopuri înguste;
- c) semnificație nulă – în cazuri de slăbiciune și imaturitate sociopolitică a unor actori (agenți) ai puterii, când aceștia nu dispun de cunoștințele și deprinderile necesare, de experiența necesară în domeniu (de exemplu, la începuturile tranziției spre democrație), mai mult, când ei nu conștientizează îndeajuns potențialul capacităților proprii de care dispun în problemele puterii, dar și când manifestă un grad de autoapreciere scăzută, adică nu se cunosc adecvat pe sine.

Totuși, aceste variante de rol primar al politicii externe și, respectiv, de impact asupra interesului național se manifestă, de obicei, într-o manieră impură, fapt consemnat în special de condițiile unei societăți tranzitorii, în schimbare. Realitățile sociopolitice ale acestora denotă frecvent o suprapunere sau o vecinătate imediată a variantelor respective, ceea ce face a fi problematică însăși perceperea și evaluarea adecvată, la timp, a influențelor complexe, uneori paradoxale, ale mecanismelor politicii externe asupra interesului național. Suprapunerea de variante presupune îmbinarea sau, în cazul societății în tranziție târăgănată, combinarea ciudată a elementelor

pozitive, negative și de semnificație nulă, cu o dominare, în funcție de circumstanțe, a unuia dintre elemente.

Totodată, elementul nul, ca și celelalte, poate fi temporar, fiindcă manifestarea lui pe parcurs în cele mai dese cazuri se deplasează pe linia câmpului de impact negativ.

Cum are loc pe parcursul independenței Republicii Moldova suprapunerea de rol pozitiv, negativ și nul în politica externă în raport cu interesul național? Aduceți exemple.

Tangențele între politica externă și interesul național se află acolo și atunci unde și când identificăm misiunea, rostul politicii externe în raport cu interesul, unde politica externă în comun cu cea internă contribuie direct la soluționarea problemelor-cheie ale națiunii și statului, inclusiv la colaborarea lor cu alți actori statali promotori de interes național. Anume definirea și promovarea interesului național în diferitele sale ipostaze – de necesitate conștientizată a națiunii în autopăstrare și dezvoltare; de nevoi vitale ale statului și societății în asigurarea suveranității, independenței și integrității teritoriale, în realizarea drepturilor și libertăților omului; de avantaj comun al comunităților sociale în dezvoltarea economică și promovarea reformelor; de instrument special al politicii externe în asigurarea securității naționale – pot fi considerate astăzi punctul-cheie, de orientare și actualizare a procesului de apropiere și integrare a politicii externe cu interesul național. Acest proces e determinat de caracterul statico-dinamic de impact al ambelor fenomene.

Bineînțeles, procesul în cauză se confruntă cu multiple impedimente atât obiective, cât și subiective, fiindcă orice integrare în societate, ca și în natură sau în psihicul uman, în mentalitate, de obicei, cuprinde în orbita sa și element de dezintegrare (adică, e supusă dihotomiei integrare-dezintegrare), condiționat de diverși factori, îndeosebi de ciocnirea valorilor noi și vechi, fapt nu rareori dovedit de comportamentul, activitatea și relațiile actorilor (agenților) politicii externe și a celor ce promovează nemijlocit interesul național.

Capacitățile integrative ale acestora depind, în opinia noastră, în mare măsură de însuși caracterul evolutiv al impactului politic asupra interesului național, al acumulării și valorificării continue a elementelor inovaționale, precum și al îmbinării raționale a acestor elemente cu elementele progresiste ale tradiției, ca condiție semnificativă de asigurare a continuității valorice. În acest context, este important a nu admite pe parcurs punerea procesului de combinare a tradiției și inovației în serviciul unor interese înguste ale structurilor oficiale ale guvernării, dar și ale celor neoficiale care le susțin sau nu le susțin pe primele. Deci, îmbinarea rațională a inovației și tradiției constituie punctul forte al traseului de impact al politicii externe asupra interesului național, exprimat în ultimă instanță în potențialul integrativ al ambelor fenomene.

Cum evaluați capacitățile de îmbinare a inovației și tradiției și, respectiv, de asigurare a continuității valorice în politica externă a Republicii Moldova față de interesul național?

Totodată, impactul respectiv poate contribui la acumularea și punerea în valoare a potențialului integrativ și prin intermediul unor motivații, concepții (de exemplu, unei concepții raționale și realiste a politicii externe), idei, scopuri (de exemplu, unei idei general-naționale sau unui scop general-național, care să apropie și să unească comunitățile sociale, etnice, teritoriale, profesionale ale societății), programe, resurse (economice, sociale, politice etc.), mijloace, stimulente (sociopsihologice, ideologice, morale, materiale etc.). Doar că atare potențial necesită din partea actorilor (agenților) politicii externe, promotori de interes național, atitudini dezinteresate, dar și eforturi practice susținute – strategice și tactice, bine calculate și plasate în dimensiuni de timp și spațiu.

Pornind de la reperele teoretice enunțate mai sus, trecem la elucidarea unor aspecte practice de impact al mecanismelor politicii externe asupra interesului național al Republicii Moldova. Practica respectivă, luată în parte și în ansamblu, se bazează pe un anumit nivel

de investigație a subiectului. Însă în câmpul autohton al științelor politice sunt, până la moment, doar unele articole științifice privind problematica politicii externe luată în consonanță cu interesul național. Cât privește lucrările fundamentale elaborate în domeniul politicii externe sau al interesului național, ele cuprind doar parțial relația politică externă-interes național.

Binomul politică externă-interes național nu este suficient expus nici în Constituția țării, nici în actele legislative privind activitatea externă – Concepția politicii externe, Concepția securității naționale. Desigur, astfel de documente strategice întrunesc prioritățile politicii externe care să asigure edificarea statului suveran, independent și unitar în corespundere cu interesele naționale ale țării, însă în ele aceste interese nu sunt strict definite.

Iată de ce, deocamdată rămân a fi problematice înseși răspunsurile la unele întrebări fundamentale ce preocupă astăzi societatea, statul Republica Moldova, și anume:

Cum vrem să optimizăm raportul dintre politica internă și politica externă, dintre ambele politici și interesul național în condițiile unei societăți dezbinată?; Cum să asigurăm în continuare implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană și a subiectelor de negocieri privind aderarea RM (ca stat candidat de aderare) la UE întru promovarea continuă a vectorului european și, respectiv, a interesului național?; Ce politică să promovăm în continuare în raport cu CSI, cu vectorul estic?; Ce politici sunt pe deplin benefice intereselor naționale ale țării în raport cu țările vecine?; Cum să realizăm mai eficient reformele în diferite domenii, inclusiv reforma juridică, și cea în domeniul securității, ca nucleu al interesului național?; Cum să punem capăt corupției ca stat non-capturat, civilizat, ce se vrea a fi cu adevărat democratic, cu interese naționale real funcționale, recunoscute?

Până acum, variantele de răspuns la aceste întrebări din partea diferitor forțe politice (de guvernare, de opoziție, dar și din cadrul

fostelor guvernări de coaliție, precum și din cadrul societății civile) reflectă o stare evident deficitară de coeziune națională privind corelația dintre politica externă și interesul național, dintre politica internă și politica externă, pe de o parte, și interesul național, pe de altă parte.

Încercați să dați răspuns la întrebările sus-menționate.

În pofida impedimentelor de a evalua adecvat complexitatea și adversitatea de sens a problemelor cu care se confruntă astăzi societatea, vom evidenția unele particularități ce țin de impactul mecanismelor politicii externe a Republicii Moldova asupra interesului ei național.

Unu, obiectivele politicii externe au fost și sunt axate pe valorile supreme ale țării, în afara cărora *de facto* nu există stat contemporan cu interese naționale. Aceste valori țin de suveranitatea, independența, securitatea, integritatea teritorială a Republicii Moldova, de bunăstarea cetățenilor săi, poziția favorabilă a statului în sistemul relațiilor interstatale și internaționale. Spre astfel de valori a și fost orientată, pe parcurs, activitatea externă a actorilor (agenților) statali și ai societății civile. Însă activitatea externă a guvernanților și opoziției încă nu corespunde cu necesarul de stabilitate atât la capitolul consolidării, cât și al promovării interesului național, îndeosebi în ceea ce privește asigurarea securității statului și integrității lui teritoriale. La mai bine de trei decenii de independență a țării conflictul transnistrean (deși cunoaște unele începuturi de dezgheț economic, social, educațional, cultural etc.) rămâne deocamdată nesoluționat, înghețat din punct de vedere politic. Astfel, Republica Moldova continuă să fie dezintegrată, fapt ce demonstrează ineficiența formulelor de până acum în soluționarea conflictului. Violarea integrității teritoriale a statului vizează în mod negativ și alte componente ale interesului național: suveranitatea, independența, bunăstarea.

Cum înțelegeți capacitățile actuale și de perspectivă ale politicii externe a statului Republica Moldova de a asigura o relație optimă între valorile supreme ale țării în raport cu interesul național?

Doi, între politica externă și interesul național al Republicii Moldova timp îndelungat nu a existat un raport optim de alegere clară a priorităților, ca să asigure în relațiile externe eficiența sociopolitică, economică și de altă natură a interesului vizat. În astfel de circumstanțe, până nu demult, cei de la guvernare n-au demonstrat orientări și scopuri strategice general recunoscute la nivel național în domeniul securității, care la fel se răsfrângea negativ asupra interesului. Ei, mai bine de un deceniu, au preferat așa-numita politică multivectorială (îndeosebi în timpul guvernărilor Partidului Comuniștilor) de balansare între Est și Vest, între CSI și Structurile Europene, manifestând până la urmă, prin deciziile luate, incapacitate de a promova în mod rațional atare politică.

Ce a adus interesului național al Republicii Moldova promovarea în trecutul apropiat a așa-numitei politici multivectoriale de balansare între Est și Vest?

Cât privește vectorul european, alegerea acestuia a devenit mai clară odată cu semnarea în 2005, în perioada guvernării comuniste, a Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană. A urmat apoi și al doilea Plan de Acțiuni, semnat în 2007, care, la fel ca și primul Plan, poate fi considerat drept un plus în relațiile externe. Totuși, vectorul respectiv, în timpul guvernării comuniste, nu a întrunit contururi stabile, reale, el se confrunta cu mai multe dificultăți de ordin subiectiv, în special era dominat de declarații, dar și de standarde duble. Guvernarea comunistă devenise una paradoxală mai ales atunci când liderul ei Vladimir Voronin, fiind primul în țară care declara despre necesitatea europenizării din interior (adică și despre mobilizarea adecvată a politicii interne) a moldovenilor, până la urmă prefera calea standardelor duble în promovarea vectorului european, adică orientarea externă să fie la fel atât spre Est, cât și spre Vest.

Cum apreciați relația politică externă-interes național în perioada guvernării Partidului Comuniștilor?

O anumită înviorare a orientării proeuropene are loc odată cu venirea la putere, în anul 2009, a forțelor liberal–democratice și cu lansarea de către UE în 2009 a Parteneriatului Estic (inițiativă venită, în particular, din partea Poloniei și Suediei). Aceste forțe, prin guvernările de coaliție – AIE-1, AIE-2, AIE-3, au reușit să dea sens nu doar declarativ, ci și real procesului de consolidare și promovare a vectorului european. Orientările și activitățile actorilor (agenților) politicii externe ale alianțelor pentru integrare europeană vizavi de consolidarea și promovarea vectorului european pot fi clasificate prin doi factori cu impact diferit asupra câmpului de interes național:

- a) atitudine și comportament real față de eurointegrare, bazat pe posibilitățile, rigorile și circumstanțele real existente pe parcursul guvernării;*
- b) atitudine și comportament afectiv, bazat pe emoții, pe mituri în interpretarea procesului de eurointegrare.*

Cel dintâi factor, real, a cunoscut activități susținute ale guvernărilor de coaliție – AIE, fapt întruchipat în mai multe măsuri concrete: de parafare (2013); semnare și ratificare (2014) a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană și a Acordului de Liber Schimb, dar și introducerea pentru cetățenii moldoveni a regimului liberalizat de vize de a vizita țările Uniunii Europene. A urmat apoi un proces complex și controversat de implementare a acordurilor respective (cu abateri serioase de la litera documentului în probleme de reformare a țării, de luptă împotriva corupției etc.) în perioada guvernărilor Partidului Democrat (2016-2019), coaliției PSRM-ACUM (2019), coaliției PSRM-PDM (2020), coaliției PSRM - Partidul Șor (2021).

Cel de al doilea factor, afectiv, este unul care pune în centrul preocupărilor de eurointegrare emotivitatea, reacțiile afective, deplasate de la realități. Atare factor a implicat activ miturile în interpretarea vectorului european. De exemplu, mitul „Republica Moldova țară de succes”, lansat și apărut la noi în țară (susținut la

început de majoritatea populației) la inițiativa unor structuri europene pentru a sensibiliza și încuraja spiritul de eurointegrare a moldovenilor. Sau „UE a ajuns în Moldova, în curând Moldova va ajunge în UE”, mit împărtășit în comun, la timpul său, de liderii Alianței pentru Integrare Europeană, considerat de ei atunci unul deosebit de semnificativ în procesul de europenizare a țării.

Cum înțelegeți legătura între factorul realității și cel afectiv în relația politică externă-interes național din Republica Moldova?

O nouă etapă până în prezent de promovare a vectorului vestic ține de alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 și de venirea și activitatea în calitate de șef al statului Republica Moldova a dnei Maia Sandu, precum și de alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și de crearea și funcționarea guvernării Partidului Acțiune și Solidaritate. În perioada respectivă politica externă proeuropeană raportată la interesul național a avansat considerabil, căpătând noi nuanțe și manifestări. Statul și societatea s-au bucurat de o susținere din plin din partea structurilor Uniunii Europene. În iunie 2022, în condițiile războiului declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, Republica Moldova devine stat candidat de aderare la Uniunea Europeană, iar în decembrie 2023 Consiliul European ia decizia de a începe negocieri cu Ucraina și Republica Moldova privind aderarea la UE.

Ce probleme apar în prezent pentru Republica Moldova în promovarea politicii externe pro-europene în contextul interesului național?

Privitor la vectorul estic, acesta a avut în aria de impact al politicii externe asupra interesului național al țării noastre o susținere diferită din punctul de vedere al dimensiunilor de timp și spațiu. În anii 90 vectorul estic a fost unul dominant pentru toate guvernările (parțial doar guvernul Sturza se mai orienta spre Vest). Dar și cele două guvernări comuniste pe parcursul anilor 2001-2009 întrețineau legături strânse cu Federația Rusă (excepție, în cazul când conducerea

țării nu a semnat memorandumul Kozak sau în cazul sancțiunilor asupra vinurilor și fructelor moldovenești din partea Rusiei).

O oarecare descreștere a procesului de orientare spre acest vector urmărim în perioada guvernărilor liberal-democrate, de coaliție – alianțelor pentru integrare europeană și guvernării Partidului Democrat, respectiv anii 2009 - 2015 și 2016 - 2018. Anume în această perioadă au devenit deosebit de tensionate relațiile moldo-ruse, mai ales din cauza frecventelor sancțiuni din partea Federației Ruse asupra mărfurilor moldovenești – vinurilor, fructelor etc., dar și a tratării dure, neadecvate a funcționarilor moldoveni de diferite niveluri de către partea rusă la traversarea graniței.

O puternică înviorare a vectorului estic are loc în anii 2019-2020, mai întâi odată cu guvernarea coaliției PSRM-ACUM, apoi cu a coaliției PSRM-PDM, dar mai ales odată cu nenumăratele vizite ale fostului șef al statului, I. Dodon, și a fracțiunii parlamentare a socialiștilor, iar în prezent și a deputaților reprezentanți ai fostului partid Șor la Moscova.

Însă, indiferent de ponderea vectorului estic în arhitectura politicii externe a Republicii Moldova, la diferitele sale etape, interesul național al țării noastre a fost și este în permanență obiect de influență activă din partea Federației Ruse. Deja impactul absolut al acestei țări asupra regiunii transnistrene se răspândește și asupra întregii țări. Sau statutul de membru oficial al Federației Ruse în fostul format „5+2” privind soluționarea conflictului transnistrean a erodat substanțial interesul nostru național.

Are oare astăzi formatul „5+2” șansa de a deveni funcțional? De ce conducerea Federației Ruse și așa-numita administrație a Transnistriei sunt cointerestate în a reînvia formatul „5+2”?

Actualmente, odată cu orientarea pro-activă a Republicii Moldova spre eurointegrare (îndeosebi în perioada declanșării războiului Federației Ruse în Ucraina), s-a intensificat războiul hibrid al Rusiei împotriva Republicii Moldova, fapt susținut plenar de

coloana a 5-a din țara noastră. În acest sens, un accent deosebit în războiul hibrid Rusia îl pune pe dezinformarea populației moldovenești în fața procesului de euroaderare și integrare.

Cum înțelegeți astăzi influența războiului hibrid al Federației Ruse asupra interesului național al Republicii Moldova?

Trei, caracterul binomului politică externă-interes național se află într-o legătură directă cu politica internă, cu capacitățile acesteia de a consolida bazele interne ale interesului, pe de o parte, și de a alimenta necesitățile politicii externe de promovare continuă a acestui interes, pe de altă parte. Problemele ce apar în realizarea interesului național al țării noastre sunt mai întâi condiționate de latura internă a acestui interes, îndeosebi de slăbiciunea și instabilitatea relativă a bazelor sale economice, sociale, demografice, politice, culturale, informaționale și de altă natură. În cei mai bine de treizeci de ani de independență a Republicii Moldova actorii (agenții) politici interne n-au demonstrat suficientă consecvență în promovarea reformelor, care să întărească, să modernizeze și să post-modernizeze bazele respective, dar și să asigure o interconexiune benefică a acestora atât pentru obiectivele interne, cât și externe ale politicii.

Acțiunile deplasate de la firesc ale factorului de putere în procesul de reformare democratică a țării au frânat considerabil pe un timp alt proces – cel de promovare a interesului ei național pe arena internațională. Funcționalitatea acestuia a devenit controversată din cauza dezacordurilor frecvente în realizarea obiectivelor politicii interne și externe a statului. Dacă în țările cu democrație consolidată sistemul interesului național se distinge prin raporturi relativ echilibrate între cele două câmpuri ale politicii, în care interesul statal și cel civil devin consensual instrument activ al politicii externe pentru a reflecta voința întregii națiuni în relațiile internaționale, atunci în țările de tipul Republicii Moldova manifestarea firească a interesului național este limitată, vizând, de obicei, aspectul intern al politicii în

mare măsură izolat de cel extern sau insuficient concordat cu el. Acest adevăr a fost determinat până nu demult de două cauze principale:

- a) Forțele de guvernământ de până acum, indiferent de coloratura politică, s-au condus de o tradiție nefastă: de a supune interesul național al țării conjuncturilor externe fără a avea o acoperire favorabilă de ordin intern: politică, economică, socială, informațională etc., devenind astfel complet dependente de factorul extern, de influențele lui nu atât pozitive, cât negative. De exemplu, perioada existenței de până acum a Republicii Moldova poate fi considerată drept perioada supunerii interesului ei național interesului geopolitic al Rusiei în regiune;

Cum înțelegeți această afirmație?

- b) Deficitul de capacități în promovarea unei politici interne raționale, consecvente, axate strict pe componentele în parte și per-ansamblu ale reformării democratice, conducea în ultimă instanță la inconsecvență în politica externă, dominarea în cadrul acesteia a elementului reactiv (politică în târăgănare, înjumătățită) în raport cu cel activ. Astfel, adesea am avut parte de o politică externă relativ pasivă, în întârziere (excepție, activitatea de parafare, semnare și ratificare a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, dar și politica actuală de realizare a obiectivelor statului candidat de aderare la UE). Dacă și apărea elementul activ în activitatea externă (de exemplu, reorientarea pe parcurs a conducerii țării spre structurile europene, spre euroasociere, euroaderare și integrare), el nu era unul pe deplin stabil, nu oferea pe deplin încredere partenerilor occidentali față de Republica Moldova.

Ce politică externă promovează astăzi guvernarea PAS – preponderent activă sau reactivă în raport cu interesul național al Republicii Moldova? Argumentați-vă opinia.

Patru, raporturile discordante dintre politica internă și externă, precum și din cadrul binomului politică externă - interes național, sunt

rezultanta deficitului de consens general național, consens între guvernare și opoziție, între componentele fostelor guvernări de coaliție, deficitului de parteneriat până nu demult între stat și societatea civilă. Dacă și apăreau relații de consens (de exemplu, în 2005 între putere și opoziție vis-a-vis de măsurile necesare de soluționare a conflictului transnistrean și de eurointegrare a Republicii Moldova, sau în perioada creării coalițiilor de guvernare de până acum), ele, în cele mai dese cazuri, nu au fost de durată, nu au fost la timp actualizate, fapt ce conducea la dezintegrări de alianțe, de blocuri, de partid etc.

Cum înțelegeți deficitul de consens între forțele politice actuale din Republica Moldova? Care sunt astăzi cauzele unui astfel de deficit, când Republica Moldova se află deja în perioada negocierilor de aderare la Uniunea Europeană?

Problemele privind impactul politicii externe asupra interesului național sunt legate de diferite paradoxuri, dintre care paradoxul principal ține de *dezbinarea purtătorilor de interes: dezbinarea elitei, dezbinarea liderilor, dezbinarea masei, a diferitelor segmente sociale, demografice, teritoriale etc.* Totodată, pentru țările spațiului ex-sovietic, inclusiv Republica Moldova, un paradox specific constă în faptul că din 1991 încoace dezvoltarea țării a fost determinată în mare parte de transformarea miraculoasă a nomenclaturii comuniste în administratori democrați, iar în unele cazuri în opoziție democratică. Bineînțeles, atare administratori, atare opoziție, după cum ne-a demonstrat practica politică, nu împărtășesc valorile consensului liber (n-au însușit deocamdată lecția unui astfel de consens), ei rămân preponderent pe pozițiile consensului silit, impus față de oponenți, fapt atestat atât în mentalitatea, cât și în comportamentul lor. Astfel de purtători de interes național au guvernat și guvernează, fac politică internă și externă. Însă lecția consensului liber în relațiile politice nu o cunosc suficient nici funcționarii democrați, purtători de interes național, din generația tânără, antrenați în diferite posturi de conducere, inclusiv din sfera politicii externe.

Ce factori pot influența la însușirea valorilor consensului liber de către diferitele forțe politice din societatea moldovenească?

E bine cunoscut, de asemenea, paradoxul opunerii valorice a purtătorilor de interes național. Adică, unii dintre aceștia orientează interesul național preponderent spre valorile occidentale, alții dimpotrivă – spre valorile estice (Comunității Statelor Independente, Uniunii vamale), iar cei din al treilea grup, considerați de centru, împărtășesc atât valorile vestice, cât și cele estice. O astfel de opunere valorică a purtătorilor de interes național funcționarilor politicii interne și externe pune sub semnul întrebării însăși continuitatea acestui interes, capacitățile lui de acumulare și promovare a propriei substanțe, propriului rol în interiorul și exteriorul țării, de adaptare a lui la procesele contradictorii ale regionalizării și globalizării, de consolidare și reziliență în fața provocărilor și crizelor interne și externe.

Este oare astăzi destul de argumentat și necesar procesul de orientare valorică diferită a interesului național?

În concluzie menționăm că problemele cu care se confruntă interesul național al țării, în particular deficitul de substanță valorică de ordin intern și extern, sunt o realitate a statelor relativ mici, de tipul Republicii Moldova, care în fond nu dispun de suficiente capacități și resurse de asigurare a securității naționale *lato sensu*, de protejare a interesului național. De necesitățile și de interesul național al acestor state nu întotdeauna se ține cont în politica promovată de marile puteri, dar și de organismele internaționale. De aceea, politica externă a Republicii Moldova, în comun cu cea internă, necesită raționalism și consecvență în promovare, să se conducă de metodologii care i-ar permite de a se înscrie în mod firesc în realitățile naționale și internaționale, inclusiv și îndeosebi ale Europei Unite. Totodată, atare politică necesită elaborarea unei concepții speciale de protejare a intereselor naționale, conformată adecvat cu procesul europenizării, euroaderării, concepție care să îmbine valorile naționale cu cele cu

conținut european, bazate pe standarde europene. Astfel de politică e chemată să fortifice toate componentele de conținut ale interesului național ce țin de activitatea externă: poziția statului în sistemul relațiilor regionale și internaționale, conștientizarea la justa valoare a acestei poziții de către actorii (agenții) respectivi, stabilirea de scopuri, obiective și mijloace în stare să amelioreze imaginea țării în lume, implementarea acestor scopuri și obiective prin acțiuni constructive.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin participare politică și activitate politică în raport cu interesul național?
2. Ce tipuri de participare politică sunt mai binevenite și mai eficiente pentru procesul de formare a interesului național al Republicii Moldova?
3. Explicați motivele participării politice după piramida lui A. Maslow.
4. Analizați mecanismele sociopolitice ale politicii interne de realizare a interesului național.
5. Cum înțelegeți mecanismele politico-organizatorice ale politicii interne privind realizarea interesului național?
6. Caracterizați mecanismele politicii externe de promovare a interesului național.
7. Argumentați specificul mecanismelor politicii externe a Republicii Moldova cu privire la promovarea interesului național în raport cu negocierile actuale de aderare la Uniunea Europeană.

Tematica pentru studiul individual:

1. Rolul motivelor sociale și psihologice în funcționarea mecanismelor de promovare a interesului național.
2. Corelația mecanismelor sociopolitice și politico-organizatorice de promovare a interesului național.
3. Mecanismele promovării interesului național al Republicii Moldova în contextul relației politice internă-politică externă.
4. Realități și perspective ale politicii Republicii Moldova în contextul negocierilor de aderare la Uniunea Europeană.

Bibliografie:

1. Huntington, S. *Ordinea politică a societăților în schimbare*. Iași: Polirom, 1999.
2. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
3. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2011.
4. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
5. Cebotari, S., Saca, V., Corobcean, I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*: Monografie. Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008.
6. Saca, V. Interesul național ca mecanism al politicii externe a statului în transformare. În: *MOLDOSCOPIE (probleme de analiză politică)*, 2010, nr.4 (LI).
7. Saca V. Relația transformări democratice-continuitate valorică în țările spațiului ex-sovietic. În: *POLIS. Revistă de științe politice*. Vol. V, nr. 1 (5). Serie nouă decembrie 2016-februarie 2017. Iași: Institutul European, 2017.
8. Saca, V. Probleme de impact al politicii externe asupra procesului de consolidare și promovare a interesului național al Republicii Moldova. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică*, 2020, nr. 2.
9. Сака, В. Национальный интерес и внешняя политика. În: *Политология: Учебник по специальности «Международные отношения»*. Том 2. Кишинэу, 2008.
10. *Национальные интересы Республики Молдова в дискурсе исторических и современных вызовов (к 70-летию юбилею В.А. Саковича – дипломата, ученого, профессора)*: Коллективная монография под ред. В.А. Бенюка, Е.Н. Квилинковой. Кишинэу, 2019.

Tema 7. ETAPE, FORME ȘI MODELE ALE INTERESULUI NAȚIONAL

Conținuturi:

- 7.1. Trăsături ale etapizării interesului național
- 7.2. Noțiunea și variante de formă a interesului național
- 7.3. Noțiunea și genuri de model al interesului național

Obiective:

- să definească noțiunile de etapă, formă și model de interes național;
- să determine trăsăturile de esență a etapizării interesului național;
- să identifice caracteristicile interesului național ca formă a relațiilor sociopolitice;
- să compare diferitele forme de manifestare a interesului național la etapa actuală;
- să argumenteze sensul modelelor istorice și actuale ale interesului național;
- să elaboreze un scenariu-model de legătură optimă a interesului național cu pluralismul de interese sociale și de opinii.

Termeni-cheie: *etapă de interes național, formă de interes național, model de interes național, interes național și concurență relațională, interes național și relații de colaborare, interes național și relații bilaterale, interes național și relații multilaterale, relația interes național-acord, interes național și pluralism de interese sociale.*

Repere de conținut:

7.1. Trăsături ale etapizării interesului național

Evoluția interesului național, mecanismele acestuia de formare și promovare se află în dependență directă de etapele sau treptele

parcurs. Aceasta înseamnă că interesul național nu apare și nu există deodată într-o formă gata, desăvârșită. El are nevoie de anumite stadii de acumulare valorică de sens, care implică nemijlocit un proces complex de conștientizare și elaborare, de devenire, maturizare și adaptare la condiții, pentru a fi promovat în anumite limite de timp și spațiu. Privit în astfel de ipostaze, interesul național cunoaște mai multe etape, care își au specificul lor de conținut, trăsăturile lor obiective și/sau subiective. Etapele respective variază ca durată, însă fără a avea un timp concret determinat de exprimare, fapt ce depinde de tipul de interes. La aceste etape raportăm:

- a) Apariția interesului național, etapă ce caracterizează procesul conștientizării inițiale de către actorii sau agenții sociopolitici a necesităților și preferințelor privind formularea interesului respectiv, adică determinarea anumitor valori, roluri politice de natură internă și externă, stabilirea scopurilor de perspectivă și apropiate de valorificare a acestor roluri. Această etapă acoperă partea subiectivă a interesului național.

Cum înțelegeți specificul acestei etape în condițiile Republicii Moldova?

De exemplu, interesul Republicii Moldova de asociere și integrare în UE apare drept urmare a conștientizării rolului UE pe arena politică internațională. Extinderea masivă din 2007 spre Est a UE, lansarea în 2009 a Parteneriatului Estic (PE) a grăbit procesul de conștientizare de către actorii și agenții din Republica Moldova a acestui interes;

- b) Devenirea interesului național, adică formarea propriu-zisă a acestuia. La această etapă continuă procesul de conștientizare a interesului, are loc alegerea metodelor și mijloacelor de repartizare a rolurilor sociopolitice real existente, de repartizare a puterii privind punerea în valoare a acestor roluri în interiorul și în afara țării. În cadrul etapei respective metodele alese sunt supuse expertizei și evaluării din punctul de vedere al avantajului lor la

nivel de țară și de relații cu alte țări, cu organisme regionale, internaționale. De aceea, etapa în cauză are atât aspect obiectiv (alegerea metodelor accesibile), cât și subiectiv (aprecierea metodelor prin prisma dimensiunilor de avantaj).

Explicați latura obiectivă și subiectivă de devenire a interesului național al Republicii Moldova.

Adaptată la orientarea pro-europeană a Republicii Moldova, această etapă reflectă alegerea și instituirea metodei de relații în diferite domenii cu UE. De exemplu, de elaborare și fructificare a Planurilor de Acțiuni RM-UE, a Acordului de Asociere UE-RM, a Acordului de Liber Schimb UE-RM, a regimului liberalizat de vize pentru cetățenii moldoveni în țările UE, iar în prezent a obiectivelor Republicii Moldova deja ca stat candidat de aderare la UE și a începutului de negocieri cu Uniunea Europeană;

c) Manifestarea interesului național, ca urmare a formării acestuia. În condițiile manifestării interesului sunt alese și utilizate, prin elaborarea unor decizii politice speciale (a Parlamentului, Guvernului), cele mai eficiente metode de realizare a lui, de obținere reală a valorilor solicitate. Adică, manifestarea interesului național are loc prin exteriorizarea capacităților decizionale ale actorilor puterii de a face o selecție, o alegere a metodei ce permite materializarea lui. Acest fapt oferă etapei respective caracter subiectiv.

Ce decizii politice mai relevante ale organelor de conducere ale Republicii Moldova privind alegerea celor mai bune metode de manifestare a interesului național cunoașteți?

În acest context, manifestarea interesului național al Republicii Moldova în raport cu UE ține, de exemplu, de admiterea la timpul său a UE în formatul „5+2” (care astăzi odată cu războiul Rusiei împotriva Ucrainei nu e funcțional) privind reglementarea conflictului transnistrean, de instituirea misiunii EUBAM, de diverse colaborări cu UE, inclusiv prin reprezentantul acesteia în Republica Moldova;

- d) Realizarea interesului național, etapă ce reflectă rezultatul comportamentului real al actorilor îndreptat spre folosirea valorilor și rolurilor politice necesare. Odată cu realizarea interesului național devin semnificative efectele relațiilor sociopolitice din cadrul politicii interne și externe a țării.

Cum înțelegeți efectele realizării interesului național al Republicii Moldova la capitolul locul și rolul relațiilor actuale cu UE?

Interesul național al Republicii Moldova s-a realizat pe parcurs prin respectarea și îndeplinirea relativă a sarcinilor Planurilor de Acțiuni RM-UE, caietelor de sarcini ministeriale, raporturilor de realizare a PAUEM, iar în prezent a Acordului de Asociere UE-RM și a celor 35 de cerințe ale UE care trebuie abordate la negocierile de aderare a țării noastre la Uniunea Europeană. Totuși, la acest capitol sunt serioase probleme în politica internă a țării ce țin îndeosebi de ineficiența combaterii corupției, de târăgănarea reformei judiciare, de deficitul de consens politic între putere și opoziție, fapt ce umbrește în mare măsură asimilarea standardelor europene, relațiile țării cu Uniunea Europeană;

- e) Instituționalizarea interesului național ce presupune oficializarea lui într-un sistem de instituții statale (Parlament, Guvern, Președinție), politice (partide, mișcări, organizații ale societății civile). Procesul de instituționalizare este însoțit de legiferarea interesului național în formă de lege supremă (Constituție), de acte juridice, norme și reguli, documente de partid etc. Instituțiile de stat, dar și cele sociopolitice în documentele cărora se fixează și se declară sensul interesului național, de obicei, se impun drept exponenți (statul, societatea civilă) sau purtători (partidele, mișcările etc.) de interes, dar și promotori ai acestuia. Desigur, instituția în sine nu este încă interesul propriu-zis. Însă ea reprezintă o parte a realității obiective ce există în formă de legiferare a drepturilor și îndatoririlor de a reglementa dezvoltarea sociopolitică și, respectiv, exprimarea și promovarea interesului național. Una dintre funcțiile instituției

statale sau civile și este de a formula și promova acest interes întru binele comun al societății.

Cum apreciați capacitățile instituțiilor statale și civile din Republica Moldova de a promova interesul național?

Iar rolul instituțiilor din Republica Moldova în promovarea interesului național pe arena internațională este reflecția unor multiple activități ale instituțiilor respective de a reprezenta interesul național al țării în diverse organisme internaționale și regionale – ONU, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Mondială a Muncii, Uniunea Europeană, Consiliul Europei, OSCE, Parteneriatul Estic (PE) ș. a. Cât privește instituționalizarea relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, atare relații au fost oficializate prin intermediul Politicii Europene de Vecinătate (PEV), Parteneriatului Estic, Acordului de Asociere și de Liber Schimb între RM și UE, negocierilor lansate de Parlamentul European privind aderarea Republicii Moldova la UE. În acest sens direcțiile principale de susținere și apropiere a țării noastre de UE sunt: implementarea obiectivelor acordului sus-menționat; programele complexe de îmbunătățire a posibilităților administrative; o serie de pacte în probleme de mobilitate și stabilitate, care permit deplasarea legală a cetățenilor noștri în țările UE; eficiența mai înaltă a securității, inclusiv susținerea prin investiții în infrastructură; largirea colaborării în domeniul climatic și mediului ambiant; diversificarea contactelor între oameni și largirea participării societății civile în relațiile de colaborare.

Etapale sus-menționate pot servi drept punct de reper în evaluarea dimensiunilor evolutive ale interesului național. Însă în cazuri concrete aceste etape pot fi precizate, chiar corectate. Adică, ele nu se manifestă într-o formă pură. De exemplu, etapele de devenire și manifestare a interesului național pot fi unificate. Sau etapa instituționalizării, dimpotrivă, poate fi împărțită în câteva faze.

7.2. Noțiunea și variante de formă a interesului național

Dacă în temele și subiectele anterioare au fost supuse examinării unele trăsături, procese, fenomene, tendințe etc. ce țin de conceptul, conținutul, actorii, bazele, mecanismele, etapele interesului național, atunci în subiectul de față este cazul să cunoaștem formele de manifestare a acestui interes. În acest sens, forma și conținutul interesului național se află într-o legătură dialectică, de trecere și pătrundere reciprocă a elementelor sale constitutive.

Pornind de la realități, pot apărea contradicții, raporturi de necorespondență între formele vechi sau noi, pe de o parte, și noul sau vechiul element de conținut politic și, respectiv, de interes național, pe de altă parte. Rezolvarea contradicțiilor între conținut și formă în politică, inclusiv la capitolul interes național, poate avea loc în mod diferit, de la renunțarea completă la formele vechi sau de la conținutul vechi ce nu corespunde noului conținut sau noii forme până la folosirea formelor vechi sau a conținutului vechi. Însă în ultimul caz forma, dar și conținutul nu rămân neschimbate. Noul conținut poate și trebuie să se manifeste în orice formă, poate și trebuie să regenereze, să-și supună prin intermediul transformării și adaptării toate formele – atât cele noi, cât și cele vechi. În acest context, renumitul gânditor francez al epocii moderne Alexis de Tocqueville, autor al renumitelor opere „Democrația în America” (1835), „Vechiul regim și revoluția” (1856), comparând democrația americană cu cea franceză de după Marea Revoluție, menționa că în formele noi democratice franceze se reproduc elemente de conținut vechi – tradiții, reguli, norme de ordin vechi autoritar.

Cum înțelegeți contradicția între forme noi și elemente de conținut vechi în promovarea interesului național al Republicii Moldova? Aduceți exemple.

Forma interesului național reprezintă mijloacele, modurile de existență și exprimare a tot ce ține de conținutul acestui interes, de

interacțiunile, legăturile, relațiile între actorii purtători de interes (grupuri, pătri, organizații, instituții etc.). Adică, forma interesului național reflectă dimensiunea exterioară, de organizare a acestor legături, interacțiuni, relații, reflectă diverse variante de manifestare a lor.

Istoria politică, inclusiv contemporană și actuală, cunoaște diverse forme de manifestare a interesului național. Ele depind nemijlocit de anumiți factori interni și externi: condițiile concret-istorice, caracterul regimului politic, al relațiilor cu alte țări, inclusiv cu țările vecine, corelația de forțe politice din societate și din exteriorul țării, susținerea din partea organismelor regionale și internaționale ș. a. Pornind de la aceștia și alți factori pot fi menționate următoarele criterii și, respectiv, variante de forme ale interesului național:

- a) Criteriul generării (provocării) interesului, conform căruia drept formă specifică, primară de interes național se impun *necesitățile și scopurile actorilor, agenților sociali*. Adică, interesul apare întotdeauna în forma confruntării de necesități și scopuri (teleologice) a doi sau mai mulți actori. Interesul, în ultimă instanță, determină purtătorii săi să țină cont de anumite scopuri și să intre în relații, fie de colaborare sau de consens.

Aduceți exemple de necesități și scopuri ale relațiilor de consens vizavi de interesul național al Republicii Moldova.

- b) Criteriul de caracter al interesului național, care e determinat de caracterul relațiilor între actorii purtători de interes. Conform acestui criteriu sunt forme *democratice și non-democratice* de manifestare a interesului național. Desigur, aceste forme nu au o expresie pură, fiindcă nu există democrație absolută, la fel ca și dictatură absolută. De exemplu, aceeași dictatură a proletariatului în URSS avea și element de democrație (colectivistă), sau aceeași democrație burgheză contemporană poate avea și are element de dictatură.

Formele democratice de manifestare a interesului național sunt:

- relațiile democratice directe, când baza socială a interesului național este poporul. De la popor depinde direct procesul

decizional, care orientează realizarea acestui interes în anumite limite normative, precum și procesul executiv;

- relații democratice reprezentative, ca formă indirectă de exprimare a interesului național. În cadrul acesteia poporul de asemenea este actorul social principal al interesului, după care urmează legislatorul (instituția parlamentară), cu reprezentanții poporului și în sfârșit procesul executiv axat pe promovarea interesului;
- relații democratice pluraliste, adică între mai multe centre de putere centrate pe interesul național. În cadrul acestei forme distingem: poporul, grupuri de presiune, legislatorul, procesul executiv.

Exemplificați formele democratice de manifestare a interesului național al Republicii Moldova.

Cât privește *formele dictatoriale* de promovare a interesului național, acestea la fel pot fi diferite:

- autoritare, determinate de factorul concentrării puterii în mâinile unui lider politic sau ale unui grup oligarhic. Adesea interesul național se realizează în funcție de cultul personalității, de diminuarea rolului maselor în viața socială, de caracterul voluntarist al deciziilor;
 - totalitare (de stânga, în URSS, China), bazate pe ideologia unui singur partid, partid-stat, pe controlul în totalitate al diverselor domenii ale vieții fiecărui individ, fiecărei comunități sociale, societății în ansamblu ca purtători de interes național;
 - fasciste, care la fel au elemente de totalitarism, însă de dreapta (fascismul italian, național-socialismul german). Aceste forme au la bază ideologia fascistă, național-socialistă;
 - militare, determinate de dictatura militară, de concentrarea puterii în mâinile unei clici militare.
- c) Criteriul numeric, adică de componență a participanților la relațiile de exprimare a interesului național. După acest criteriu deosebim:

- forme bilaterale, unde relațiile privind interesul național le susțin două părți – două state sau două instituții de stat, două partide prezente la guvernarea de coaliție, două instituții ale societății civile sau o instituție de stat și alta din partea societății civile;

Cum înțelegeți relațiile bilaterale între o instituție de stat și alta a societății civile în promovarea interesului național al Republicii Moldova?

- forme trilaterale, care reflectă interacțiunile a trei forțe politice în promovarea interesului național. De exemplu, a trei partide de dreapta sau de stânga aflate la guvernare, care în comun determină căile de promovare a interesului național;
- forme multilaterale, cu participarea mai multor forțe politice în exprimarea interesului național (de exemplu, în cadrul Parteneriatului Estic sau consensul între fracțiunile din Parlamentul Republicii Moldova privind vectorul european sau proiectul de soluționare a conflictului transnistrean).

d) Criteriul de tip actor-obiect al relațiilor privind organizarea și realizarea procesului de promovare a interesului național. În acest sens distingem:

- forma generală de interacțiune a sistemului politic, pe de o parte, și a societății civile, pe de altă parte, sau de interacțiune inversată în regimurile democratice – pe de o parte civilul, pe de altă parte politicul;
- forma particulară de relații, adică între elementele în parte ale sistemului politic și ale societății civile. În acest caz, interesul național este determinat de relațiile stat-individ; stat-grup; stat-partid; partid-partid; partid-individ, partid-instituție civilă etc.

În toate aceste relații cineva este actorul, exponentul sau purtătorul de interes, iar altcineva – obiectul lor.

e) Criteriul mijloacelor și metodelor relaționale de realizare a interesului național. După acest criteriu distingem:

- forme pașnice a relațiilor dintre actori: alianțele, solidaritatea, colaborarea între diferiți actori; acordul ca formă universală a relațiilor politice, cu o istorie bogată de abordare. De exemplu, Pactul în concepția lui Hobbes despre transmiterea de către popor statului a dreptului de stabilire a ordinii sau Contractul social între stat și indivizi în concepția lui J.J. Russo, sau Contractul între societate și puterea de stat în Constituția americană și cea franceză din secolul XVIII. Dar și multe alte documente ale epocii contemporane au devenit bază a acordului în relațiile politice privind interesul național al majorității statelor lumii;

Evaluați eficiența acordurilor regionale, internaționale care vizează interesul național al Republicii Moldova.

- forme nepașnice, care vizează interesul național prin relațiile de luptă, de concurență, de ciocniri militare, de război civil, de terorism, diversiuni politice, război împotriva altor state.

Exemplificați forme nepașnice de relații ce subminează interesul național al Republicii Moldova.

f) Criteriul corelației între politic și non-politic. Conform activității și relațiilor politice ca sistem de organizare, reglementare și control cu domeniile non-politice, deosebim următoarele forme de relații și de realizare a interesului național:

- politico-economice și economico-politice. Impunerea acestora depinde de semnificația primei componente de influență asupra interesului, în unele cazuri de dominarea celei politice, iar în alte cazuri – a celei economice;
- politico-sociale și social-politice;
- politico-culturale și cultural-politice;
- politico-științifice și științifico-politice.

Adaptați forme de relații între politic și non-politic la practica interesului național al Republicii Moldova.

Aceste relații între politic și non-politic există pentru a coordona non-politcul, a organiza și a orienta activitatea lui în aria de manifestare

a interesului național. În acest sens este forma reciprocității relațiilor între politic și non-politic, a interacțiunii lor benefice pentru interesul național sau forma de dictat a politicii față de alte sfere.

Totodată, practica sociopolitică a interesului național cunoaște și forme combinate de relații cu caracter complex:

- relații politico-economico-ideologice;
- relații politico-economico-culturale sau de drept;
- relații politico-economico-științifice;
- relații politico-științifico-ideologice ș. a.

Aceste forme depind de caracterul legăturilor între sferele vieții sociale, de determinismul sau interacționismul legăturilor în cauză pentru o sferă sau alta. De exemplu, formele politico-economico-ideologică sau politico-științifico-ideologică pot avea un rol benefic pentru interesul național, dar și pentru economie sau știință atunci când politica apelează la ideologie ca bază a sa teoretică și nu duce la politizarea și ideologizarea interesului, a economiei și științei.

Toate formele enunțate ale relațiilor de realizare a interesului național se află în anumite corelații, fie deterministe, interacționiste sau mixte – deterministe-interacționiste.

7.3. Noțiunea și genuri de model al interesului național

Noțiunea de model al interesului național reprezintă în sine o construcție teoretică sau o paradigmă prin care se pot evoca sau exprima situații, procese sociopolitice reale sau ipotetice. Uneori această noțiune denotă un ideal ce urmează să fie atins sau o modalitate de urmat. De exemplu, un interes național-model la capitolul formării și promovării sau o constituție-model a unui stat care stabilește căi și modalități raționale de realizare a interesului național. Sau modelul judiciar al unui stat privind respectarea interesului național.

Cele mai multe modele sociale sau politice sunt de obicei construcții teoretice folosite pentru a organiza gândirea științifică, a orienta cercetarea în domeniu. În acest sens, modelele includ în sine seturi de categorii, presupuneri și postulate (axiome) folosite pentru a analiza anumite fenomene, evenimente, procese, pentru a determina legăturile dintre ele, dar și pentru a-l ajuta pe cel care elaborează modelul să explice sau să prevadă ceva.

În teoria socială, în general, și în teoria politică, în particular, sunt diferite construcții model al relațiilor de apariție, devenire, manifestare, realizare și promovare a interesului național. Acestea reflectă în mod diferit realitatea, practica interesului național.

A testa eficacitatea unui sau altui model înseamnă a vedea în ce măsură acesta ajută la înțelegerea fenomenelor și proceselor studiate, în ce măsură el asigură oglindirea fidelă a realității și demonstrează capacitatea de a sugera metodologii sau abordări corespunzătoare într-o anumită problemă. Pornind de la aceste imperative, cercetătorii folosesc anumite construcții-model pentru a înțelege mai bine componentele în parte ale interesului național – necesitățile (inclusiv ale suveranității, independenței, securității naționale, integrității teritoriale ș. a.), aspirațiile, avantajele, scopurile, valorile națiunii, dar și interesul național ca un întreg.

Cele mai răspândite modele de relații sociopolitice care vizează direct capacitățile interesului național sunt:

a) Modelul de legitimare a dominației politice elaborat de M. Weber.

Conform acestuia, cei conduși recunosc următoarele tipuri de dominație:

- legală, adică statul de drept în care masele se supun nu personalităților, ci legilor. În viziunea noastră, acest tip asigură calitatea de purtător al interesului național tuturor indivizilor, comunităților sociale, instituțiilor, inclusiv statale, politice, civile;

- dominație tradițională, bazată pe respectarea obiceiurilor, tradițiilor. Astfel de dominație este opusă inovațiilor care devin firești în evoluția interesului național;
- dominație carismatică, bazată pe credința în conducător, în calitățile lui excepționale, adică credința în carismă. În acest caz carisma determină întru totul destinele interesului național.

Acest model al lui Max Weber nu se manifestă astăzi într-o formă pură, ci mixtă – legală-tradițională, legală-carismatică, tradițională-carismatică.

Cum se manifestă acest model al lui M. Weber în țările în tranziție spre democrație, inclusiv în Republica Moldova?

Modelul weberian are în teoria politică un caracter universal, se folosește la analiza mai multor fenomene legate direct de interesul național: a sistemului și regimului politic, a statului, a liderismului ș. a.

- b) Modelul marxist al relațiilor politice, care le explică pe acestea după criteriul de clasă, interpretându-le drept relații de dominare și supunere între clasele de vârf și cele de jos. Acest model la fel este folosit de adepții marxismului la analiza tuturor fenomenelor politice: stat, elită, democrație, interese etc. Însă modelul în cauză nu are astăzi semnificație reală, fiindcă deja nu mai există clase în sens marxist. De aceea, astfel de model e problematic de a-l adapta în prezent la cercetarea componentelor interesului național.
- c) Modelul de relații input-output (intrare-ieșire din sistem), numit altfel model de sistem elaborat de către clasicii concepțiilor sistemice D. Easton, G. Almond ș. a. În particular, G. Almond consideră că toate sistemele politice îndeplinesc două grupe de funcții, care, în opinia noastră, sunt pe deplin ajustabile și la necesitățile de cercetare a interesului național:
 - funcții de intrare în sistem: comunicare politică; socializare politică; articularea intereselor; agregarea intereselor;

- funcții de ieșire din sistem: elaborarea normelor; folosirea normelor; controlul asupra respectării normelor.

Prima grupă de funcții o realizează structurile neguvernamentale, ca purtătoare de interes național: grupurile de presiune, partidele politice, presa independentă ș. a., care au anumite cerințe față de cei ce guvernează. Cea de a doua grupă de funcții este prerogativa guvernanților, care prin actul decizional influențează direct interesul național.

Totuși, modelul sistemic, de input-output, elaborat încă de la mijlocul secolului XX, nu poate acoperi astăzi în profunzime transformările sociopolitice și, respectiv, conținutul unui interes național al țărilor în tranziție spre democrație. De aceea, acest model trebuie conjugat cu capacitățile modelelor post-sistemice, post-moderne pentru a identifica inovațiile, impedimentele interesului național în tranziție.

Încercați să combinați modelul sistemic și cel post-sistemic, post-modern în raport cu interesul național al unei țări în tranziție spre democrație.

- d) Modelul democratic, care a evoluat, s-a transformat și în prezent are diferite variante și semnificații în raport cu interesul național. Astfel, distingem modelele: democrație identitară (colectivistă), caracteristică regimurilor totalitare; democrație individualistă (concurențială); democrație pluralistă (autor R. Dahl, conform căruia concurența intereselor organizate duce în ultimă instanță la echilibru politic); democrație participativă (autori Macferson, Dj. Volf, Barber); modelul democrației consociaționale (autor A. Lijphart, conform căruia masa rotundă permite proporționalitate, crearea de mari coaliții ale instituțiilor de stat și civile); modelul democrației elitare; modelul democrației economice ș. a.

Care dintre aceste modele permite o mai bună și eficientă promovare a interesului național în condițiile actuale? Aduceți exemple din diferite țări și societăți democratice.

- e) Modelul de comportament politic, elaborat de adepții behaviorismului, care are o ieșire directă la procesul de formare și promovare a interesului național. Acest model reflectă o formă regulată sau repetată de activitate umană. El cuprinde comportamente ce se bazează atât pe reacții preponderent interne, psihologice (gândire, percepție, judecată, atitudine, opinie, convingere), cât și reacții deschise, observabile (protest, votare, lobby, întruniri, campanii etc.). Valoarea modelului de comportament politic în raport cu interesul național constă în faptul că el oferă baza unui studiu științific asupra acestuia. Ca atare, cercetătorii în domeniu pot înțelege o instituție politică sau o comunitate socială atunci când modelează comportamentul lor, când înțeleg comportamentul individual sau de grup al acelora din care se compune instituția și comunitatea respectivă.

Aduceți exemple de modelare a comportamentului actorilor-purtători de interes național.

- f) Modelul spațial al relațiilor sociopolitice ce definește segmentele, dimensiunile de spațiu al interesului național. Modelarea spațială se folosește la analiza partidelor politice ca purtători de interes, la comportamentul lor de vot, la capacitățile lor în campaniile electorale etc.

Cum înțelegeți adaptarea modelului spațial la practica sociopolitică a interesului național al Republicii Moldova?

La etapa contemporană, de la mijlocul anilor 70 ai sec. XX, se caută noi paradigme de dezvoltare a științelor politice și, respectiv, de elaborare a noilor modele sociopolitice de dezvoltare a societății, precum și a interesului național:

- modelul societății industriale al lui R. Aron;
- modelul societății postindustriale (autori D. Bell, Galbreit, Bjezinski, A. Toffler);
- modelul societății informaționale (autor A. Toffler).

În ce măsură poate fi aplicat modelul lui A. Toffler în cercetările științifice privind interesul național al Republicii Moldova?;

- modelul modernizării societății (S. Huntington).

Adaptați modelul lui S. Huntington la practica interesului național al Republicii Moldova.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin trăsături definitorii de etapizare a interesului național?
2. Analizați sensul etapelor interesului național din punctul de vedere al factorilor obiectivi și subiectivi.
3. Ce înțelegeți prin forma interesului național?
4. Caracterizați formele interesului național al statelor în tranziție spre democrație.
5. Comparați formele de manifestare a interesului național al statelor din Europa Centrală și de Est cu cele ale statelor ex-sovietice (CSI).
6. Evaluați semnificația diferitor modele de relații sociopolitice privind realizarea și promovarea interesului național.
7. Argumentați modelul optim care poate fi adaptat la practica interesului național al Republicii Moldova.

Tematica pentru studiul individual:

1. Interesul național între procesele etapizării și deetapizării: specificul statelor în transformare spre democrație.
2. Formele de manifestare a interesului național al Republicii Moldova: general și particular.
3. Impactul modelului consolidării democratice asupra interesului național al Republicii Moldova.
4. Corelația între etape, forme și modele de manifestare a interesului național.

Bibliografie:

1. Alexis de Tocqueville. *Despre democrație în America*, <https://humanitas.ro/assets/media/despre-democratie-in-america.pdf>
2. Alexis de Tocqueville. *Vechiul Regim și Revoluția*, <https://ro.scribd.com/document/39910016/Veciul-Regim-Si-Revolutia>

3. Max Weber. *Politica o Vocație și o Profesie*, <https://ro.scribd.com/document/78085067/Max-Weber-o-vocatie-si-o-profesie>
4. Huntington, S. *Ordinea politică a societăților în schimbare*. Iași: Polirom, 1999.
5. Toffler, A. *Șocul viitorului*. București: ANTET și LUCMAN, 2002.
6. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2011.
7. Interesul național ca prioritate a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
8. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
9. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
10. Сака, В. *Национальный интерес и внешняя политика. Политология: Учебник по специальности «Международные отношения»*. Том 2. Кишинэу, 2008.
11. *Восточное Партнерство. Цели – Опыт – Вызовы. Анализ процесса имплементации в государствах охваченных программой* (под научной редакцией Петра Байора). Краков, 2013.
12. *Национальные интересы Республики Молдова в дискурсе исторических и современных вызовов* (к 70-летию юбилею В. А. Саковича – дипломата, ученого, профессора). Коллективная монография под ред. В.А. Бенюка и Е.Н. Квилинковой. Кишинэу, 2019.

Tema 8. TIPURI ȘI NIVELURI ALE INTERESULUI NAȚIONAL

Conținuturi:

- 8.1. Noțiunea de tipologie și criteriile tipologice ale interesului național
- 8.2. Variante de clasificare tipologică a interesului național
- 8.3. Noțiunea de nivel și câmp al interesului național. Interferențe și interdependențe de nivel și de câmp ale interesului național

Obiective:

- să definească criteriile de clasificare a interesului național;
- să identifice tipurile interesului național pe domenii;
- să compare diferitele tipuri de interes național după principiile și metodele „realismului politic” definite de H. Morgenthau;
- să pună în valoare clasificarea intereselor naționale după matricea lui Nuechterlein;
- să evalueze nivelurile de manifestare a interesului național;
- să argumenteze legătura dintre nivelurile și câmpurile interesului național la etapa actuală.

Termeni-cheie: *tipuri de interese naționale, interese vitale și secundare, interese generale și specifice, interese permanente și temporare, interese complementare și conflictuale, interese de importanță majoră, interese periferice, mega-nivel și mega-câmp de interes, macro-nivel și macro-câmp de interes, mezzo-nivel și mezzo-câmp de interes, micro-nivel și micro-câmp de interes.*

Repere de conținut:

8.1. Noțiunea de tipologie și criteriile tipologice ale interesului național

Bogata gamă de etape, trepte, forme și modele ale interesului național îi generează acestuia diverse tipuri. Pornind de aici, *noțiunea de tipologie a interesului național reprezintă studiul științific al trăsăturilor tipice ale unor sau altor procese, elemente ale interesului respectiv sau al relațiilor reciproce dintre diverse tipuri ale acestuia*. Fiind o metodă de concepere științifică, dimensiunea tipologică a interesului național are drept suport împărțirea, delimitarea componentelor sale, structurarea și gruparea lor cu ajutorul unor tipuri sau modele generalizate, idealizate, ce întrunesc anumite trăsături reprezentative.

În științele politice, în general, și în teoria relațiilor internaționale, în particular, problemele tipologice axate pe interesul național au un caracter complex, multivalent, vizând fenomene și procese extrem de variate după componență (deschise și/sau latente, organizate și/sau spontane, generale și/sau particulare etc.) ce necesită a fi aranjate într-o anumită ordine și explicate atât ca formă, cât și ca conținut. Scopul tipologiei respective este de a stabili asemănarea și deosebirea dintre fenomenele studiate, de a folosi mijloace eficiente de identificare, dar și de evaluare a lor. În acest sens, în aria tipologică a interesului național sunt create și se manifestă acele tipuri de elemente care să reflecte tendințele și legitățile lor de dezvoltare.

După factorul construcției tipologice a interesului național distingem tipologia empirică și tipologia teoretică. Acestea se completează reciproc, oferindu-i interesului național substanța tipologică necesară.

Tipologia empirică întrunește generalizări și prelucrări cantitative și calitative ale datelor, faptelor, evenimentelor privind interesul

național. În baza aceasta și are loc determinarea trăsăturilor comune și distinctive ale interesului, sistematizarea și interpretarea rezultatelor obținute.

Demonstrați prin exemple unele generalizări ale evenimentelor privind interesul național al Republicii Moldova.

Iar tipologia teoretică presupune, în primul rând, construcția tipului ideal de interes național, exprimarea generalizată a proprietăților lui, stabilirea principiilor de descriere a acestuia. În al doilea rând, tipologia teoretică se bazează, de obicei, pe conceperea interesului în calitate de sistem, pe evidențierea legăturilor sistemice dintre elementele constituente ale interesului. În al treilea rând, tipul teoretic, ideal, al interesului național este unul de construcție abstractă cu care se compară fenomenele studiate. În acest context, tipul ideal reflectă nu doar forme exacte de interes, care se întâlnesc rareori sau care parțial nu se întâlnesc, ci și forme confirmate de realitate, ce exprimă unele aspecte ale acesteia. De aceea, tipul în cauză poate fi folosit drept suport în explicarea realității. În calitate de exemple de tipuri ideale pot fi:

- conceptul de echilibru al intereselor sau al relațiilor în cadrul unui sistem politic;
- conceptul de echilibru al forțelor politice în cadrul guvernărilor de coaliție.

Explicați astfel de echilibru în baza guvernărilor de coaliție și guvernării unui singur partid din Republica Moldova.

Abstracția de tip ideal a fost mult abordată de Max Weber și este utilizată astăzi de analiștii politici în teoria jocului, în elaborarea unor concepții, unui model politic.

Cum înțelegeți folosirea de către cercetătorii actuali a tipului ideal în teoria jocului?

Deși folosirea tipului ideal are tendințe să desprindă un model politic sau de interes național de realitatea empirică, acesta poate fi

folosit ca modalitate de a determina cu cât se îndepărtează elementul real al interesului de tipul idealizat.

Dimensiunea tipologică a interesului național poate apela și la metoda tipurilor uzuale, adică frecvent întrebuințate, când tipul este un anumit obiect evidențiat din diversitatea obiectelor prin anumite criterii. Tipul uzual poate corespunde într-o măsură mai mare sau mai mică cu tipul ideal, dar poate demonstra și o deosebire extremă de ideal. Valoarea tipului uzual de interes național constă îndeosebi în posibilitățile lui de a identifica, în baza anumitor criterii, specificul acestui interes la o etapă sau alta de manifestare a sa. O importanță deosebită are în acest sens clasificarea tipologică a interesului respectiv, specificarea lui, prin diverse criterii. Pornind de aici, tipurile de interes național pot fi supuse analizei prin intermediul următoarelor criterii:

- a) Criteriul reprezentativ (exponențial), conform căruia interesele naționale se împart în: generale; particulare; comunitare; publice; de grup;
- b) Criteriul posibilității de realizare, axat pe interese reale și interese imaginare, virtuale;
- c) Criteriul sferei de funcționare ce exprimă interese ale politicii interne și interese ale politicii externe;
- d) Criteriul comportamental ce se înscrie în aria behaviorismului: interese conflictuale; interese de consens, interese de cooperare; interese de solidaritate; interese mixte, adică între tipurile nominalizate;
- e) Criteriul de caracter al actorilor sau agenților purtători de interes: interese de stat, interese ale societății, interese ale organizațiilor politice, interese de partid, ale mișcărilor politice;
- f) Criteriul atitudinii față de progres: interese progresiste; interese conservatiste; interese ostile progresului (reacționare);
- g) Criteriul de timp (cronometric), după care deosebim: interese permanente; interese periodice; interese de durată lungă, medie și curente;

h) Criteriul semnificației, de importanță: interese strategice; interese tactice care au menirea să asigure strategia.

Toate aceste criterii și, respectiv, tipuri sunt strâns legate între ele, se condiționează. Totodată, există o anumită corelație între tipurile de interese ale fiecărui criteriu în parte. De exemplu, între interesele strategice și tactice, între interesele generale, comunitare, particulare.

Argumentați legătura dintre criteriile enunțate în condițiile tranziției spre democrație. Cum înțelegeți corelația tipurilor de interese după criteriul atitudinii față de progres în condițiile Republicii Moldova?

8.2. Variante de clasificare tipologică a interesului național

Dimensiunea tipologică a interesului național are un caracter complex, multivalent, fapt determinat de diverse variante de clasificare a acestuia. Apelând la teoria politică și la cea a relațiilor internaționale, distingem următoarele tipologii ale interesului național:

a) Clasificarea interesului în funcție de domeniile de valorificare a politicului. În acest sens, politicul se manifestă prin două mari domenii ale sale: intern și extern. Adică, există *interese naționale ale politicii interne și interese naționale ale politicii externe*.

Politica internă, inclusiv a Republicii Moldova, este axată pe latura internă de asigurare a valorilor majore ale personalității, societății și statului din care se compune interesul național:

- a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- a existenței statului suveran, independent, unitar și indivizibil;
- a securității umane, economice, energetice, ecologice, informaționale, spiritual-culturale;
- a edificării statului de drept, promovării democrației pluraliste și consolidării societății civile;

- dezvoltării libere a relațiilor economice de piață, economiei multisectoriale, asigurării bunăstării materiale și a nivelului decent de viață tuturor cetățenilor;
- refacerii spirituale, restabilirii identității, conștiinței naționale și afirmării vocației europene.

Cum înțelegeți legătura între componentele interne ale interesului național?

Cât privește politica externă, ea este o continuare logică a celei interne, având în vizor al doilea tip de interes național – latura lui externă, promovarea acestuia pe arena internațională:

- asigurarea suveranității, securității naționale și integrității statului în raport cu factorul extern;
- apărarea prin mijloace diplomatice, economice, militare, ideologice a independenței economice și politice, a locului și rolului statului în sistemul relațiilor internaționale;
- asigurarea stabilității vectorului extern, promovarea lui în strictă corespundere cu necesitățile de perspectivă și imediate ale țării;
- apărarea și promovarea activă a interesului național în relațiile cu alte state, cu organismele regionale și internaționale;
- asigurarea în funcție de necesități a realizării procesului de euroasociere și eurointegrare a țării;
- promovarea de politici reale întru acumularea fie de conținut real al neutralității permanente a țării sau, invers, de politici de aderare la Alianța Nord-Atlantică pentru asigurarea *de facto* a securității naționale.

Demonstrați punctele de tangență ale componentelor din cadrul laturii externe a interesului național.

Ambele tipuri de politici și, respectiv, de interese naționale sunt organic legate între ele, realizându-se prin extinderea și pătrunderea politicului în domeniile economic, social, demografic, cultural, informațional ș. a. Atât politica internă, cât și politica externă se

manifestă prin politici mixte: socioeconomice, socioculturale, socioinformaționale și de altă natură, inclusiv de o încărcătură mai complexă, punând în valoare ambele tipuri de interese naționale. Doar prin pătrunderea și îmbinarea rațională a politicului cu non-politicul aceste tipuri de interese pot să-și consolideze capacitățile valorice și să capete pondere reală în interiorul și exteriorul țării.

În ce măsură interesul național al Republicii Moldova capătă capacitățile necesare de manifestare prin îmbinarea politicii interne și externe?

- b) Clasificarea interesului național după principiile și metodele „realismului politic”. Potrivit teoriei realiste, în special viziunii lui Hans Morgenthau, interesul național este un „sâmbure tare” care constă în păstrarea identității politice și culturale a unei națiuni și care se racordează la asigurarea independenței naționale, la conservarea integrității teritoriale și la păstrarea ordinii și echilibrului în societate. După Morgenthau, acest „sâmbure tare” poate fi înțeles mai bine prin factorul forței, puterii. Pornind de aici, cercetătorul împarte interesele naționale în: *principale și secundare; stabile și schimbătoare; comune și specifice; identice și conflictuale.*

Conform acestei clasificări, interesele principale sunt determinate de situația geopolitică a statului și se referă la asigurarea independenței lui politice și economice, a securității și integrității ca unitate social-economică și politică, național-istorică și culturală. Iar interesele secundare țin de participarea statului în procesul de menținere a stabilității sistemului de relații internaționale și a securității internaționale, inclusiv prin managementul conflictelor, de participarea în procesele de cooperare ecologică, culturală, științifică etc. Interesele secundare se află în ultimă instanță în relație de dependență de interesele principale, dar în același timp se bucură de autonomie în creștere, determinând unele activități de politică externă ale statului. Hotarul între interesele principale și secundare este

convențional și mobil. În situații concrete, unele interese secundare pot deveni principale.

La fel și între celelalte tipuri de interese naționale există anumite corelații. Unele interese schimbătoare pot deveni stabile sau cele specifice pot deveni comune.

Dați exemple concrete de interese principale și de interese secundare în condițiile actuale ale Republicii Moldova.

- c) Clasificarea interesului național după concepția lui Thomas Robinson, axată pe mai multe tipuri. Cercetătorul menționează că statele au cel puțin șase tipuri de interese naționale – după importanța, specificitatea și durabilitatea lor.

Astfel, conform gradului de importanță, interesele se împart în:

- interese vitale (interese de bază, cărora le-a oferit atenție și Martin Wight) – de exemplu, securitatea teritoriului;
- interese non-vitale (interese de planul doi).

Dați exemple concrete de interese vitale și de interese non-vitale (exemple ale marilor puteri și ale țărilor de tipul Republicii Moldova).

La rândul său, specificitatea intereselor presupune:

- interese generale (extinse, de tip global) – de exemplu, menținerea păcii sau promovarea dezvoltării economice într-o anumită regiune are semnificație și pentru alte regiuni;
- interese specifice, ce se referă la obiective clar definite – de exemplu, menținerea unei colaborări mai strânse cu una dintre țări sau promovarea respectării drepturilor omului în statele cu deficit de democrație.

Iar durabilitatea intereselor este centrată pe:

- interese permanente, de exemplu, apărarea frontierelor statului, a independenței și securității acestuia;
- interese variabile, adică nepermanente ale statelor dezvoltate într-o anumită perioadă de timp într-o regiune geografică.

Dați exemple concrete de durabilitate sau de deficit de durabilitate.

Dacă adaptăm tipologia lui T. Robinson la practica interesului național al Republicii Moldova, atunci propunem următoarea clasificare:

- interese vitale, la care raportăm: apărarea securității statului, consolidarea independenței;
- interese non-vitale: creșterea importurilor producției agricole;
- interese generale: promovarea drepturilor omului, combaterea corupției;
- interese specifice: colaborarea cu statele membre ale Parteneriatului Estic;
- interese permanente: securizarea frontierelor, colaborarea cu țările vecine;
- interese variabile: orientarea politicii externe, ambiguitatea Est-Vest.

Ce probleme există în cadrul interesului național al Republicii Moldova conform tipologiei lui T. Robinson? Aduceți exemple concrete.

8.3. Noțiunea de nivel și câmp al interesului național. Interferențe și interdependențe de nivel și de câmp ale interesului național

Manifestarea diverselor tipuri de interes național depinde în ultimă instanță de capacitățile funcționale și de influență ale nivelurilor acestuia. În literatura de specialitate urmărim diferite poziții în definirea nivelului de interes, de relații sociopolitice, dar și de câmpuri ale acestora (a se vedea mai detaliat: Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii. (Capitolul IV) Chișinău: CE USM, 2001):

- abordarea sociopoliticului la micro-nivel și macro-nivel, fără a se evidenția apartenența la nivelul sociopolitic intermediar (J. Rosenau, В. Ильин, А. Дегтярев);
- poziție reducționistă care supraapreciază rolul instituțiilor politice în analiza nivelurilor, considerate drept forță motrice a acestora (S. Huntington);
- poziție social-reducționistă care atribuie prioritate în interacțiunile de nivel grupurilor politice (Bentley și adepții actuali ai teoriei *interest groups*);
- poziție individual-reducționistă, conform căreia personalitatea, ca micro-nivel sociopolitic, joacă rolul decisiv în interacțiunile de nivel (H. Lasswell);
- poziție combinată (М. Карват, Д. Зеркин), cu divizarea actorilor sociopolitici în trei niveluri subordonate unui model unic: a) grupuri sociale mari – popor, națiune (nivelul I); b) organizații și instituții politice ale marilor comunități – (nivelul II); c) indivizi și organe instituționale de grup – lideri, elite (nivelul III).

Ce poziție dintre cele menționate împărtășiți?

În opinia noastră, rolul-prim între nivelurile sociopolitice, inclusiv de interes național, trebuie să-i revină personalității, îndeosebi în condițiile tranziției spre democrație, când în câmpul în devenire a acestui interes este oportună reevaluarea rolului personalității (erodată și înghițită ca entitate de către grup, instituție încă în regimul totalitar sau autoritar). Cât de importantă ar fi prezența societății, instituției, grupului în cadrul câmpului de interes național, ele se manifestă în ultimă instanță prin intermediul câmpului indivizilor concreți, prin intermediul câmpului personalității.

Pornind de aici, termenul „nivel al interesului național” poate fi definit drept totalitatea structurilor sociopolitice, instituțional-politice și individual-politice ce funcționează, se reproduce și

interacționează în limitele anumitor spații și timpuri sociopolitice. Acest termen, adică nivel al interesului, are un caracter complex, contradictoriu, fiindcă dimensiunile sale, structura lui, sunt pătrunse de diverse influențe de câmp sociopolitic. În atare context, nivelul de interes național se află într-o corelație permanentă, într-un raport dialectic cu câmpul sau cu câmpurile acestuia. Nivelul și câmpurile de interes există doar împreună în raporturi vertical (de nivel)-orizontale (de câmp). Un nivel de interes național întotdeauna este însoțit de un câmp sau de mai multe câmpuri ale sale.

Cum înțelegeți această afirmație?

În această ordine de idei, fiecare actor sau agent purtător de interes național la un anumit nivel (micro-, mezo-, macro-, mega-politic) are câmpul său specific de manifestare. Totodată, ceea ce numim complexitate a relației nivel-câmp de interes național e determinată de diferite vize pe care un anumit nivel poate să le aibă asupra diferitor câmpuri de interes.

În sistemul nivelurilor de interes național un loc și un rol aparte revine continuum-ului național al său. În cadrul acestuia distingem nivelurile și câmpurile macro-, mezo- și micro-politic de interes național.

Primul nivel și câmp de interes – macro-politic – ține de: a) general-național; b) general-statal; c) general-societal; d) spiritul activ al nivelului; e) stabilitatea nivelului; f) discreția în cadrul nivelului. Nivelul și câmpul macro-politic de interes național include:

- tot ansamblul de interes național, securitatea națională, integritatea statului-națiune cu granițele sale administrative-teritoriale și juridice de răspândire a legitimității puterii publice;
- câmpul constituțional și de drept, administrativ de conducere;
- pacea civilă, când, conform lui Fihte „natura lucrurilor, voința tuturor și a legii se află în armonie”;
- componenta poporului, fericirea și bunăstarea lui.

Pentru toate țările nivelul macro-politic de interes și câmp național necesită o legătură adecvată între idee și interes, adică nicio idee, inclusiv și îndeosebi națională, nu trebuie ruptă de interes. În caz contrar apar tendințe, acțiuni care duc până la urmă la decăderea interesului și câmpului macro- social și politic. În cadrul acestuia trebuie întotdeauna să fie o balanță de forțe între transformare și voința poporului.

Demonstrați legătura componentelor de nivel și de câmp macro-politic al interesului național în condițiile actuale ale Republicii Moldova.

Al doilea nivel și de câmp al interesului național – mezzo-politic (mediu) – cuprinde structurile regional-intrastatale, regional-instituționale (de partid politic, mișcare politică), regional-sociale (de grup), regional-teritoriale (județe, raioane etc.). Adică, structura nivelului respectiv are un caracter multidimensional, multivalent, care poate fi divizată în 3 câmpuri interdependente de dimensiuni medii: a) de grup; b) instituțional; c) regional intrastatal.

În linii mari, acest nivel și câmp întruchipează în sine agenții purtători de interes, ca reprezentanți ai marilor comunități sociale, clasiale, instituționale, teritoriale. Mezzo-politicul înseamnă diverse ca complexitate colectivități de indivizi, care se disting printr-un atribut comun sau prin legături comune, prin sentimentul unei identități, unei conștiințe, unor scopuri și, desigur, unor interese comune.

Cum înțelegeți capacitățile mezzo-politicului de nivel și de câmp al interesului național în condițiile Republicii Moldova? Explicați mezzo-politicul de nivel și de câmp al interesului național al Republicii Moldova prin sentimentul unor identități: sociale, politice, economice, culturale, etnice, profesionale.

Al treilea nivel și câmp de interes – micro-politic – reflectă interacțiunea indivizilor, grupurilor relativ mici, mecanismul dinamicii comportamentului individual și de grup. Un rol-cheie aici îl are subnivelul personal, care se impune ca:

– Homo Sapiens, cu trăsături fiziologico-psihologice înnăscute, dobândite, legate de intelect, emoție, mentalitate, obișnuință, pasiune, orientare valorică, stil de comportament etc.;

– Homo Politicus, ca membru al grupului, organizației, colectivului și, totodată, ca activist oficial, lider al acestora, participant răspunzător al colectivității;

– Homo Geopoliticus, ca lider sau membru al instituției, activist oficial cu un potențial larg de capacități de a înțelege relațiile naționale, interstatale, internaționale;

– Personalitatea ca actor autonom, în stare să efectueze acțiuni politice individuale independent de instituție, organizație sau comunitatea socială.

Deci, nivelul și câmpul micro-politic de interes național reflectă în mod sintetic destinele personalității, drepturile, libertățile și obligațiunile acesteia. Criteriul principal al acestui nivel și câmp este libertatea individuală. Subnivelul personal este *alfa și omega politicii*. Omul, după Protagor, este unitatea de măsură a tuturor lucrurilor.

Este oare astăzi omul, personalitatea din Republica Moldova unitatea de măsură a interesului național? (aduceți exemple concrete)

Nivelurile și câmpurile sus-menționate interacționează permanent și sunt chemate să asigure stabilitatea interesului național.

Capacitățile interesului național au o anumită pondere și în cadrul continuum-ului regional al politicii, adică al nivelurilor și câmpurilor interstatale. Continuum-ul regional interstatal reprezintă o asociere spațială de formațiuni național-statale cu parametri relativ apropiați: geografici, economici, sociopolitici, culturali. Astfel de regiuni de obicei sunt polietnice, sunt popoare cu spații vitale, cu arealuri diferite ca putere. Ele au trăsături teritoriale și culturale diferite (de ex., Republica Moldova și Ucraina), fapt ce influențează caracterul interstatal de manifestare a interesului național.

Din punctul de vedere al spațiului, regiunile interstatale se disting prin unitatea geo-morfologică, climatică, hidrologică, fiindcă aceste

variabile vizează în mare măsură la fel entitățile national-statale, interesele lor specifice.

Cum înțelegeți aceste interese în raport cu interesul național al Republicii Moldova în diferite spații interstatale?

Din punctul de vedere al culturii (materiale și spirituale), regiunile interstatale se caracterizează prin comunitatea industrială, socială, istorică, etnică, profesională, mentală.

Demonstrați prin exemple ce țin de Republica Moldova și România, Republica Moldova și Ucraina, România și Ucraina.

Regiunile interstatale sunt zone de landșaft și nu trofice (ce țin de nutriție).

Multe dintre regiunile interstatale din spațiul european s-au transformat în euroregiuni. Adică, cu susținerea organelor administrative din cadrul structurilor Uniunii Europene, dar și a statelor în parte, aceste regiuni întrețin relații strânse de ordin strategic în diverse domenii.

Ce euroregiuni cunoașteți între Republica Moldova, România și Ucraina? Care sunt capacitățile lor relative de funcționare?

Aceste și alte trăsături ale continuum-ului regional vizează direct caracterul nivelurilor și câmpurilor interstatale de interes național, direcțiile lor evolutive de funcționare și transformare.

Dați exemple ale diferitor câmpuri regional-interstatale din spațiul ex-comunist în general și ex-sovietic în particular.

Interesul național al unui sau altui stat are unele manifestări și în continuum-ul global al politicii, adică în cadrul nivelului și câmpului mega-politic. *Continuum-ul global reprezintă manifestarea în spațiu a comunității geografice general-planetare, este unitatea mapamondului.* Pornind de aici, continuum-ul global vizează mecanismul politicii mondiale, relațiile politice la nivel global-planetar.

Actualmente, majoritatea problemelor existente în lume (a supraviețuirii neamului omenesc în contextul relației război-pace,

problema ecologică, problema utilizării tehnologiilor, problema resurselor, privind combaterea terorismului internațional ș.a.) sunt probleme mondiale. Orice situație poate deveni situație mondială.

Dați exemple în baza problemelor ce apar pe continentul european și cel asiatic.

În cadrul continuum-ului global al politicii accentul se pune pe factorul unității, universalității, colaborării țărilor și popoarelor pentru soluționarea problemelor globale prin prisma primatului valorilor umanismului. Stereotipurile zilei de ieri astăzi nu ne pot salva. De aceea, continuum-ul global al politicii astăzi are nevoie de mult mai mult decât securitatea națională, suveranitatea națională, patriotismul. E necesar spiritul dialogului internațional, e necesară cultura discuțiilor internaționale.

Ce înțelegeți prin spiritul dialogului internațional și cultura discuțiilor internaționale?

Desigur, în cadrul continuum-ului global al politicii trebuie de ținut cont și de necesitățile stringente ale interesului național (*de exemplu, examinarea în cadrul ONU a problemei privind evacuarea potențialului militar al Federației Ruse din raioanele de est ale Republicii Moldova*). În caz contrar, interesul național nu poate să-și realizeze pe deplin obiectivele naționale ce țin de securitate, independență, integritate teritorială, de dezvoltarea economiei, socialului, culturalului. În comparație cu alte niveluri, mega-politicul reflectă un grad mai înalt de analiză factorială, al cărui conținut sunt legăturile și interacțiunile actorilor național-statali, regional-interstatali, internaționali, axate pe probleme nu doar globale, ci și naționale.

În ce măsură organismele internaționale țin cont de necesitățile interesului național al statelor în parte? Dați exemple.

Mega-politicul, de rând cu obiectele sale de referință, are în vizorul său așa subiecte care influențează interesele naționale ale statelor, cum ar fi fenomenele: „zone ale intereselor vitale”, „câmpuri

gravitaționale de influență a actorilor internaționali”, „forțele de balanță” în spațiile geopolitice etc.

Cum a influențat mega-politicul asupra acestor fenomene în ultimele decenii ale sec. XX – primele două decenii ale sec. XXI, în particular asupra zonelor de interes vital declarate de către unele mari puteri la nivelul organelor naționale de conducere, dar și la nivel regional și chiar la nivel internațional? Dați exemple concrete de astfel de declarații din partea unor mari puteri.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Definiți noțiunea de tipologie a interesului național.
2. Cum înțelegeți sensul tipologiei empirice a interesului național?
3. Ce înseamnă tipologia teoretică a interesului național?
4. Cum înțelegeți sensul tipologiei uzuale a interesului național?
5. Ce variante-cheie de clasificare tipologică a interesului național cunoașteți?
6. Explicați clasificarea interesului național în funcție de domeniile intern și extern de manifestare a politicului din Republica Moldova.
7. Comparați clasificarea intereselor naționale după Hans Morgenthau și Thomas Robinson.
8. Ce înțelegeți prin nivelurile și câmpurile de manifestare a interesului național?
9. Demonstrați legătura între nivelurile și câmpurile interesului național – macro-, regional-interstatal și internațional (mega-politic).

Tematica pentru studiul individual:

1. Corelații ale tipologiei teoretice și tipologiei empirice a interesului național al Republicii Moldova.
2. Relația între clasificarea obiectivistă și subiectivistă a interesului național, între general și particular.
3. Corelații între tipuri și niveluri de manifestare a interesului național: specificul Republicii Moldova.
4. Interesul național al Republicii Moldova la nivel regional interstatal și internațional: realități și deziderate.

Bibliografie:

1. Huntington, S. *Ordinea politică a societăților în schimbare*. Iași: Polirom, 1999.
2. Interesul național ca prioritate politică a dezvoltării durabile a societății. În: *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010.
3. *Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică*: Conferința științifico-practică națională. Chișinău: S. n., 2020.
4. Wight, M. *Politica de putere*. Chișinău: ARC, 1998.
5. Morgenthau, H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007.
6. Morgenthau, H. *In Defense of the National Interest*. New York: Alfred A. Knopf, 1951.
7. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2011.
8. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
9. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
10. Сака, В. Национальный интерес и внешняя политика. În: *Политология: Учебник по специальности „Международные отношения”*. Том 2. Кишинэу, 2008.
11. *Национальные интересы Республики Молдова в контексте исторических и современных вызовов* (к 70-летию юбилею В.А. Саковича – дипломата, ученого, профессора): Коллективная монография под ред. В.А. Бенюка, Е.Н. Квилинковой. Кишинэу, 2019.

Tema 9. INTERESUL NAȚIONAL ȘI FACTORUL ETNIC ÎN CONDIȚIILE ACTUALE

Conținuturi:

- 9.1. Interesul național și trăsăturile definitorii ale etnicității
- 9.2. Interesul național și principiile politicii etnice
- 9.3. Interesul național și procesele etnopolitice în Republica Moldova

Obiective:

- să identifice capacitatea interesului național în calitate de mobil al relațiilor interetnice;
- să determine trăsăturile etnopoliticului în ambianță cu interesul național;
- să caracterizeze principiile politicii etnice prin corelații cu interesul național;
- să analizeze relația interes național-autodeterminare națională;
- să evalueze relațiile: interes național-statalitate națională, interes național-identitate națională;
- să argumenteze complexitatea și paradoxurile relației interes național-proces etnopolitic în condițiile Republicii Moldova.

Termeni-cheie: *factor etnic, relația interes național-etnicitate, fenomen etnopolitic, politică etnică, autodeterminare națională, relația interes național-statalitate, relația interes național-identitate națională, relația interes național-secesionism.*

Repere de conținut:

9.1. Interesul național și trăsăturile definitorii ale etnicității

Prin multiplele sale capacități de influență asupra relațiilor sociale *lato sensu*, interesul național vizează direct și relațiile interetnice, adică etnicitatea ca fenomen sociopolitic complex al teoriei și practicii politice, în general, și al teoriei și practicii etnopolitice, în particular. Aceste relații,

acest fenomen ocupă un loc aparte în viața sociopolitică, socioeconomică și socioculturală a oricărei țări multietnice. Actualmente, în societate nu există careva probleme principiale care ar putea fi rezolvate fără a se ține cont de componența națională a populației, de nevoile, necesitățile, preferințele, orientările diferitor comunități etnice ale statului-națiune, statului polietnic, care, luate împreună, ca un întreg, reflectă în mare parte sensul fenomenului etnicității.

Privită la general, etnicitatea este un ansamblu de particularități etnice specifice unui popor, unei culturi materiale și spirituale a acestuia. Conform Dicționarului de politică Oxford, *etnicitatea presupune conștiința comună a originii și tradițiilor împărtășite de o anumită etnie*. Etnicitatea este calitatea de a aparține unui grup etnic. Dar întrebarea „Ce este un grup etnic, opus oricărui alt grup?” nu permite un răspuns simplu. Calitatea de membru al unui grup etnic nu raportează în mod necesar o persoană la un teritoriu particular, în modul în care o face naționalitatea.

Până la urmă, nu contează dacă originile și tradițiile împărtășite de o anumită etnie există ca fapte obiective sau sunt „inventate” ori „alese”. Acea conștiință a etnicității care uneori poate genera nemulțumiri, chiar și conflicte etnice, poate să depindă în întregime de contextul în care oamenii își formează conștiința și, îndeosebi, de celelalte grupuri etnice pe care ei le recunosc a exista în acel context.

În sistemul relațiilor național-etnice, în general, și al etnicității, în particular, aspectele de manifestare a interesului național, atât de sorginte internă, cât și externă, sunt în ultimă instanță decisive, joacă un rol-cheie. Acest adevăr este condiționat de mai mulți factori de impact al interesului respectiv asupra trăsăturilor definitorii ale etnicității, cum ar fi:

- a) Întâi de toate, pe prim-plan se impune importanța pe care o are statul și societatea civilă, ca exponenți ai interesului național, în formarea națiunii, relațiilor acesteia în raport cu necesitățile etnicității, grupurilor etnice. Atare relații sunt organizate și promovate de către

factorul politic de putere prin prisma obiectivelor interesului național; autodeterminării naționale; îmbinării intereselor etnice cu interesele general-naționale; egalității în drepturi a diferitor comunități etnice; formării unor relații egale și multilaterale între toate grupurile etnice; instalării unui dialog democratic între puterea centrală și minoritățile naționale; creării condițiilor adecvate pentru dezvoltarea liberă a limbilor și culturilor naționale etc. În acest sens, absoluta majoritate a aspectelor ce țin de relațiile interetnice prin prisma interesului național au un caracter pronunțat politic.

În ce măsură statul și societatea civilă din Republica Moldova exprimă în comun necesitățile etnicității într-o corelare adecvată cu cele ale interesului național?

b) Interesul național determină fenomenul etnicității prin intermediul unei politici național-etnice argumentate științific, cu mecanisme strict determinate în domeniul etnopolitic, îndreptată spre reglementarea și eficientizarea relațiilor între națiuni, poporații, grupuri etnice în sferile principale ale vieții sociale: economică, socială, politică, culturală. De aici rezultă că interesul național și politica național-etnică au la activ implicații necesare ale factorului științific, utilizarea diferitor modalități și metode în vederea asigurării unei legături strânse între politica național-etnică și celelalte politici: economică, socială, culturală, demografică, științifică etc. În diferite sisteme de legături politicile respective se află în corelații de general și particular. Elementele sociale, economice, lingvistice, demografice ale politicii național-etnice o transformă pe aceasta într-o componentă a altor genuri ale politicii. Totodată, politica național-etnică are calitatea de sistem integru ce reprezintă o exprimare concentrată, sintetică a politicii sociale, economice, culturale, demografice etc. privind necesitățile etnicității.

Demonstrați argumentarea științifică a politicii național-etnice care să corespundă determinărilor interesului național al Republicii Moldova.

- c) Interesul național vizează evoluția etnicității prin intermediul elaborării și implementării scopurilor și sarcinilor strategice și tactice ale politicii național-etnice. Cele strategice sunt prevăzute pentru o perioadă relativ îndelungată, iar cele tactice au un caracter concret ce rezultă din situația curentă. La elaborarea acestor scopuri și sarcini mecanismele politicii național-etnice trebuie să țină cont de situația concretă a țării, de situația ei geopolitică, geografică, demografică și, desigur, de componența națională a populației, corelația națiunii titulare și a minorităților naționale, de factorul religios, particularitățile psihologiei naționale, inclusiv ale psihologiei diferitor grupuri etnice, de obiceiuri, tradiții, relațiile cu țările vecine.

Cum înțelegeți corelația între scopurile strategice și cele tactice ale politicii național-etnice în raport cu influențele interesului național al Republicii Moldova?

- d) O condiție neapărată a unei politici național-etnice care să corespundă capacităților de influență a interesului național asupra fenomenului etnicității este de a ține cont de legitățile și tendințele de dezvoltare a comunităților etnice și a relațiilor național-etnice, de a manifesta o poziție rațională în evaluarea problemelor etnopolitice existente. Acolo unde politica național-etnică ignoră nevoile etnicității, nu ține cont de legitățile de dezvoltare a acesteia, unde se apelează doar la modalități subiective, cu atât mai mult extremiste, de necesitatea de a rezolva problemele existente, acolo și apar condiții de intensificare și încordare a sentimentelor naționale ce pot duce la reînvierea urii naționale, a vechilor dispute naționale.

Au oare actorii interesului național al Republicii Moldova capacități necesare de a orienta politica național-etnică spre făgașul oportun al tendințelor și legităților dezvoltării diferitor comunități etnice?

- e) Relațiile național-etnice la etapa actuală se desfășoară sub influența a două tendințe obiective ce interacționează. Pe de o parte, are loc

dezvoltarea fiecărei comunități etnice, mișcarea ei spre renașterea tradițiilor și culturii etno-specifice, dar și spre acumularea de noi valori național-etnice (în toate domeniile vieții sociale) în cadrul statului, iar, pe de altă parte, are loc extinderea relațiilor interetnice, apropierea și colaborarea reciprocă între etnii, a proceselor de integrare valorică, desigur, cu păstrarea și îmbogățirea specificului fiecărei etnii. Aceste tendințe și procese au un caracter complex, contradictoriu, chiar cu cazuri de ciocniri interetnice. În acest sens, nu e suficient de a recunoaște în mod teoretic existența acestor tendințe și a contradicțiilor ce apar în urma lor. E necesar a depăși barierele ce intervin în calea lor, a crea condiții necesare pentru o dezvoltare liberă multilaterală a fiecărei etnii în parte, precum și condiții propice pentru apropierea și îmbogățirea reciprocă a tuturor comunităților etnice.

În ce măsură dezvoltarea și apropierea comunităților etnice din Republica Moldova se completează una pe alta în contextul necesităților etnopolitice ale interesului național?

- f) O politică național-etnică corespunzătoare interesului național al țărilor de tipul Republicii Moldova e posibilă atunci când cunoaștem și apreciem obiectiv trecutul etnicității din imperiul sovietic. Practica național-etnică a fostei Uniuni Sovietice s-a distins pe parcurs de decenii printr-o forțare artificială a proceselor de „internaționalizare” și „integrare” prin metode totalitare, administrative. Se subapreciau și se rețineau procesele de dezvoltare național-etnică, de renaștere a popoarelor. Formele național-statale aveau în sistemul statului centralizat sovietic un caracter formal. Multe autonomii din cadrul acestui stat au fost lichidate, iar popoarele lor supuse represiunii (tătarii din Crimeea, cecenii, ingușii). Unele popoare își pierdeau identitatea națională, lingvistică, dispăreau ca entitate etnică. Dacă în anii 20-30 ai sec. XX în Uniunea Sovietică ideologia comunistă opera cu 180 popoare, atunci în anii 70-80 din acestea au rămas doar 120

popoare. Deci, 60 popoare au fost asimilate (e o tragedie a unui sau altui popor de a-și pierde identitatea națională, lingvistică, a tradițiilor etc.).

Ce soartă în acest sens au avut moldovenii, găgăuzii și alte etnii din RSSM în cadrul URSS?

g) Problemele naționale ce s-au acumulat timp de zeci de ani (camuflete de regimul politic prin declarații „prietenie de nezdruncinat între popoare”) în Uniunea Sovietică au izbucnit la suprafață de acum în anii restructurării (perestroika gorbaciovistă). Tot atunci organele de putere se limitau în problema național-etnică mai mult la constatări cum că de vină e influența burgheză din afară. Politica național-etnică a acelei perioade (anii 1985-1990) nu dovedea să reacționeze la contradicțiile apărute, devenind astfel în mare parte neputincioasă în fața conflictelor interetnice. Totodată, destrămarea imperiului sovietic nu a condus cu adevărat la rezolvarea contradicțiilor național-etnice. S-au păstrat probleme interetnice serioase în cadrul majorității statelor nou-formate (Comunitatea Statelor Independente) pe teritoriul fostului imperiu sovietic. Dar au apărut și noi contradicții ce țin în special de discordanțe între necesitățile intereselor naționale nou-apărute ale statelor respective și necesitățile specifice ale factorului etnicității. Aceste probleme au caracter teritorial, economic, social, politic, militar etc. În toate aceste state foarte tensionată a fost și rămâne problema populației rusofone, care într-un mod problematic se adaptează (sau nu se adaptează) la mediul etnic autohton din statele respective. De asemenea, constatăm problema autonomiilor în Rusia, conflictele interetnice înghețate în Georgia, Azerbaidjan (în care problema armenilor din Karabahul de Munte a fost rezolvată de statul azer pe cale militară) etc. Iar în 2014 Rusia anexează Crimeea, urmând apoi în 24 februarie 2022 să dezlănțuie un război sângeros nejustificat împotriva Ucrainei, ce durează deja mai bine de doi ani. În majoritatea statelor ex-sovietice politica național-

etnică de până acum e plină de contradicții și discontinuitate valorică, fiind supusă în ultimă instanță unor factori de conjunctură.

Care sunt cauzele principale de menținere a unor vechi contradicții și de apariție a unor noi contradicții în relațiile interetnice din majoritatea statelor ex-sovietice în calea promovării intereselor naționale?

9.2. Interesul național și principiile politicii etnice

Politica național-etnică, ca gen al politicii sociale *lato sensu*, promovează interesul național printr-o serie de principii fundamentale, îndreptate spre reglementarea relațiilor interetnice. La astfel de principii raportăm:

- a) Autodeterminarea națională ca principiu-cheie ce reflectă cel mai mult democratismul relațiilor interetnice, iar de aici și destinele funcționării și promovării interesului național. Acest principiu presupune recunoașterea necondiționată a dreptului fiecărui popor la autodeterminare ca bază strategico-politică în sfera relațiilor interetnice.

Principiul autodeterminării are un caracter complex și contradictoriu atât în plan teoretic, cât și politico-practic. La etapa actuală, după căderea imperiului sovietic, au apărut concepții ce reduc principiul autodeterminării naționale mai mult la dreptul exclusiv de separare, despărțire (aceste concepții au stimulat tendințele practice ale separatismului în spațiul ex-sovietic, ex-iugoslav și în alte regiuni), care, desigur, bat în interesul național, îi erodează capacitățile funcționale. Autodeterminarea națională se manifestă în trei aspecte.

- În primul rând, ea poate duce la separarea statală și la crearea unui stat național de sine stătător. Acest parcurs poate avea loc în cazuri extraordinare în imperii, când este otrăvită

coexistența pașnică a diferitor etnii, închisă calea democratică de soluționare a conflictelor interetnice;

- În al doilea rând, autodeterminarea națională poate însemna în practică intrarea unei entități etnice într-un stat unional și formarea de stat federativ multinațional. Atare practică mult timp se considera că a fost prezentă la crearea URSS. Însă federația Uniunii Sovietice a fost una artificială, fiindcă popoarele de aici într-o manieră forțată au intrat în cadrul acestei federații (de exemplu, ziua de 28 iunie 1940 este ziua anexării Moldovei dintre Nistru și Prut de către Uniunea Sovietică). La fel în acest an au fost anexate de către Uniunea Sovietică Țările Baltice.
- În al treilea rând, începând cu anii 50 ai sec. XX până în prezent are loc integrarea unor state naționale în mari formațiuni (Comunitatea Europeană), în care se coordonează suveranitatea națională a statelor-membre cu procesele integraționiste (de exemplu, ale eurointegrării).

Deci, autodeterminarea națională în sens propriu este o libertate națională, o liberă exprimare de către națiune a voinței sale, o liberă realizare a acestei voințe. Însă, după cum s-a menționat deja, sunt și autodeterminări artificiale, forțate. Dar sunt și autodeterminări inventate de unele regimuri anticonstituționale.

În acest sens, cum calificați crearea enclavei din raioanele din stânga Nistrului – așa-numita „republică moldovenească nistreană”?
Ce caracter de autodeterminare are „r.m.n.”?

b) Principiul analizei științifice și al interpretării creative a politicii național-etnice. Atare principiu se bazează pe recomandările științei în soluționarea problemelor de ordin etnopolitic, pe crearea valorilor relațional-etnice.

Ce dificultăți pot apărea, inclusiv la capitolul interes național, în implementarea acestui principiu în țările de tipul Republicii Moldova?

- c) Asigurarea de drepturi depline și egale pentru fiecare etnie, indiferent de mărime, satisfacerea intereselor specifice. Acest principiu vizează destinele istorice și actuale ale fiecărei minorități naționale din cadrul unui sau altui stat polietnic. Practica relațiilor interetnice demonstrează că problema asigurării drepturilor depline și egale pentru fiecare etnie, a intereselor specifice deocamdată nu este depășită pe deplin în statul polietnic contemporan, inclusiv statul din spațiul postcomunist, îndeosebi ex-sovietic.

Cum sunt asigurate aceste drepturi, aceste interese prin prisma interesului național în statul Republica Moldova?

- d) Îmbinarea intereselor național-etnice cu interesele general-naționale, ca principiu cu impact deosebit asupra relațiilor interetnice. Corelația acestor interese este foarte complexă și contradictorie. De aceea, e necesar a identifica căi eficiente de armonizare, echilibrare relativă a intereselor național-etnice cu interesele general-naționale. E necesară nu dominarea unui interes asupra altuia, ci coordonarea lor, îmbinarea lor rațională întru cooperarea și colaborarea reciproc avantajoasă a entităților etnice.

Ce presupune o îmbinare rațională a intereselor specifice de natură etnică cu interesele general-naționale în statul democratic contemporan?

- e) Menținerea principiului stabilității limitelor teritoriale ale formațiunii statale, care trebuie în permanență raportat la necesitățile interesului național și la interesele specifice ale etniilor. În acest context, stabilitatea în sens larg (politică, economică, socială, culturală etc.) este condiția *sine qua non* de menținere a integrității teritoriale a statelor polietnice.

Cum se manifestă astăzi acest principiu în unele state din spațiul Europei Occidentale și din estul Europei? Dați exemple.

- f) Crearea condițiilor obiective și subiective pentru dezvoltarea liberă a limbilor naționale, renașterea culturii naționale. Atare condiții

sunt imperios necesare întru asigurarea identității lingvistice, identității național-culturale a diferitor comunități etnice.

Ce probleme mai evidente apar în majoritatea statelor polietnice contemporane în ce privește dezvoltarea limbilor naționale și renașterea culturii naționale?

g) Formarea unei culturi politice specifice de comunicare interetnică, a unor tradiții politice comune ale etniilor conlocuitoare ca purtători de interes național al statului polietnic. Nivelul culturii specifice de comunicare interetnică este un indiciu sintetic al progresului social din cadrul fiecărei comunități etnice.

Cum înțelegeți cultura politică specifică de comunicare interetnică în contextul promovării interesului național?

h) Pregătirea și reprezentarea adecvată a cadrelor naționale în structurile puterii. Acest principiu trebuie să se bazeze întru totul pe enunțul lui Max Weber „Politica – o vocație și o profesie” în profesionalizarea și reprezentarea cadrelor puterii din rândurile diferitor etnii.

Cum sunt pregătite și reprezentate cadrele sociopolitice de diferite etnii în structurile puterii din Republica Moldova?

i) Asigurarea garanțiilor care să excludă lezarea drepturilor cetățenilor după criteriul național.

Dați exemple de promovare adecvată a acestui principiu și de încălcare a drepturilor respective ale reprezentanților diferitor comunități etnice din Republica Moldova ca purtătoare de interes național.

î) Asigurarea în relațiile interetnice a respectării reciproce a tradițiilor istorice și a specificului național, fapt ce poate contribui la dezvoltarea continuă și la apropierea comunităților etnice.

j) Crearea unei noi mentalități politice în rezolvarea problemelor național-etnice, descătușată de idei extremiste, șoviniste și separatiste.

Ce presupun căile de formare a unei astfel de mentalități în condițiile formării intereselor naționale ale noilor state democratice?

l) Elaborarea de căi și metode eficiente întru rezolvarea conflictelor național-etnice, prognozarea și preîntâmpinarea lor. Astfel de conflicte pot și trebuie să fie rezolvate pe cale pașnică.

Ce conflicte național-etnice cunoașteți rezolvate pe cale pașnică, cea a interacțiunilor de interese naționale între state?

m) În raportul dintre interesul național și relațiile interetnice un rol deosebit are specificul caracterului național al unui sau altui popor. Noțiunea „caracter național” conține în sine căile specifice istorice ale națiunii, grupului etnic, căile activității acestora, dezvoltării sociale, culturale, a mediului geografic. Toate aceste procese și fenomene influențează asupra psihicului națiunii, grupului etnic, se manifestă în comportament, obiceiuri, mentalitate. În practica politico-etnică trebuie să se țină cont de specificul național-psihologic.

Dați exemple de influență a caracterului național-etnic, național-psihologic asupra evoluției intereselor naționale ale statelor contemporane.

n) În realizarea politicii național-etnice e necesar a delimita strict elementul național de cel naționalist de extremă, național de cel șovinist, național de cel separatist.

Cum înțelegeți această delimitare în unele state din spațiul ex-sovietic, inclusiv Republica Moldova?

Principiile sus-menționate ale politicii național-etnice trebuie implementate și puse în valoare într-o corelare adecvată cu necesitățile interesului național și cu necesitățile etnice specifice.

9.3. Interesul național și procesele etnopolitice în Republica Moldova

Interesul național și politica interetnică a Republicii Moldova, privite ca un întreg, au drept scop principal consolidarea relațiilor sociale *lato sensu* între diferite comunități etnice, dezvoltarea și apropierea acestora ca purtători de interes național în toate domeniile vieții sociale întru progresul general-național al societății și statului. Acest scop de natură sintetică necesită a se ține cont de faptul că politica respectivă nu are acumulată deocamdată întreg necesarul de capacități pentru a face față posibilelor riscuri, amenințări, crize în domeniul etnopolitic, provocate atât din interiorul, cât și din exteriorul țării. În această ordine de idei, principalele preocupări ale politicii interetnice, remarcate în literatura de specialitate de la noi (inclusiv în tema „Politica interetnică”, elaborată de profesoarele Alina Moroza și Rodica Svetlicin, din manualul de Politologie, Chișinău, 2007) țin de următoarele:

- consolidarea integrității statului Republica Moldova;
- dezvoltarea, menținerea valorilor spirituale și culturale ale grupurilor etnice;
- garantarea și respectarea drepturilor reprezentanților grupurilor etnice;
- susținerea conaționalilor care locuiesc în afara hotarelor Republicii Moldova;
- menținerea și consolidarea relațiilor cu patriile etnice;
- elaborarea unui sistem complex de acțiuni în sfera politicii interetnice.

La cele menționate considerăm oportun de a evidenția și problema privind consolidarea suveranității și restabilirea integrității teritoriale a Republicii Moldova, care vizează plenar și rolul politicii interetnice, implicării active în aceste procese a tuturor comunităților

etnice. Totodată, dezvoltarea și apropierea valorică a grupurilor etnice necesită și promovarea continuă a valorilor spirituale și culturale ale grupurilor respective. Iar la capitolul menținerea și consolidarea relațiilor conaționalilor care locuiesc în afara hotarelor țării cu patria e imperios necesară motivarea și diversificarea acestor relații, pentru a asigura reciprocitatea și progresul lor.

Pe parcursul anilor de independență în Republica Moldova au fost întreprinse o serie de măsuri în domeniul relațiilor interetnice:

- a) În baza principiilor democratice a fost extins și aprofundat cadrul juridic privind reglementarea proceselor etnopolitice:
- pentru funcționarea normală a societății polietnice, de rând cu introducerea limbii de stat, a fost adoptată Legea cu privire la funcționarea limbilor pe teritoriul RSS Moldovenești;
 - dreptul la autoguvernare, realizat prin Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) din 23 decembrie 1994;
 - Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor din 19 iulie 2001;
 - ratificarea de către Republica Moldova în 1996 a Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, adoptată în 1994 de Consiliul Europei;
 - Legea privind aprobarea Concepției politicii naționale a Republicii Moldova din 19 decembrie 2003.

Cum vedeți necesitatea modernizării cadrului juridic în domeniul relațiilor etnopolitice, care să corespundă necesităților actuale și de perspectivă ale interesului național?

- b) Complexitatea procesului de gestionare a relațiilor etnopolitice a necesitat elaborarea unui cadru instituțional care să reglementeze aceste relații, pentru a le conforma necesităților interesului național al Republicii Moldova. Dintre instituțiile chemate să reglementeze relațiile respective pot fi numite:

- Agenția Relații interetnice a Republicii Moldova;
- Secția minorități naționale a Institutului Patrimoniului de Stat al Academiei de Științe a Moldovei;
- Comisia Parlamentului pentru drepturile omului și minoritățile etnice;
- Direcția învățământ în limbile minorităților naționale;
- Centrul pentru drepturile omului din Moldova.

Ce activități mai relevante ale acestor instituții cunoașteți și cum evaluați eficiența lor pentru interesul național și interesele specifice etnice?

- c) Crearea centrelor mișcărilor culturale ale minorităților etnice, numite organizații etnoculturale, ca actori specifici ai interesului național. În Republica Moldova există peste 100 de organizații etnoculturale locale. Iar la nivel național cele mai numeroase comunități sunt: Comunitatea Ucraineană din Republica Moldova; Comunitatea Rusă a Republicii Moldova; Comunitatea Bulgară; Comunitatea azerilor din Republica Moldova.

Cum apreciați activitatea actuală a acestor centre în contextul relației politice interetnice-interes național?

- d) Orientarea politicii statului Republica Moldova în domeniul integrării minorităților etnice în 3 direcții de bază, cu accente aparte asupra interesului național:
- integrarea comunicativ-lingvistică, care să se realizeze prin crearea unui spațiu unic informațional și a unui mediu lingvistic român, cu condiția păstrării diversității culturale și a toleranței reciproce;
 - integrarea politico-juridică, care să se realizeze prin formarea unei populații loiale statului Republica Moldova, care îi va respecta legile, îl va susține și apăra;
 - integrarea social-economică, care se va realiza printr-o mobilitate socială viabilă, indiferent de apartenența națională sau lingvistică.

Explicați corelația între aceste direcții de bază, pentru ca minoritățile naționale să sesizeze real apartenența lor la mediul etnic autohton al Republicii Moldova și, ce e foarte important, să conștientizeze liber statutul lor de purtători ai interesului național.

Problemele actuale cu care se confruntă alolingvii din Republica Moldova sunt:

- influența masivă asupra minorităților naționale din partea Federației Ruse, a propagandei sale antiguvernare europeană, a războiului hibrid împotriva Republicii Moldova;
- deficitul unei idei naționale care să apropie minoritățile naționale, populația alolingvă de majoritatea etnică (populația băștinașă);
- probleme de identificare a unui număr considerabil din concetățenii alolingvi cu noțiunea de moldovean (cetățean al Republicii Moldova) și, respectiv, cu statutul de purtător de interes național al țării în care locuiesc;
- probleme de adaptare și integrare a alolingvilor în mediul etnic autohton, de însușire a limbii române, a tradițiilor locale și de însușire a statutului de purtător de interes național al Republicii Moldova;
- temerile alolingvilor, concetățenilor de posibila unire a Republicii Moldova cu România;
- neacceptarea vectorului european, a euroaderării și integrării Republicii Moldova de către un număr considerabil al populației minorităților naționale.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Definiți noțiunea de etnicitate.
2. Caracterizați relația interes național-etnicitate la etapa actuală.
3. Cum înțelegeți legătura între interesul național și principiile politicii national-etnice?

4. Ce principii ale politicii etnice le considerați mai complicate în raport cu interesul național al Republicii Moldova ?
5. Demonstrați riscurile și amenințările domeniului etnopolitic și de interes național din Republica Moldova provocate din interiorul și exteriorul țării.
6. Ce măsuri mai relevante au fost întreprinse în domeniul relațiilor interetnice pe parcursul anilor de independență a Republicii Moldova pentru a le corela cu necesitățile interesului național?
7. Cu ce probleme se confruntă alolingvii din Republica Moldova și care sunt căile ca aceștia să devină purtători reali ai interesului național al țării în care locuiesc?

Tematica pentru studiul individual:

1. Relația etnicitate–interes național în condițiile actuale: exemplul societății democratice și al celei autoritare.
2. Impactul principiilor politicii etnice asupra interesului național al statelor polietnice din spațiul ex-sovietic.
3. Minoritățile etnice – purtători de interes național al Republicii Moldova ca țară candidat de aderare la Uniunea Europeană.
4. Principiul autodeterminării naționale în contextul promovării interesului național al Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. Balan, E. Factorul etnic – componentă indispensabilă a procesului de realizare a modernizării social-politice și integrării europene a Republicii Moldova. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018.
2. Cojocaru, N. *Problema acomodării alolingvilor din Republica Moldova în mediul etnic autohton*. Chișinău: TEHNICA-INFO, 2006.
3. Grama, D. Relațiile interetnice. În: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015.
4. King, C. *Moldovenii, România, Rusia și politica culturală*. Chișinău: ARC, 2002.
5. *Oxford. Dicționar de politică (etnicitate)*. București: Univers Enciclopedic, 2001.

6. *Integrarea grupurilor etnice și consolidarea națiunii civice în Republica Moldova*. Institutul de Politici Publice. [https:// ipp.md /wp-content/uploads/2012/10/integrarea_grupurilor_etnice_ro.pdf](https://ipp.md/wp-content/uploads/2012/10/integrarea_grupurilor_etnice_ro.pdf)
7. Saca, V. Constituirea statului-națiune și a interesului național în contextul proceselor tranzitorii (repere moldovenești). În: *Provocări ale globalizării la începutul mileniului al III-lea*. Sesiune internațională de comunicări științifice. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2009.
8. Saca, V., Saca, S. Interesul național în contextul politicii național-etnice. În: *Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova*. Vol. 2. Chișinău: AAP, 2008.
9. Saca, V. Politica etnică în contextul dimensiunilor de interes. În: *Minoritățile naționale și relațiile interetnice: tradiția europeană și experiența noilor democrații pentru Moldova* (coord. V. Moșneaga). Iași: Pan Europe, 2002.
10. Morozan, A., Svetlicinîi, R. Politica interetnică. În: *Politologie: Manual pentru specialitățile nonprofil* (coord. V. Moșneaga, Gh. Rusnac, V. Sacovici). Chișinău: CEP USM, 2007.
11. *Национальные интересы Республики Молдова в контексте исторических и современных вызовов* (к 70-летию юбилею В.А. Саковича – дипломата, ученого, профессора). Коллективная монография под ред. В.А. Бенюка, Е.Н. Квилинковой. Кишинэу, 2019.

Tema 10. INTERESUL NAȚIONAL ÎN SOCIETATEA ÎN TRANZIȚIE SPRE DEMOCRAȚIE ÎNTRE CONFLICT ȘI CONSENS. CONFLICTUL TRANSNISTREAN ȘI PERSPECTIVELE PROMOVĂRII INTERESULUI NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Conținuturi:

- 10.1. Trăsături esențiale, tipologice și funcționale ale conflictualității de interes național al țărilor în tranziție spre democrație
- 10.2. Problema privind soluționarea conflictelor de interes național (din experiența societății în tranziție)
- 10.3. Caracterul, proporțiile și nivelurile consensului între forțele purtătoare de interes național
- 10.4. Conflictul transnistrean: problema soluționării și perspectiva promovării interesului național al Republicii Moldova

Obiective:

- să definească parametrii conflictualității interesului național în condițiile tranziției spre democrație;
- să determine esențialul conflictualității interesului național al Republicii Moldova;
- să compare fazele relațiilor de conflict în procesul de realizare a interesului național;
- să analizeze tipurile conflictelor de interes național;
- să pună în valoare principiile soluționării conflictelor de interes național la etapa actuală;
- să demonstreze capacitatea consensului ca interacțiune a forțelor purtătoare de interes național;
- să evalueze proporțiile și nivelurile de consens ale interesului național al Republicii Moldova;

- să argumenteze rolul consensului național, regional și internațional privind soluționarea conflictului transnistrean și destinele interesului național al Republicii Moldova.

Termeni-cheie: *conflictualitate de interes național, interes național și faze de conflict, interes național și tipuri de conflict, interes național și funcțiile conflictului, compromis politic, relația interes național-consens, interes național și niveluri de consens, interes național și tehnologia consensului, interes național și tipuri de consens.*

Repere de conținut:

10.1. Trăsături esențiale, tipologice și funcționale ale conflictualității de interes național al țărilor în tranziție spre democrație

Teoria și practica interesului național demonstrează că tipurile și nivelurile acestuia au un caracter complex, contradictoriu, uneori cu tendințe de conflict, mai mult sau mai puțin nuanțat, dar și de consens sau compromis. Starea de conflict a acestui interes devine frecventă îndeosebi în țările în tranziție spre democrație, fapt ce rezultă din diverși factori:

- exprimarea neadecvată, arbitrară a interesului național de către unii actori-purtători de interes (partide, mișcări, lideri etc.), ciocnirea de poziții, scopuri între acești actori;
- necorespunderea între oferta celor ce guvernează și cerințele maselor, diferitor comunități sociale privind promovarea interesului național;
- tendința unor actori sau agenți de a-și păstra cu orice preț monopolul puterii și de a nu permite schimbarea acesteia întru raționalizarea căilor de exprimare și promovare a interesului național.

Cum înțelegeți interacțiunea între acești factori?

Ținând cont de unii indici mai relevanți ai situațiilor sociopolitice (cauzalitate, ritmicitate, intensitate, legitimitate etc.), pot fi evidențiate un șir de trăsături esențiale ale conflictualității de interes național:

a) Debalansarea și dereglarea sistemului de interes național în formula „Interese și scopuri – capacități și aspirații – condiții ambientale de activitate a actorilor”. Această situație este condiționată de creșterea relativă a disproporției valorice între realitatea sociopolitică și imaginațiile diferitor actori politici (uneori diametral opuse) privitor la probleme de statut, de putere, de resurse etc. Dereglările acestui sistem devin evidente în special atunci când în imaginațiile actorilor orientați exclusiv spre trecut (către un ideal al trecutului) sau spre viitorul rupt de prezent domină tendințe de manifestare a lor din contul factorilor emoționali în detrimentul celor raționali. În ambele cazuri pasiunile politice depășesc substanțial posibilitățile determinate de ambient, provocând astfel caracterul conflictual al raportului din cadrul formulei respective;

Cum înțelegeți specificul formulei enunțate în raport cu interesul național al Republicii Moldova?

b) Diversitatea factorului exponențial/de purtător al situației conflictuale de interes național, cu manifestări divergente, uneori diametral opuse, atât în dimensiuni din interiorul exponenților (între mentalitatea și comportamentul actorului), cât și între exponenți/purtători. În cazul tranziției spre democrație, al tipului impus sau revoluționar al acesteia, atare diversitate este dominată de participanți care artificializează țesătura conflictului de interes într-atât încât îi produc acestuia fisuri uneori imposibil de restabilit. Aici se ciocnesc subiecți noi și vechi, cu intenții și orientări adecvate și neadecvate timpului, cu activități legitime și nelegitime, sistemice și nesistemice, care în mare parte atribuie conflictului de interes colorit antisistemic;

Dați exemple de interes antisistemic în raport cu interesul național.

- c) Gradul diferit de conștientizare de către actorii conflictuali ai purtătorilor de interes național a incompatibilității de scopuri și de mijloace, fapt determinat în tranzițiile târăgănate spre democrație de deficitul de percepție adecvată a acestui interes, de formularea lui incoerentă în raport cu realitățile sociopolitice interne și externe;

Ce opuneri cunoașteți între actorii conflictuali purtători de interes național al Republicii Moldova la capitolul incompatibilitate de scopuri și mijloace?

- d) Creșterea decalajului între guvernanți și guvernați drept rezultat al unor transformări de șoc sau accelerării neîntemeiate a reformelor. Cei dintâi, guvernanții, prin acțiunile lor, compromit scopurile și valorile democratice, iar cei de al doilea, guvernații, poartă, la rândul lor, întreaga povară a experimentării sociale, ceea ce se răsfrânge negativ asupra parcursului de interes național;
- e) Caracterul divers al contradicțiilor generatoare de conflict între purtătorii de interes național, complexitatea raportului de tip contradicție-conflict, legată îndeosebi de conștientizarea slabă sau falsă a contradicțiilor obiective și dominarea celor subiective, rupte de realitate. Contradicțiile mai frecvente din societățile postcomuniste ce lasă o profundă amprentă asupra relațiilor de conflict la capitolul interes național țin de:
- dezacordul dintre cauza reformării și efectele ei perverse;
 - discrepanța dintre interesele cererii și interesele ofertei, interesele politicii active și interesele politicii reactive (tărăgănate, întârziate) pe piața politică;
 - ruptura dintre necesitățile și modalitățile de localizare a interesului în diferite continuum-uri spațiale și temporale.

Cum înțelegeți legătura între contradicțiile enunțate?

- f) Dinamismul excesiv, deseori inconsecvent, cu ritmuri frânte, al fazelor de conflict (latentă, deschisă, post-conflict), legat de probleme obiective și subiective ale formării potențialului conflict de interes, de

exteriorizarea și realizarea opunerilor poziționale, prin dispersia sau folosirea activă a energiei de conflict, de dezmortire și soluționare relativă a acestuia. Deși fiecare fază are limitele sale specifice, între ele nu există linii stricte care le-ar conserva modul de impunere, fapt ce le face, în funcție de instabilitatea împrejurărilor, să se desfășoare prin alternări a acutizării și remisiunii, prin acutizări succesive sau bruște de la o sub-fază la alta. Acesta și este specificul multor conflicte ale putătorilor de interes național din spațiul ex-sovietic, a căror rezolvare se târăgănează deja mai bine de trei decenii, transformându-se în conflicte înghețate (de exemplu, conflictul transnistrean);

- g) Nivelul relativ jos de cultură politică, cultură conflictuală al purtătorilor de interes național, a esteticii interioare și exterioare a conflictelor. Spre deosebire de conflictele integrale, considerate de unii cercetători ca conflicte cu însușiri estetice atât la capitolul manifestării, cât și depășirii lor, cele înghețate ale tranziției spre democrație în majoritatea cazurilor nu au îndeajuns estetică nici ca proces sau stare, nici ca rol sau funcție, nici ca soluție sau efect în funcționarea interesului național;

Ce presupune cultura conflictuală a purtătorilor de interes național, dar și estetica interioară și exterioară a conflictului de interes național?

Cum înțelegeți legătura între trăsăturile enunțate ale conflictualității de interes național?

Analiza teoretică a conflictualității de interes național în contextul societății în tranziție atestă originalitatea tipologică a confruntărilor poziționale, valorice, teleologice etc. dintre actorii purtători de interes național. Atare confruntări pot fi caracterizate după anumite criterii, axate atât pe dimensiuni generale, cât și particulare ale conflictualității de interes:

- criteriul contradicției, ca cheie de boltă a conflictului, conform căruia sunt conflicte antagoniste și neantagoniste, care au o influență specifică asupra interesului național;

- criteriul exponențial, ca osatură tipologică de conflict, cu conflicte intra-personal, intra-grup, intra-partid, intra-stat și, respectiv, inter-personal, inter-grup, inter-partid, inter-stat, la fel cu un specific al lor aparte în raport cu interesul național;
- criteriul cantitativ – conflicte bipolare și multipolare de interes național;
- criteriul poziționării – conflicte pe orizontală, conflicte opoziționale, adică pe verticală;
- criteriul distribuțional – conflicte divizibile și indivizibile, conflicte de resurse, statutare, de rol, de idei, de principii privind interesul național;
- criteriul obiectivității de interes – conflicte reale, false, neprevăzute, stimulate, deplasate.

Cum pot fi aplicate aceste criterii și tipuri la practica conflictuală de interes național al Republicii Moldova?

În cazul tranziției spre democrație tipurile de mai sus se află într-o relație neordinară. Nu rareori încep ca antagoniste, bipolare, divizibile, reale și se sfârșesc ca neantagoniste, multipolare, false, indivizibile, și viceversa. Practica tranziției târăgănite spre democrație, deocamdată plină de bifurcații excesive ale modernizării „recidive”, deseori aduce cu sine în cadrul temporal sau spațial a unuia și aceluiași criteriu tipologic o dublă și chiar o triplă succedare de la un fel de conflict la altul, situație de altfel întâlnită și în raporturile inter-tipuri de interes național. În asemenea condiții devine problematică însăși estimarea la justa valoare a unui sau altui tip al conflictualității de interes național.

Dați exemple de succedare de la un fel de conflict la altul în cazul interesului național al Republicii Moldova

Rolul relațiilor de conflict dintre purtătorii de interes național întruchipează în sine gradul și starea funcționalității acestor relații, influențele pozitiv-constructive și/sau negativ-destructive ale purtătorilor respectivi. Energetica funcțională, însușirile funcționale ale conflictualității de interes au în condițiile diferitor tipuri ale

tranziției spre democrație o pondere diferită, care poate fi apreciată mai bine doar percepend potențialul integrativ și dezintegrativ al fiecărui nivel sau tip de actor politic. În pofida complexității de rol al actorilor în relațiile de conflict, acestea vizează interesul național prin funcții duale: de integrare și dezintegrare valorică. Conform unor sau altor circumstanțe concrete ale tranziției, aceste funcții se află în corelații diferite. Pornind de la practica sociopolitică de mai bine de trei decenii de postcomunism, funcțiile conflictual-integrative ale interesului național sunt:

- rol stabilizator, izvor al autodezvoltării proceselor sociopolitice, forța motrice a progresului social în evoluția interesului național;

- permite de a vedea problemele, a soluționa contradicțiile de interes și a renova societatea;

- dinamizează procesele sociopolitice prin actualizarea în permanență a interesului național și, respectiv, prin activizarea și modificarea spre binele comun a relațiilor. Factorul dinamizării acestor procese se înscrie în viziunea unuia dintre cei mai iluștri specialiști ai conflictologiei epocii contemporane L. Coser, care considera conflictele rezolvate la timp drept a fi indispensabile procesului de prevenire a osificării sistemelor sociale. Aceste conflicte, după L. Coser, provoacă tendințe spre perfecționare și creare, care, în opinia noastră, se regăsesc astăzi în evoluția spre progres a interesului național;

- conduce la socializarea și/sau resocializarea sociopolitică a diferitor categorii sociale purtătoare de interes național. Atare funcție e concepută prin raporturile complexe, contradictorii ale concordanței și discordanței între condițiile de integrare în relații a purtătorilor de interes, ca părți conflictuale, și atitudinile respective ale acestora de a interacționa cu ambientul;

- identificarea sociopolitică cu comunitatea, grupul, instituția ș. a., ca izvor de sens, de experiență polivalentă a omului postcomunist,

omului postsovietic de a se regăsi pe sine în diverse ipostaze de interes: socială, politică, națională, culturală etc.;

- stimulează reevaluarea scopurilor, distribuirea și/sau redistribuirea valorilor sociale, bunurilor politice, ca necesitate de funcționare a interesului național;

- deschide calea inovațiilor în promovarea interesului național;

- asigură coeziunea între grupuri, partide, mișcări ca purtători de interes în fața pericolului din exterior.

Demonstrați legătura între funcțiile sus-menționate ale conflictului de interes național în condițiile actuale.

Cât privește stările dezintegrative, disfuncțiile conflictualității de interes național, acestea presupun:

- situații extreme de dezintegrare și destabilizare a societății, ca urmare a manifestării de poziții opuse ale purtătorilor de interes național;
- crearea atât a mentalității, cât și a psihologiei comportamentale de dezintegrare în cadrul interesului;
- utilizarea violenței psihologice și fizice;
- degradarea și distrugerea resurselor și capitalurilor de interes național în sens larg – umane, materiale, morale, politice etc.;
- schimbări nefavorabile în relațiile de putere, încălcarea gradului de unitate a sistemului relațional-politic.

Demonstrați disfuncțiile conflictului de interes național în baza exemplelor din Republica Moldova.

Atât funcțiile, cât și disfuncțiile de interes național au în condițiile tranziției spre democrație limite relative, nedeterminate strict ca proces, întrucât energiile lor valorice atribuite de către diferite tipuri tranziționale deseori modifică sensul *sui generis* atât integrativ, cât și dezintegrativ, ele realizându-se una din contul alteia nu după principiul moderat de influență, ci excedentar sau al insuficienței de capacități. În acest context, balanța relațional-conflictuală între micro-politic și mezzo-politic sau mezzo-politic și macro-politic se află între

funcțional și disfuncțional, din care funcționalul determină într-o măsură mai mare factorul integrativ, iar disfuncționalul, respectiv, factorul dezintegrativ. Or, practica conflictuală de interes național al statelor postcomuniste, îndeosebi ex-sovietice (cu excepția Țărilor Baltice), deocamdată nu cunoaște o stabilitate funcțional-integrativă, ci mai degrabă o pasiune funcțional-integrativă, pătrunsă nu rareori de zigzagurile disfuncționale ale prețului înalt al democratizării și consolidării democrației, ale conflictelor valorice, interetnice și, desigur, de interes național, condiționate de extremism, separatism, de dimensiunile mari ale corupției etc.

10.2. Problema privind soluționarea conflictelor de interes național (din experiența societății în tranziție)

Rezolvarea eficientă a diferitor tipuri de conflicte – valorice, de identificare, de interese, inclusiv la nivel de interes național – presupune folosirea unui șir de principii și procedee:

- a) Schimbul reciproc și operativ de informație veridică despre intențiile părților participante la relațiile de conflict privind recunoașterea *de facto* a interesului național, a căilor de promovare a lui în interior și exterior.
- b) Renunțarea reciprocă a părților conflictuale, purtătoare de interes național, de la aplicarea forței sau de la amenințarea cu forța. Solicitarea excesivă a mijloacelor politice de reglementare a situațiilor de conflict.
- c) Declararea de către forțele implicate în conflict a moratorului reciproc asupra acțiunilor ce duc la înăsprirea conflictului de interes.
- d) Concesiunea, adică acordarea dreptului de aplanare a conflictului unei a treia părți, unui arbitru.

- e) Folosirea normelor de drept și a procedurilor administrative în stare să contribuie la apropierea părților implicate în conflict.
- f) Crearea și menținerea unei atmosfere de parteneriat, adică a relațiilor de încredere ca premisă de echilibrare relativă a intereselor părților conflictuale și de realizare în ultimă instanță a compromisului.

Ce presupune compromisul privind starea conflictuală de interes național? Cum înțelegeți astfel de compromis vizavi de conflictul de interes național între purtătorii acestuia din Republica Moldova?

Asemenea principii și proceduri se referă nu doar la partea internă a conflictelor de interes național, ci și la partea externă, internațională a acestora, adică între țări și grupuri de țări.

Dați exemple de ordin extern ce vizează conflictul de interes național.

În orice conflict, demonstrează practica conflictualității de interes, pot apărea trei alternative: impasul, constrângerea și reglementarea pașnică.

Exemplificați fiecare dintre aceste variante în baza practicilor conflictualității de interes național al țărilor în tranziție spre democrație.

Impasul apare în cazul când fiecare participant la conflict blochează acțiunile oponentului, rivalului. Rezultat al impasului în practica politică de interes, inclusiv externă, internațională, poate fi *statu-quo*ul.

Dați exemple de impas în conflictele regionale și internaționale.

Constrângerea în soluționarea conflictelor de interes național e mai răspândită în acțiunile statului ce tinde să preîntâmpine ciocniri ale diferitor actori ai interesului național. În acest scop se folosește poliția, armata, aparatul birocratic.

Posibilitatea rezolvării pașnice a conflictelor de interes național crește atunci când sunt create și puse în valoare mecanisme instituționale și normative de asigurare a consultațiilor, negocierilor

privind hotărâri reciproc avantajoase. Este importantă actualizarea în permanență a acestor mecanisme, pentru ca ele să conducă la rezultate așteptate.

Dezvoltarea și modernizarea legislației, a parlamentarismului, sistemului pluripartit creează condiții de soluționare pașnică a conflictelor între diferite interese de grup cu ajutorul unui anumit sistem de proceduri, tradiții etc. Desigur, atare sistem are specificul său de la țară la țară, inclusiv în condițiile tranziției spre democrație.

Cum înțelegeți soluționarea pașnică a conflictelor de interes în baza tradițiilor? Au oare tradițiile din Republica Moldova capacități necesare de a depăși ciocnirile de interese atunci când pe prim-plan se impune inovația, cu al său specific de manifestare? Ce coliziuni de interes național pot apărea atunci când în relațiile sociopolitice domină opunerea tradiției sau a inovației? Cum de asigurat un nivel optim între tradiție și inovație privind soluționarea conflictului de interes național al Republicii Moldova?

E important ca toate forțele sociopolitice, purtătoare de interes național, să învețe a se asculta și a se auzi una pe alta, a-și exprima clar interesele proprii în raport cu interesul național, a stabili puncte de legătură între aceste interese. Partidele, mișcările politice nu trebuie să pună interesele proprii în locul interesului național.

Ce exemple cunoașteți despre practica partidelor care lansează interesul de partid în locul interesului național, când conducerea partidului declară că între ambele interese nu sunt discrepanțe, că aceste interese coincid?

Pentru rezolvarea pașnică a conflictelor de interes național este necesar un nivel adecvat de cultură și voință politică a purtătorilor de interes – maselor, grupurilor, instituțiilor, liderilor, personalității. Totodată, aceștia necesită anumite cunoștințe despre metodele politice de reglementare a conflictelor, dar și deprinderi, abilități, experiență în domeniul respectiv.

Cum apreciați aceste valori la actorii interesului național al Republicii Moldova? Au ei oare necesarul de cultură, voință, cunoștințe, abilități și experiență pentru a duce la bun sfârșit procesul de soluționare a conflictului de interese?

10.3. Caracterul, proporțiile și nivelurile consensului între forțele purtătoare de interes național

Însușirile complexe ale conflictualității interesului național, coerența sau incoerența ei de conținut, tipologică, funcțională, de soluționare demonstrează influența direct proporțională a acestor însușiri asupra relațiilor de consens. Însuși fenomenul consensului (de la latinescul *consensus* – înțelegere, unanimitate, de comun acord), ca acord sau înțelegere din cadrul unui grup sau între doi sau mai mulți actori privind un scop, o valoare (în cazul nostru interesul național) sau o chestiune de opinie, are în țările în tranziție postcomunistă spre democrație (cu excepția celor aflate în tranziția de pact) o logică instabilă de manifestare, el fiind mai degrabă în afara interesului în sensul deplin al cuvântului, deseori fiind o imitație volițională a elitelor de putere sau opozante.

Consensul înseamnă recunoașterea unui interes comun. Însă, în cazul unei tranziții târăgănite spre democrație (Republica Moldova), interesul comun de aici, considerat bază a consensului, nu are contururi real-coezive, fiindcă este alimentat de forțe politice preponderent opuse, inclusiv antagoniste, nesistemice, care îl interpretează în felul lor, plasându-l uneori pe plan secund în raport cu interesul specific de grup, de partid etc. Totodată, pretinsul interes comun de consens, la fel cum și interesele adverse, cu tangențe aparent benefice, sunt într-atât de tradiționalizate și carismatizate (îndeosebi la începuturile tranziției), supuse populismului sau unui liderism social nud, încât proprietățile lui cantitative și calitative generează mai

mult o combinare autoritară sau artificială autoritar-democratică de relații (în special după conținut) privind promovarea acestui interes. Atare combinare nu are ceva comun cu consensul liber, bazat pe principii democratice, fiindcă este întruchipată în consensuri silit, impuse de tradiții, de carismă, de setea de putere – menținerea sau obținerea ei cu orice preț.

Ce exemple de consens silit, impus vizavi de interesul național, putem aduce în cazul Republicii Moldova?

Consensurile cu caracter silit, impus, ca și cel liber, sunt determinate preponderent de interesele de putere, dar și de opoziție. Primele două consensuri – silit, impus – se realizează în mod divergent, deseori prin unanimități provocate, prin încălcarea regulilor de joc la toate nivelurile de câmp consensual al interesului național – al comunității, al regimului, al corelativului putere-opoziție. Asemenea caracteristici definesc și raporturile între actorii de diferite niveluri de interes național. Ele sunt pătrunse ca și stările lor conflictuale de o funcționalitate atât integrativă, cât și dezintegrativă, inclusiv de conexări eclectice, disfuncționale ale unor principii de relații opuse, incompatibile.

Cum înțelegeți principiile de relații consensuale privind promovarea interesului național în fosta alianță de guvernare PSRM-ACUM sau în fosta majoritate parlamentară PSRM-Partidul Șor? E posibil oare consensul între Partidul Acțiune și Solidaritate, aflat astăzi la guvernare, și celelalte partide de dreapta privind crearea unei coaliții comune de aderare la Uniunea Europeană?

Consensul, în funcție de anumite condiții, poate avea nu doar caracter diferit, ci și proporții diferite. În cadrul unor grupuri relativ mici și privitor la unele probleme clare, consensul de interes poate fi uneori complet. Însă în grupuri mai mari sau în cadrul întregii societăți consensul privind promovarea interesului național va fi probabil parțial. În acest sens, adesea consensul este pus în contrast cu diviziunile critice din societate ce pot duce la conflict politic.

Este bine cunoscut faptul că consensul din sfera politică, inclusiv la capitolul interes național, înseamnă în primul rând o înțelegere generală ce ține de procesul de elaborare a hotărârilor. De aici rezultă că minoritatea politică din timp este pregătită și predispusă să se supună hotărârilor majorității care învinge într-o concurență politică deschisă. În acest caz majoritatea trebuie să fie gata să asigure dreptul minorității, ca purtătoare de interes național, la protest, la critică, la opoziție. În așa fel consensul privind interesul național transformă puterea în autoritate.

În câmpul interesului național, inclusiv în tranziție spre democrație, un anumit nivel de consens este esențial și necesar pentru menținerea (perpetuarea) interesului. Lipsit de consens interesul ar fi erodat de conflicte sociale și în cele din urmă ar înceta să existe. Deci, consensul este un fenomen coeziv, integrativ al interesului național.

Un sistem de guvernământ pluralist și democratic, creat în baza consensului de interes național, poate tolera contradicții esențiale atâta timp cât există suficient consens liber pentru rezolvarea acestor contradicții. Accentul urmează să se pună pe procedee politice bazate pe majoritate, dar respectând drepturile minorităților.

Consensul politic vizavi de interesul național, ca procedeu din sfera deciziei, presupune acordul sau asentimentul tuturor membrilor comunității. Desigur, consensul respectiv nu înseamnă acordul activ al fiecărei persoane în privința unor oarecare evenimente ale acestui interes. El poate fi și pasiv, numai o simplă recunoaștere a unor anumite situații de interes. Însă și în primul și în al doilea caz există o particularitate substanțială a consensului – limbajul comun, care parțial unește membrii societății referitor la scopuri finale, reguli, procedee, politică guvernamentală privind interesul național.

Cum înțelegeți un potențial consens între purtătorii de interes național al Republicii Moldova cu acordul activ sau pasiv al acestora?

Consensul politic asupra interesului național cunoaște trei niveluri de manifestare. Primul nivel este cel al comunității sau

consens de bază, valoric. El demonstrează în ce măsură membrii societății, diferiți actori politici împărtășesc scopurile de valoare, adică interesul național. Dacă aceasta are loc mai mult sau mai puțin în aceeași măsură, atunci avem în societate o cultură politică similară. În caz contrar dispunem de o cultură politică eterogenă. Există o anumită legătură între aceste forme ale culturii politice – și una și alta se înscriu în albia democrației. Însă democrația în societate va fi bolnăvicioasă, fragilă dacă nu se găsește un consens relativ armonios referitor la valorile de bază din societate, inclusiv și îndeosebi la acelea ce țin de interesul național.

Dați exemple de prim nivel de consens privind interesul național.

Al doilea nivel – consensul la nivelul regimului sau procedural. El stabilește regulile jocului politic privind funcționarea sau promovarea interesului național. Principalele reguli sunt cele ce determină ordinea de soluționare a conflictelor, inclusiv de interes național. Consensul procedural este o condiție fundamentală a democrației, este premisa ei. Procedeele de bază ce pot asigura consensul vizavi de interesul național sunt: coaliția stabilă; proporționalitatea; reciprocitatea; compromisul și concesiile; garanția reciprocă a toleranței față de interesele bilaterale ale părților implicate în conflict etc.

Cum influențează unele elemente ale nivelului de consens procedural asupra evoluției interesului național al Republicii Moldova?

Al treilea nivel – se referă la politică și guvern, vizează relațiile de consens între putere și opoziție. La acest nivel drept bază și esență a tuturor statelor democratice cu interese naționale stabile sunt metodele civilizate de conducere. Dezacordul și opoziția față de guverne în regimurile democratice sunt elemente firești caracteristice acestor regimuri. Organizarea statală aici este de așa natură că asigură consensul pluralist, adică acceptarea diverselor valori, opinii, deziderate, dar care nu denaturează substanța interesului național, căile lui eficiente de promovare.

Ce exemple pot fi aduse despre nivelul de consens între putere și opoziție care a influențat într-o oarecare măsură interesul național al Republicii Moldova?

Manifestarea consensului de interes național la nivelurile sus-menționate este influențată de procesul socializării/resocializării politice din societate, de gradul de satisfacție a diferitor grupe și forțe politice, purtătoare de interes, de gradul de realizare a necesităților, de factorul omogenizării sau, dimpotrivă, diversificării acestor necesități etc. Cele mai favorabile posibilități ale consensului respectiv la diferite niveluri țin de condițiile răspândirii generale a normelor de toleranță, cetățenești, a compromisului, adică de devotamentul față de procedeele legale imparțiale, de bunăstarea generală din societate, de concilierea intereselor specifice ale diferitor comunități sociale, etnice, confesionale etc.

Desigur, astăzi sunt serioase deosebiri la capitolul consens de interes național între țările postcomuniste care deja au realizat obiectivele tranziției spre democrație (cele din Europa Centrală și de Est) și țările care s-au împotmolit în labirintul tranziției (cele din spațiul ex-sovietic, cu excepția Țărilor Baltice). Conform relațiilor de conlucrare și celor scizioniste de tip „elită-masă”, „elită-elită”, „stat-societate civilă”, coordonatele de consens exprimă în primul grup de țări (de exemplu, Cehia, Polonia, Slovacia, Țările Baltice) acumulări, evoluări, ascensiuni ale energiciei consensuale, iar în cele din al doilea grup (statele CSI, inclusiv Republica Moldova), dimpotrivă, vectorii consensului vibrează paradoxal între evoluări și de-evoluări, socializări și de-socializări, conexări și rupturi sociopolitice, cu o dominare a indicilor negativi.

Cauzele principale ale diferenței relațional-consensuale la capitolul interes național din ambele grupe de state țin de:

- corelările pozitiv-constructive și, respectiv, negativ-destructive ale diferitor elemente tipologice ale tranziției spre democrație

- (în primul caz elementul de pact, iar în cel de de-al doilea – elementul impus, camuflat prin acorduri formale);
- nivelul relativ înalt sau relativ jos al bazei economice și sociale a consensului, determinat de caracterul și efectul reformării socioeconomice, a stratificării sociale;
 - prezența sau deficitul mecanismelor, tehnologiilor eficiente de funcționare stabilă a consensului de interes național;
 - suficiența sau insuficiența teleologică, normativă, științifică a consensului de interes național;
 - gradul relativ înalt și, respectiv, scăzut de conștientizare de către partidele politice, organismele societății civile a necesității consensului de interes național, atitudinea serioasă sau superficială, chiar disprețuitoare a unor partide de la noi (din cadrul dreptei, dar și stângii politice) față de relațiile de compromis;
 - culturalizarea și estetizarea sau, dimpotrivă, de-culturalizarea, de-estetizarea (ca și în cazul conflictului) relațiilor de consens național. În aspectul lor pozitiv aceste relații se întrețin printr-un înalt grad de cultură politică, se supun poziționării, armonizării, ritmicii intrinsece de dezvoltare, iar în sens negativ astfel de relații duc lipsă de cultură și morală, se transformă în relații consensuale stihinice sau în relații de barter politic.

Ce presupune barterul politic în relațiile de consens privind interesul național?

Atingerea consensului de interes național atât la macro-, cât și mezzo- și micro-nivelul relațiilor sociopolitice se ciocnește în majoritatea țărilor postcomuniste de natură ex-sovietică cu un deficit al unei concepții valoroase de interes național coeziv, al unei idei naționale coezive. În țările respective formarea unui astfel de interes consensual, de obicei, este acoperit de interesul statal, care nu întotdeauna este prevăzător de a fi un interes general-național, realizat în comun cu societatea civilă. Așa-numitul interes național al țărilor

de sorginte ex-sovietică nu se articulează în măsura necesității cu sociumul, ceea ce face să lipsească sau să fie inefficient parteneriatul social și consensul ca atare între cei doi exponenți principali ai interesului național (statul și societatea civilă), iar problemele ce apar puterea de stat încearcă să le rezolve mai mult prin politici reactive, după situație.

10.4. Conflictul transnistrean: problema soluționării și perspectiva promovării interesului național al Republicii Moldova

Actualmente, ca și acum mai bine de 30 de ani, Republica Moldova continuă să se confrunte cu amenințări care vin din partea regimului separatist de la Tiraspol, a politicii anticonstituționale a liderilor săi. Aceste amenințări s-au amplificat pe parcurs din cauza eficienței scăzute a mecanismului național (moldovenesc), dar și internațional multilateral de rezolvare a conflictului transnistrean, precum și din cauza lipsei unui control eficient asupra liderilor separatiști din partea comunității internaționale.

Conflictul transnistrean și problema soluționării acestuia se caracterizează prin mai multe trăsături, determinate atât de factori interni, cât și externi, atât obiectivi, cât și subiectivi.

În primul rând, acest conflict, inițiat și susținut de Federația Rusă, a devenit unul înghețat. La 21 iulie 2024 s-au împlinit 32 de ani de la semnarea Acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului la Nistru. Documentul semnat atunci la Moscova între partea moldovenească și cea rusă (în prezența liderilor transnistreni – toți cetățeni ai Federației Ruse) se numește oficial „Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova”. Acest document prevedea încetarea imediată a focului, crearea unei „zone de securitate”,

constituirea unor forțe de menținere a păcii din militari ai Rusiei, ai Republicii Moldova și ai regiunii separatiste. În acest context, Federația Rusă și-a recunoscut calitatea de stat agresor, fapt menționat mai apoi de mai mulți actori – de primul Președinte al Republicii Moldova Mircea Snegur, de Președintele Dumei de Stat al Federației Ruse de atunci Ghenadi Selezniiov ș. a. Acesta din urmă, la 22 octombrie 2002, în cadrul ședinței Parlamentului Republicii Moldova a declarat: *„Rusia a fost nevoită să declanșeze războiul din Transnistria ca să oprească unirea Moldovei cu România”*. Tot în acea perioadă Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că Rusia poartă răspundere pentru starea de lucruri din Transnistria, deoarece a înarmat și sprijinit militar, politic, economic și financiar regimul separatist condus de cetățeni ruși, iar prin semnarea cu Republica Moldova, la 21 iulie 1992, a Acordului privind principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova, Rusia s-a identificat drept parte în conflict, și nu ca mediator sau garant, urmărind scopul de a păstra cu orice preț Republica Moldova în orbita intereselor străine.

Despre scopurile Rusiei în raport cu partea stângă a Nistrului declarau încă la apusul URSS cercurile politice pro-imperiale sovietice în frunte cu A. Lukianov, președintele Sovietului Suprem al URSS. Aceste cercuri, de comun acord cu forțele revanșarde din această zonă a țării noastre, sub masca luptei pentru păstrarea URSS, au organizat aici o lovitură de stat uzurpând puterea la nivel regional și creând cu ajutorul armatei a 14-a toate condițiile pentru apariția nerecunoscutei de către opinia internațională republici moldovenești nistrene. Astfel, *izvorul exterior* de izbucnire a conflictului transnistrean ține de scenariul elaborat și promovat de către cercurile politice de la Moscova cu scopul de a menține cu orice preț Republica Moldova în sfera de influență a Federației Ruse. Deci, conflictul transnistrean este determinat mai mult nu atât ca luptă a puterii centrale și a regiunii separatiste de frontieră, cât ca rezultat al

aspirațiilor din afară, îndreptate spre dezbinarea teritorială a Republicii Moldova, slăbirea suveranității țării.

Care e opinia D-voastră în acest sens?

În al doilea rând, izvorul interior al conflictului transnistrean ține de ciocnirile între diferite forțe politice locale pe orizontală de la sfârșitul anilor 80 – începutul anilor 90 ai secolului XX. Adică, atunci avea loc o puternică luptă ideologică între mișcările și partidele ce apăreau pe aripile renașterii naționale. Participanții principali la lupta respectivă erau Frontul Popular al Moldovei, ca forță a renașterii, și Interfrontul (mișcarea internaționalistă „Edinstvo”), creat ca forță antirenaștere, la inițiativa organelor centrale de la Moscova drept antipod al Frontului Popular. Ciocnirea între aceste două forțe pe orizontală pe fonul evenimentelor de renaștere a dus la stabilirea în țara noastră a două ideologii opuse – *ideologia unionismului* a Frontului Popular, care orienta Moldova spre unirea cu România, și *ideologia separatismului* transnistrean, elaborată de reprezentanții Interfrontului. Era și a treia ideologie orientată spre crearea statului independent Republica Moldova, înaintată și promovată de o serie de partide de dreapta și de centru. Ciocnirile între Front și cei de dreapta și centru, pe de o parte, și Interfront, pe de altă parte, s-au transformat treptat din conflict pe orizontală în conflict pe verticală, cu implicarea forțelor statale ale Moldovei (poliția, armata) și a forțelor nerecunoscutei în plan internațional republici moldovenești nistrene (formațiuni paramilitare de la Tiraspol, întărite cu multiple ajutoare umane de kazaci, militari din Federația Rusă). După destrămarea imperiului sovietic conflictul transnistrean a devenit în permanență sfera de influență a Federației Ruse, a armatei a 14-a a FR. Pe parcurs reprezentanții Dumei de Stat și ai Consiliului Federației nu o dată declarau că Transnistria este sfera intereselor vitale ale Federației Ruse.

Comparați cele două izvoare – extern și intern – ale conflictului transnistrean.

În al treilea rând, cauza principală a lipsei de progres în procesul de reglementare a problemei transnistrene o constituie poziția obstrucționistă și intransigentă a liderilor secesioniști de la Tiraspol. Spre exemplu, odată cu semnarea Acordului de la Odesa în 1998, s-a decis ca zona de securitate să fie demilitarizată în vederea conformării recomandărilor comisarilor europeni, fapt ignorat de autoritățile transnistrene. Nu întâmplător, din august 1992 până în prezent, partea transnistreană, fiind încurajată din exterior, unilateral, contrar Acordului menționat și prevederilor Comisiei Unificate de Control, a introdus în Zona cu regim sporit de securitate 3 brigăzi de infanterie motorizată, alte unități militare de grăniceri, miliție și kazaci în număr de peste 3 mii de persoane, în loc de 100 prevăzute de acordurile semnate anterior. Acestea sunt Comenduirile și unitățile militare, pichete de grăniceri, Centre de instruire a militarilor, dar și circa 30 posturi (puncte de trecere) instalate unilateral și ilegal de către autoritățile transnistrene de-a lungul râului Nistru, în cadrul cărora sunt antrenați așa-numiții grăniceri, vameși și angajați ai serviciului migrație transnistrean.

Despre ce ne vorbesc aceste evenimente – disponibilitate sai deficit de disponibilitate din partea regimului anticonstituțional transnistrean de a contribui la soluționarea conflictului?

În al patrulea rând, în pofida eforturilor susținute ale autorităților moldovenesti, sprijinite de comunitatea internațională, îndeosebi de OSCE, UE, Ucraina și SUA, nu au fost înregistrate progrese substanțiale în procesul de reglementare a conflictului transnistrean. În acest context, rămân în atenție problema organizării la comanda din exterior a provocărilor frecvente, legate de criza școlilor cu predare în grafia latină, ocuparea forțată a căii ferate și a portului din Varnița, precum și a secției de votare în s. Corjova, blocarea sistematică a accesului la terenurile agricole ale țăranilor din raionul Dubăsari, comiterea multiplelor acte de terorism în zona de securitate, crearea ilegală a celor 30 posturi de control prin care se îngreșează dreptul la

libera circulație, ba chiar și a diplomaților străini și a reprezentanților misiunilor internaționale, reținerea ilegală permanentă a polițiștilor care activează în zona de securitate, abordarea nejustificată a problemei privind activitatea organelor constituționale din Tighina. Aceste provocări au drept scop tensionarea și destabilizarea situației în zona de securitate pentru a marca hotarul administrativ (granița) cu Republica Moldova, dar și a întări și dezvolta infrastructura posturilor create ilegal în zona de securitate, transformându-le în terminale cu toate structurile necesare. Există probleme și cu contingentele militare „trilaterale” moldo-ruso-transnistrene introduse în zona de conflict în conformitate cu Acordul de încetare a focului, semnat la Moscova la 21 iulie 1992. Realitățile ne demonstrează că aceste contingente trebuie considerate doar convențional „forțe de menținere a păcii”. În fond, este unicul caz în lume când formatul pacificator actual din zona de securitate este constituit din reprezentanții părților antrenate în acțiunile de luptă de pe Nistru. Deci, aceste contingente nu corespund rigorilor internaționale în materie de pacificare general acceptate de organizațiile internaționale de securitate – ONU, OSCE.

Cum explicați ineficiența părții moldovenești la etapa inițială, dar și ulterior, în soluționarea conflictului transnistrean?

În al cincilea rând, în anii 1996-2001 Chișinăul a făcut o serie de concesii, care i-au subminat pozițiile la masa de negocieri privind soluționarea diferendului. Se are în vedere mai întâi semnarea Deciziei „Despre soluționarea unor probleme apărute în activitatea serviciilor vamale ale Republicii Moldova și Transnistriei” din 7 februarie 1996, dar și declarația comună și cele patru protocoale privind armonizarea legislației vamale, garantarea investițiilor, stimularea mass-media, semnate în rezultatul a două întâlniri dintre Voronin și Smirnov în 2001. Apoi a urmat cel mai controversat document semnat de ambele părți – Protocolul privind „recunoașterea reciprocă” a actelor emise pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv a „pașapoartelor” transnistrene. Complicații și mai mari au apărut după întâlnirea lui Voronin și

Smirnov de la Moscova, la 18 martie 2009, când în prezența președintelui rus Medvedev ei au semnat o declarație care dezavantaja serios RM, UE și SUA, punând pe picior de egalitate „Moldova și Transnistria”. Respectiv, Federația Rusă a obținut angajamentul Moldovei de a păstra actualul format de menținere a păcii până la soluționarea conflictului, ceea ce reprezenta o doleanță mai veche a Rusiei de a menține prezența sa militară sub formă de pacificatori ruși și trupe paramilitare ale regimului din stânga Nistrului.

Cum apreciați cauzele și efectele concesiilor Chișinăului în raport cu partea transnistreană? Ce influență au avut ele asupra interesului național al Republicii Moldova?

În al șaselea rând, eforturile întreprinse după Summit-ul OSCE de la Istanbul, care prevedea angajamentele asumate de Rusia de a-și retrage până la sfârșitul anului 2002 trupele și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova, nu au dat rezultate scontate. Cauza principală a fost greșelile metodologice, de natură tactică și strategică, comise de către autoritățile moldovenești pe parcursul anilor. Concesiile unilaterale de principiu făcute de oficialitățile de la Chișinău, în dorința de a înfrunța pretențiile liderilor de la Tiraspol și de a-i încuraja pe aceștia să adopte o atitudine constructivă la masa de tratative fără a obține reacții reciproce adecvate, au avut un efect invers. Cedările serioase în consecință ne-au vulnerabilizat și subminat pozițiile, fiind concepute în esență ca tratate dintre doi subiecți egali de drept internațional. De toate acestea a profitat din plin regimul de la Tiraspol, îndeosebi de ștampilele vamale și de recunoașterea dreptului de a întreține relații externe în domeniul comercial-economic, de conceptele de federalizare și de „stat comun”, de tratarea ca parte egală la negocieri, pentru a-și edifica și întări structurile unei entități secesioniste cu ambiții de a fi recunoscute ca stat independent. În acest context, Federația Rusă a promovat în permanență o poziție dublă în raport cu Transnistria: pe de o parte, o recunoaște oficial ca parte a Republicii Moldova, iar, pe de altă parte, susține neoficial toate

atributele Transnistriei ca stat independent. Astfel, s-a creat un paradox: *de jure* regiunea transnistreană este parte componentă a Republicii Moldova (fapt recunoscut în general de toate statele, inclusiv Rusia), dar *de-facto* a devenit stat autodeclarat cu toate atributele necesare statale.

Cum astfel de poziție a Federației Rusei față de regiunea transnistreană influențează interesul național al Republicii Moldova?

În al șaptelea rând, problema principală a conflictului ține de elaborarea și adoptarea statutului juridic special al regiunii transnistrene în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, acestea fiind valorile majore ale interesului național al țării. Experiența acumulată pe parcursul celor 31 de ani în procesul de negocieri, în esență, steril de soluționare a problemei transnistrene și caracterul epuizat, lipsit de perspectivă al statu-quo-ului modelat și impus în raioanele de est ale Republicii Moldova, indică clar necesitatea readucerii negocierilor în sistemul de coordonate juridice, adică ale dreptului internațional și ale celui intern al Republicii Moldova. Subiecții dreptului internațional implicați în procesul de negocieri nu trebuie să creeze dreptul, ci mai degrabă să încerce aplicarea lui. În cadrul aplicării dreptului va fi posibilă separarea noțiunilor care se utilizează în cadrul negocierilor și presupuselor prevederi în reale și false. Politica și geopolitica se vor retrage pe planul doi, iar sursele materiale veridice ale dreptului vor trece pe prim-plan.

Cum vedeți în perspectivă statutul juridic special pentru regiunea transnistreană?

Actualmente, când Federația Rusă deja mai bine de doi ani dezvăluie un război nejustificat împotriva Ucrainei, când supune Republica Moldova unui imens război hibrid ce cuprinde diverse domenii, îndeosebi cel propagandistic, de falsificare a realităților țării noastre, a obiectivelor ei proeuropene, a devenit deja nefuncțional formatul „5+2” de soluționare a conflictului transnistrean. Partea

ucraineană ca participantă în acest format a declarat în mod principal imposibilitatea ei de a fi alături de statul agresor Federația Rusă față de Ucraina în atare format. Asemenea poziție o are și Republica Moldova vizavi de acest format ca fiind unul nefuncțional.

Ce format vedeți capabil să contribuie în perspectivă la soluționarea conflictului transnistrean? Și cum noul format va influența procesul de promovare a interesului național al Republicii Moldova?

Obținerea de către Ucraina și Republica Moldova a statutului de state candidat de aderare la Uniunea Europeană, precum și începutul în viitorul apropiat al negocierilor de aderare, sunt în prezent evenimente cruciale pentru ca liderii de la Tiraspol să înțeleagă că acum se intră într-o fază nouă în care vechile reguli de joc pe care le-au practicat din anii 1990 încoace își încetează valabilitatea. Transformarea internă democratică a țării noastre trebuie să devină adevăr în ultimă instanță și să plaseze Chișinăul în categoria partenerilor previzibili, cu care se pot crea relații amicale și care trebuie ajutat în realizarea proiectului integraționist european, inclusiv la capitolul soluționarea conflictului, și a perspectivei de promovare a interesului național. Urmare a reformelor instituționale implementate, autoritățile moldovenești trebuie treptat să pună în valoare întregul set de instrumente necesare pentru soluționarea problemei transnistrene.

Statutul Republicii Moldova de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană și negocierile de aderare pentru ca țara noastră să devină către 2030 membru al UE pune pe ordinea zilei întrebarea:

„Ce va fi în perspectivă cu regiunea transnistreană, va rămâne ea în raport cu Republica Moldova din nou în calitate de conflict înghețat?”. Răspunsul la această întrebare decurge în mod clar din mesajele conducerii țării noastre, în particular ale Președintei Maia Sandu, dar și din mesajele conducătorului delegației UE în Moldova Ianis Majeiks, care menționa următoarele: „Procesul de reintegrare a

Transnistriei se va desfășura în paralel cu cel de eurointegrare a Republicii Moldova”.

Cum vedeți perspectiva impactului problemei transnistrene asupra procesului de promovare a interesului național în contextul eurointegrării Republicii Moldova?

Din cele menționate concluzionăm că rezolvarea conflictului transnistrean este o prioritate incontestabilă a statului Republica Moldova și orice guvernare trebuie să își asume responsabilitatea plină, precum și riscurile pentru restabilirea integrității teritoriale a țării, ca necesitate fundamentală a interesului ei național. Perspectiva reală de soluționare a problemei transnistrene depinde de eficiența diplomației moldovenești, de gradul de încredere reciprocă și cooperare cu partenerii străini, în primul rând cu UE și SUA, de insistența, tenacitatea guvernării în dialogul constructiv cu România, Ucraina și, desigur, cu structurile europene vizavi de aderarea la Uniunea Europeană.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin trăsăturile esențiale ale conflictualității de interes național?
2. Caracterizați tipurile de conflict de interes național.
3. Ce funcții și disfuncții ale conflictului de interes național cunoașteți?
4. Care sunt principiile și procedeele de soluționare a conflictului de interes național?
5. Analizați caracterul și proporțiile consensului între forțele purtătoare de interes național.
6. Prin ce niveluri de consens se distinge interesul național al Republicii Moldova?
7. Elucidați trăsăturile principale ale conflictului transnistrean în raport cu interesul național al Republicii Moldova.
8. Cum apreciați formatul actual de soluționare a diferendului transnistrean din punctul de vedere al eficienței și al perspectivei de promovare a interesului național al Republicii Moldova?

9. Cum vedeți perspectiva soluționării conflictului transnistrean și a influenței acestuia asupra interesului național în contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană?

Tematica pentru studiul individual:

1. Dimensiuni de conflict ale interesului național: corelații de esență și tipologice.
2. Conflictul de interes național al Republicii Moldova între funcții și disfuncții.
3. Reactualizarea relațiilor de consens în promovarea interesului național al Republicii Moldova.
4. Capacitățile de promovare a interesului național al Republicii Moldova din perspectiva relației „soluționarea conflictului transnistrean *versus* aderarea la Uniunea Europeană”.

Bibliografie:

1. Bucătaru, I., Mînăscuță, C., Svetlicinîi, R. Conflictul politic. În: *Politologie: Manual*. Chișinău: CEP USM, 2007.
2. Creangă, I., Popa, V. *Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
3. Cerba, V. Aspecte privind modalitățile de realizare a securității naționale în contextul problemelor existente în procesul de reglementare a diferendului transnistrean. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”*. Chișinău: S. n., 2020.
4. *Conflictele atipice ale secolului al XXI-lea* /Stan Anton (coord.). București. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2015.
5. Coser Lewis, A. *Conflict and Consensus*, 1984.
6. Hîrbu, D., Kurtskalia, A. Conflictul teritorial – concept, structură și forme de manifestare. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”*. Chișinău: S. n., 2020.
7. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*: Chișinău: CE USM, 2001, p. 271-273, 289, 290-297.
8. Saca, V., Anton, T. Rolul potențial al actorilor internaționali în soluționarea conflictului transnistrean înghețat. În: *MOLDOSCOPIE (probleme de analiză politică)*, 2009, nr.1 (XLIV).

9. Saca, V. Conexiunea factorilor conflictuali și consensuali în relațiile de tip tranzitoriu. În: *Republica Moldova la începutul mileniului III: realități și perspective*. Chișinău, 2001.
10. Țăranu, A. Conflictul din raioanele de Est. În: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015.
11. Țveatcov, N. *Conflicte politice din Republica Moldova: retrospective și oportunități*. Chișinău: S. n., 2013.
12. Глава делегации ЕС в Молдове: „Процесс реинтеграции Приднестровья можно вести параллельно с евроинтеграцией” <https://tv8.md/ru/2023/10/19/glava-delegatsii-es-v-moldove-protsess-reintegratsii-pridnestrovyia-mozhno-vesti-parallelno-s-evrointegratsiei/242171>
13. Бобрик, С., Игонина, Е., Шишов, А. *Конфликты национальных интересов и формы их проявления на различных этапах мирового развития* <https://prezi.com/p/wdy4bclijltw/presentation>

Tema 11. INTERESUL NAȚIONAL ÎN TIMP ȘI SPAȚIU

Conținuturi:

- 11.1. Timpul și spațiul sociopolitic – resurse imanente ale interesului național
- 11.2. Metrica și topologia interesului național în timp și spațiu
- 11.3. Variabile de timp și spațiu ale interesului național în contextul politicii interne și externe

Obiective:

- să definească noțiunile de timp și spațiu ca resurse ale interesului național;
- să identifice capacitățile trecutului și prezentului de acumulare a interesului național;
- să analizeze factorii structurali de timp și spațiu ai interesului național;
- să caracterizeze aspectele metrice și topologice ale interesului național;
- să compare ritmurile de funcționare a interesului național în timp și spațiu;
- să specifice timpul și spațiul interesului național la capitolul relații internaționale;
- să evalueze fazele critice ale interesului național în spațiile secesioniste;
- să propună proiecte de eficientizare a relației timp și spațiu-interes național al Republicii Moldova.

Termeni-cheie: *geo-cronometria interesului național, resursa spațială și de timp a interesului național, metrica interesului național, topologia interesului național, eficiența de timp și spațiu a interesului național, spații de ascensiune a interesului național, spații critice de interes național, perioade de timp ale interesului național.*

Repere de conținut:

11.1. Timpul și spațiul sociopolitic – resurse imanente ale interesului național

Interesul național, ca fenomen social, se manifestă prin diverse dimensiuni de timp și spațiu. Acestea reprezintă abstracții firești de o înaltă semnificație valorică, de un înalt grad de legătură, coexistență, dar și de confruntare a actorilor ca exponenți sau purtători ai interesului național. Timpul și spațiul sociopolitic, luate ca un întreg, alcătuiesc scheme complexe de reglementare, normare și localizare a tot ce ține de manifestarea succesivă sau relativ rapidă a intereselor și relațiilor sociale, inclusiv a interesului național.

Pornind de la locul și rolul său deosebit în dimensiunea geocronometrică istorică și actuală a socialului, *interesul național vine a fi prezentul structurat între trecut și viitor, în care trecutul se impune în mare parte în calitate de cauză, iar viitorul – de scop al acestui interes*. Atare fapt permite a interpreta interesul național drept punct de legătură a timpurilor politice (de obicei, contradictorii, parțial opuse) în anumite coordonate de spațiu, a timpului rămas în istorie și a celui care urmează să apară în limite locale, naționale, regionale, internaționale. Adică, acest interes, localizat în coordonatele de spațiu, dispune de însușiri ale trecutului și prezentului care întruchipează în sine experiența, evenimentele, rezultatele timpului sociopolitic trecut, pe de o parte, și materialul sociopolitic (necesități, idei, scopuri, preferințe) al viitorului. În acest context interesul are sau tinde să aibă permanent un caracter intens, activ de sens și de influență: fie de acumulare valorică, de re-actualizare a valorilor trecutului sau de trecere a valorilor prezentului în trecut; fie de elaborare a scopurilor și sarcinilor centrate asupra viitorului sau de realizare a acelor scopuri și sarcini ce transformă viitorul în prezent.

Cum înțelegeți caracterul intens, activ în timp al interesului național al Republicii Moldova?

Înșușirile în timp și spațiu ale interesului național sunt diverse. Ele se împart în generale și particulare și depind de reglementările politicului, care deține pârghiile puterii. Din însușirile generale fac parte:

- caracterul universal de manifestare al interesului național, adică capacitățile acestuia de a se extinde asupra tuturor dimensiunilor sociale și non-sociale posibile în timp și spațiu;
- caracterul de inițiere, deci de impact primar al actorilor interesului național, adică al celor care inițiază și promovează transformările sociale întru dezvoltarea acestui interes în timp și spațiu;
- caracterul de penetrare geo-cronometrică de către interesul național a câmpului diverselor transformări sociale;
- caracterul de îmbinare geo-cronometrică a interesului național cu câmpul de necesități și scopuri ale reformării sociale.

La al doilea grup de însușiri ale interesului național raportăm trăsăturile specifice pentru timpul și spațiul în parte a acestuia. Ele pot fi diferite, alcătuind *grosso modo* însușirile metrice și topologice de interes național. Acestea vor fi examinate în subiectul al 2-lea al temei curente.

Din cele menționate deducem că timpul sociopolitic este o resursă indispensabilă a interesului național, în general, și a politicii și puterii, în particular.

Ce înțelegeți prin resursă de timp a interesului național al Republicii Moldova?

Fără această resursă interesul nu are posibilități evolutive nici ca factor integral, dar nici la capitolul de componente în parte ale sale. În acest sens este iminentă necesitatea unui etalon care să ne dea posibilitatea de a compara procesele diverse ale societății, inclusiv ale interesului național, de a compara evoluția și schimbarea acestuia la

diferite etape. Iar acest etalon este timpul. Aici e aplicabilă opinia lui Alvin Toffler, care menționa că *fără timp schimbarea nu are niciun sens, iar fără schimbare timpul s-ar opri pe loc*. Adică, fără a cunoaște legătura între aceste două variabile nu e posibil de evaluat rolul factorului de timp ca resursă a interesului național. Timpul poate fi conceput ca intervale în cursul cărora au loc evenimente ce pot menține, consolida sau slăbi această resursă.

Goana după această resursă, numită în lexiconul politologic „câștig de timp”, constituie unul dintre scopurile și una dintre sarcinile principale ale politicii, inclusiv în raport cu interesul național.

Dați exemple de câștig de timp pentru interesul național.

În lupta politică dintre actorii purtători de interes, acest scop, această sarcină a câștigului de timp este de a întrece, a depăși acțiunile oponentului, de a preveni evenimentele. Manevrarea timpului față de interesul național reprezintă unul dintre principiile strategiei și tacticii politice, care constă în abilitatea actorului de a preîntâmpina și nu de a aștepta evenimentele. Adică, nu de a ajunge din urmă timpul pierdut, ci de a crea rezerva acestuia. Deci, e necesară o poziție activă a actorului pentru a dispune de resursa de timp a interesului național.

Cum apreciați capacitatea actorului din Republica Moldova privind resursa de timp a interesului național?

Nu mai puțin importantă ca resursă a interesului național este și spațiul sociopolitic. Acesta se impune mai întâi ca o resursă specifică materială a politicii, în cadrul căreia se manifestă interesul național. Totodată, spațiul se impune și ca resursă funcțională a interesului respectiv.

Cum înțelegeți legătura între cele două resurse – materială și funcțională a interesului național, dar și între resursa timpului și resursa spațiului pentru promovarea interesului național al Republicii Moldova?

Dacă caracterul material al spațiului corespunde de obicei cu granițele geografice ale statului, ale diferitor regiuni ale acestuia în

cadrul cărora este localizat interesul național, atunci dimensiunea funcțională a spațiului reflectă capacitățile de manifestare și influență a acestui interes, de susținere și promovare a lui în limite concrete de timp. În acest sens este semnificativă legitimitatea interesului național, recunoașterea lui la nivel național, regional și internațional.

11.2. Metrica și topologia interesului național în timp și spațiu

După cum s-a menționat deja, interesul național se distinge prin anumite trăsături specifice de timp și spațiu, care alcătuiesc metrica și topologia acestuia. Atare fenomene sunt împrumutate și adaptate în științele sociale, inclusiv în teoria interesului național, din științele naturale, reale, îndeosebi din domeniul matematicii.

Cât privește indicii metrici ai interesului național, ei reflectă unitățile lui de măsură, ponderea lui în limite concrete de timp și spațiu. În acest sens, *metrica reprezintă în sine un sistem de coordonate, care în raport cu interesul este axat pe capacitățile cantitative, dimensionale ale acestuia.*

În politică și, respectiv, în științele politice, ca și în natură sau în cosmos și, respectiv, în științele naturale și în cosmologie, acționează metrica dependenței spațiului de densitatea medie a materiei (substanței) politice sau a materiei naturale. Așa cum științele naturale prevăd trei cazuri de evaluare a fenomenului natural (fix, mai puțin, mai mult), științele politice de asemenea evaluează trei însușiri metrice ale interesului național. Pornind de aici, teoria și practica sociopolitică în timp și spațiu cunoaște *mărimi fixe, mărimi mai mici și mărimi mai mari* ale fenomenelor, inclusiv ale interesului național. Aceste mărimi sunt vizate într-un fel sau altul de politicile geo-cronometrice interne și externe, dar și de impactul regional și internațional al europenizării, globalizării etc.

În primul caz – mărimea fixă – interesul național are caracter relativ constant, se conduce de neutralitatea actorilor. *În al doilea caz* – mărimea mai mică – interesul național are capacități relativ slabe, reduse de manifestare. Purtătorii săi sunt actorii dependenți, insuficienți ca valoare din punct de vedere teritorial și funcțional (de ex., teritorii controlate, colonii, semicolonii ș.a.). *Iar în cazul al treilea* – mărimea mai mare – atestăm activitatea unor purtători energici de interes național, cu resurse solide în plan politic, economic etc. Ei trec prin faze expansioniste, monopolizează inițiativa la nivel regional, internațional. La acești actori raportăm: marile puteri, arbitrii internaționali, liderii regionali etc.

Deci, cele trei însușiri metrice ale interesului național depind de caracterul și potențialul capacităților, energiciei purtătorilor săi, de gradul lor de impunere și influență asupra politicii interne și externe, de locul și rolul lor în politica internațională etc. Prima variantă (fixă) este legată de sistemele politice inerte, de actorii politici inerți.

Cum înțelegeți astfel de sisteme și astfel de actori?

A doua variantă caracterizează tipul de sistem dominat, depresiv, încetinit.

Exemplificați acest tip de sistem.

A treia variantă caracterizează sisteme cu mișcări accelerate ale actorilor, mișcări intense, care uneori prin intermediul politicilor expansioniste duc la deformări de interes național.

Dați exemple din spațiul ex-sovietic.

Metrica interesului național vine a fi o manifestare a unor forțe politice în câmpul puterii, așa cum metrica câmpului de gravitație în fizică. În acest sens apare întrebarea: care este cauza evoluției în timp și spațiu a interesului național din punct de vedere metric? Răspunsul poate fi asociat cu cauza câmpului geometric, care ține de distribuirea unor mase. Așa cum în științele naturale există legi, tot așa în științele politice trebuie să existe o legitate fundamentală care să prescrie cum interesul național se corelează cu distribuirea materiei politice.

În mecanica clasică legea respectivă se manifestă prin formula pătraților inversi cu ecuația lui Puason. În teoria relativității este introdusă ecuația lui A. Einstein. În politicile de timp și spațiu baza legăturii geometriei câmpului cu repartizarea materiei politice o formează niște corelații fine, subtile ce țin de cauze și efecte greu de identificat și, respectiv, de explicat.

Ce opinie aveți în acest sens?

În această ordine de idei, metrica interesului național, adică însușirile sale metrice (cantitative), au multiple condiționări, cauze, între care și globalizarea cu diferitele sale modele. La acestea din urmă raportăm: a) modelul lumii sistemice al lui I. Wallerstein; b) modelul culturii globale; c) modelul societății globale; d) modelul sistemului global ș.a. În pofida unor deosebiri, majoritatea modelelor globalizării au și însușiri generale, ceea ce permite nu doar specificarea, ci și generalizarea rolului lor în raport cu însușirile metrice ale interesului național.

Ce este comun pentru aceste și alte modele ale globalizării în raport cu însușirile geo-cronometrice ale interesului național? (a se vedea: Saca V., Rusnac Gh. Transformările sociopolitice din spațiul postcomunist între factorii globali, regionali și locali. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2017, nr.2 (LXXVII))

Care este specificul invaziei globalului în cele trei câmpuri metrice ale interesului național al Republicii Moldova la etapa actuală?

Însușirile topologice (proprietățile unor fenomene neschimbătoare față de unele transformări) ale interesului național, spre deosebire de cele metrice, sunt de natură calitativă. Ele caracterizează interesul în timp și spațiu de pe pozițiile unor dihotomii (bifurcații, diviziuni în două părți opuse ale fenomenului): omogenității/diversității, izotropității/anizotropității, ritmicității/aritmiei, ordinii/haosului, stabilității/instabilității ș.a.

Vedeți careva corelații între aceste dihotomii? Atunci cum le înțelegeți?

Aceste însușiri dihotomice de interes național vizează toate câmpurile sale geo-cronometrice cu însușiri metrice. Adică, capacitățile dihotomico-calitative ale interesului național se regăsesc, în funcție de tendințele concrete ale unităților de timp și spațiu, în aria metrică-cantitativă a acestui interes.

Pentru a percepe adecvat însușirile topologice ale interesului național este necesar să se țină cont de două trăsături ale structurii acestui interes: a) structuri care există ca scop, ele reprezentând un anume scop al interesului; b) structuri care întruchipează construcții neregulate ale proceselor din cadrul interesului. Acestea sunt în mod neuniform divizate în diferite spații. Axele lor de simetrie, suporturile sunt plasate în direcții diferite de timp și spațiu.

Pornind de la a doua trăsătură a structurii de interes național, acesta există printr-o rețea bipolară de coordonate geo-cronometrice ce alcătuiesc însușirile sale dihotomice. Ele depind în timp, în mare parte, de provocări atât interne, cât și externe care fie că le deschid în anumite puncte spațiale calea manifestării și dezvoltării, fie că le deformează, știrbindu-le din semnificația primară.

O însușire dihotomică-cheie a interesului național este cea a omogenității/diversității (eterogenității) sale. Aceasta înseamnă că interesul respectiv are în timp și spațiu diferite puncte de manifestare, cu capacități calitative, de autonomie care se opun. Însușirea dată este determinată de diferențierea diferitor arealuri politice ale unuia și aceluiași interes, apariția în anumite segmente ale acestora a deosebirilor morfologice și funcționale. În cadrul diferențierilor respective distingem:

- Rolul de centre politice pentru unele spații (concentrarea guvernelor, instituțiilor politice, birocrăției, intelectualității) și de periferii pentru alte spații;

– Rolul de forță legitimată sau nelegitimată în structurile geocronometrice de interes. În unele țări, de rând cu forțele oficiale ale guvernării, există și cele neoficiale ale opoziției, care sunt și de natură secesionistă (Abhazia, Osetia de Sud, Karabahul de Munte, Transnistria, Kosovo);

– Teritorii cu teme istoric, cu principii istorice, iar de aici și cu pretenții de a le moșteni în timp (de ex., după cel de al II-lea război mondial, fără a ține cont de documentele oficiale, Japonia pretinde la unele spații din Rusia (din Sahalin) sau Ungaria la Transilvania;

– Teritorii cu teme etnic, în care se accentuează apartenența național-etnică;

– Teritorii cu teme teritorial, unde sunt concentrate clanuri regionale, întovărășii, în care adesea se produc ciocniri de clan;

– Teritorii cu teme industrial, care denotă deosebiri esențiale între statele dezvoltate și cele slab dezvoltate. Procesele globalizării și mai mult adâncesc aceste deosebiri.

Încercați să aplicați această însușire dihotomică la interesul național al Republicii Moldova. Procedați la libera alegere vizavi de diferențierile enunțate, dar să fie conformă interesului național al țării noastre.

O altă însușire dihotomică a interesului național – cea a izotropiei/anizotropiei – ține de inegalitatea direcțiilor dezvoltării intereselor, de existența unor sisteme privilegiate de interese specifice sau a unor vectori privilegiați în cadrul interesului național. Însușirea respectivă reflectă confruntări poziționale; protecționism (de ex., apărarea producătorilor proprii din partea concurenței din afară, stimularea exportului și limitarea importului), exemplu bun de protecționism fiind Japonia; ne-echivalența mărfurilor în direcția Nord-Sud, Apus-Răsărit, ce duce la dependență politico-statală, la discriminarea unor țări, regiuni, popoare; existența undelor geopolitice; existența sferelor de influență, a blocurilor; existența valurilor de migrație; existența identităților valorice cu aspecte

socioculturale, patrimoniale, confesionale, comerciale, militare, psihologice, geopolitice etc.

Următoarea însușire dihotomică a interesului național – cea a ritmicității/aritmiei – caracterizează volumul de dimensiuni valorice în cadrul interesului, existența acestuia în spații pluriaspectuale, pluriritmice. În cadrul acestei trăsături distingem:

- vectori opuși de interes, adică orientarea acestuia prin purtătorii săi spre scopuri, valori, principii diferite;
- faze de interes național. Coordonatele de fază ale acestuia sunt potențialele lui economic, demografic, geostrategic etc. Fazele în timp și spațiu ale interesului se caracterizează prin anumite particularități ce întruchipează schimbări de configurații geopolitice: a) stabilitatea, când însușirile sistemelor politice se abat de la liniile mișcărilor optime, intimidând legile mișcării, dar cu timpul se întorc la albia inițială, la cursul inițial; b) păstrarea imaginii de fază cu intimidarea legilor mișcării; c) restaurarea fazelor, când însușirile sistemului politic, în mersul mișcării, capătă configurații inițiale. De ex., posibilitatea restabilirii unor structuri politico-statale în Republica Moldova – a județelor. Sau posibilitatea reintegrării teritoriale a Republicii Moldova, la fel și a Georgiei, Ucrainei.

În ce raport se află factorii ritmici și cei aritmici în evoluția interesului național al Republicii Moldova?

O altă însușire dihotomică a interesului național este cea a ordinii/ haosului. Ordinea reflectă ideea structurării interesului, a regularității sale vitale, a stabilității în fața unor influențe. În acest sens, spațiul interesului este o totalitate continuă de substanțe național-statale, uni-tipice după parametrii lor sociali, economici, culturali, istorici, geografici. La baza noțiunii de ordine a spațiului de interes se află trei factori:

- factorul de reper, când în multitudinea de linii ale vectorilor independenți ai interesului (de la est spre vest sau invers) se

observă o redisolcare a materiei sociopolitice conform regulii: de la unitarism la federalism, de la totalitarism la democrație;

- factorul impulsurilor de răspândire politică a interesului de la un landsaft politic la altul;
- factorul pasionalității, care în linii generale corespunde dezideratului: „cine vrea să schimbe lumea trebuie mai întâi să se schimbe pe sine însuși”. De ex., spiritul național în perioada de refacere după război a Germaniei, Japoniei, Italiei se caracterizează prin pasionalitate (pasionalitatea nemților era orientată spre a renaște Germania cu ajutorul unei noi idei – idee nouă și puternică, care să acopere spațiul vechii idei – național-socialiste).

Ce exemple de pasionalitate pot fi aduse în evoluția interesului național al Republicii Moldova?

Ordinea câmpului interesului național poate fi percepută la justa valoare în corelație cu opusul său: dezordinea, haosul. Acesta din urmă ocupă locul său specific, indispensabil în cadrul câmpului de interes. Haosul are un rol nu mai puțin important decât ordinea. O nouă ordine, de obicei, urmează odată cu conștientizarea și evaluarea unei anumite stări de haos. Adică haosul, în funcție de capacitățile actorilor puterii de a-l înțelege și interpreta adecvat, poate deveni izvor al ordinii.

Cum înțelegeți dihotomia ordine-haos a interesului național în condițiile provocărilor interne și externe cu care se confruntă Republica Moldova ?

În cele din urmă, o semnificație aparte revine *stabilității/instabilității, ca însușire dihotomică specifică a interesului național*. Stabilitatea e responsabilă de autopăstrarea structurilor sociopolitice de interes, de capacitatea acestora de a-și restabili starea inițială, ritmurile existenței și manifestării.

Stabilitatea permite interesului național:

- să reziste în timp în fața presiunilor, vulnerabilităților, nemulțumirilor, decăderilor;

- să se amplaseze adecvat în limitele sale spațiale proprii de manifestare;
- să nu-și piardă integritatea valorică și specificitatea geocronometrică.

Cum se manifestă interesul național al Republicii Moldova la capitolul stabilității, dacă ținem cont de aceste trei ipostaze?

Stabilitatea de interes național se menține prin asigurarea securității naționale. Aceasta, la rândul ei, este condiționată de starea integrității teritoriale, mobilității, adaptabilității populației, a culturii naționale.

Pierderea stabilității se desfășoară prin pierderea organizării, unității, coeziunii elementelor structurii sociopolitice. Atare situație este rezultatul: influențelor violente (agresiuni) sau non-violente; transferului din stări mai ordonate în stări mai puțin ordonate. Acest transfer este argumentat în teoria catastrofelor.

Stările interesului național cunosc trei poziții cu caracter diferit: de progres, de finalitate, de mișcare ciclică. De aceea, transformările, schimbările din cadrul interesului au loc în condiții de instabilitate, inclusiv maximă. Instabilitatea, ca și haosul, este indispensabilă procesului de funcționare a interesului național. În viziunea savantului I. Prigogine, „dacă sistemul este structural stabil din punctul de vedere al invaziilor unor noi elemente, atunci un nou regim de funcționare a lui nu are loc, elementele noi se distrug” (И. Пригожин, И. Стенгерс. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. Москва: Прорпесс, 1986).

Desigur, o instabilitate puternică ce condiționează progresul, de obicei, este caracteristică nu întregului sistem al interesului. Ea este localizată în anumite segmente ale acestuia ce asigură auto-dezvoltarea.

Argumentați rolul instabilității și haosului în raport cu stabilitatea și ordinea pentru interesul național al Republicii Moldova.

Însușirile dihotomice sus-menționate ale interesului național, dar și altele cu caracter dihotomic, permit acestuia să evolueze în timp și spațiu ca fenomen firesc, cu părți opuse, dar care se condiționează una pe alta. Supradominarea uneia asupra alteia înseamnă, de obicei, deformarea manifestării interesului. În cele mai dese cazuri deformările apar atunci când câmpul interesului este dominat de partea dihotomică opusă – a instabilității, haosului, aritmiei etc.

11.3. Variabile de timp și spațiu ale interesului național în contextul politicii interne și externe

Timpul și spațiul de manifestare a interesului național au caracteristici atât obiective, cât și subiective. Obiectivitatea rezultă din însăși existența ca atare a diferitelor variabile, dimensiuni geocronometrice ca suport *de facto* al interesului național. Iar subiectivitatea de timp și spațiu al acestui interes este determinată de anumite influențe, roluri care vin din interiorul și din afara interesului pentru a-i reglementa acestuia procesele de folosire adecvată a timpului și spațiului său, de încadrare a lor în anumite programe, proiecte strategice de susținere și promovare a interesului național – sociopolitice, socioeconomice, socioculturale etc.

Ce programe și proiecte cunoașteți în acest sens în Republica Moldova?

Atare roluri și influențe sunt legate preponderent de capacitățile instituționale, relaționale, normative și valorice ale politicului atât de natură internă, cât și externă. E important că ambele politici – internă și externă – sunt axate direct pe coordonate de timp și spațiu ca fiind indispensabile interesului național. În această ordine de idei vom puncta următoarele trăsături în timp și spațiu ale interesului național în contextul politicii interne și externe:

Unu, pentru interesul național în dimensiuni geo-cronometrice politicile internă și externă sunt factorii vitali de exprimare a necesităților, utilităților, dar și a avantajelor lui prin intermediul organizării și desfășurării nemijlocite a procesului sociopolitic, relațiilor, evenimentelor sociopolitice, prin asigurarea timpului de viață a ideii naționale, a comportamentului și activității actorilor purtători de interes. Adică, politicile respective promovează cu adevărat interesul național doar atunci când pun în valoare de timp și spațiu actorii acestuia, legăturile dintre relațiile, ideile, teoriile de care ei se conduc, comportamentele și activitățile lor.

Cum apreciați în acest caz politica externă a Republicii Moldova?

Doi, o politică internă și externă necesară interesului național presupune capacități suficiente de asigurare a continuității valorice în anumite limite de timp și spațiu. Adică, interesul național are nevoie nu de rupturi între trecut, prezent și viitor, ci de acumulări și creări de valori (cunoștințe, convingeri, deprinderi, experiență etc.), de legături valorice ale diferitor timpuri într-un anumit spațiu. Aceasta este logica firească a dezvoltării sociale în contextul diferitelor situații geo-cronometrice de interes. De ea politicile trebuie să țină cont, să se conducă la diferite etape de legitimare și promovare a interesului național.

Cum explicați logica respectivă a acumulărilor și creărilor de valori ale politicilor respective între trecut, prezent și viitor în contextul dimensiunilor de interes național al Republicii Moldova?

Trei, după cum demonstrează practica geo-cronometrică a interesului național din țările în tranziție spre democrație, timpul relațiilor din cadrul politicii interne și externe întru promovarea acestui interes se distinge prin diferite ritmuri, cunoscând în unele spații, odată cu evenimentele sociopolitice, o funcționalitate intensă, o accelerare a vieții sociale orientate spre realizarea unor procese sociopolitice de mare rezonanță, spre mobilizări în masă și rezolvarea

de sarcini primordiale pentru societate. Sau în alte spații (de exemplu, în țările cu tranziții târăgănite) timpul respectiv poate avea trăsături extensive, stagnante. De aceea, unele forțe purtătoare de interes național se află în perioade de ascensiune și mari transformări sociale, de reforme structurale, iar altele, dimpotrivă, de stagnare și criză. Primele, de obicei, trăiesc cu prezentul și viitorul, celelalte trăiesc respectiv cu trecutul politic.

Cum înțelegeți astfel de orientări în timp ale purtătorilor de interes național din diferite regiuni ale Republicii Moldova?

Patru, dat fiind că timpul interesului național cunoaște în cazul societății în tranziție spre democrație atât faze critice, legate de deficitul de timp în soluționarea unor sau altor probleme („timpul pierdut”), de târăgănarea timpului sociopolitic („timpul stagnării”), cât și perioade intense ale timpului, axate pe soluționarea la timp a problemelor sociale, pe ieșirea la timp din crizele sociopolitice și avansarea cursului reformării democratice; o sarcină de prim ordin a politicii interne și externe constă în folosirea eficientă și rațională a timpului. Adică, eficiența de timp o asociem cu eficiența politicilor respective, cu acel grad de eficiență care este direct proporțională gradului de cultură politică din societate, inclusiv al actorilor puterii, gradului de raționalitate al procesului politic, nivelului de abilitate politică (arta discuțiilor politice), de radicalism al deciziilor politice, de percepere adecvată a obiectivelor sociale și de responsabilitate politică.

Cum înțelegeți impactul politicii externe asupra eficienței de timp a interesului național al Republicii Moldova?

Cinci, un factor obiectiv al eficienței de timp a interesului național este corelarea lui cu particularitățile funcționale ale spațiului politic. În acest sens, un spațiu mai complex, mai variat, mai întins poate să târăgăneze desfășurarea timpului de interes, să formeze unele pauze în procesul politic. De exemplu, în transmiterea puterii, în elaborarea și realizarea deciziilor etc.

Ce exemple de astfel de influențe ale spațiului politic asupra timpului de interes național cunoașteți în cazul politicii interne și externe a Republicii Moldova?

Șase, evoluția interesului național în contextul politicii interne și externe este direct legată de criteriul teritorial, fizic al relațiilor politice, care reflectă spațiul puterii, al instituțiilor, ideilor, devizelor, mesajelor, proceselor politice. Pornind de aici, politicile internă și externă sunt chemate să asigure manifestarea interesului național atât în spațiul integral al statului, cât și în regiunile în parte ale acestuia. Or, politicile respective au și pârgii de impact funcțional asupra spațiilor nominalizate, îndeosebi prin intermediul puterii politice, dar și al mobilizării resurselor spațiale economice, sociale, informaționale, culturale etc. Adică, aceste politici reflectă aspectele de conținut social al acestor spații, gradul de legitimitate, recunoaștere a interesului național în diferite spații și per-ansamblu în țară, de încredere în actorii purtători de interes, gradul de autoritate, susținere și influență a lor în spațiile respective.

Cum înțelegeți legătura între spațiul teritorial (fizic) și cel funcțional (social) în relația dintre politica internă și cea externă din Republica Moldova?

Șapte, în cazul unor politici interne și externe relativ pasive, reactive spațiul integral și cel particular al interesului național încetează să fie o sferă dinamică, rațională, constructivă. Atunci limitele spațiale funcționale de influență a acestor politici, de obicei, nu coincid cu granițele politico-administrative teritoriale oficiale ale țării sau nu dețin poziții serioase în anumite regiuni. Impactul unei anumite idei, al unui anumit partid, lider poate fi cu autoritate în cadrul unei regiuni și cu pondere slabă, neînsemnată în alte regiuni. Aceasta se răspândește și asupra rezultatelor procesului decizional al guvernărilor existente – documentelor, legilor, hotărârilor etc. De aceea, spațiul politic funcțional al interesului național poate fi mai saturat, mai consistent, mai intens în unele părți ale întregului și cu mai puțin conținut social în

alte părți. Sunt și situații dramatice de deficit de integritate teritorială a statelor, inclusiv state din spațiul ex-sovietic. De exemplu, Republica Moldova, Georgia, Ucraina. Deși aceste state *de jure* sunt recunoscute pe arena internațională ca state unice și indivizibile, puterea oficială a lor nu este acceptată de regimurile anticonstituționale ale enclavelor de aici: r.m.n., Abhaziei, Osetiei de Sud, republicii populare Doneț, republicii populare Lugansk.

Cum explicați astăzi, în condițiile războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei, raportul dintre limitele spațiale funcționale ale politicii interne și externe a Ucrainei și granițele politico-administrative oficiale ale țării?

Opt, definirea granițelor și a dislocării spațiului de interes național permite politicii interne și externe să creeze o prezentare mai completă și mai dinamică a unui sistem politic real și nu normativ la care se aspiră. În astfel de sistem spațiul interesului național interacționează nu doar cu spațiile funcționale opuse, de altă natură (de exemplu, al enclavelor secesioniste), ci și cu alte tipuri de spații (de exemplu, al țărilor-arbitru), ce întrunesc calitatea de arbitru în soluționarea conflictelor. Astfel, viața politică e compusă din ciocnirea sau îmbinarea mai multor spații politice privind interesul național. Aceste spații pot fi clasificate după:

- caracterul relațiilor sociopolitice (spațiul de putere, de comunicare, de conflict, consens, de violență, de risc ș. a.);
- caracterul proceselor sociopolitice (spațiul critic, spațiul de criză ș. a.);
- după tipul dispozițiilor de masă și de grup din societate (spațiul intereselor generale și specifice, spațiul speranțelor, spațiul libertăților) și altele.

De aici deducem că spațiul interesului național nicidecum nu este o definiție neutră a unor situații politice. Pentru astfel de spațiu are loc o luptă activă de întâietate a actorilor purtători de interes. Concurența partidelor, liderilor și altor forțe politice, competiția la alegeri, lupta

pentru influență asupra politicii interne și externe – toate acestea alcătuiesc în ultimă instanță lupta pentru interesul național în societate.

Evaluează caracterul acestei lupte între purtătorii de interes național din Republica Moldova.

Nouă, spațiul interesului național, interacțiunea lui cu variabilele de timp ale acestui interes, necesită de la politicile internă și externă o corespundere adecvată de poziții, obiective, scopuri, mijloace și procese de promovare a interesului atât în interiorul țării, cât și în exterior. Ambele politici trebuie să se impună ca un întreg în câmpul interesului național, să se completeze ca formă și conținut, ca proces și rezultat.

Cum apreciați conlucrarea dintre politica internă și externă a Republicii Moldova vizavi de asigurarea unei interacțiuni adecvate între dimensiunile de timp și spațiu ale interesului național?

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin resursa de timp a interesului național?
2. În ce constă sensul resursei de spațiu a interesului național?
3. Ce înseamnă metrica interesului național din punctul de vedere al timpului și spațiului?
4. Ce trăsături topologice ale interesului național cunoașteți în dimensiuni de timp și spațiu?
5. Cum apreciați dihotomia ordine-haos adaptată la interesul național al Republicii Moldova?
6. Cum înțelegeți legătura între manifestările metrice și topologice de timp și spațiu ale interesului național?
7. Analizați impactul politicii interne a țărilor în tranziție spre democrație asupra dimensiunilor geo-cronometrice ale interesului național.
8. De ce capacități dispune politica externă a Republicii Moldova în eficientizarea timpului și spațiului de interes național?

Tematica pentru studiul individual:

1. Corelații ale timpului și spațiului ca resurse ale interesului național.

2. Corelații ale metricii și topologiei interesului național în condițiile Republicii Moldova.
3. Impactul dihotomiei ordine-haos asupra interesului național al Republicii Moldova.
4. Eficiență de timp și criză de timp în promovarea interesului național al Republicii Moldova.

Bibliografie:

1. Toffler, A. *Șocul Viitorului*. București: ANTET și LUCMAN, 2002.
2. Sandu, D. *Spațiul social al tranziției*. Iași: Polirom, 1999.
3. Sandu, D. *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării*. Iași: Polirom, 2003.
4. Popușoi, C. *Timpul și spațiul în știința contemporană*
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/497-500_1.pdf
5. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001.
6. Saca, V. Semnificațiile câmpului politic în condițiile transformărilor democratice. Dimensiuni ale puterii și opoziției. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2010, nr.1 (XLVIII).
7. Saca, V., Rusnac, Gh. Transformările sociopolitice din spațiul postcomunist între factorii globali, regionali și locali. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2017, nr.2 (XXVII).
8. Замятина, М.Ю. Модели политического пространства. În: *Политические исследования*, 1999, №4.
9. Ильин, М.В. Геохронополитика – соединение времен и пространств. În: *Вестник МГУ. Серия 12. Политические науки*, 1997, №2.
10. Карадже, Т.В. Политическое пространство/время: содержание понятий. În: *Вопросы политологии*, 2012, №2 (6).
11. Телятник, Т.Е. Политическое пространство и время как категории политической науки. În: *Журнал Евразийский Союз Ученых*, 2016, №1-3 (22).

Tema 12. INTERESUL NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Conținuturi:

- 12.1. Interesul național al Republicii Moldova și procesele integraționiste între vectorul european și vectorul estic
- 12.2. Impactul Parteneriatului Estic (PaE) asupra relației interes național-proces integraționist european. Cazul Republicii Moldova
- 12.3. Importanța Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană și a proceselor de obținere a statutului de stat candidat de aderare la UE pentru interesul național al Republicii Moldova

Obiective:

- să definească capacitatea interesului național de mobil al proceselor integraționiste;
- să compare capacitățile vectorilor european și estic în raport cu interesul național și procesele integraționiste actuale ale Republicii Moldova;
- să analizeze posibilitățile de impact al Parteneriatului Estic asupra interesului național al Republicii Moldova;
- să evalueze rolul Acordului de Asociere RM-UE în promovarea interesului național și a proceselor de asociere și integraționiste;
- să elaboreze un scenariu de manifestare a Republicii Moldova în calitate de stat candidat de aderare la UE.

Termeni-cheie: *proces integraționist european, integrare europeană, relația interes național-proces integraționist, vector european, vector estic, Parteneriatul Estic, Acordul de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, Acordul de Liber Schimb, statutul Republicii Moldova de stat candidat de aderare la UE, negocieri de aderare la UE.*

Repere de conținut:

12.1. Interesul național al Republicii Moldova și procesele integraționiste între vectorul european și vectorul estic

Teoria și practica interesului național vizează direct procesele integraționiste ale țării (interesul impunându-se drept mobil, cauză reală a acestor procese), inițiate și desfășurate atât în cadrul politicii interne, cât și externe, procese care se disting printr-o evoluție complexă și contradictorie, axată *de facto* pe valorificarea anumitor vectori. Însuși termenul „proces integraționist”, tradus din engleză (process integration), subliniază unitatea procesului și ia în considerare interacțiunile dintre diferitele operațiuni unitare, diferitele elemente valorice ale procesului respectiv. Adaptat la câmpurile interesului național, acest termen exprimă în ultimă instanță capacitățile actorilor și agenților sociopolitici de a asigura legătura firească, adică interacțiunea dintre elementele interesului, pe de o parte, și cele ale procesului integraționist, pe de altă parte.

Abordările relației interes național – proces integraționist european, luate ca fenomene ale unui întreg, ne creează părerea unei stări diferite a acestora, în aparență, uneori, opuse. De aici și apar mai multe întrebări firești vizavi de relația în cauză, de capacitățile elementelor sale în parte de influență. În acest context apar o serie de întrebări:

Este oare raportul dintre procesul integraționist european, inclusiv europenizarea vecinătății estice, și interesul național în stare să știrbească din semnificația factorului de interes al statului devenit recent membru al UE sau al statului ce aspiră să devină în viitorul apropiat acceptat în calitate de membru? Ce va fi cu interesul național dacă eurointegrarea sau integrarea răsăriteană, prin factorul centralizării europene sau răsăritene, va pune sub semnul întrebării identitatea națională, regional-statală, patriotismul local, tradițiile

progresiste locale? Este oare posibilă o perspectivă a unei conexiuni benefice, rațională, mai mult, a unui echilibru relativ între interesul național și fenomenul europenizării și eurointegrării sau integrării răsăritene?

Răspunsul la aceste și alte posibile întrebări legate de relația respectivă nu poate fi unul univoc, ci diferit. Desigur, astăzi interesul național al Republicii Moldova mai mult e legat de structurile Uniunii Europene. Aceasta se vede îndeosebi prin prisma practicii următoarelor fenomene din primele două decenii ale secolului XXI: „Politica Europeană de Vecinătate”, „Parteneriatul (PaE) Estic”, „Acordul de Asociere”, „Acordul de Liber Schimb”, „Regimul liberalizat de vize pentru cetățenii moldoveni în țările UE”, „Republica Moldova stat candidat de aderare la Uniunea Europeană”, negocieri de aderare a țării noastre la UE ș.a.

Cum înțelegeți legătura între aceste fenomene în raport cu interesul național al Republicii Moldova?

Cât privește legăturile din cadrul vectorului estic, ele sunt mai mult formale, la nivelul CSI (această structură a devenit deja una nefuncțională), însă reale rămân legăturile în parte între țările post-sovietice. De exemplu, unele relații economice, culturale între Republica Moldova și Kazahstan, Republica Moldova și Azerbaidjan ș.a. Adică, există anumite procese integraționiste (în unele cazuri suficient de reușite) cu majoritatea statelor CSI. Cele mai productive au fost până în prezent relațiile cu Ucraina și Georgia, fiindcă aceste țări sunt în felul lor unice în orientările lor spre vectorul european, spre Uniunea Europeană.

Ce legi, decizii ale Parlamentului Republicii Moldova cunoașteți în ultima vreme vizavi de legăturile țării noastre cu CSI?

Doar că e necesar, mai întâi, să se țină cont de faptul că legătura propriu-zisă dintre interesul național și europenizare/eurointegrare (cu toate dificultățile actuale), vrem noi sau nu vrem, este una firească. O europenizare vitală, fără extreme la activ, inclusiv a vecinătății estice,

de obicei, apare în rezultatul promovării unui interes național bine determinat, cu un grad suficient de substanță bazică și suprastructurală, dar și cu autosuficiență socială, care acoperă adecvat necesitățile atât interne, cât și externe ale națiunii. Un astfel de interes, la rândul său, necesită o atitudine și o manifestare pe măsură, adecvată, a europenizării, care să se desfășoare în concordanță cu păstrarea și nu cu devalorizarea unor continuități, tradiții locale, recunoscute drept benefice evoluției actuale sau unei îmbinări raționale a acestora cu factorul inovator european.

Or, relația interes național-europenizare/eurointegrare necesită a fi conștientizată și interpretată mai larg, prin prisma nu doar a unor anumite norme sau rigori, adică cum ea trebuie să fie, cât de perfect să țină cont de factorul normativ, ci și prin intermediul realităților actuale, care *nolens/volens* cuprind și abateri de la normă, de la deziderat. În sens că politicile privind această relație au un caracter complex, contradictoriu, ele fiind, în fond, nu doar cum trebuie să fie, dar și ceea ce sunt în realitate, cu anumite abateri.

Cum înțelegeți relația actuală a interesului național cu procesele eurointegrării între factorul normativ și abaterile de la normă?

Fără îndoială, un raport optim între interesul național și fenomenul europenizării/eurointegrării nu poate să-l asigure acea interpretare a europenizării care e bazată strict pe centralizări, conduceri europene (în viziunea noastră, de natură extremă) ce depășesc în totalitate identitatea națională sau care e axată exclusiv pe schimbarea granițelor teritoriale externe. Atare raport e posibil prin acea variantă definitorie a europenizării care să asigure un echilibru relativ între unitate și diversitate, inovație și tradiție, coordonarea centrală și autonomia locală. Un astfel de echilibru va asigura în ultimă instanță și continuitatea valorică în statele vecinătății estice, inclusiv ne-membre ale UE, dar orientate, prin vectorul european, spre euroasociere și euroaderare și integrare.

Cum înțelegeți fenomenul unității prin diversitate în raport cu interesul național al unei sau altei țări din Uniunea Europeană?

Pornind de la semnificațiile interesului național și ale europenizării și euroaderării/integrării, constatăm situații diferite de manifestare a relației propriu-zise. Astfel, în majoritatea țărilor Europei Centrale și de Est, cu posibilități și capacități reformatoare relativ înalte, de acțiune și de influență, care deja au realizat obiectivele-țintă ale tranziției democratice, iar în prezent le pun consecvent în valoare pe acelea axate pe consolidarea democrației, interesul național corespunde în cea mai mare parte calităților *sui generis* de coexistență și colaborare europeană, întrunind *de facto* însușiri funcționale ale unei relații postmoderne la acest capitol. Iar în țările de tipul Republicii Moldova, dimpotrivă, un interes național în devenire, cu multiple impedimente și abateri de la firesc în acumularea și manifestarea necesarului de sens, de mobil al transformărilor democratice, are capacități relativ scăzute de corelare și evoluție eficientă ca un tot cu fenomenul europenizării și posibil euroaderării și eurointegrării în perspectivă. Atare interes, raportat la europenizarea vecinătății estice, evoluează în Republica Moldova anevoios, prin mișcări turbulente sau fluctuații, prin stări dihotomice de ascensiune-declin, nu rareori deformate odată cu dominarea îndelungată a declinului, acesta fiind preponderent sub influența factorului subiectiv.

Cu toate acestea, cum și ar fi condițiile propriu-zise ale relației respective, fie favorabile sau nefavorabile, mature sau imature, încordate sau destinse, stabile sau instabile, ea necesită a fi examinată și evaluată prin prisma și traseul celor două aspecte ale politicii – intern și extern. Doar privită ca un întreg, în unitatea organică a ambelor politici, această relație poate demonstra capacități reale de promovare a obiectivelor sociopolitice în anumite limite de timp și spațiu. Politicile internă și externă se completează una pe alta, asigurând în ultimă instanță realizarea în parte, dar și concomitentă a

interesului național și a procesului integraționist. În acest context, e destul de semnificativă raportarea la subiect a enunțului distinsului diplomat, om politic și savant român Nicolae Titulescu: „Dați-mi o politică internă bună și vă voi da o politică externă deopotrivă”.

Încercați să raportați acest enunț al lui N. Titulescu la relația între interesul național și cele două politici prin prisma proceselor integraționiste.

Un rol aparte în evoluția ambelor politici din Republica Moldova și, respectiv, a relației interes național-europenizare/euroaderare și integrare, îl are factorul extinderii Uniunii Europene spre Est. Acesta, prin potențialul său relativ înalt de extindere geo-cronometrică spre Est, prin valoarea sa deosebită de orientare pentru diverse domenii ale statelor și societăților în schimbare spre democrație din arealul postcomunist, vizează în mod direct capacitățile europenizării din exterior a acestora, precum și destinele interesului lor național. Dacă ne axăm pe impactul factorului respectiv asupra statului Republica Moldova, atunci observăm ponderea lui mai mult sau mai puțin reală în toate câmpurile interesului național: cel al democratizării și procesului democratic în ansamblu, al identității, cel economic, social, cultural, informațional, juridic, educațional, științific, militar etc. Aceste câmpuri, în funcție de gradul de maturitate a purtătorilor de interes național (statului, în general, și a instituțiilor acestuia, în particular, societății civile, liderilor politici etc.), de acumulare a valorilor europene și de creștere a indicilor europenizării, de obicei, pot să se completeze pe nou unul pe altul, fapt ce poate conduce la un management sociopolitic calificat din punct de vedere național și local și, ca urmare, la efecte benefice, așteptate pentru întreaga societate.

Cum apreciați influența extinderii Uniunii Europene spre Est asupra câmpurilor de manifestare a interesului național al Republicii Moldova?

Desigur, relațiile de până acum între Republica Moldova și Uniunea Europeană, îndeosebi odată cu implementarea în primul

deceniu al sec. XXI a Planurilor de Acțiuni Republica Moldova-Uniunea Europeană, cu lansarea Politicii Europene de Vecinătate (PEV), ca element esențial al politicii externe a UE, cu inițierea în 2009 de către UE a Parteneriatului Estic (PaE) și cu evoluția de până acum a acestuia, precum și cu intensificarea dialogului și negocierilor soldate cu parafarea (2013), semnarea și ratificarea (2014) Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Republica Moldova-Uniunea Europeană, dar și cu procesele actuale de obținere de către Republica Moldova a statutului de stat candidat de aderare la UE, au contribuit într-o oarecare măsură la consolidarea relației interes național-europenizare/proces integraționist. Sub influența instituțiilor europene au crescut capacitățile bazice, funcționale, comunicaționale, informaționale și de altă natură ale interesului național, care puteau servi drept suport serios de europenizare (occidentalizare) a țării, a factorului uman (cetățenilor), civil, relațional-politic etc. În rezultatul introducerii regimului liberalizat de vize (2014) pentru cetățenii Republicii Moldova (prima țară din componența Parteneriatului Estic căreia i s-a oferit acest privilegiu), cetățenii ei se bucură real de posibilitatea de a vizita țările UE și de a asimila pe viu valorile europene. Până în prezent circa 2 milioane 700 mii de cetățeni moldoveni au vizitat țările spațiului comunitar european în condițiile regimului liberalizat de vize.

Dumneavoastră ați avut prilejul să călătoriți fără vize în careva state ale UE? Ce impresii aveți despre posibilitatea călătoriilor fără vize în spațiul comunitar european?

Or, transformările spre bine ale relațiilor dintre Republica Moldova și structurile europene, necesare pentru raționalizarea binomului interes național-europenizare/proces integraționist, au în cazul țării noastre, ca de altfel și al altor țări cu opțiuni de euroasociere și euroaderare și integrare, nu doar avantaje, ci și riscuri și chiar, la începuturi, dar și pe parcurs, unele dezavantaje, fapt deja confirmat de practica perioadei inițiale de europenizare a unor state din spațiul est-european. Mai mult ca atât, interesul național al Republicii Moldova,

deja mai bine de treizeci de ani de independență a țării, se confruntă cu multiple dificultăți de ordin intern și extern, care au frânat consolidarea și promovarea lor în limitele necesarului de stabilitate, făcându-le a fi relativ slabe, irezistente în fața influențelor străine, cu deficiențe evolutive, structurale, de rol, iar de aici și cu capacități relativ slabe de a se conforma necesităților europenizării/eurointegrării țării din interior și din exterior. În ordinea respectivă de idei, vom remarca unele aspecte specifice ale relației interes național-europenizare/eurointegrare în condițiile Republicii Moldova, care, în funcție de complexitate, dar și de discordanță valorică, o plasează evident în aria evoluției *iregulare, nelineare*.

Ce înțelegeți prin evoluție iregulară, nelineară a interesului național al Republicii Moldova?

Dintre aspectele iregulare, nelineare ale interesului național al Republicii Moldova fac parte următoarele:

1. Între interesul național al țării și factorul europenizării/eurointegrării nu s-a creat o relație așteptată, cu conținut real, din cauza unor condiții interne nefavorabile, acestea fiind legate, în mare parte, de tărgănarea procesului tranzitoriu, transformator, spre democrație. Ca și alte țări din spațiul ex-sovietic (cu excepția Țărilor Baltice), ne-am împotmolit, în opinia noastră, într-o „tranziție paralizantă, cu perspective modeste de a ieși din subdezvoltare cronică și din sărăcie”, fapt urmărit în special la etapele inițiale ale tranziției spre democrație. Am avut în fond o tranziție paralizantă, cu ritmuri dihotomice deformate (frânate) în realizarea reformelor, care nu făcea față necesităților acestei relații. Trăsăturile principale ale unei astfel de ritmicități la capitolul transformare, ce vizează direct relația în cauză, au fost pe parcurs și continuă să fie cele ce urmează:

– starea de bifurcație a transformărilor, când la fel au devenit posibile saltul înainte și riscul alunecării rapide înapoi, în special în timpul crizelor;

– deosebirea dintre capacitățile diferitor structuri sociopolitice, inclusiv de același tip, sfere ale vieții sociale, procese, fenomene sociopolitice, situație determinată, în special, de contradicții inter-structuri/intra-structuri, inter-sfere/intra-sfere, inter-fenomene/intra-fenomene, inter-procese/intra-procese etc. De exemplu, între putere și opoziție, între orientări diferite, uneori opuse, din cadrul unor guvernări de coaliție, nu rareori și din cadrul opoziției, între public și privat, dar și ciocniri aparte din cadrul factorului public și cel al privatului, între ordine și haos (dezordine), între raționalitate și afectivitate (emotivitate), între imaginație și realitate ș.a;

– supunerea frecventă de către factorul de putere a obiectivelor și ritmurilor transformării în detrimentul factorului civil (acesta adesea nefiind tratat ca partener), ceea ce a condus la politizarea, monopolizarea, oligarhizarea domeniilor economic, social, cultural (în special, în cei opt ani de guvernare comunistă, dar și în cazul guvernărilor ulterioare – AIE, PDM, PSRM-ACUM, PSRM-PDM), frânând astfel reformele propriu-zise, inițiativele de jos. În asemenea condiții, puterea s-a aflat *de facto* în mâinile unor structuri neformale, care dominau procesul de „reformare” a țării, alimentându-l cu un nivel enorm al corupției (Furtul miliardului), iar în ultimă instanță și cu capacități și posibilități de capturare a statului. Conform acestor raționamente, astăzi devine problematică însăși evoluția firească, fără abateri de la necesități, a interesului național și a fenomenului europeanizării, ca variabile luate în parte și în interdependență.

Ce înseamnă a fi problematică evoluția firească, ca un întreg, a relației interes național-europeanizare?

2. Ponderea relativ slabă în societate a relației interes național-europeanizare/eurointegrare este cauzată și de deficitul de integritate teritorială a Republicii Moldova. E bine cunoscut faptul că fenomenul integrității teritoriale, ca și al suveranității, independenței, este considerat drept valoare supremă a țării ce vizează direct destinele interesului național nu doar ca factor în

sine, ci și în corelațiile lui cu alte fenomene, inclusiv cu cel al europenizării. De aceea, o țară cu capacități limitate de a-și asigura integritatea teritorială, cum este Republica Moldova, care mai bine de trei decenii continuă să fie dezintegrată ca urmare a târăgănirii procesului de soluționare a conflictului transnistrean, a înghețării acestuia, nu e capabilă astăzi să ofere cu adevărat sens *sui generis* relației interes național-europenizare/eurointegrare. Formatul „5+2”, cu implicarea arbitrilor internaționali, la care țara a aspirat în vederea soluționării conflictului, nu s-a soldat cu progrese reale, devenind unul nefuncțional. Deși acest conflict după trei decenii cunoaște unele începuturi de dezgheț economic, social, educațional, cultural, general-uman etc., el rămâne, totuși, înghețat din punct de vedere politic. De aceea, interesul național al Republicii Moldova, dar și eficiența redusă a procesului de europenizare a țării atât din interior, cât și din exterior, continuă să fie afectat de interesul geopolitic al Rusiei în regiune, în particular de războiul hibrid al Federației Ruse împotriva țării noastre, dar și de influențele negative ale celor mai bine de doi ani de război nejustificat al Rusiei împotriva Ucrainei.

Cum înțelegeți la concret impactul interesului geopolitic al Federației Ruse în regiune, al războiului Rusiei împotriva Ucrainei asupra interesului național al Republicii Moldova?

3. Binomul interes național-europenizare/eurointegrare se confruntă cu deficiențe de parteneriat între purtătorii și exponenții de interes, cu deficiențe ale dialogului și, ca urmare, ale consensului actualizat între guvernare și opoziție, dar și între diferitele componente ale fostelor guvernări de coaliție, precum și între guvernarea actuală PAS și partidele de dreapta pro-europene, între instituția opoziție și societatea civilă. În acest context, unele inițiative ale guvernărilor de până acum de a colabora cu societatea civilă în bază de parteneriat n-au avut și nu au pondere reală, reducându-se mai mult la declarații. Însă astăzi nici societatea civilă nu are un

nivel adecvat de autosuficiență valorică, care să întrunească capacități (mai ales deprinderi, abilități) necesare de influență asupra statului pentru ca acesta să se manifeste real în calitate de partener în relații.

Cât privește relația dintre guvernare și opoziție (parlamentară și extraparlamentară), ea a fost și este una preponderent conflictuală, cu urmări mai mult negative pentru interesul național al țării și pentru procesul de europenizare/eurointegrare. Acutizarea relațiilor între aceste două forțe și, în sfârșit, desfășurarea lor în formă de conflict, erau și sunt generate atât de reprezentanții puterii, cât și de cei ai opoziției. Nu întâmplător în inițierea unor posibile relații de consens de la începutul anilor 2000 între forțele respective încercau, nu o dată, să se implice organisme internaționale, întrucât cele interne rar erau dispuse, dar și astăzi nu sunt dispuse să întreprindă măsuri concrete în favoarea consensului.

Starea paradoxală privind slăbiciunea interesului național al țării și a procesului de europenizare era condiționată de ciocnirile poziționale și conflictele de interese, iar uneori și de cele de identificare, din cadrul guvernărilor de coaliție, dar și al celor uni-partinice. Componentele fostelor guvernări de coaliție, ca purtători de interes național, de obicei, își începeau activitatea prin consens, adică prin recunoașterea necesității de a activa în coaliție și de a susține și promova consecvent interesul respectiv. Însă practica unor astfel de guvernări de coaliție din Republica Moldova demonstrează că niciuna dintre ele (în particular, ADR, AIE-1, AIE-2, AIE-3, PSRM-ACUM, PSRM-PDM, PSRM-Partidul „Șor”) nu și-a realizat până la final mandatul de guvernare. Cauza ține îndeosebi de apariția în cadrul coalițiilor a conflictelor de interese pentru liderism (ADR, AIE-1, AIE-2) sau a conflictelor valorice, de idei (PSRM-ACUM, ca construcție politică atipică). Ca urmare, acestea se destrămau vizând în ultimă instanță și probleme de interes național, de corelare inefficientă a factorilor endogenici și exogenici în evoluția acestui

interes și, desigur, în valorificarea procesului de europenizare. O altă cauză de destrămare a coalițiilor de guvernare și de impact negativ asupra relației interes național-europenizare constă în traseismul politic, adică în migrația unor deputați dintr-o fracțiune în alta (considerați de unii drept trădători), fapt demonstrat aproape de toate guvernările de până acum. Fenomenul traseismului a fost supus unei critici dure de către absoluta majoritate a fracțiunilor din Legislativ. Drept manifestare clasică de traseism poate fi considerată cea care a avut loc în cadrul fracțiunii PDM. Odată cu ieșirea dintre cadrul acesteia a unor deputați și cu aderarea unora dintre ei la grupul „Pro Moldova” și a altora la fracțiunea Partidului Șor, coaliția de guvernământ „PSRM-PDM” și-a pierdut capacitatea și statutul de majoritate parlamentară.

Drept cauză sintetică de destrămare a guvernărilor de coaliție din Republica Moldova servește, în viziunea noastră, deficitul de cultură a comportamentului și activității în astfel de format politic. Până în prezent niciuna dintre fostele coaliții din țara noastră nu a înșușit adecvat lecția comportamentului și activității de consens în coaliție, cunoștințele, abilitățile, deprinderile unui/unei astfel de comportament/activități și, ce e foarte important, nu a manifestat voință politică de a recunoaște greșelile proprii, de a învăța din greșeli și, ca urmare, de a activa consecvent și eficient în cadrul coaliției.

Astfel, purtătorii și exponenții relației interes național-europenizare, prin manifestările lor preponderent conflictuale în raport cu necesitățile timpului de atingere a consensului, întru promovarea acestei relații, au demonstrat un grad înalt de dezbinare, adică de dezbinare a elitei politice, inclusiv a celei guvernante, din societate. Fenomenul dezbinării elitei a devenit pe parcursul anilor de independență a țării unul dominant, punând sub semnul întrebării însăși continuitatea interesului național, dar și a europenizării și eurointegrării ca proces. Acest fenomen s-a extins asupra întregii societăți, inclusiv asupra diverselor entități sociale, demografice,

profesionale, teritoriale și, respectiv, asupra relațiilor sociopolitice, a solidarismului în societate, a modului de viață, de trai etc.

Cum înțelegeți fenomenul dezbinării elitei politice în raport cu relația interes național-europenizare/eurointegrare?

4. Evoluția relației interes național-europenizare/eurointegrare depinde direct de capacitățile politicii externe de a determina și promova consecvent anumite priorități în relațiile externe, priorități axate pe anumiți vectori. În acest sens, politica externă a Republicii Moldova s-a distins până nu demult drept una cu vectori instabili, contradictorii la capitolul alegerii și promovării lor, fiind dominată în ultimă instanță de orientări conjuncturale. Au fost perioade când cei de la putere preferau așa-numita politică plurivectorială între Est și Vest, între CSI și structurile europene (guvernarea Partidului Comuniștilor) sau politică preponderent univectorială – cu orientare spre Vest (guvernările liberal-democrate, PDM, componenta ACUM a guvernării PSRM-ACUM) sau preponderent spre Est (componenta socialistă a guvernărilor PSRM-ACUM și PSRM-PDM). Ne referim în special la perioada guvernării comuniste, când *de jure* era declarată orientarea Republicii Moldova în egală măsură spre Est și spre Vest, dar, *de facto*, sub influența liderului de partid, fostului președinte al țării, V. Voronin, deseori avea loc o schimbare bruscă, cu 180 grade, a vectorilor, când spre Est, când spre Vest, condiționată îndeosebi de interese înguste sau de tendințe populiste.

Deosebit de problematică în promovarea vectorului extern a fost și scurta perioadă (de cinci luni) de guvernare a coaliției PSRM-ACUM. Apărută la interferența a două forțe ideologic opuse, din necesitatea lor comună de de-oligarhizare, de-capturare a statului Republica Moldova, această coaliție, considerată pe drept atipică (unica în felul său în țara noastră) în problemele guvernării, a demonstrat standarde duble la nivel de mentalitate și comportament

(cu disonanțe evidente între declarații și fapte) în realizarea politicii de coaliție.

Ce înseamnă coaliție atipică în guvernarea țării și cum influențează ea interesul național și procesele integraționiste?

5. Experiența statului și a societății în schimbare, inclusiv de tipul Republicii Moldova, demonstrează că semnificația interesului național în raport cu alte fenomene, în particular cu cel al europenizării, poate fi adecvat înțeleasă dacă cunoaștem capacitățile exponentilor acestui interes (statului, societății civile) de a asigura pe parcurs o legătură reală și rațională între politica internă și cea externă. O astfel de legătură presupune, mai întâi, promovarea unei politici interne active, care, prin schimbare, să conducă la dezvoltarea și consolidarea laturii interne a acestui interes (bazelor sale economice, sociale, culturale, informaționale ș.a.) și, totodată, la alimentarea continuă a necesităților politicii externe de a exprima cât mai reușit interesul respectiv în relațiile cu alte state, cu organisme internaționale.

Revenind la parcursul Republicii Moldova ca stat independent, constatăm dominarea unui sistem deficitar de conexiune între cele două subdomenii ale politicii, care doar parțial asigură procesul evolutiv al interesului național, capacitățile acestuia de ordin funcțional, reproductiv, de continuitate, inclusiv în raport cu fenomenul europenizării și în perspectivă cu cel al eurointegrării. Latura internă a interesului nu dispune de gradul necesar de autosuficiență valorică, ea fiind una cu baze proprii instabile – economice, sociale, demografice, politice, culturale, informaționale și de altă natură. Tărăgănarea tranziției, abaterile în promovarea reformelor au stopat procesul de modernizare și post-modernizare a bazelor respective luate ca un tot, conducând la serioase disproporții între domeniile-cheie ale vieții sociale. De exemplu, între democratizare ca proces, pe de o parte, și liberalizarea economiei,

modernizarea protecției sociale, sistemului sănătății, educației, cercetării etc., pe de altă parte.

În acest context, drept evidente sunt nepotrivirile între politic, cu pârgghiile sale de reglementare a întregului social, și diversele probleme apărute în sistemul sănătății. Acestea s-au acumulat și s-au agravat pe parcursul mai multor ani de independență a țării, devenind în condițiile crizei pandemice de curând pe prim-plan, fapt cauzat în mare parte și de caracterul reactiv al politicii interne, de deficitul ei de perspicacitate. De aceea, răspândirea puternică în țară a infecției de tip nou COVID-19, numărul înalt de decese la un milion de locuitori și rata mare a testelor pozitive în contextul țărilor Europei Centrale și de Sud-Est, dar și creșterea rapidă a numărului de lucrători medicali infectați, au fost puse pe seama nu doar a sistemului medical relativ slab pregătit, a cetățenilor care încalcă regulile stării de urgență epidemică, ci în primul rând pe cea a politicului, a conducerii politice. Anume conducerea politică periodic nu monitoriza în deplină și eficientă capacitate situația creată, nu era consecventă în susținerea și promovarea de măsuri epidemiologice strict necesare propuse de specialiștii și experții în domeniu întru slăbirea și depășirea pe cât e posibil a crizei pandemice.

Abaterile pe parcursul reformării democratice a țării se regăsesc în dezacordurile frecvente între procesele de realizare a obiectivelor politicii interne și externe și, respectiv, în promovarea contradictorie a interesului național pe arena internațională. Guvernările de până acum, indiferent de coloratură, au supus în mod arbitrar interesul național conjuncturilor externe (atât în raport cu vestul, cât și cu estul), fără a-i asigura acestuia o acoperire favorabilă internă (coeziunea întregii națiuni) de sorginte politică, economică, socială, informațională etc. Sau lipsa de capacități în promovarea unei politici interne raționale, echilibrate, provoca inconsecvență în politica externă, dominarea în cadrul acesteia a aceluiași element reactiv (politică în întârziere față de marile Puteri, de țările vecine, de organismele internaționale),

situație ce conserva starea de pasivitate și târăgănare a eforturilor în promovarea obiectivelor interesului național. În acest sens, un posibil spirit activ în politica externă (de exemplu, în perioada negocierilor cu UE privind parafarea, semnarea și ratificarea Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb sau liberalizarea regimului de vize) nu avea suportul suficient în cea internă, aceasta fiind monopolizată de putere și promovată fără antrenarea adecvată a societății civile în mașinăria câmpului politic extern. Atare activism este mai degrabă o mimare a politicii și, respectiv, a grijii față de interesul național al țării.

Cum evoluează în prezent, în timpul guvernării PAS, impactul relației politice internă-politică externă asupra interesului național și procesului integraționist european al Republicii Moldova?

Astfel de abateri și dificultăți, prezente în procesul afirmării și promovării interesului național, reflectă un dezacord evident în raport cu imperativele actuale ale euroasocierii și eurointegrării, în particular cu măsurile de implementare a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, ca factor indispensabil al europenizării estice. Desigur, procesul de extindere a Uniunii Europene și de reformare a Europei unite, de implementare a acordului respectiv, presupune nu negarea, ci încurajarea interesului național al țării noastre. Faptul că Uniunea Europeană, în urma extinderii, a devenit vecin imediat al Republicii Moldova are pentru țară o importanță deosebită, chiar unică, fiindcă acest organism european solicită în permanență o vecinătate stabilă, vecini cu interese naționale stabile, bine conturate, care să facă față cerințelor europenizării în câmpul vecinătății estice și, bineînțeles, să ocupe locul lui *sui generis* în Europa unită. Acest deziderat a fost confirmat nu o singură dată, în ultimii zece ani, de reprezentanții UE în timpul vizitelor în Republica Moldova.

12.2. Impactul Parteneriatului Estic (PaE) asupra relației interes național-proces integraționist european.

Cazul Republicii Moldova

O importanță aparte pentru țara noastră, ca vecin imediat al UE, revine Parteneriatului Estic (PaE), acesta având la activ funcționarea deja un deceniu și jumătate de la lansare (2009), la inițiativa Suediei și Poloniei. Fiind unul dintre cele mai ambițioase proiecte europene adresat Republicii Moldova, Ucrainei, Georgiei, Armeniei, Azerbaidjanului, PaE necesită de la purtătorii interesului național al statelor respective noi orientări și, respectiv, noi activități spre stabilitate, pentru a se înscrie adecvat în complexitatea traseului actual al europenizării estice.

Dimensiunile corelative ale sintagmei „Interes național-Parteneriat Estic” întrunesc în condițiile practicii sociopolitice a Republicii Moldova conexiuni plurivalente și contradictorii ale două fenomene relativ independente și, totodată, interdependente. Luate în ansamblu, ca sinteză valorică, aceste fenomene capătă în cazul țării noastre sens concret funcțional, întruchipat în asigurarea valorilor sale supreme naționale (suveranitatea, independența, securitatea, integritatea teritorială, bunăstarea cetățenilor, locul favorabil în sistemul relațiilor internaționale), dar și într-o mai bună apropiere în plan politic, economic și social de valorile europene.

Capacitățile de influență a Parteneriatului Estic asupra interesului național al Republicii Moldova le deducem prin mai multe prisme și dimensiuni.

În primul rând, principalele direcții de activitate a Parteneriatului Estic de susținere a Republicii Moldova și a altor state-partenere privind apropierea de UE sunt: încheierea de noi acorduri de asociere, inclusiv de comerț liber; lansarea unui complex de programe finanțate de UE pentru îmbunătățirea posibilităților administrative ale statelor-

partenerte; o serie de pacte în probleme de mobilitate și stabilitate, care să faciliteze legal deplasarea cetățenilor moldoveni în țările comunitare; o securitate energetică mai eficientă; organizarea de platforme multiple (seminare) privind o mai bună cunoaștere a legislației și standardelor europene, schimbul de experiență ș.a.; lărgirea colaborării în domeniul mediului și al climatului; creșterea contactelor între oameni și a colaborării civile.

Care dintre aceste direcții au o influență nemijlocită asupra interesului național?

În al doilea rând, Parteneriatul Estic se impune prin programe și proiecte complexe cu caracter geopolitic, fapt ce permite statelor membre, inclusiv Republicii Moldova, să le preia și să le adapteze la specificul lor de interes național și, ce e foarte important, să le adapteze la relațiile lor cu statele comunitare.

Ce programe și proiecte concrete ale Pateneriatului Estic cunoașteți? Cum contribuie ele la funcționarea interesului național al Republicii Moldova?

În al treilea rând, Parteneriatul Estic este un instrument original al politicii europene de vecinătate, dar și de colaborare a Uniunii Europene cu țările ex-sovietice. În acest sens, Republica Moldova a promovat o politică deschisă în raport cu necesitățile UE de colaborare. Datorită participării în cadrul PaE, Republicii Moldova i s-a oferit un nivel de cooperare consolidat cu UE, acesta fiind parțial valorificat prin unele realizări: Acordul de Asociere și Acordul de Liber Schimb, creșterea potențialului de export al produselor pe piața europeană (de la 53,26 % în 2014 la 63,79% în 2018), creșterea cu suportul UE a noilor locuri de muncă, liberalizarea regimului de vize (din 2014 până în prezent au călătorit liber în UE circa 2 milioane 700 mii de cetățeni moldoveni). Acești indici îi catalogăm drept pro-interes national, pro-europenizare, pro-integrare. Astfel, politica Parteneriatului este o premisă reală de colaborare a Republicii Moldova cu UE.

Cum apreciați Dumneavoastră personal influența Parteneriatului Estic asupra interesului național al Republicii Moldova de colaborare cu UE?

În al patrulea rând, Parteneriatul Estic este și un mecanism important de aderare la UE, pentru a permite țărilor-membre să însușească standardele europene și, respectiv, să se pregătească pentru a fi admise la etapa finală – de integrare europeană. Deci, realitățile și perspectivele integrării europene a Republicii Moldova le asociem prin limitele valorice de manifestare a Parteneriatului Estic.

În al cincilea rând, programele Parteneriatului Estic sunt un motiv de implicare și participare activă nu doar a instituțiilor Puterii, ci și a organizațiilor neguvernamentale.

Cum evaluați realizările Forumului societății civile din cadrul Parteneriatului Estic în raport cu interesul național al Republicii Moldova?

În al șaselea rând, o problemă-cheie a statelor-partenere, inclusiv a Republicii Moldova, ține de implementarea politicii Parteneriatului Estic în toate domeniile de colaborare pentru asigurarea cât mai eficientă a necesităților intereselor naționale. E vorba de implementare atât în plan național, cât și regional și local.

Cum apreciați factorul implementării politicii Parteneriatului Estic din partea purtătorilor de interes național al Republicii Moldova?

Totuși, clasa politică, dar și societatea civilă din Republica Moldova n-au reușit să valorifice în deplină capacitate posibilitățile Parteneriatului Estic, inclusiv susținerea UE, n-au manifestat competențe adecvate de colaborare ca partener real. La categoria eșecuri ale guvernărilor din ultimii ani, considerate *de facto* drept factori anti-interes național, anti-europenizare, pot fi raportate:

- regrese relative la capitolul democrație, la standardele acesteia, la asigurarea drepturilor și libertăților omului;

- abateri serioase în procesul construcției și funcționării statului de drept, subestimarea de către autorități a supremației legii, menținerea controlului politic asupra puterii judecătorești;
- degradarea sectorului justiției, caracterul în mare parte disfuncțional al acestuia, aplicarea selectivă a regulilor de joc, utilizarea presiunilor politice asupra justiției;
- mimarea de către clasa politică a procesului de realizare a mai multor reforme cu consecințe grave asupra nivelului subdezvoltat de viață a cetățenilor moldoveni.

Prin ce se explică eșecurile respective ale guvernărilor din ultimii ani vizavi de promovarea relației interes național-proces integraționist european?

Desigur, guvernarea actuală, dar și cele ce vor urma, precum și alți purtători de interes național trebuie nu doar să țină cont de aceste și alte eșecuri, ci și să le perceapă drept învățăminte în raport cu rigorile de realizare a obiectivelor Parteneriatului Estic. În acest context, e necesară o schimbare radicală de retorică, dar și de comportament în procesul de colaborare cu instituțiile UE, fapt ce se observă întrucâtva în atitudinea guvernării PAS. Pe parcurs, UE a contat să obțină de la statele-membre ale PaE rezultate concrete în baza planului de acțiuni parteneriale pentru anii 2017-2020, axat pe 20 de livrabile, adică rezultate în diverse domenii: dezvoltare economică și oportunități de piață, consolidarea instituțiilor și buna guvernare, eficiența energetică, mediul și schimbările climatice, mobilitatea și contactele interpersonale ș.a. Astăzi, depășirea devierilor la acest capitol este unul dintre obiectivele-cheie ale guvernării PAS, dar și ale instituțiilor societății civile.

12.3. Importanța Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană și a proceselor de obținere a statutului de stat candidat de aderare la UE pentru interesul național al Republicii Moldova

Un pas calitativ nou în apropierea eurointegrării pentru Republica Moldova, în general, și pentru interesul ei național, în particular, a devenit semnarea la 27 iunie 2014 a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană. Acesta include în sine prin Titlul V și Acordul de Liber Schimb Comprehensiv și Aprofundat, care înlocuiește Acordul de Parteneriat și Cooperare, expirat la 1 iulie 2008.

Acordul de Asociere reflectă expresia sintetică a vocației europene a majorității populației Republicii Moldova. Acest document include în sine 7 titluri, organic legate între ele: Principii generale; Dialogul politic și reforma, cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate; Justiție, Libertate și Securitate; Cooperarea în sectorul economic și alte sectoare; Comerțul și aspecte legate de comerț; Asistența financiară și prevederi privind combaterea fraudelor și controlul; Dispoziții instituționale, generale și finale. Importanța Acordului pentru interesul național al Republicii Moldova ține de faptul că el a instituționalizat asocierea între părți, trasând următoarele obiective-cheie:

- promovarea asocierii politice și integrării, inclusiv prin creșterea participării Republicii Moldova la politicile, programele și agențiile Uniunii Europene;
- fortificarea cadrului politic de dialog consolidat în domeniile de interes comun;
- consolidarea democrației și stabilității politice, economice și instituționale;

– promovarea, păstrarea și consolidarea păcii și stabilității pe dimensiunea regională și internațională;

– susținerea și sporirea gradului de cooperare în domeniul justiției, libertății și securității pentru consolidarea statului de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, a mobilității și contactelor interumane;

– susținerea eforturilor Republicii Moldova în dezvoltarea potențialului său economic prin cooperarea internațională și armonizarea legislației sale la standardele comunitare;

– crearea condițiilor favorabile pentru integrarea graduală a Republicii Moldova pe piața internă a Uniunii Europene prin formarea zonei de liber schimb în conformitate cu drepturile și obligațiunile ce decurg din calitatea sa de membru al Organizației Mondiale a Comerțului.

Cum înțelegeți legătura între aceste obiective ale Acordului și influența acestei conexiuni asupra relației interes național-eurointegrare?

Astfel, cele două părți au convenit, pe calea dialogului politic, diverse aspecte de interes comun, exprimate în articolele acestui document. De exemplu, articolul 3 urmărește aprofundarea asocierii politice, respectarea și promovarea principiilor suveranității și independenței, integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor, supremației legii și bunei guvernări, consolidarea cooperării în materia securității și apărării, gestiunii crizelor și abordării provocărilor de nivel global și regional pe baza multilateralismului efectiv. Iar prin articolul 7 s-a convenit la posibila participare a Republicii Moldova în operațiunile civile și militare de gestionare a crizelor conduse de UE, fapt ce nu contravine statutului de neutralitate al țării noastre, fiindcă UE nu este organizație politico-militară, ea desfășurând doar operațiuni de menținere a păcii.

Deosebit de important pentru interesul național al Republicii Moldova este și articolul 8 al Acordului de Asociere. Conform

acestui, părțile au reiterat angajamentul de a identifica o soluție durabilă a conflictului transnistrean, cu respectarea deplină a suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. În acest context, Acordul nu doar că nu este un impediment în calea restabilirii integrității teritoriale a Republicii Moldova, ci și permite agenților economici din stânga Nistrului să beneficieze de un regim favorabil vizavi de zona de liber schimb.

Cum înțelegeți posibilă influență a Acordului de Asociere asupra soluționării conflictului transnistrean?

Totodată, Acordul de Asociere influențează interesul național al Republicii Moldova și prin intermediul reformei interne. Conform articolului 4, această reformă vizează cooperarea părților pentru dezvoltarea, consolidarea și sporirea stabilității și eficacității instituțiilor democratice și a statului de drept; asigurarea respectării drepturilor și libertăților omului; realizarea progreselor în reformarea sistemului judiciar; continuarea reformei administrației publice, dezvoltarea serviciului public eficient, transparent și profesionist; asigurarea eficacității în lupta contra corupției, inclusiv prin aplicarea instrumentelor legale internaționale. Aceste prevederi și-au găsit precizare prin ancorarea lor la procesul armonizării legislației naționale cu actele comunitare și instrumentele internaționale la care se face referință.

Cum apreciați după zece ani de la semnarea Acordului influența reformei interne asupra relației interes național-proces integraționist european?

Potrivit Acordului de Asociere, cadrul instituțional al dialogului și cooperării între părți prevede înființarea unor structuri, precum:

- Consiliul de Asociere, format din membri ai Consiliului UE și Comisiei Europene, pe de o parte, și din membri ai Guvernului Republicii Moldova, pe de altă parte;

- Comitetul de Asociere, constituit din funcționari de nivel superior ai părților, care oferă asistență Consiliului de Asociere în exercitarea sarcinilor sale;
- Comitetul Permanent de Asociere, format din deputați ai Parlamentului European și ai Parlamentului Republicii Moldova, care poate solicita informații de la Consiliul de Asociere privind implementarea Acordului.

Totodată, Acordul prevede și promovarea reuniunilor periodice ale reprezentanților societății civile. În acest context a fost prevăzută constituirea Platformei Societății Civile, în calitate de forum de întruniri și schimb de opinii.

În ce măsură structurile respective au contribuit până acum la implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană?

Desigur, aceste structuri instituționalizate de cele două părți nu lezează suveranitatea Republicii Moldova și, respectiv, interesul național al țării noastre. Atare structuri nu sunt de caracter supranațional, nu au prerogative suverane, ci au funcții de a evalua progresele în implementarea măsurilor prevăzute de buchia Acordului. Conform acestui document, Republica Moldova nu cedează drepturile sale suverane și nici nu deleghează prerogative suverane, dar se conformează unor reguli și proceduri negociate, acceptate și asumate.

După semnarea Acordului de Asociere RM-UE o problemă-cheie care a urmat este implementarea acestuia. În acest context, sub aspect juridic, s-au necesitat două etape de implementare a prevederilor Acordului: din 01 septembrie 2014 până în 30 iunie 2016, ca etapă provizorie, și din 01 iulie 2016, când acesta a intrat în vigoare, are loc deja înfăptuirea plinară a angajamentelor, conform planurilor de acțiuni ce includ și planuri calendaristice. Primul Plan Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului a fost aprobat de Guvernul Republicii Moldova prin Hotărârea nr. 808 din 7 octombrie 2014

pentru anii 2014-2016. Iar în 2015, la 26 octombrie, prin altă Hotărâre de Guvern, nr. 713, Planul a fost modificat și completat cu măsuri de implementare, cu indicarea instituțiilor responsabile, a termenului de implementare și acoperire financiară, având ca bază prevederile și prioritățile Acordului de Asociere. În continuare, prin Hotărârea de Guvern nr. 1472 din 30 decembrie 2016, a fost aprobată a treia redacție a Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere pe perioada 2017-2019, care includea din punct de vedere structural măsurile de implementare, indicatorii de performanță, instituțiile responsabile, termenul de realizare a măsurii, termenul de implementare conform Agendei de Asociere, costurile estimative, sursa de acoperire a cheltuielilor.

Desigur, evaluările de până acum privind implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană au demonstrat că țara noastră are nu puține restanțe în domenii determinate, în realizarea parcursului european (cauza fiind crizele guvernamentale continue, instabilitățile guvernamentale), fapt ce a făcut Uniunea Europeană să suspende la începutul anului 2015 plățile pentru sprijinul bugetar. Iar de la începutul anului 2016 poziția UE față de Republica Moldova devine una precaută, cu trasarea unor condiționalități vizavi de acțiunile prioritare pe care trebuia să le întreprindă Guvernul Republicii Moldova. Dintre aceste condiționalități distingem:

- depolitizarea instituțiilor de stat și reforma administrației publice;
- combaterea corupției sistemice;
- reforma sistemului financiar- bancar;
- investigarea imparțială a fraudei bancare pentru a recupera fondurile deturnate și a aduce pe toți cei responsabili în fața justiției;
- asigurarea unui climat de afaceri și de investiții atractiv;

- condiționarea reluării suportului bugetar al UE cu îndeplinirea condițiilor politice, financiare și macroeconomice în vederea încheierii unui program cu Fondul Monetar Internațional;
- consolidarea cooperării cu societatea civilă și asigurarea libertății mass-media.

Cum înțelegeți semnificația acestor condiționalități ale Uniunii Europene de la începutul anului 2016 pentru traseul ulterior al interesului național și al procesului integraționist european al Republicii Moldova?

Ca răspuns la aceste condiționalități au urmat din partea Guvernului Republicii Moldova unele măsuri de redresare a situației: Foaia de parcurs privind agenda de reforme prioritare (realizată în cea mai mare parte pe parcursul anului 2016).

Au fost, de asemenea, unele realizări, dar și restanțe la Planul de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere pe perioada 2017-2019. Acest Plan a fost actualizat în 2018 prin modificare și completare în baza Hotărârii de Guvern din 23 iunie, fiind mărit numărul de măsuri de realizat – de la 1411 la 1487. Totodată, în 2018, în Raportul de implementare a Acordului de Asociere cu UE, prezentat de către Institutul de Politici și Reforme Europene, s-a constatat un progres foarte redus în aplicarea angajamentelor asumate în perioada de referință.

Cu venirea la putere a partidului PAS au fost întrucâtva deblocate relațiile dintre RM și UE privind ajutorul oferit țării noastre, inclusiv la capitolul implementarea Acordului de Asociere.

Cum evaluați fenomenul deblocării relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană și, respectiv, al înviorării procesului integraționist european odată cu venirea la putere a partidului PAS?

Totuși, politica internă a țării trebuie radical modernizată. În acest sens suntem pe deplin de acord cu cercetătorul Victor Juc, care consideră că în procesul de implementare a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, prin Planurile Naționale de Acțiuni,

primordialitatea aparține nu politicii externe, ca în perioada de pre-asociere, ci politicii interne, dat fiind că opțiunea de integrare europeană a evoluat prin conținut și activități de la prioritate strategică de politică externă la un obiectiv strategic de politică internă. Acest obiectiv strategic este astăzi, în viziunea noastră, unul cu precădere determinant în realizarea obiectivelor în parte ale interesului național al statului Republica Moldova.

O etapă calitativ nouă de promovare a relației interes național-europenizare/eurointegrare revine proceselor actuale de obținere de către Republica Moldova a statutului de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană. Începutul acestor procese se referă la luna martie 2022, când Republica Moldova a înaintat în adresa Comisiei Europene cererea de aderare, fapt care a avut loc aproximativ în același timp cu cele adresate de Ucraina și Georgia. Iar la 17 iunie a aceluiași an Comisia Europeană a examinat în final cererea Moldovei, după care la 23 iunie această instituție europeană a recunoscut perspectiva europeană a țării noastre, oferindu-i statutul de stat candidat de aderare la UE.

Ce factori obiectivi și subiectivi au influențat obținerea de către Republica Moldova a statutului de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană?

Recunoașterea oficială a Republicii Moldova în calitate de stat candidat de aderare la UE a necesitat din partea țării noastre îndeplinirea către începutul negocierilor de aderare a 9 condiționalități înaintate de Uniunea Europeană: desfășurarea activității de finisare a reformei sistemului judiciar, eliminarea erorilor în sistemul justiției, îndeplinirea angajamentelor de luptă împotriva corupției, activizarea cursului de „deoligarchizare” a țării, întărirea luptei împotriva criminalității organizate ș.a. Iar în decembrie 2023 Consiliul European a adus la cunoștință posibilitatea negocierilor UE cu Republica Moldova despre aderare, fapt ce poate deveni realizabil, în viziunea

unor reprezentanți ai Comisiei Europene, către luna iunie 2024, odată cu progresul reformei judiciare.

E pregătită astăzi Republica Moldova pentru începutul negocierilor de aderare la UE? Cum înțelegeți influența parcursului negocierilor de aderare asupra interesului național?

În calitate de concluzii generale la temă remarcăm următoarele:

Unu, unele reușite ale interesului național în condițiile societății în schimbare, cazul Republicii Moldova, reflectă o tendință de stabilizare a acestora, exprimată în raporturi de conformare relativă a componentelor lor structurale: poziția actorilor-purtători de interes în interior și exterior, conștientizarea acestei poziții și comportamentul propriu-zis al actorilor. Conform tendinței respective, manifestarea interesului național al Republicii Moldova, îndeosebi la capitolul funcționare și promovare, a devenit pe parcurs obiectivul-cheie al politicii interne și externe în raport cu fenomenul europeanizării și eurointegrării. Or, acest interes, din punctul de vedere al factorului de timp, a evoluat, totuși, în diferite ca sens și conținut corelații cu europeanizarea. Au fost și perioade de ascensiune, creștere valorică, dar și de declin, descreștere a relației interes național-europeanizare. Dacă ținem cont de extinderea relativ rapidă a UE spre Est și, respectiv, a europeanizării vecinătății estice, urmărim până nu demult o înviorare a relației respective, cu un rezultat de importanță strategică pentru țară – Acordul de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, dar și liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni. Doar că în procesul de implementare a Acordului, a Planului de Acțiuni privind Acordul apar diverse probleme. Cele mai serioase sunt: abateri în procesul democratic, furtul miliardului, lupta inefficientă împotriva corupției, decadentă în sectorul justiției ș.a. Apar și probleme de încălcare a regimului liberalizat de vize, care, în funcție de tensionare, pot să conducă la anularea acestuia pentru cetățenii noștri.

Doi, interesul național al țării noastre, privit ca factor în sine, nu are încă suficientă substanță consensuală, care să fie inițiată și

asigurată de către purtătorii lor, fapt ce se răsfrânge negativ asupra europenizării și eurointegrării ca proces. Interesul în cauză nu poate fi asociat în mod firesc cu consensul din cauza tensionării frecvente a relațiilor între guvernare și opoziție, dar și între componentele guvernărilor de coaliție, precum și ale celor uni-partinice cu partidele de aceeași orientare, ceea ce denotă un grad avansat de dezbinare valorică la acest nivel. Mai mult, fenomenul dezbinării elitei politice, liderismului politic s-a extins și în câmpul relației lider-mase, al diferitor comunități sociale, demografice, profesionale, teritoriale ș.a. Acest indiciu sintetic al dezbinării demonstrează un grad scăzut de cultură civică, politică, cultură a conflictului și a consensului în societate, inclusiv la nivel de guvernare, de opoziție, care *de facto* nu pot asigura condiții favorabile pentru relația interes național-europenizare.

Trei, diversele probleme ce apar în cadrul corelației interesului național cu europenizarea vecinătății estice și cu euroaderarea și eurointegrarea sunt cauzate preponderent de discrepanțele dintre politica internă și politica externă. Aceste discrepanțe vizează atât latura bazică, cât și cea suprastructurală a ambelor politici. Nu rareori cu un element bazic relativ slab, insuficient de ordin intern se încerca a face politică externă la nivel înalt, inclusiv politica euroasocierii și eurointegrării. Și invers, unele reușite ale politicii externe (uneori obținute cu condiționalități serioase din partea partenerilor) nu-și găsesc reflecție adecvată în proiectele politicii interne, în nivelul conștiinței obișnuite a diferitelor segmente sociale. De exemplu, aceleași valori europene ale Acordului de Asociere Republica Moldova-UE nu sunt promovate consecvent în spiritul europenizării din interior; mai mult, nu sunt conștientizate în profunzime și nici susținute de o parte considerabilă a populației țării. Iar dintre acei ce susțin aceste valori majoritatea au făcut-o până nu demult sub influența factorului afectiv, alimentat adesea de declarațiile unor funcționari naționali, dar și europeni, cum ar fi „Republica Moldova –

țară de succes”, sau „UE a ajuns în Moldova, în curând și Moldova va ajunge în UE”.

Patru, promovarea obiectivelor interesului național în spiritul europenizării vecinătății estice poate fi eficientă prin aplicarea formulei „unitate prin diversitate”. În sens că interesul național, la fel și europenizarea vecinătății estice la care se raportează și Republica Moldova, este unul/una ce vizează pe toți actorii-purtători de interes național. Aceștia sunt diverși ca potențial – actori instituționali, sociali, individuali, însă în raport cu relația interes național-europenizare și eurointegrare se manifestă prin factorul unității. Pentru a face față formulei respective, a-i oferi acesteia sens real, actorii-purtători de interes național trebuie să asimileze în profunzime lecția europenizării atât din interior, cât și din exterior, s-o alimenteze în permanență cu substanță veridică europeană și s-o îmbine rațional cu valorile naționale, dar și s-o asigure cu concepții și metodologii eficiente de dezvoltare și promovare în condițiile diversității nu doar naționale, ci și europene.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin procese integraționiste europene?
2. Demonstrați legătura între interesul național al Republicii Moldova și procesul integraționist european în perioada guvernărilor de coaliție.
3. Ce probleme există în prezent între interesul național al Republicii Moldova și procesul integraționist european în contextul vectorului estic, al impactului Federației Ruse asupra Republicii Moldova?
4. Cum apreciați rolul Parteneriatului Estic pentru politica internă și externă a Republicii Moldova în contextul relației interes național-proces integraționist?
5. Cum a evoluat pentru interesul național al Republicii Moldova procesul de semnare și ratificare a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană?
6. Cum înțelegeți complexitatea procesului de implementare a Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană?

7. Ce dimensiuni de rol al Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană pot fi evidențiate vizavi de implementarea obiectivelor interesului național al Republicii Moldova?
8. Ce presupune statutul de stat candidat al Republicii Moldova de aderare la UE și cum el se corelează cu promovarea interesului național?
9. Ce factori obiectivi și subiectivi sunt astăzi prezenți pentru începutul negocierilor Republicii Moldova de aderare la UE?

Tematica pentru studiul individual:

1. Procesele integraționiste în contextul relației politice internă-politică externă de promovare a interesului național.
2. Rolul Parteneriatului Estic în promovarea interesului național al Republicii Moldova.
3. Impactul relației eficiență-ineficiență în implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană asupra capacității de promovare a interesului național.
4. Rolul negocierilor în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Bibliografie:

1. Filipescu, N. *Occidentalizarea postcomunistă*. Iași: Polirom, 2002. 364 p.
2. Saca, V. Interesul național al Republicii Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene. În: *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*, 2010, nr.3 (154).
3. Saca, V. Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuitate-discontinuitate (exemplul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 7-8 noiembrie 2019. Științe Sociale. Vol. II. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 63-69.
4. Saca, V. Probleme de impact al politicii externe asupra procesului de consolidare și promovare a interesului național al Republicii Moldova. În: *Administrarea Publică. Revistă metodică-științifică trimestrială* (Chișinău), 2020, nr.2 (106), p. 80-92.
5. Сака, В. Национальный интерес Республики Молдова в контексте политических процессов Восточного Партнерства. În: *Восточное Партнерство. Цели-Опыт-Вызовы* (под научной редакцией Петра Байора). Краков, 2013, p.143-150.

6. *Ce este Parteneriatul Estic?* <https://mfa.gov.md/ro/content/ce-este-parteneriatul-estic>
7. Acordul de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>
8. Juc, V. Evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană de la parteneriat și cooperare la asociere și integrare. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018.
9. Juc, V. Integrarea europeană. În: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015.
10. *Relațiile UE cu Republica Moldova* <https://consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/moldova/>
11. *Ce reprezintă statutul de țară candidat la aderarea la UE? Beneficiile acestuia și pașii următori pe care trebuie să-i întreprindă R. Moldova* <https://www.zdg.md/importante/ce/reprezita-statutul-de-tara-candidata-la-aderarea-la-ue-beneficiile-acestuia-si-pasii-urmatori-pe-care-trebuie-sa-i-intreprinda-r-...>

Tema 13. INTERESUL NAȚIONAL ÎN CONTEXTUL FACTORILOR DE REGLEMENTARE ȘI CONDUCERE

Conținuturi:

- 13.1. Conducerea socială ca factor de reglementare a interesului național
- 13.2. Factori, forme, principii și metode de conducere și reglementare a interesului național

Obiective:

- să definească fenomenul conducerii sociale ca funcție de reglementare a interesului național;
- să determine factorii, formele și metodele de reglementare a interesului național;
- să compare tipurile conducerii și reglementării interesului național;
- să analizeze conducerea cu interesul național prin perimetrul acestuia spre rezultat;
- să evalueze procesul de reglementare normativă a interesului național în funcție de regimul politic;
- să estimeze tendințele actuale și prognozele de conducere cu fenomenul interes național.

Termeni-cheie: *conducerea cu interesul național, conducere conștientă, conducere spontană, reglementarea interesului național, promovarea interesului național, factori de conducere, forme de reglementare, principii de reglementare, metode de reglementare, arta conducerii și reglementării.*

Repere de conținut:

13.1. Conducerea socială ca factor de reglementare a interesului național

Teoria și practica interesului național demonstrează că dezvoltarea și transformarea cantitativă și calitativă a acestora depinde în ultimă instanță de starea generală a mecanismelor lor de reglementare și conducere, de capacitățile actorilor de a iniția, organiza și a pune în valoare funcționarea și promovarea continuă a acestor mecanisme. Pornind de aici, mecanismul de conducere și reglementare a interesului reprezintă sistemul modalităților, mijloacelor de organizare politică, economică, socială etc. la care recurg actorii sociopolitici, orientat spre menținerea stabilității și dezvoltarea componentelor de interes național, spre eficientizarea parametrilor lor instituționali, structurali, normativi și funcționali. Elaborarea și funcționarea mecanismului respectiv sunt determinate de complexitatea condițiilor obiective și subiective de manifestare a interesului, de gradul maturității acestuia, de corelațiile dintre ceea ce este obiectiv, pe de o parte, și subiectiv, pe de altă parte.

Cum e posibilă o corelație optimă între obiectiv și subiectiv din cadrul mecanismului de manifestare a interesului național?

Un rol decisiv în aceste corelații complexe și, respectiv, în funcționarea mecanismului de interes revine conducerii sociale. Eficacitatea acesteia în raport cu interesul național este un criteriu principal de dezvoltare a societății în ansamblu, fiindcă el are un caracter sintetic, generalizator față de alte criterii, determină funcționalitatea și eficiența lor, fapt ce rezultă din înseși capacitățile de impact al interesului asupra tuturor proceselor sociale.

Cum înțelegeți caracterul sintetic, generalizator al eficacității conducerii sociale în raport cu alte criterii de interes în condițiile Republicii Moldova?

Rolul major al conducerii sociale cu interesul național rezultă și din gradul de complexitate și dinamism a societății în tranziție spre democrație. Obiectivul principal al conducerii în cazul tranziției democratice constă în stimularea și protejarea reformelor economice și sociale, în asigurarea stabilității sistemului social, în general, și a sistemului politic, în particular.

Dacă conducerea socială ca factor al reglementării interesului național devine irațională, nu face față stabilității sistemului de interes, atunci apare fenomenul crizei sociale, eșecului social. După caracter și conținut, criza socială are diferite manifestări:

- de criză instituțională (guvernamentală, parlamentară), ce ține de creșterea neîncrederii față de instituțiile sociale și politice, de cele ale puterii, de slăbirea și chiar pierderea legitimității lor. În acest caz interesul național în mare măsură se devalorizează, fiindcă purtătorii și exponenții săi nu au capacități adecvate de conducere;

Dați exemple de criză instituțională și, respectiv, de devalorizare a interesului național.

- de criză valorică, ce rezultă din cea instituțională, din capacitățile relativ slabe sau chiar din pierderea capacităților de conducere și reglementare. Atare criză reflectă tendințe în fond negative ale unor valori economice (creșterea câmpului de manifestare a economiei tenebre, subterane, a gradului relativ de proprietate privată în stil vechi, deja depășit în timp ca valoare, a abaterilor în legislație privind economia de piață etc.); valori politice (atitudine negativă față de diferite ramuri ale puterii, de participarea politică, de reformarea instituțiilor politice ș.a.). Aceste și alte tendințe de natură negativă pot evolua până la negarea completă de către unele comunități a unor sau altor laturi ale vieții politice (de exemplu, a democratizării ca proces cu abateri de la obiectivele-țintă sau a luptei îndelungate, interminabile, ineficiente împotriva corupției) sau până la un nihilism complet față de fenomenul politic.

Ce exemple pot fi aduse vizavi de criza valorică din cadrul sferei politice a Republicii Moldova și cum ele influențează direct sau indirect interesul național?

Depășirea crizelor nominalizate necesită din partea conducerii sociale eforturi susținute de elaborare și implementare a unor modele eficiente (sau de preluare și adaptare a unor experiențe benefice, avansate din exterior) de anticriză, care să vizeze *de facto* reactualizarea capacităților interesului național al țării.

Ce modele eficiente propuneți pentru depășirea crizelor instituțională și valorică, care să permită conducerii sociopolitice să reglementeze mai bine potențialul evolutiv al interesului național?

Cât privește eșecul social al conducerii, acesta apare deseori în perioada crizelor instituțională, valorică, sistemică. Eșecul social este frecvent în societățile în tranziție spre democrație, când reprezentanții conducerii sociale, ca actori ai interesului național, întreprind profunde reforme economice, sociale propriu-zise, culturale și de altă natură întru realizarea obiectivelor interesului respectiv. Aceste eșecuri în diferite domenii sunt condiționate și de deficitul de experiență în problemele reformării. Este foarte important pentru reprezentanții conducerii sociale să recunoască la timp greșelile, să învețe din eșecuri.

Ce lecții cruciale de mare importanță pentru interesul național poți învăța din eșecuri? Ce se întâmplă cu persoanele purtătoare de interes național care nu-și asumă eșecul?

13.2. Factori, forme, principii și metode de conducere și reglementare a interesului național

Capacitățile conducerii sociopolitice de reglementare a proceselor de interes național depind de un șir de factori:

- folosirea rațională a resurselor sociale și politice de conducere;
- cunoașterea în profunzime a calităților cadrelor de conducere socială, dar și a condițiilor ambientale, adică ale mediului, ce condiționează rolul lor în societate;
- cunoașterea capacităților de îmbinare de către cadrele puterii a gradului de profesionalism cu cel al vocației în reglementarea proceselor de interes național;

Cum aprecia Max Weber politica din punctul de vedere al vocației și profesiei și cum înțelegeți influența acestui enunț weberian asupra mecanismelor de conducere privind promovarea interesului național al Republicii Moldova?

- cunoașterea tipului și amplitudinii de influență exercitată de către guvernare asupra domeniilor în care aceasta activează;
- cunoașterea capacităților reale de influență a opoziției asupra procesului de promovare a obiectivelor interesului național și securității naționale, a disponibilității ei față de consens.

Cum evaluați o eventuală posibilitate de apropiere în perspectivă dintre putere și opoziție vizavi de influența lor comună prin consens asupra mecanismelor de reglementare a interesului național al țării?

Factorii nominalizați se află în anumite corelații, se condiționează și se completează reciproc. Doar într-un format de strânse conexiuni, priviți ca un întreg, ei pot să contribuie la reglementări de ansamblu, dar și de componente în parte ale interesului național.

Pornind de la acești factori pot fi evidențiate unele forme de acțiune a conducerii sociale privind procesul de reglementare și promovare a interesului național.

În primul rând, conducerea sociopolitică, axată pe reglementări de interes, trebuie să caute cu insistență și să propună un echilibru relativ al diferitor interese din societate, prin măsuri active de ordin economic, social, juridic. În acest sens, noul sistem de conducere, bazat pe posibilul echilibru de interese, trebuie să adapteze ideile și cunoștințele maselor, ale diferitor comunități sociale despre echitatea socială la noua situație din societate. Acesta este un lucru foarte dificil de realizat.

Cum înțelegeți o astfel de adaptare de idei și cunoștințe a maselor, adică a celor mulți (expresia lui Nicolae Iorga) despre echitate la noua situație socială de astăzi din Republica Moldova?

În al doilea rând, este necesar de a crea condiții principial noi de funcționare a mecanismului politicii sociale pentru a optimiza reglementarea interesului național. Politica socială trebuie să fie receptivă la piața specifică de interese a diferitor comunități, să manifeste o atitudine diferențiată față de ele, să le raporteze la timp la necesitățile generale de interes național.

Cum înțelegeți piața specifică de interese ale diferitor comunități sociale?

Ce înseamnă atitudine diferențiată față de diferitele comunități sociale în contextul mecanismelor de reglementare a interesului național?

În al treilea rând, e necesară o politică socială care să se dezică de la practica adaptării intereselor la anumite hotărâri, decizii, să țină cont de aceste interese (fie național sau specifice) în totalitate, să le coordoneze, să identifice punctele de tangență și să elaboreze în baza lor deciziile politice. Deci, nu formula „interese sub decizie”, cum a fost în toată istoria Uniunii Sovietice și s-a păstrat ca tradiție până acum în majoritatea republicilor ex-sovietice, ci formula „decizie sub interese”. Adică trebuie inversate locurile acestor două fenomene valorice.

Dați astfel de exemple din practica relației interes-decizie din cadrul Republicii Moldova.

În al patrulea rând, este necesară o conducere socială și, respectiv, reglementare rațională de interes, care să fie prudentă în fața situațiilor critice, să admită anumite corecții în cadrul deciziilor în vigoare și, chiar, să anuleze deciziile care pot avea consecințe sociale grave. Conducerea socială trebuie să fie bine structurată în timp și spațiu, să stabilească clar prioritățile de dezvoltare a societății, inclusiv a binomului interes-prioritate, să țină cont de ele și să schimbe prioritățile în caz de necesitate.

În ce măsură conducerea socială din Republica Moldova este prudentă în fața situațiilor critice, ține cont de aceste situații în luarea și implementarea deciziilor politice? Cum în Republica Moldova se ține cont de prioritățile de interes?

În al cincilea rând, conducerea socială trebuie să aprecieze la timp repartizarea forțelor sociopolitice purtătoare de interes național, locul și rolul fiecăreia în sistemul de interes național, să mobilizeze factorii ce duc la apropierea acestor forțe în sistemul respectiv.

Cum apreciați capacitățile conducerii sociale din Republica Moldova de repartizare în timp și spațiu a forțelor purtătoare de interes național?

Sunt oare evaluate la justa valoare aceste forțe în sistemul de interes național?

În al șaselea rând, conducerea cu interesele din societate, inclusiv național, trebuie efectuată prin intermediul acestor interese, prin studierea, confruntarea și apropierea lor. Doar pe această cale interesul național poate să-și realizeze misiunea sa de mobil al proceselor sociale atât *lato sensu*, cât și *stricto sensu*.

Cum s-a efectuat până nu demult în Republica Moldova conducerea (reglementarea) cu diferitele interese din societate – prin aceste interese sau prin altceva?

Abordată prin prisma rigurilor sociale actuale, conducerea socială poate face față necesităților de reglementare a interesului național dacă ține cont de anumite principii. La acestea raportăm:

- principiul implicării, care reflectă o atitudine relativ activă sau pasivă a diferiților actori față de procesele de reglementare a interesului național;

Demonstrați prin exemple.

- principiul reflecției (meditării, cugetării), ce denotă capacitățile actorilor interesului național spre meditație, spre o activitate de gândire în ascensiune;

Demonstrați prin exemple.

- principiul conducerii unitare, care asigură reglementarea interesului național prin prisma trăsăturilor statului unitar, formei unitare de guvernare, sistemului unic legislativ, judiciar, financiar, impozitar;

Demonstrați prin exemple.

- principiul conducerii autonome, care exprimă diferite modele, tipuri de conducere autonomă, inclusiv cu procesele de interes național;

Demonstrați prin exemple.

- principiul flexibilității, axat pe capacitatea și iscusința actorilor de a se orienta în diverse situații, inclusiv critice, de a folosi sau de a schimba la timp diferite metode de reglementare a interesului național;

Demonstrați prin exemple.

- principiul restructurării, centrat pe posibilitatea purtătorilor de interes național de a-și supune procesele reglementării acestui interes prin intermediul unor măsuri și consecințe transformatoare;

Demonstrați prin exemple.

- principiul perfecționării continue, orientat spre un continuum relativ permanent privind perfecționarea și modernizarea potențialului de reglementare a interesului național;

Demonstrați prin exemple.

- principiu legalității, ce reflectă acțiunile legale ale actorilor de reglementare a unor sau altor manifestări ale interesului național.

Demonstrați prin exemple.

Aceste principii sunt strâns legate între ele, interacționează și se completează reciproc.

Argumentați interacțiunea dintre principiile enunțate.

Cât privește metodele de conducere și reglementare a proceselor de interes național, acestea sunt:

- democratice, caracteristice țărilor cu regim democratic, cu democrații consolidate, dar și celor în tranziție spre democrație;

Dați exemple din Republica Moldova.

- autoritare, proprii țărilor cu regim autoritar în care valorile de conducere și reglementare a interesului național sunt dominate de autoritarism;

Dați exemple din unele state ale spațiului ex-sovietic.

- totalitare, întâlnite în țările cu regim totalitar sau în combinație cu cel autoritar.

Dați exemple din fosta Uniune Sovietică sau din actualitate.

Desigur, în condițiile tranziției spre democrație metodele de conducere, ca și regimurile politice, au adesea un caracter mixt: democratic-autoritar sau autoritar-democratic, adică în funcție de dominarea în regimul respectiv a unui sau altui element – democratic sau autoritar.

Dați exemple de metode cu caracter mixt de reglementare a proceselor de interes național, inclusiv în baza practicii Republicii Moldova.

Subiecte pentru autoevaluare:

1. Ce înțelegeți prin mecanismul conducerii și reglementării proceselor de interes național și securitate națională?
2. De ce eficacitatea conducerii sociale este considerată drept criteriu principal în dezvoltarea societății, în general, și a interesului național, în particular?
3. Cum înțelegeți obiectivul principal al conducerii sociale în raport cu interesul național în cazul tranziției spre democrație?
4. Demonstrați impactul crizei instituționale și al crizei valorice asupra capacităților reduse ale conducerii sociale de a reglementa procesele ce țin de interesul național.
5. Ce factori cunoașteți de influență asupra conducerii sociale privind reglementarea interesului național și cum îi apreciați prin prisma tranziției spre democrație?
6. Cum înțelegeți formele de activitate a conducerii sociale în domeniile de interes și cum vedeți interacțiunea formativă la acest capitol?
7. Nominalizați și explicați principiile conducerii sociale vizavi de reglementarea interesului național și cum ele se respectă în condițiile Republicii Moldova.
8. Cum evoluează în Republica Moldova metodele mixte, democratice-autoritare, privind reglementarea interesului național?

Tematica pentru studiul individual:

1. Conducerea socială – funcție specifică de reglementare a interesului național.
2. Impactul crizei instituționale și al crizei valorice a conducerii sociale asupra interesului național al Republicii Moldova: semnificații și interacțiuni.
3. Corelația dintre principiile conducerii sociale în procesele de reglementare a interesului național al Republicii Moldova.
4. Arta conducerii sociale cu interesul național: general și particular pentru Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Colațchi, A. Criza politică și consolidarea democrației în Republica Moldova. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2011, nr.1 (LII).
2. Lobanov, N. Reglementarea de stat-factor al funcționării sistemelor economice naționale. În: *Relații internaționale. Plus*, 2016, nr.1 (9).
3. Pascaru, A. Unele considerații privind organizarea societății în Republica Moldova. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială* (Chișinău), 2017, nr.3 (95).
4. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001, p.61-64.
5. *Statutul de țară candidat pe timp de crize cumulate, interne și externe. Dezbateri IPN* https://ipn.md/ro/statutul-de-tara-candidat-pe-timp-de-crize-cumulate-8004_1091028.html
6. Solomon, C. Managementul politic în Republica Moldova: aspecte teoretico-practice. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, 2010, nr.4 (LI).
7. Varzari, P. *Elita politică și birocrăția în contextual realizării reformelor democratice (cazul Republicii Moldova)*: Monografie. Chișinău: Pontos, 2013.
8. Авдюшина, Н., Тукумцев, Б. Партиципативные методы управления в современных условиях. În: *Проблемы теории и практики управления*, 1994, №5.
9. Гусев В.Б. Модели автономного управления в развивающихся системах. În: *Проблемы управления*, 2018, №6.
10. Дункан, У. *Основополагающие идеи в менеджменте*. Москва, 1996.
11. Иванов, А.А. *Социальное управление и социальный менеджмент* <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnoe-upravlenie-i-sotsialnyy-menedzhment>

BIBLIOGRAFIE

Acte și documente

1. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.112 din 02.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.185-199.
2. Constituția Republicii Moldova (29 iulie 1994). Chișinău, 1994.
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Adoptată la 10 decembrie 1948 la New York. În: *Tratate internaționale*, 1998, vol.1.
4. Legea privind Declarația de independență a Republicii Moldova, nr.691 din 27.08.1991. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1991, nr.11-12.
5. Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagaz-Yeri), nr.344-XIII din 23.12.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.3-4.
6. Legea cetățeniei Republicii Moldova, nr.10-24 – XIV din 02.06.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.98-101/709.
7. Legea privind partidele politice, nr.294 din 21.12.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.42-44.
8. Lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr.409-410, art.758.
9. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Viziunea Președintelui Republicii Moldova. HP391/2023 din 15.12.2023 privind aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2024, nr.17-19, art.28.
10. Anuarele statistice ale Republicii Moldova. Chișinău, 2001-2022.

11. Barometrele de Opinie Publică/ Institutul de Politici Publice. Chișinău, sondajele din perioada 1998-2023.
12. Rapoartele Naționale ale Dezvoltării Umane, PNUD, anii 1995-2022.

Literatura de specialitate

1. Cebotari, S., Sacă, V. Evoluția relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană prin prisma interesului național. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*. Partea XXIV. Chișinău, 2004.
2. Cebotari, S. Interesul național al Republicii Moldova între Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2005, nr.2 (XXIX).
3. Cebotari, S., Sacă, V., Corobcean, I. *Politica externă a Republicii Moldova în contextul proceselor integraționiste*: Monografie. Chișinău: Institutul Militar al Forțelor Armate, 2008.
4. Cebotari, S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*: Monografie. Chișinău: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2016.
5. Clinton, D. *Politica and the national interest. The two conversation, national interest. Retic, leadership and poolicy*. London, 1988.
6. Колацки, А. К вопросу о соотношении понятий «национальное самосознание» и «национальный интерес». În: *Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova”*. Vol. 2. Chișinău: AAP, 2008.
7. Buzan, B. *Securitatea: un nou cadru de analiză*. Cluj-Napoca, 2011.
8. Beniuc, V. Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova”*. Chișinău: AAP, 2007.

9. Бенюк, В., Квилинкова, Е. (коорд.) *Национальные интересы Республики Молдова в контексте исторических и современных вызовов* (к 70-летию В. Саковича – дипломата, ученого, профессора). Кишинэу, 2019.
10. Dandiș, N. *Extinderea și politica de vecinătate a Uniunii Europene*. Chișinău: Bon Offices SRL, 2008.
11. Huntington, S. *Ordinea politică a societăților în schimbare*. Iași: Polirom, 1999.
12. Iațco, M., Saca, V. Interesele publice în procesul guvernării (cazul Republicii Moldova). În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova*. Seria „Științe socioumanistice”. Vol. II. Chișinău, 2005.
13. Juc, V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău: Tipografia „Sirius” SRL, 2011.
14. Juc, V. Integrarea europeană. În: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015.
15. Juc, V., Ungureanu, V. *Interesele geopolitice ale marilor puteri și impactul lor asupra securității naționale a Republicii Moldova*. Chișinău: S.n., 2016.
16. Juc, V. Evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană de la parteneriat și cooperare la asociere și integrare. În: *Modernizarea social-politică a Republicii Moldova în contextul extinderii procesului integraționist european*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2018.
17. Morgenthau, H. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom, 2007.
18. Pîntea, I. *Identitatea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei*. Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2001.
19. Saca, V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău, 2001.
20. Saca, V. Interesul național în condițiile transformăției democratice: semnificații și paradoxuri. În: *MOLDOSCOPIE*

(*Probleme de analiză politică*). *Revistă științifică trimestrială*, 2002, nr.XIX.

21. Saca, V. Interesul național al Republicii Moldova în contextul diversității europene. În: *Unificarea europeană: filosofia diversității*. Chișinău, 2004.
22. Saca, V. Evoluția conceptului de interes național în condițiile globalizării. În: *Interconexiuni în contextul globalizării*. Iași, 2005.
23. Saca, V., Tarasov, A. Specificul conflictelor valorice și conflictelor de interese în Republica Moldova. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2006, nr.3.
24. Saca, V., Saca, S. Interesul național și factorul etnic în condițiile Republicii Moldova: semnificații și determinări. În: *Studia Universitatis. Seria „Științe sociale”*, 2007, nr.3.
25. Saca, V. Aspecte statice și dinamice ale interesului național. Cazul Republicii Moldova. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2008, nr.2.
26. Saca, V. Interesul național al Republicii Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene. În: *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*, 2010, nr.3 (154).
27. Saca, V. Interese politice și transformări democratice în contextul câmpului politic din Republica Moldova. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2013, nr.3(LXII).
28. Saca, V., Azizov, N. Conexiunea dintre relațiile politice și administrative în procesul decizional din Republica Moldova: provocări și recomandări. În: *Administrarea Publică. Revistă metodic-științifică trimestrială*, 2013, nr.1 (77).
29. Saca, V. Semnificația intereselor publice în contextul câmpului politic-administrativ. În: *Administrarea Publică. Revistă metodic-științifică trimestrială*, 2017, nr.3 (95).
30. Saca, V., Leahu, I. Interesul național și problemele guvernării în contextul transformărilor democratice. Cazul Republicii Moldova. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2019, nr.3.

31. Saca, V. Manifestări ale purtătorilor de interes național în contextul relației valorice continuitate-discontinuitate (exemplul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională*, 7-8 noiembrie 2019. Chișinău: CEP USM, 2019.
32. Saca, V. Considerații privind evoluția relației interes național-securitate (exemplul societății în schimbare) În: *Studii naționale de securitate. Revistă științifico-practică*, 2020, nr.1 (1).
33. Saca, V. Rolul securității naționale în asigurarea interesului național. În: *Materialele Conferinței științifico-practice naționale „Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică”* (coordonatori Vitalie Sili, Diana Hîrbu). Chișinău, 2020.
34. Saca, V. Reflecții asupra relației interes național-europenizare în contextul experienței societății în schimbare (cazul Republicii Moldova). În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Știința politică și administrativă: provocări globale, soluții locale”*, 13 noiembrie 2020 (coordonatori Natalia Putină, Alexandru Solcan). Chișinău: UNU, 2021.
35. Saca, V., Bencheci, D. Actorii și agenții interesului național și ai securității naționale. În: *Studii naționale de securitate. Revistă științifico-practică*, 2022, nr.1 (5).
36. Сака, В. Посткоммунистическая системная трансформация между властными и оппозиционными интересами: молдавский вариант. În: *MOLDOSCOPIE. (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2005, nr.1 (XXVIII).
37. Сака, В. Национальный интерес и внешняя политика. În: *Политология: Учебник. Том 2*. Кишинэу, 2008.
38. Сака, В. Национальный интерес Республики Молдова в контексте политических процессов Восточного Партнёрства. În: *Восточное Партнёрство. Цели – Опыт – Вызовы. Анализ процесса имплементации в государствах охваченных программой* (под научной редакцией Пётра Байора). Краков, 2013.

39. Țăranu, A. Conflictul din raioanele de Est. În: *Republica Moldova pe calea modernizării. Studiu enciclopedic*. Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, 2015.
40. Țurcanu, D. Interesele național-statale și proiectarea lor în mass media. Cazul Republicii Moldova. În: *MOLDOSCOPIE. (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială*, 2004, nr.3 (XXVII).
41. Varzari, P. *Elita politică și birocrăția în contextul realizării reformelor democratice*: Monografie. Chișinău: Pontos, 2013.
42. Varzari, V. (coord) *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016.
43. Вятр, Е. Теория национальных интересов в науке и политике. În: *Социология*, 2015, №2.
44. Wight, M. *Politica de putere*. Chișinău: ARC, 1988.

Recomandări metodice pentru lucrul individual al studentului

Strategia de lucru individual al studenților Anul de studii 2023-2024

Programul Politologic; Semestrul II

Finalități:

- C2 Cunoașterea și înțelegerea particularităților realității politice
- C3 Aplicarea formelor și metodelor eficiente de control al proceselor politice
- C8 Pregătirea, discutarea și adoptarea deciziilor privind activitatea politică
- C9 Evaluarea activității politice în contextul exigențelor contemporane

Nr. d/o	Denumirea disciplinelor de studii + nr. de ore	Sarcini	Strategii de realizare și modalități de prezentare	Produs final	Criterii de evaluare
1.	Teoria și practica interesului național 120 ore	Realizați un studiu complex privind evoluția teoriei și practicii interesului național în	Strategii de realizare Referat 1. Alegerea temei; 2. Studiul bibliografic; 3. Stabilirea scopului și a obiectivelor;	Cercetare descriptivă	1. Structura referatului; 2. Utilizarea bibliografiei de referință;

		contextul relației politică internă – politică externă a societății contemporane, inclusiv a societății Republicii Moldova	4. Selectarea metodologiei adecvate; 5. Elaborarea planului; 6. Analiza și procesarea informației; 7. Formularea concluziilor și a recomandărilor; 8. Prezentarea produsului și susținerea lui în termenele stabilite. Modalități de prezentare Referatul este elaborat în format word sau pdf în volum de 10-15 pagini. Prezentarea se face în format ppt în cadrul unei ședințe de totalizare.		3. Corespunderea temei cu materialul analizat; 4. Relevanța metodologiei aplicate; 5. Procesarea și analiza teoretică; 6. Utilizarea informației actualizate; 7. Gradul de argumentare a concluziilor și de aplicabilitate a recomandărilor; 8. Prezentarea produsului cu respectarea cerințelor tehnice de redactare și susținerea lui în termenele stabilite.
--	--	--	---	--	--

Formele de organizare a instruirii

Instruirea este organizată în cadrul a două forme principale: cursul și seminarul. Cursul este organizat sub formă de prelegere clasică, de dezbateri sau sub formă mixtă – prelegere – dezbateri, prelegere problematizată. Formele seminarului la fel sunt diverse: reluarea și aprofundarea anumitor probleme abordate în cadrul unei teme de curs; sintetizarea, generalizarea mai multor probleme privind tema respectivă; dezbateri referatelor, proiectelor științifice, comunicărilor, eseurilor, studiilor de caz cu participarea referenților, dar și a oponenților. Metodele de lucru la prelegeri și seminare sunt diverse: expunerea problemei, explicația (cauzală, teleologică), dialogul, prezentarea, argumentarea cu documente, lucrul în grup, masa rotundă etc.

Strategii /tehnologii didactice aplicate

Strategiile și tehnologiile didactice aplicate în predarea cursului se află în raporturi deterministe și interacționiste, de complementaritate funcțională. La strategiile și tehnologiile didactice aplicate raportăm: expunerea didactică, conversația didactică, demonstrația, lucrul cu actele normative, cu literatura de specialitate, modelarea didactică, problematizarea. În cadrul cursului se organizează simulări ale unor dezbateri parlamentare, între putere și opoziție, între înseși componentele guvernării de coaliție, dezbateri interpartinice (între lideri, conducători de partide) sau intrapartinice (confruntarea diferitor viziuni, opinii), diferite activități frontale, de grup, individuale.

Strategii de evaluare a rezultatelor academice

Evaluarea curriculară se aplică prin trei forme: inițială, intermediară și finală.

Evaluarea inițială/diagnostică, orală se efectuează la începutul semestrului pentru a determina gradul de pregătire al studenților pentru cursul preconizat, potențialul lor de învățare a unor noi concepții, teorii.

Se apreciază prin interviu, chestionare orală, conversație, expuneri orale a cunoștințelor, abilitățile și competențele formate anterior în cadrul studiilor în semestrul I al anului I pentru a stabili dacă studenții sunt apti să se integreze cu șanse de reușită în programul semestrului II al anului I universitar în vederea realizării noilor obiective.

Evaluarea sumativă intermediară se efectuează prin probe scrise, lucrări de control (de regulă, două lucrări) pe un grup de 5-6 teme cu subiecte care cuprind cele trei niveluri: de cunoaștere, de aplicare, de integrare, pentru a cunoaște în ce măsură obiectivele privind cunoștințele și capacitățile ce trebuiau însușite au fost atinse. Evaluarea intermediară are un caracter retrospectiv și presupune nu doar o comparare a rezultatelor cu obiectivele urmărite, ci și oferirea de date în baza cărora se poate proceda la o ameliorare a strategiilor de predare și învățare.

Lucrarea de control nr.1

- a. Definirea conceptului de interes național: istorie și actualitate
- b. Etapizarea interesului național. Specificul Republicii Moldova
- c. Mecanisme sociopolitice și politico-organizatorice de funcționare a interesului național

Lucrarea de control nr.2

- a. Forme de manifestare a interesului național (exemplul Republicii Moldova)
- b. Clasificarea intereselor naționale: criterii și tipuri
- c. Variabile de timp ale interesului național în contextul relațiilor internaționale

Evaluarea sumativă finală, de bilanț, se realizează la încheierea studiului disciplinei în conformitate cu planul de studii prin examen, sub forma testării în scris. Testele de examinare includ subiecte, care corespund celor trei niveluri: de cunoaștere, de aplicare, de integrare. Aprecierea cunoștințelor se efectuează conform baremelor unice stabilite la facultate (subiectele pentru evaluarea sumativă finală se anexează).

Subiecte pentru evaluarea finală

1. Geneza și evoluția istorică a intereselor naționale. Necesitatea și importanța studierii intereselor naționale
2. Câmpul de cercetare a fenomenului interes național. Sfera și legitățile obiectului de studiu
3. Instrumentarul metodologic de analiză și evaluare a intereselor naționale
4. Definirea conceptului de interes național: istorie și actualitate. Problema conceptualizării interesului național în condițiile globalizării
5. Elementele structurale ale interesului național. Obiectivitatea și subiectivitatea structurală a interesului național
6. Etapele interesului național și trăsăturile lor definitorii. Specificul Republicii Moldova
7. Actorii și agenții purtători și promotori ai interesului național. Cazul Republicii Moldova
8. Socioeconomicul – bază materială a interesului național. Interesul național și interesul economic
9. Rolul politicii sociale în evoluția interesului național. Interesul național și interesul social
10. Mecanisme sociopolitice și politico-organizatorice de funcționare a interesului național. Cazul Republicii Moldova
11. Forme de manifestare a interesului național
12. Clasificarea modelelor de interes național
13. Clasificarea tipologică a intereselor naționale: criterii și tipuri
14. Nivelurile și câmpurile interesului național
15. Interesul național și principiile politicii etnice în condițiile actuale
16. Interesul național și procesele etno-politice în Republica Moldova

17. Fenomenul conflictualității interesului național: aspecte integrative și dezintegrative
18. Consensul ca factor de interacțiune a forțelor purtătoare de interes național
19. Metrica și topologia intereselor naționale în timp și spațiu
20. Variabile de timp ale interesului național în contextul politicii interne și externe
21. Spațiul – resursă materială fundamentală a interesului național
22. Interesul național în contextul proceselor integraționiste: din experiența Republicii Moldova
23. Rolul negocierilor în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană
24. Interesul național al Republicii Moldova – stat candidat de aderare la Uniunea Europeană
25. Reglementarea și conducerea intereselor naționale: factori, forme și metode

Subiecte pentru teze de licență

1. Teoria și istoria interesului național: aspecte ale continuității și discontinuității
2. Locul și rolul interesului național în sistemul social al intereselor
3. Interese ale guvernării și interese ale opoziției în aria interesului național: aspecte comparative
4. Cultura politică și puterea în sistemul intereselor naționale
5. Interesul național în contextul pluralismului de interese sociale și de opinii
6. Interesul național între conflict și consens: cazul Republicii Moldova
7. Funcționalitatea în timp și spațiu a interesului național de tip tranzitoriu
8. Interesul național în condițiile diversității spațiale
9. Interacțiunea trecutului, prezentului și viitorului în cadrul interesului național
10. Conexiunea dintre global, regional și local în aria interesului național
11. Problema reglementării interesului național în Republica Moldova: priorități și realitate
12. Interesul național în contextul articulării intereselor sociopolitice: cazul Republicii Moldova
13. Interesul național – expresie sintetică a intereselor sociale.
14. Rolurile politice ale actorului purtător de interes național: experiența societății postmoderne și posttotalitare
15. Comportamentul politic al actorului purtător de interes național între tradiționalism, supușenie și participare
16. Personalitatea liderului politic – promotor de interes național
17. Partidul ca instituție în contextul promovării interesului național

18. Elita politică a societății în tranziție între interesul național și interesul statal
19. Politica și economia în dimensiuni de interes național
20. Confluente politice și sociale în aria interesului național
21. Mecanismele funcționării interesului național în noile democrații
22. Tipurile intereselor naționale în societatea postcomunistă
23. Statul și societatea civilă – exponenți ai interesului național
24. Interesul național al Republicii Moldova, stat candidat de aderare la UE, în contextul procesului integraționist european
25. Rolul negocierilor în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană
26. Raportul dintre global, regional și local în procesul de promovare a interesului național
27. Interesul național al Republicii Moldova în contextul intereselor geopolitice ale marilor puteri

Exemple de teste sumative de evaluare

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA RELAȚII INTERNAȚIONALE,
ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
DEPARTAMENTUL ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Aprobat: _____ Șef Departament _____

TEST nr. 1

**Pentru examen la disciplina *Teoria și practica interesului național*
Specialitatea Politologie
Studii Licență, anul I**

Subiectul I: Câmpul de cercetare a fenomenului interes național

- 1.1. Descrieți geneza și etapele delimitării interesului național ca obiect de studiu. **(3 pct.)**
- 1.2. Determinați și caracterizați structura câmpului de cercetare a interesului național. **(5 pct.)**
- 1.3. Evaluați rolul interesului național ca obiect de studiu în sistemul științelor sociale. **(7 pct.)**

Subiectul II: Dimensiuni bazice de manifestare a interesului național

- 2.1. Identificați factorii materiali în calitate de suport al interesului național. **(3 pct.)**
- 2.2. Determinați legăturile între interesul național și relațiile economice de piață, între interesul național și interesul economic. **(5 pct.)**
- 2.3. Estimați rolul politicilor sociale și al interesului social în funcționarea interesului național. **(7 pct.)**

Barem de evaluare

10	9	8	7	6	5	4	3	2
30-29	28-26	25-19	18-12	11-9	8-6	5-4	3-2	1-0

„___” _____ 2024

Examinator _____

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA RELAȚII INTERNAȚIONALE,
ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
DEPARTAMENTUL ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Aprobat: Șef Departament _____

TEST nr. 2

Pentru examen la disciplina *Teoria și practica interesului național*
Specialitatea Politologie
Studii Licență, anul I

Subiectul I: Interesul național și interesul economic: conexiuni și interacțiuni

- 1.1. Identificați sensul legăturilor dintre interesul național și interesul economic. **(3 pct.)**
- 1.2. Comparați raporturile determinist-interacționiste între interesele naționale și cele economice ale societății democratice și ale celei în tranziție spre democrație. **(5 pct.)**
- 1.3. Evaluați rolul politicii economice în eficientizarea relației *interes național-interes economic* la etapa actuală. **(7 pct.)**

Subiectul II: Interesul național și trăsăturile definitorii ale fenomenului etnicității

- 2.1. Definiți fenomenul etnicității în dimensiuni corelative cu interesul național. **(3 pct.)**
- 2.2. Aplicați factorii de impact ai interesului național la trăsăturile de esență ale etnicității la etapa actuală. **(5 pct.)**
- 2.3. Argumentați rolul de mobil al interesului național în promovarea politicii național-etnice a țărilor polietnice . **(7 pct.)**

„_____” 2024

Examinator:

Barem de evaluare:

Nota	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punctaj	1	2	3	4-5	6-8	9-11	12-18	19-25	26-28	29-30

Victor SACA

TEORIA ȘI PRACTICA INTERESULUI NAȚIONAL

Suport de curs

Redactare: *Ariadna Strungaru*
Machetare computerizată: *Tatiana Capliuc*

Bun de tipar 28.08.2024. Formatul $60 \times 84 \frac{1}{16}$
Coli de tipar 18,5. Coli editoriale 13,5.
Comanda 16. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al.Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009
e-mail: cep1usm@mail.ru; usmcep@mail.ru